

Publius Ovidius Naso

Átváltozások

(METAMORPHOSES)

FORDÍTOTTA DEVECSERI GÁBOR

A JEGYZETEKET SZEPESSY TIBOR ÁLLÍTOTTA ÖSSZE

TARTALOM

ELSŐ KÖNYV

A VILÁG KELETKEZÉSE
A VILÁG NÉGY KORSZAKA. A GIGASOK
LYCAON
AZ ÖZÖNVÍZ. DEUCALION ÉS PYRRHA
PYTHON
DAPHNE
IO. ARGUS. SYRINX
PHAETHON

MÁSODIK KÖNYV

PHAETHON A NAP SZEKERÉN
A HELIASOK
CYGNUS
CALLISTO ÉS ARCAS
A HOLLÓ. CORONIS. OCYRHOE
BATTUS. AZ IRÍGYség
EUROPA

HARMADIK KÖNYV

CADMUS
ACTAEON
SEMELE
TIRESIAS
NARCISSUS. ECHO
PENTHEUS

NEGYEDIK KÖNYV

MINYAS LEÁNYAI
PYRAMUS ÉS THISBE
VENUS ÉS MARS. LEUCOTHOE. CLYTIE
SALMACIS. HERMAPHRODITUS
ATHAMAS ÉS INO
CADMUS ÉS HARMONIA
PERSEUS. ATLAS. ANDROMEDA

ÖTÖDIK KÖNYV

PERSEUS ÉS PHINEUS
HIPPOCRENE. A PIERISEK
CERES ÉS PROSERPINA
ARETHUSA

HATODIK KÖNYV

ARACHNE
NIOBE
A LYCIAI PARASZTOK
MARSYAS. PELOPS
PROGNE ÉS PHILOMELA
BOREAS. ZETES ÉS CALAIS

HETEDIK KÖNYV

IASON ÉS MEDEA
AESON
PELIAS
MEDEA MENEKÜLÉSE
THESEUS
AEACUS. A PESTIS. A MYRMIDONOK
CEPHALUS ÉS PROCNIS

NYOLCADIK KÖNYV

NISUS ÉS SCYLLA
A LABYRINTHUS. ARIADNE KORONÁJA
DAEDALUS ÉS ICARUS
PERDIX
A CALYDONI VADKAN. MELEAGROS
THESEUS ACHELOUSNÁL. PERIMELE
PHILEMON ÉS BAUCIS
ERYSICHTHON. AZ ÉHSÉG

KILENCEDIK KÖNYV

ACHELOUS ÉS HERCULES
NESSUS. HERCULES HALÁLA
ALCMENE ÉS GALANTHIS
DRYOPE. IOLAUS
BYBLIS
IPHIS

TIZEDIK KÖNYV

ORPHEUS ÉS EURYDICE
A FÁK GYÜLEKEZÉSE. CYPARISSUS
GANYMEDES. HYACINTHUS
A CERASTÁK ÉS A PROPOETISOK
PYGMALION
MYRRHA
VENUS ÉS ADONIS
ATALANTA

TIZENEGYEDIK KÖNYV

ORPHEUS HALÁLA
MIDAS
PELEUS ÉS THETIS
PELEUS CEYXNÉL
CEYX ÉS ALCYONE. AZ ÁLOM
AESACOS

TIZENKETTEDIK KÖNYV

A GÖRÖGÖK AULISBAN
ACHILLES ÉS CYGNUS
CAENEUS
A CENTAURUSOK ÉS A LAPITHÁK HARCA
PERICLYMENOS
ACHILLES HALÁLA

TIZENHARMADIK KÖNYV

VITA ACHILLES FEGYVEREIÉRT. AIAX
HECUBA
POLYXENA
MEMNON
AENEAS ÚTJA. SCYLLA
ACIS ÉS GALATEA. POLYPHEMUS
GLAUCUS

TIZENNEGYEDIK KÖNYV

SCYLLA ÉS CIRCE
A CERCOPSOK
SIBYLLA
ACHAEMENIDES POLYPHEMOSNÁL
MACAREUS. ULIXES ÉS CIRCE
PICUS ÉS CANENS
DIOMEDES TÁRSAI. OLEASTER
AENEAS HAJÓI. ARDEA
AENEAS ISTENNÉ VÁLIK
POMONA ÉS VERTUMNUS. ANAXARETE
ROMULUS ÉS HERSILIA

TIZENÖTÖDIK KÖNYV

MYSCULUS. CROTON
PYTHAGORAS
EGERIA. HIPPOLYTUS
TAGES. CIPUS
AESCULAPIUS
CAESAR ISTENNÉ VÁLIK

JEGYZETSZÓTÁR

ELSŐ KÖNYV

*Új alakokká vált testekről indít a lelkem
szólani; isteneink! (hisz ez is mind általatok
lett), adjatok ihletet, és a világ eredő idejétől
végig, az én koromig legyetek vezetői dalomnak.*

A VILÁG KELETKEZÉSE

Tenger s föld, s mindent takaró égboltnak előtte
mind e világ kerekén egyarcú volt az egész nagy
természet: *chaos*, így hívták: csak nyers kusza halmaz;
csak tunya súly: egymásra sodort, s még össze nem illő
magvai nem jól összetapadt elemek tömegének.
Nem ragyogott föl még, a világra világlani, Titan;
nem nőtt szüntelenül, szarvát újítani, Phoebe;
nem függött a körül-lebegő levegőben a föld sem,
egyensúlyban tartva magát; nem tárta ki karját
part-peremek köribe nagymesszire Amphitrite;
s mert hol a föld, ugyanott volt lég is, tengeri ár is,
nem volt állani föld, nem volt jó úszni a hullám,
légbe sugár nem gyúlt; tartós alakot mi sem őrzött:
ellene állt ez amannak, mert egy testben örökön
háboruságot a fagy hővel, nedvessel a száraz
és a keménnyel a lágy vívott, a nehézzel a könnyű.

Véget egy isten adott, meg a jobb természet, e harcnak:
elszakított égtől földet, vizeket meg a földtől,
hígabb égi leget sűrű légtől elkülönített.
Ezt alkotta, s a vak halmazból mind kiemelte,
s rakta helyükre, szilárd békével fűzte is össze.
És ama tűzlelkű s minden súly nélküli égbolt
felszökkent, s a világ tetejét foglalta lakásul;
legközelebb hozzá helyben s kicsi súlyban a lég van;
sűrűbb sokkal a föld s viselője nehéz elemeknek,
súlya miatt lefelé süllyedt; s a körébe-folyó nedv
szélre vonult s a tömör szárazt körül így kerítette.

Bármelyik istenség osztotta is így el e halmazt,
szelte előbb sokká, azután rendezte tagokká;
és legelőbb is a föld tömegét: szintjén egyenetlen
itt vagy amott ne legyen, nagy gömbbé gömbölyítette.
Szétzuditotta az árt, s dagadoznia adta parancsát
vad viharokban, s hogy keretezze habokkal a földet.
Sok forrást is adott, tavakat, meg tágterü lápot,
sok lefutó folyamárt övezett meredek peremekkel,
többfeletartókat, miket itt föld nyel be magába,
másutt tengernek törnek, s hol a hab szabadabb már
s tágabb síkon fut, nem gátra, de szirtre verődnek.
Réteket elterített, völgyet homorodni lapított,
erdőt lombosított, sziklás hegyeket magasított.
S mint eget oszt két öv jobbról, s balról ugyanannyi,
s van középpütt egy, mely tüzesebb, mint mindvalamennyi,
így különböztek övekre az isten gondja az égtől
körbefogott tömeget, s most itt ugyanannyi a tájék.

Egy, középütt, forró: sose lakhat rajta az ember;
kettőt hó takar el; s közibük helyezett ugyanannyi
mérsékelt övet is, tüzet és fagyot összekeverve.

Rajtuk fekszik a lég; ami könnyebb sokkal a földnél,
víznél is könnyebb, s ugyanúgy nehezebb a tüzeknél.
Lakhelyet ott rendelt felhőknek, kósza ködöknek,
s emberi elméket rémítő ég-rianásnak,
s villámmal fagyokat fúvó fene fürgetegeknek.
Bár a világ megmunkálójá nem adta egészen
nékik a tág levegőt, zabolázni alig lehet őket
- míg más-más helyeken fúnak -, hogy szerte ne tépjék
mind a világot: olyan nagy a testvérháboru köztük.
Eurus Napkeleten s nabathaeus tájakon ült meg,
s perzsák közt, meg a hajnali fény verdeste tetőkön;
míg a bukó naptól hevülő part, alkonyi tájék
mind Zephyrust uraló; Scythián meg az északon úr lett
borzasztó Boreas; túlsó fele ázik a földnek
folyton a felhőktől meg az Auster permetegétől.
Mind fölibé a folyékony-tiszta, a súly-nem-igázta
aethert rakja, amelyben a földnek semmi salakja.
Mind e határaikat csak alig rendezte szilárdná -
és, mik a nagytömegű halmaznak alatta lapultak,
kezdték az égen a csillagok is fölfényleni forrón.
S hogy ne legyen tájék eleventől árva, az égi
térre a számos csillagkép, a sok istenalak lép;
csillámló halakat befogad, helyet adva, a hullám;
föld vadnak, rezgő levegő madaraknak ad otthont.

Még egy fennköltebb s mindnél okosabb eleven lény
volt, mi hiányzott, hogy rajtuk gyakorolja uralmát.
S ím, ember született; kit formált isteni magból
tán az az építő, a világot szebbre teremtő,
vagy rokon ég magvát tartotta meg ebben a fönti
légtől csak nemrég különült, csak imént alakult föld;
mit víz habjaival vegyített fia Iapetusnak,
és mintázta a mindenén-úr magas égilakókról.
Minden egyéb állat letekint görnyedten a földre,
embernek fölemelt orcát és adta parancsát,
hogy föl a csillagokig pillantson, az égre tekintsen.
Így, mely imént nyers volt s formátlan, a föld sosemismert
emberi orcákkal vált végül tündöklővé.

A VILÁG NÉGY KORSZAKA. A GIGASOK

S lett legelőbb az aranykorszak, mely nem fenytéstől
s törvénytől, hanem önként folyt becsületben, erényben.
Félelem és megtorlás nem volt, felszegezett érc
bősz szót nem mutatott, a tömeg nem nézte riadtan
esdve a bíróját, bírátlan volt kiki biztos.
Bérceiről a fenyő, bebolyongani távoli tájat,
nem szállt még le a hömpölygő habos árra, kivágva;
senkisé ismert még más partot, mint a magáét.
Városokat meredek mély árkok még nem öveztek;
görbe, rezes hadikürt s hosszú haditrombita nem szólt,
nem volt harci-sisak, sem kard: katonák hada nélkül
élt biztonságban minden nép, lágy nyugalomban.
Ember nem kötelezte, kapák s eke föl se sebezte,
és mégis megadott a mező mindent maga önként;
mind megelégedvén a magától-lelt eledellel,
vackort gyűjtöttek, hegyi epret szedtek az erdőn,
és somot és szedret, mely tüskés cserje között csüng,
s mit hullat Jupiter terebélyes tölgye, a makkot.
Elnemenyésző volt a tavasz, langy lengedezéssel
mag nélkül született szirmot simogattak a szellők.
Majd meg a fölszántatlan föld meghozta gyümölcsét,
szűzi mező sárgult sok súlyos búzakalással;
egy folyamár tejjel, nektárral folyt le a másik,
zöld viruló tölgyből csepegett az aranyszínű színméz.

Saturnust miután a sötétlő Mélybe vetették,
úrrá lett Jupiter, s az ezüst ivadék kora jött el,
gyatrább, mint az arany, becsesebb a vörösszínű réznél.
Juppiter ekkor az ősi tavaszt rövidebbre szorítván,
tél, lobogó-hevű nyár, s hol langyos, hol hideg ősz jött,
s kurta tavasz; velük így négy részre tagolta az évet.
Ekkor esett legelőbb, hogy a száraz hőben a lég is
izzott, és hogy a szél vizeket jéggé merevített;
ekkor költöztek házakba (a ház ezidőben
barlang volt, sűrűség, s vesszők meg háncs fonadéka);
és a Ceres magvát legelőször a hosszú barázda
most borította be, járom alatt most nyögtek az ökrök.

Harmadikul meg a réz-ivadék született meg utánuk,
féktelenebb-lelkű, fene fegyvert rántani forróbb,
ámde nem elvetemült. Vad vasból vésve a végső.
Most e silányabb érc idejébe betört a gonoszság
mind, sebesen; menekül hűség, jog, tiszta szemérem;
és a helyükbe a csel s a ravasz szív száll, a csalárdság
és az erőszak, a birtokolás vétekteli vágya.
Vásznat most a szelekre - miket még jól nem is ismer -
bíz a hajós; s mik a hegy tetején oly hosszasan álltak,

még sosem-ismert sós habokon szökdelnek a szálfák.
S mely, valamint napfény s levegő, régente közös volt,
mérő gondosság mesgyét vág hosszan a földbe.
S már nemcsak gabonát s eledelt követeltek a gazdag
föld felszínétől, de a bensőjébe hatoltak,
és miket elrejtett, amiket Styx árnyaihoz vitt,
kincseket ástak elő, a sok átok létrehozóit.
Ekkor az ártó vas, s az arany, vasnál ami ártóbb,
színre került; s lett háboru, mely küzd vassal, arannyal
s vér-befutott kézzel csörget, ráz vad hadifegyvert.
Rablásból élnek. Gazdát retteghet a vendég,
vót az após; ritkán szerető a fivér a fivérrel -
férj feleségnek, a nő férjének terveli vesztét;
sápad a farkastej: szörny mostoha készíti mérgét;
gyermek időnap előtt apjának kémleli évét;
verve a jámborság. Vértől iszamos mezeinkről
szűz Astraea röpi legvégül vissza az égbe.

S jobb biztonságú hogy a felsőbb lég se lehessen,
törtek az órjasok, mondják, várára az égnek,
s hegyre hegyet magasán halmozta a csillagos égig.
Ekkor a mindenén-úr Jupiter veri át az Olympust,
villámmal, s üti Ossáról le a Pelion ormát.
És hogy a rémületes testek betemetve heverték,
úgy mondják, a szülötteinek vérével elöntött
Föld elevenné tett sok forró, szerteomlott vért,
és hogy törzsének végképpen magva ne vesszen,
emberi képet adott neki. Csakhogy e fajzat is éppúgy
semmibevette az égiet, vad ölésre mohóan
s bőszzszivüen - hogy látnivaló: vér volt a szülője.

LYCAON

Látta a várából Saturnius, istenek apja,
rá is sóhajtott, s - aminek még híre se kélt - rút
vendégség, a Lycaoné, villant az eszébe;
nagy harag ébredt most s méltán Jupiterben e tettért,
s gyűlést hítt: jöttek, nem késve, az egybehivottak.
Fut magas út odafönt, jól látni, ha tiszta az égbolt:
tejről nyerte nevét, tejszínűen ontja a fényét.
Rajta vonulnak a Mennykövező fejedelmi lakába
mindig a mennybeliek. Mentén nemes égbelieknek
tárt kapujú, sűrűn-keresett sok csarnoka csillog;
távol a köznép él; legelől meg körben a legfőbb
égilakók nyertek szentélyt házisteneiknek.
Én e helyet, ha e bátorság szómnak megadatnék,
nem félnék így hívni: a nagy Mennybolt Palotája.

Hát, hogy e szent márványházban mind megtelepedtek,
s ő maga is, főntebb, a kezében ivor jogarával,
háromszor-négyszer komoran megrázta riasztó
hajkoronáját: föld s tenger meg az ég belerendült.
És azután haragos száját e szavakra nyitotta:

„Jobban ugyan sohasem féltettem a minden uralmát,
még azidőt se, mikor kígyóláb fajzat egüinket
féktelen ostrommal, száz-száz karral fenyegette.
Mert az az ellenség bőszt volt, de azért csak egyetlen
okból lett a viszály, s egy fajta viselte a harcot.
S most: hol csak Nereus a világot körbezajongja,
kell hogy az emberi fajt leterítsem. A styxi vidéknek
berkeiben buzgó földmélyi folyókra kimondom:
mindent megtettem, s nem gyógyul a seb sehogyan sem;
hát kard messe ki most, hogy az ép rész meg ne romoljon.
Nimfa-rajom van, van félisten-népem a réten,
Faunusom és szatirom, s Silvanus-népem a bércezen;
nékik, amért őket még nem méltattuk az égre,
adtuk a föld hátát; lakják hát szép nyugalomban!
Föntiek! Úgy hiszitek, hogy eléggé biztos az éltük,
most, amikor nekem is, kit a mennykövek és ti uraltok,
cselt mert vetni a vadságról nagyhírű Lycaon?”

Felzúgtak s tüzesen követelték annak a gaznak
meglakolását mind. Ugyanúgy, mikor elvetemült kéz
Róma nevét Caesar-vérrel kitöröltni dühöngött,
döbbsent meg nemvárt veszedelmen az emberi nemzet
szörnyen, s megrendült a világ iszonyodva egészen;
s kedves a lelkednek tieid hű szíve kevésbé
nem volt, Augustus, mint népée Jupiternek.
Mégis a morgásuk keze és szava elcsitította.

Megszűntette a zajt, a zsvajt a királyi tekintély,
s szóra fakadt ismét Jupiter, megtörte a csöndet:
„Megbűnhődött már (vessétek félre e gondot);
ám hogy a vétke mi volt s lakolása mi, most kijelentem.
Korcsosodott kornak rút híre került a fülünkbe;
volna hamis, vágytam, s az Olympusról lesuhantam;
s én, a nagy istenség, emberként járom a földet.
Hosszú lenne, amit mindenfele leltem, a vétket
sorra sorolnom: a rossz hír kisebb volt a valónál.
Maenalonon túlkeltem már, a vadak fene földjén,
s Cyllenén s a Lycaeus-orum hűs-árnyu fenyőin.
Arcadiába, a vad zsarnok vendégszeretetlen
házfedelének alá értem, sűrű alkonyuláskor.
Isten jött, adtam meg a jelt; kezdett könyörögni
nyomban a nép. Hanem áhítatát kinevette Lycaon;
s mondta: »No, majd kitudom, hogy ez isten-e - lássuk a próbát -,
vagy múlt ember; s kétes nem lesz az igazság.«
Éjjel, amíg nyom az álom, akarta megadni halálom
váratlan; mivel így kívánta kilesni, mi volnék.
És még ez sem elég: a molossus nép neki-küldött
túszaiából egynek törrel feltépte a torkát,
s fél-eleven testéből egy részt főzve ki vízben,
lángot rakva alá más részét megpirította.
Feltálalta; de én bosszuló mennyei lánggal
rontottam le lakát, mely méltó volt az urához.
Megriad és menekül, s a mezőben csöndre találva,
csak felüvölt, nem tud, noha próbál szólni: egész nagy
mérge a szájában gyűlik meg, az ősi ölésvágy
űzi a barmok iránt, s örvend mindmáig a vérnek.
Köntöse is szőr már, két karja is állati lábszár:
farkas lett, de nyomát jól őrzi korábbi magának.
Éppenolyan deres, és ugyanoly dült düh lepi arcát,
két szeme éppúgy ég, s ugyanúgy maga ő a dühöngés.
Egy ház hát odalett. De nem egy volt romlani méltó:
teljes föld kerekén ádáz az Erinny's uralma;
véltetnéd: föl is esküdtek vétkezni. Vegyék hát,
mint ahogy érdemlik - döntöttem - díjukat érte.”
Egy részük Jupiter szavait helyeselve szavával,
még táplálja dühét, mások csak jelzik a tetszést.
Mégis, az emberi nem vesztét szomorogva fogadja
mindjük, s kérdezik is, ha kipusztul az ember, a földnek
képe milyen lesz majd, tömjént oltárra ki tesz majd,
s hogy dúlásra vadaknak akarja-e vetni a földet.
Kérdésükre az ég fejedelme (hisz őneki lesz rá
gondja) szorongást tilt, s megigéri, hogy új ivadékot,
mely más, mint amazok, kelt létre, csodás eredettel.

AZ ÖZÖNVÍZ. DEUCALION ÉS PYRRHA

Már-már mennyköveit készült mindenhova szórni.
Félt mégis, hogy a sok tűztől még lángbaborulhat
könnyen a szent s magas ég, s a világ nagy tengelye szét-ég;
s emlékszik, hogy a sorsban az áll, beköszönt az idő még,
melyben a tenger, a föld, meg az ég palotája kigyullad,
s mesterműve a nagy Mindennek a semmibe sorvad.
Cyclops-kéz remekelt villámot félrevet ekkor:
más módon tetszik büntetnie: mind a halandót
vízbeveszíti, a tág égből zúdítva le záport.

Aeolus odvában foglyul berekeszti az észak
szélvészét, meg a többi szelet, mely felleget űz-ver,
és kibocsátja Notust. Ez nedves szárnyal előront:
rémületes képét szurok-éj feketéje borítja;
ősz fürtjén fut a víz, zápor nehezíti szakállát.
Homloka ködbe merült, mellén s csupa harmat a szárnyán.
És hogy a fenn függő sok felhőt ujja facsarja,
dördül az ég, s a magas mennyből sűrűn omlik a zápor.
Hírnöke Junónak, tarkálló-köntösű Iris,
vonja magához az árt, s felhőket etet vele ismét.
Földre terült a vetés; fogadalmi semmibe hulltán
sír, ki egész évben munkált, és íme hiába.
És nem elégszik meg Jupiter dühödése az éggel,
kék haju testvérbátyja segít neki mind a vizekkel.
Egybehivat minden folyamot. Termébe uruknak
lépnek ezek, s ő szól: „Intést most hosszasan adnom
nem szükséges; erőtök kell. Ide minden erővel!
Nyissátok meg a házatokat, törjétek a gátat,
összes habjaitok közibe vágjátok a gyeplőt.”
Szólt a parancs; futnak, forrásokat ömleni nyitnak,
s tengernek törnek zabolátlan hömpölyödéssel.
S ő hármas szigonyát beütötte a földbe; alatta
megremegett s föltárta a föld útját a vizeknek.
Törnek a tág folyamok szabadon, sík réteken által;
fák sorait, veteményt, ragadoznak barmokat, embert,
házakat és szentélyt, szentélyből szobrokat, oltárt.
Hogyha maradt is ház, mely ilyen sok szörnyű veszéllyel
szembeszegülni tudott, tetejére a sűrű hab omlott
ennek is, örvények fenekén rejtőztek a tornyok.

Föld és tenger közt nem akadt már semmi különbség:
tenger volt minden; partnérküli tágterű tenger.
Dombra fut egy, másik görbült sajkába telepszik
és evezőt húz ott, hol ekével járt nem is oly rég;
ez gabonája fölött, lemerült laka legtetetében
jár ladikon, s amaz ott halakat fog a szilfa hegyében.
Volt, hogy a zöld rétnék talajába csapott be a horgony,
vagy szőlőhegyeken súrlódott görbe hajójuk;

s hol kecskék kecsesen, füveket faldosva futostak,
most tunya torz testtel terpedtek a tengeri borjak.
Városokat, házat, ligetet bámulnak a víznek
mélyén Nereisek, delfin-sereg él a berekben,
ágak közt surran, s rengő tölgyeknek ütődik.
Farkas a bárányok közt úszik, sárga oroszlánt,
tigrist hurcol a hab; villámerejével a vadkan,
gyors lábával a szarvas ugyan mit is érhet e bajban?
S míg hosszan keresett halmot, hol megtelepedne,
lankadt szárnyaival lezuhant a madár a vizekbe.
Dombokat elborított tombolva a tengeri torlat,
mostlett áradatok verdestek bérci tetőket.
Víz ragad el legtöbb elevent; s kit a víz rohanása
kímél meg, hosszas böjttel leigazza az éhség.

Aoniát Phocis különíti el oetai földtől,
dúsrögű föld, valamíg föld volt, hanem ekkor-időben
tenger része csupán, rohanó víz tágterü síkja.
Hegy magasul föl a csillagokig két csúccsal e tájon,
Parnassus nevű bérc, felhőn túlnyúlik az orma.
Itt hogy Deucalion (más földeket elfed a vízár)
és felesége kicsiny sajkán száraznak ütődött,
coryci nimfákhoz meg a bérc istenseregéhez
esd, s ahhoz, ki a jóshelyet akkor bírta, Themishez.
Nem volt férfiu jobb, igazabb soha Deucalionnál,
s isteneket jobban félő nő, mint felesége.
Most Jupiter, látván mocsarakba merülten a földet,
s életben pusztán egy férfiut annyi ezerből,
s életben pusztán egy nőt is olyan sok ezerből,
két igaz ártatlant, két jámbort, istenimádót,
szétozlatta a fellegeket s Aquilóval a záport;
földet az égboltnak, s az eget föltárta a földnek.
Tenger mérge se tart, tesz félre szigonyt a vizeknek
fő ura és lecsitítja az árt, s felidézi a mélyből
fölmeredő, s vállán-tapadott kagylók borította
kéktestű Tritont: fújjon csiga-kürtbe azonnal,
adja a harsona-jelt a vizeknek, az áradatoknak,
hadd térjen haza mind. Öblös kürtjét veszi Triton,
kürtjét, mely lentről csavarosmód fölfele tágul,
s mely ha a tengernek közepén befogadja fuvását,
napkeleten s nyugaton bűgása betölti a partot.
Most is, az istennek harmatgyöngy lepte szakállas
ajkán, mint kellett, az özönt takarodni terelte,
s meghallotta a földi folyók s a nagy ár valamennyi
habja a jelt, s a habok, hallván ezt, mind lecsitultak.
Már a folyó lelapul, domb látszik fölmagasodni;
tengeri part van már, medrében gördül a vízár,
tűnik elő a talaj, fogy a víz, megnő a mezőség,
sok nap után tarlott tetejét már látni a fáknek,
s lomb közt hátrahagyott iszapot ringatnak az ágak.

Föld lett újra a föld. De midőn ezt látja üresnek,
s árvult tájakon át hogy a mély csönd tartja uralmát,
Deucalion zokogásra fakad s Pyrrhához eképp szól:
„Ó, hugom, ó, feleségem, egyetlen megmaradott nő,
kit hozzám törzs és eredet kötözött legelőször,
majd meg a hitvesi ágy, a veszély maga köt ma tehozzád;
merre a nap lepihen, s hol kél sugarazni megint fenn,
teljes nép mi vagyunk ketten; más mind a vizekben.
S mindezidáig ugyan létünk sem biztos eléggé,
mit most megleltünk: sok felleg ijeszti a lelkünk.
Most, ha a végzet elől, te szegény, egyedül menekülsz meg,
mondd, hogyan éreznél? Hogyan is tudnád riadalmad
túrní magányodban? Ki csitítana akkor a kínban?
Én - feleségem, hidd! -, ha fölébed a víz magasodnék,
most nyomodon hálnék, fölibém is a víz magasodnék.
Bárcsak, akár az apám, tudnék támasztani népet:
gyúrhatnék földet, s tudnék bele önteni lelket!
Most a halandó faj kettőnkéből áll csak a földön
(így végezte az ég), mintául csak mi maradtunk.”

Szólt; s együtt sírtak. Könyörögni kívántak az éghez
és szent jóslatokat hallgatva, kutatni kegyelmét.
Késedelem nélkül keresik föl a Cephisus árját:
még nem tiszta, de már maga medrét vágja vizével.
Habjai harmatját hintették öltözetükre
és a fejükre, s az istennő szent jósküszöbéhez
fordítják léptük: fedelét még rút mohaszőnyeg
szürkítette, s az oltárok még tűztelen álltak.
És hogy a lépcsőnél voltak, hamar arcraborultak
mindketten, s a hideg sziklát csókolta az ajkuk
félve, s eképp szóltak: „Ha az istenségnek a jámbor
esdés meglágyítja szívét, ha elüzi haragját,
mint mentjük, mondd meg, Themis, ismét emberi fajtánk
létre, te legszelidebb, lemerült lelkünk te emeld föl.”
Ekkor az istennő meghatva „Eredjetek,” így szólt,
„födve legyen fejetek, s a ruhátokat öv ne szorítsa,
s hátrahajítsátok csontját a hatalmas anyának.”

Ámulnak hosszan, majd csöndjük megtöri Pyrrha,
és mit az istennő kívánt, végezni vonakszik,
kérleli félve, bocsásson meg: fél széthajigálni
csontjait anyjának, megsérteni ezzel az árnyát.
Ismétlik közben rejtett értelmű beszédét
annak a jóslatnak, s tanakodnak is egyre felőle.
S most a Prometheus-sarj Epimetheus lány-ivadékát
nyugtatra beszél, s „Vagy”, eképp szól, „megcsal az elmém,
vagy kegyes és nem akar vétekre vezetni a végzés.
Mert nagy anyánk: ez a föld; s a kövek testében a mondott
csontok: hát ezeket kell nekünk hátradobálnunk.”
Bárha a Titan-lány szívesen hallgatta e jósszót,
kétes volt a remény: kétkedtek erősen az égnek

intelmében még. De ugyan mit is árthat a próba?
Indulnak, befödik fejüket, s övüket kibogozzák,
s hátrafelé, mint szólt a parancs, köveket hajigálnak.
És a kövek (hinnéd-e, ha nem tanúsítja a régmúlt?)
már a keménységük levetik, már nem merevek, már
lassan lágyulnak, lágyan formába simulnak.
Majd, hogy megnőttek, természetük is szelídebb lett,
és valamely, még nem tisztult, ám emberi formát
sejtetnek, de csak úgy, mint kezd alakulni a márvány,
s még nem eléggé kész, még nyerseks rajt a vonások.
Mégis, amely részük valamennyire nedvesedett volt
s része a földnek, most húruk lett, része a testnek;
és mi kemény volt s nemhajló, az a csontjukat adta;
és mi előbb ér volt, érvényes az ér neve most is.
Nem telt hosszú idő, s a kövek, miket isteni szóra
férfiu-kéz hajított, öltöttek férfiu-arcot,
és mit a nő hajított, abból kélt újra az asszony.
Innen durva nemünk, munkát-bajt túrni megedzett,
így bizonyítjuk örökkéig, hogy honnan eredtünk.

PYTHON

Változatos képű sok más lényt akkoridőben
önként szült meg a föld, hogy a nedvre, mi megmaradott még,
tűzött tűzzel a nap, s az iszap meg a láp a hatalmas
hőtől duzzadozott, s termékeny magva az összes
lénynek az életadó földben, valamint anya-ölben,
táplálta, fokként formát öltve, kifejlett.
Így ha a hétfolyamú Nílus mocsaras mezejéről
visszavonul s a vizét medrébe vezérli be ismét,
új az iszap, s átfűti a nap, ha sugara reácsap,
lelnek a földmivelők, rögöket forgatva, igen sok
állatot ott köztük, sokfélét; van, mi csak éppen
most születik, s van, amely még készen nincs is egészen,
tagjai még kevesek, s ugyanegy test egyfele gyakran
már tele étellel, s nyers föld még mindig a másik.
Mert ha a nedv meg a hő egymással jól keverülnek,
lesz fogadás: hisz e kettőből lép minden a létre;
minthogy a tűz meg a víz harcol, kél minden a gőzből,
és ez a széthúzó egyetértés életet áraszt.
Így, hogy az épp medrébe vonult víztől mocsaras föld
újrahevült a magas napnak sugaras melegétől,
számtalan új lényt szült; részint földidézve a régi
formákat, részint új szörnyeket ontva világra.
Téged is akkor szült, kelletlen bár, te hatalmas
Python, új népnek riadalmas, még sosem ismert
sárkányt: oly nagy részt fedtél el hosszan a bércekből.
Ezt meg az íjviselő isten, ki nyilát azidőig
másra se, csak dāmvadra, szökő zergékre szögezte,
ölte meg éppen ezer nyíllal, hogy csaknem üres lett
tegze, amíg feketült sok sebből folyt ki a méreg.
És, hogy e hőstettnek hírének nagy idő le ne rontsa,
ünnepi szent verseny-játékokat ott alapított,
és nevük örzi, hogy ott végezte ki nyíllal a Pythót.
Ifju, ki itt lábbal vagy ököllel vagy kocsijával
mást versengve levert, tölgyfáról lombkoszorút nyert.
Nem nőtt még a babér, más fákról vett koszorúval
ékesítette fejét azidőtt hosszúhaju Phoebus.

DAPHNE

Daphnéért lobogott legelőször lánggal Apolló,
mit nem a véletlen, de Cupido vad dühe gyújtott.
Épp miután lenyilazta a delusi isten a sárkányt,
látta, miként akar ő hajlítani íjat ideghez:
„Ej, te garázda kölyök, mi közöd hadi fegyvereinkhez?”
szól hozzá, „az ilyent a mi vállunk hordja csak illőn;
mert vadakat s ellenséget mi tudunk vele löni,
kik, mely szörnyü-hasú tetemét tág térre teríti,
puffadozó Pythont csak imént vertük le nyilakkal.
Légyen elég neked az, hogy fáklyád némi szerelmet
gyújt itt-ott: a dicsőséget, mi miénk, sose kívánd.”
Mondta Venus fia most: „Mindent átlőhet az íjad,
ám az enyém téged, Phoebus; s valamint tealattad
más mindenki, olyan mélyen vagy a hírben alattam.”
Szól, s a magas levegőt szeli-szeldesi szárnya serényen,
majd meg is áll árnyas Parnassus legtetetében,
s két más-másdolgú vesszőt vesz elő tegezéből:
egy szerelem-taszítót és egy szerelembe-taszítót.
Mely fölgyújt: aranyos, hegyezett, csupa szikra a vége;
mely tovaűz: tompult, s álom-nehezék van a nádján.
Ezt Peneosnak lányába szögezte az isten,
s csontjain át Phoebus velejét sértette meg azzal.
S lám, szeret ez, s a szerelmes-névtől is fut a másik,
és csak a berki magány, ami kedvre deríti, s a zsákmány;
versenytársa e lány már Phoebus szüzi hugának.
Egybe se font fűrtjét egyedül szalag éke szorítja.
Megkérték sokan; ő kérőire nem hederített,
férfiut el nem tűrt, járatlan berkeken át járt,
s hogy mi a házasság, szerelem, nász, tudni se vágyta.
Apja gyakorta eképp: „Vövel vagy, lányom, adósom”,
s gyakran eképpen szólt: „Unokát adj végre, szülöttem.”
Mégis, akárcsak a bűnt, gyűlölte a hitvesi fáklyát,
s míg a szemérmes pír üde arcát elborította,
símogató karját odafonta az apja nyakára:
„Drága apám, add meg, hogy szüzességnek örüljek
mindig is: apjától ezt rég megkapta Diana.”
Apja megadta. Dehát szépséged tiltja, hogy az légy,
lány, ami lenni kívánsz; ez küzd szent óhajod ellen.
Lángol, látva a lányt, vágyik vele nászra Apollo,
s bízva remél, de bizony megcsalja a jóstudománya.
Mint ahogyan, ha kalásza üres, fellobban a polyva,
s mint a sövény lángol, ha tüzes fáklyával a vándor
hozzaér, vagy hajnaltájt otthagyja tövében,
úgy lobogott teljes szívéből érte az isten,
és e szerelmét hasztalanul táplálta reménnyel.

Mondja nyakára bukó, befonatlan fűrtjei láttán:
„Hát még hogyha meg is fésülné!” Látja lobogva
csillagozó szemeit. S ajakát is látja, s eléggé
hosszan nem szemlélheti. És dícséri az ujját
és a kezét s karját, mit félig fed csak a leple.
S szebbnek képzeletben azt, ami még letakart. De a lebke
szélénél száll sebesebben a lány, sose torpan e szóra:
„Állj meg, Peneos deli lánya: nem ellened üzlek.
Bárány farkastól, az oroszlántól fut a szarvas,
s így menekül remegő szárnnyal sas elöl a galambraj;
ellenségtől mind: engem szerelem von utánad.
Jaj nekem! El ne zuhanj; lábad, mit sérteni vétek,
föl ne sebezze tövis; kínod valahogy ne okozzam.
Vad csalitokba szaladsz. Kérlek, fuss óvatosabban,
mérsékelj a futást: mérsékelem én is az üzést.
Kérdezd meg, kinek is tetszel. Nem hegy lakozója,
nem pásztor vagyok én, aki borzasan őrzi a nyáját
és az ökörcsordát. Nem, nem tudsz, esztelen, arról,
hogy ki elöl menekülsz, csak azért futsz. Tudd meg, uralnak:
Delphoi földje, Claros, Tenedos, s palotám Patarában.
És az apám Jupiter. S ami lesz, s ami volt, s ami most van,
én mutatom meg; a dalt s lanthúrt én hangolom egybe.
Biztos az én nyílom; egy van csak, mely célba-találóbb,
az, mely az én könnyű kebelem meg tudta sebezni.
Orvosságokat én adtam, tudd, megsegítőnek
hívna, a gyógyerejű füvek is mind engem uralnak.
Jaj, de a vad szerelem sose tud behegedni füvektől;
nem segít önnön urán, ami mindenkin, tudományom!”

Folytatná mással, de a lány riadott rohanással
messzefut és félig-rebegett szava közt odahagyja.
Most is bájos a lány. Testét a szelek csupaszítják,
szembefúvó szellők raja rezgeti, lengeti leplét,
s fésű-nem-ért fűrtjét a futó szél hátrafuvallja:
s míg menekül, még szebb. S most már nem akarja az ifjú
isten hasztalanul szavait szétszórni, de száguld
vágya szerint, szaporázza a lány léptére a léptét.
Mint ha a sík ugaron gall eb megered, ha nyulat lát,
s kergeti zsákmányát ez, amaz meg az élete üdvét,
s már-már rajtatapad, hiszi már, hogy megkaparintja,
marni-kinyúlt szájjal kapkodva a lába nyomához,
s hogy fogoly-é, nem tudja a nyúl, míg vad harapásból
szinte s a már lecsapó szájából szökken tova tüstént:
így futtatja reménye az istent, félsze a szűzet.
Ám szerelem-szárnnal sebesebb mégiscsak az üző,
mert sosem ad pihenést, s most hátát éri kezével,
most a nyakán szétszórt haja fűrtjeit éri lehével.
Elsápadt a leány, erejét vesztette a gyötrő
vad rohanásban; a Peneos habjára tekintve,
„Ments meg, apám,” így szól, „folyamok, ha van istenerőtök!

Túlsággal tetszem; hát nyílj meg, föld, vagy a testem
változtasd mássá: ez okozza az én veszedelmem.”

Így csak alig szólt esdve, merev lett máris a teste,
zsenge leánykebelét tüstént friss kéreg övezte.
Fürtjei lombokká, fordult két karja faággá;
s lába, imént oly gyors, végződik lomha gyökérben;
arcát lomb fedi már, egyedül szép fénye a régi.
S Phoebus ezért is lángol még: rányomja a jobbját
arra a törzsre, s a kéreg alatt dobogó szívet érez.
Ágakat úgy ölel át, mint karral kart ha ölelnék,
megcsókolja a fát, de a csóktól hajlik ez arrébb.
S mondta az isten: „Lám, nem akartál lenni a nőmmé,
fám léssz hát ezután. Ott díszlesz, tudd meg, örökké,
fürtjeimen, te babér, díszíted a lantom, a tegzem;
s Róma vezéreim is, diadalt mikor ünnepi hang zeng
vígán, s nagy menetet szemlél Capitolium orma;
s Augustus palotája előtt, hív őre a háznak,
állsz kapujában, a szent tölgyet körül-óva vigyázod.
S mint ahogyan nyíratlan főm fiatal marad egyre,
így hordozd te a lomb díszét örökös-szakadatlan.”
Szólani szűnt Paeon. S a babér új ága e szókra
bólintott: s fejként látszott hajlongani csúcsa.

IO. ARGUS. SYRINX

Haemoniának ölén, meredek hegyek erdei alján,
egy liget áll: Tempe. Ezen át Peneos, a Pindus
bérce alól lefelé, hömpölygő habbal özönlik;
súlyos esésével lebegő gőz-fellegeket ver,
tesz magas erdőket nedvessé permetegével,
és zuhogó zaja nyúl szomszédos tájakon is túl.
Itt van a háza, lakóhelye, itt házmélye a fennkölt
víznek, emitt szirtbarlangjában tartja a székét,
s oszt törvényt habnak, meg a hablaki nimfa-rajoknak.
Mind idegyűlt a folyó, s habozott még mind: az apának
vígaszt mondjon-e, vagy kívánjon néki szerencsét:
nyárfás Sperchios jött el, zabolátlan Enipeus,
majd öreg Eridanus, s Amphrysos s Aeas, a lassúk;
majd meg a többi folyók, melyek, bármerre rohannak,
útjukon ellankadt vizüket tengerbe vezérlik.

Csak maga Inachus az, ki hiányzik: szirtzugolyában
könnye növel habokat, mert Iót, drága szülöttét
elveszítette szegény. Nem tudja, hogy él-e a lánya,
vagy pedig árny odalenn; de mivel nem lelte sehohol,
vélte: sehol nincsen; s gonoszabbtól retteg a lelke.
Látta minap, mikor épp apjának hajaitól jött,
látta a lányt Jupiter, s „Ó, szűz, méltó Jupiterhez,
kit tesz majd nyoszolyád boldoggá? Át a bereknek
árnya alá térj,” szólt hozzá (s árnyát a bereknek
ujja mutatta), „amíg magasan van a nap, nagy a hőség.
És ha remegsz a vadak zugolyába hatolni magadban,
isten lesz, ki vezet bizton, sűrű rengetegekben,
s nem kicsi közrendű isten, hanem én, ki az égnek
birtokolom jogarát, akinél villámai égnek;
el ne szaladj!” De a lány szaladott. Már Lerna mezőit,
már elhagyta a Lyrceon ligetes legelőit,
hirtelen éji homályt borított a mezőkre az isten,
és megtorpantotta a lányt s elvette szemérmét.

Éppen ezenközben Juno, letekintve a földre,
megbámulta a röpke ködöt, mint tudta az éjnek
arcát tündöklő nappal támasztani; látta:
nem folyamár küldötte, nem is föld gőze e felhőt;
körbetekint tüstént: hol a hitvese; mert nem is egyszer
érte a férjét már tetten titkos szeretőkkel.
Kit miután égben nem lelt, „Vagy”, mondta, „csalódom,
vagy pedig épp csálnak.” Lesuhant a magas levegőből,
földre kerülve megállt, a ködöt takarodni terelte.
Férje pedig, megsejtve, ki jön, másítja azonnal
Iónak testét fiatal tejszínű tehénné.
Így is szép a leány. Juno a tehénke alakját,

bár nem szíve szerint, dicsérte, s akárha tudatlan,
kérdi, kié, mely csordából jött s honnan e tájra.
Füllent most Jupiter: földből lett; hogy felesége
kérdeni szűnjék már. Saturnia „Add nekem!” esdi.
Mit tegyen? Adni ajándécul keserű a szerelmét,
s hogyha nem adja, gyanus. Tegye meg, buzdítja a szégyen,
tiltja a hő szerelem. Szerelem győzné le a szégyent;
ám ha ilyen kis ajándékot neme s ágya felétől
megtagad, egy tehenet, tán majd nem tudja tehénnek.
És hogy az ágyaslányt azután megkapta az úrnő,
így sem szűnt félelme: talán még elcseni férje;
végülis öréül rendelte arestori Argust.

Száz szeme volt a fején Argusnak, száz szeme körben;
kettő volt közülük mindig, mely aludni csukódott,
minden más szemmel meg ügyelt éber figyelemmel.
Bárhova fordulhat, folyton szemlélheti Iót;
háttal is állhat akár, szem elől még így sem ereszti.
Nappal hagyja legelni; de már ha a nap lehanyatlik,
foglyul fűzi, nyakát szomorú kötelékbe szorítja.
Fák leveles lombján, keserű füveken legelészett,
fekhelye mindig föld, s nem mindig gyeppal borított föld;
míg italát iszapos patakokból itta szegényke.
Karjait Argushoz föl akarta emelni esengve,
s karjai nem voltak, hogy kart fölemelve esengjen;
szólna panaszt a leány: bögés kél, más sem, az ajkán,
önmaga hangjától maga is rémülve riad meg.
Indul a parthoz, ahol máskor játszódva szökellget,
Inachuséhoz; amint meglátja alatt a habokban
szarvait, elrémül, menekül hőkkenve magától.
Naisok őt, maga Inachus őt sosem ismeri így föl;
apja nyomán, nővéreién jár mégis, azértis;
tűri, hogy érintsék, odalép, hogy megsimogassák.
Inachus ekkor, az agg, fűvet is szed, nyújtja elébe;
nyalja kezét, csókot lehel ő a szülői tenyérre,
vissza se tartja a könnyeit, és - csak tudna beszélni! -
kérne segítséget, neve és baja volna az ajkán.
Nincs szava, ám a betű, mit a porba lerajzol a lába,
átalakult testéről tud szomorú jelet adni.
„Jaj nekem!” Inachus, apja, kiált, s a nyögő tehenecske
szarvain és hótiszta nyakán csüng, s újra csak így szól:
„Jaj nekem! Íme, te vagy, lányom, kit a földeken által
vágyva kutattam? Most-föllelt, míg rád nem akadtam,
enyhébb volt e keserv. Szóval szavaimra riadni
nem tudsz, csak szíved mélyéből sóhajod adni
s válaszul, ez maradott pusztán, bögésre fakadni.
Én lakodalmas fáklyákat s a menyasszonyi ágyat
terveztem teneked, vőt vártam, majd unokákat.
Csorda a férjedet és a szülötteid adja a csorda.
Ekkora kínomnak végem sem vetheti végét,

mert isten vagyok, ez keserít, s a halál kapuján át
én sose léphetek, így nyúlik meg a gyászom örökké.”
Míg efőlött kesereg, löki arrébb csillagos Argus,
és a leányt viszi apjától messzibb legelőkre,
hajtja tovább. Maga meg meredek hegyoromra telepszik,
honnan szétláthat, kémelve vigyázza a tájat.

Csakhogya az égi király nem tűrheti már a Phoroneus
sarja silány sorsát, szólítja fiát, kit a fényes
Pleias szült, s Argust gyilkolnia adja parancsát.
Késedelem nélkül köt szárnyat lábra, kezébe
álmadó vesszőt s a fejére keríti kalapját.
Ennekutána pedig Jupiter fia apja lakából
földre szökell; s odalent azután veti félre kalapját
és tollas szárnyát; pusztán pálcája a régi.
Evvel, pásztorként, kecskéket hajt legelőre,
melyeket útban csent, s dalokat fű pásztori sípon.
Elbájolta az őrt ez az új és mesteri zengzet:
„Bárki vagy is,” szólott, „no csak ülj mellém le, e szirtre;
úgysem akad másutt nyájnak legelője kövérebb,
s láthatod,” így Argus, „pásztornak kedves ez árnyék.”
Atlas utódja leül mellé, megtölt a szavával
s hátráltat napot; összerakott nádsípja dalával
megkísérli az őr szemeit nyugalomba igézni.
Küzd pedig ez, hogy a lágy álmom le ne győzze: csukódik
egynéhány szeme, szendertől megszállva, de közben
más szeme még éber. Megkérdi, mivelhogy a nádsíp
csak nemrég készült, hogyan is készült el a nádsíp.

„Hűs hegyek aljában,” felel ő, „élt Arcadiában,
élt a hamadryasok közt egy nonacrisi híres
szép naias, kit amott Syrinxnek hívtak a nimfák.
Sok satyrust, ki utána futott, játszott ki nem egyszer,
s más olyan isteneket, kik az erdőn, réteken élnek.
Ortygie istennőjét tisztelve követte
nagy szüzességben. Felövezve, dianai módon
járt, s azt vélték volna, hogy ő Latonia, hogyha
íve kezében nincs szaruból, amazé meg aranyból.
Így is megtévesztő volt. Megtért a Lycaeus
dombjáról, Pan látja: fenyő-koszorúzva elébe
ily szókkal járul...” most szólott volna a szókról
s mint menekült, esdést megvetve az úttalan úton
akkor a nimfa, egész Lado lassú folyamának
partfövenyéig; s mert a hab ott fékezte futását,
kérte, hogy átváltoztassák, sok vízbeli hűgát;
és hogy Pan, amikor Syrinxet vélte ölelni,
teste helyett a folyó nádját szorította kezével;
és hogy amint sóhajt, nádak közt szállva a szellő
mint váltotta szavát szellő-susogásu panasszá;
és hogy ez édes hang, hogy ez új lelemény megigézte
Pant, s „Ez az egyesülés kettőnk közt megmarad!” így szól;

és hogy egyenlőtlen nádszálakat összekötözve
lágy viaszával, a lányka nevét vele őrzi örökre.

Ezt volt mondandó Mercur, s hát látja: az őrnek
már minden szeme elnehezül s álomra csukódik.
Halkul a hangja tehát, nosza mélyiti menten az álmát,
lankadozó szemeit bűvös pálcája simítja.

S görbe vasát sebesen beleszúrja a szunnyadozóba
ott, hol a nyak meg a fej nő egybe, s a szirt tetejéről
vérmocskolt tetemét letaszítja, bevérzi a sziklát.
Fekszel hát, Argus; sok fénye megannyi szemednek
mind kialudt, száz volt a szemed, s egy éjszaka hullt rá.
Száz szemeit Saturnia most veszi és madarának
tollazatát, így csillag-gyönggyel díszíti farkát.

Föllángol dühe is, csöppet se halasztja haragját:
mert lelkébe, szemébe taszít riadalmas Erinnyst
vágytársnőjének, fullánkot fúr kebelébe,
és a világnak egész kerekén rémíti futásra.
Nílus, e nagy bolygás legvégső célja te voltál!
Téged elért, s akkor lerogyott térdére a parton,
s hátraszegett nyakkal, magasan föl az égre emelte
arcát (mert ezt tudta csupán), föl a csillagos égig,
s nyögve-zokogva panaszt küldött csupa bús bőgéssel
föl Jupiterhez, a kínjainak hogy vesse a végét.
Ez meg, a karjával felesége nyakát megölelte,
s vesse a bűnhődés végét, kérlelte: „Ezentúl
már sose félj,” mondotta, „e lány oka már sohasem lesz
búdnak.” A styxi vizek hallják, kívánta, e szókat.
Enyhül az istennő, a leány megkapja korábbi
képét, lesz, ami volt: testéről tűnnek a serték,
szarva enyészik már, megszűkül a két szeme gömbje,
keskenyedik szép szájnnyílása, kerül keze, válla,
és a patája is elpattan: szakad öt köröm-ágra;
s benne fehér színnél a tehénből nem maradott más.
Már a leánynak elég két láb, felemelkedik, ámde
szólani fél: valahogy ne üdőhang bőgjön az ajkán,
abbahagyott szavakat félénken kezd gyakorolni.

PHAETHON

Gyolcsmezű raj fő-istennőként tiszteli máig.
Nagy Jupiter magvából lett Epaphus-fia végül,
így hiszik, és sok városban vele bírja a szentelt
templomokat. S ennek volt évben-szívben a társa
Naptól-lelt Phaethon. Kinek egykor hetyke beszédét,
s hogy nemzőjével, Phoebusszal kérkedik egyre,
Inachides már nem tűrhette: „Bolondul anyádnak
híve hiszed, hogy apád, ki nem az, s vele nagyra fuvalkodsz.”
Elpirosult Phaethon, de dühén szégyenlete győzött,
s adta az anyjának, Clymenének, hírül e vádat.
„S hogy neked, édesanyám, még jobban fájjon ez,” így szól,
„én, a merész s bátor, hallgattam. Szégyen e sértést,
mit ránk szórhatnak, hallgatnunk, vissza se vetnünk.
Hát te, ha törzsem mennyei törzs, adj, kérlek, e büszke
származatomról jelt, magad iktass engem az égbe.”
Mondta, s a két karját kulcsolta szülője nyakára;
s kérte fejére, Meropséra, s nővérei nászi
fáklyatüzére, hogy apjáról neki adjon igaz jelt.
S most Clymene - Phaethon szava-é, vagy a szíve haragja
rázta meg így rút rágalomért - fölemelve az égre
két karját s a magas-tündökletű napra tekintve
„Erre a fénykévére, e szép sugaras ragyogóra,”
mondta, „megesküszöm én, mely lát és hallja a hangunk,
hogy, kit látsz, s ki világunk fönn igazítja, szülöttem,
téged e Nap nemzett. Ha hazudtam, tiltsa a fényét
tőlem el ő, s ez a nap legyen itt szemeimnek a végső.
Tudd: nem is oly nagy munka apád fedelére találnod.
Honnét kél, az a ház mezeinkkel szinte határos.
Kedved tartja? Eredj s tudakold meg tőle magától.”
Felragyogott tüstént Phaethon jókedve, hogy anyja
ezt mondotta, s az égi vidék járt már az eszében.
Aithiop országon, meg a tűz-csillagzat alatti
indusokén siet át oda, hol kél apja, serényen.

MÁSODIK KÖNYV

PHAETHON A NAP SZEKERÉN

Oszlopokon meredett a magasba a Nap palotája,
fényes arannyal volt ragyogó s láng-látszatu bronzsal,
tündöklő elefántcsont fedte oromzata csúcsát,
főkapu-szárnyairól az ezüst ragyogása sugárzott.
Szép anyagon szebb művészet: mert Mulciber abba
véste a föld köribe karoló tükrösterü tengert,
föld kerekét, s az eget, mely a föld fölibé födelet von.
Kék isten-raj a hab közepett, Triton, a süvöltő;
változatos Proteus; Aegaeon, karja lehajlik
nagy busa bálnáknak hegyorom-hátára a habba;
Doris s lányai is, néhány ahogy úszik a vízben,
néhány meg zöldszálu haját szárítva a szirten,
s van, ki halon lovagol; s orcájuk sem nem egyenlő,
sem nagyon eltérő: éppen nővérien illő.
Földön férfiakat, vadat, erdőt, városokat látsz,
közbe folyót, nimfát, s a mezők más isteni népét.
Lángsugarú magas ég képmása feszítve fölébük,
hat jel az ajtónak jobb szárnyán, s hat jel a balján.

Hogy Clymene fia már ideért meredek hegyi úton,
és vitatott nemzőjének termébe belépett,
tartanak apja elé vágyódó léptei tüstént,
mégis: messze megáll; közel el nem tűri a tűzfényt.
Ült Phoebus közepütt, bíbor köpenyébe körítve,
tisztá smaragdokkal sugaras tündökletű trónján.
Jobbja s a balja felől Nap, Hó, Év, Századok álltak,
s távol egyenlőn egymástól, állt mindegyik Évszak;
köztük az ifjú Tavasz, viruló szirmos koszorúval,
s állt a mezíten Nyár, koszorúval szőke kalászból,
köztük az Ősz - taposott szőlőtől foltos a teste -
és a jeges Tél is, hó-fürttel borzasan, ott állt.
Ekkor az ifjut a Nap - míg ámul az új alakoknak
láttán -, mindeneket látó, meglátja középéről,
s „Mondd meg, mért jöttél,” szól hozzá, „mért keresed föl
váramat, én sarjam, Phaethon, kit nem tagadok meg?”
„Ó, ki a nagy mindent”, felel ő, „sugaradba borítod,
Phoebus atyám! Ha e név illethet téged a számról,
és Clymenének nem bűnrejtő képzelet adta,
zálogot adj, nemzöm, melyről, hogy tőled eredtem,
elhiggyék, s vele lelkemből te taszítsd ki a kételyt.”
Szólt; mire apja levette fejéről mind a vakító
fény sugarat, s intett neki, hogy közelebbre kerüljön,
át is ölelte: „Megérdemled, hogy meg ne tagadjam:
én vagyok édesapád; Clymene szava, hidd csak, igaz volt.

S hogy sose kételkedj, kérj bármit, bármit is óhajtsz,
én megadom. Tanum erre az istenek esküevője
légyen, a lenti mocsár, mit még szemeim sose láttak.”
Elhallgat; s fia már szekerét - egy napra - esengi,
és hogy a szárnyaslábu lovak szekerésze lehessen.

Bánta az eskütevést, megrázta fejét, a sugárzót
háromszor-négyszer, s szól apja: „Nagyon hebehurgyán
adtam a szóm teneked. Jaj, bárcsak visszavehetném!
Megvallom, fiam: ezt megvonnám tőled, ez egyet.
Bár lebeszélni lehet: veszedelmes a vágyakozásod.
Nagy, mit akarsz, Phaethon! Nem tudhat az ily feladattal
megbirkózni erőd, nem tudhat gyermeki éved.
Hisz te halandó vagy; s mire vágyol, az elnemenyésző.
Többet akarsz annál, mi kijuthat az égbelieknek,
gyermeki vak vágyban. Bízzék ám bárki magában:
mégsem tudhat e tűzhordó kocsin állni szilárdan
más, mint én. A teres nagy Olympus fő vezetője,
ő, aki rémületes jobbjaival vad tüzeket vet,
még ő sem teszi meg! S Jupiternél van, mi erősebb?
Kezdet-utam meredek, reggel még friss paripáim
nagynehezen járnak; közepütt iszonyú a magasság,
honnán a tengerözönt s a mezőt megesik, hogy iszonytal
szemlélem magam is, riadottan reszket a szívem;
vég-szakaszom zuhanó, ott jól kell fognom a gyeplőt;
még Tethys maga is, ki alant vár rám a habokkal,
félteni szokott, fővel lefelé hogy a mélybe ne hulljak.
Add hozzá, hogy az ég fordul száguldva szünetlen,
s csillagokat hordoz csavaros gyors forgatagával.
Szembefeszülve futok, s a heves nagy erő, ami máson
győz, rajtam soha; surran a föld, vele szembeszökellek.
Jó, a kocsit vezeted: s ha a forgó Sarkokat éred,
tengelye, úgy véled, sose rándul félre tevéled?
Vagy tán városait leled ott föl az égbelieknek,
lágymegyet s kincses szentélyt, ezt várja a lelked?
Tudd meg, az út vészek közt visz s vad szörnyetegek közt.
Bárha utad tartod s nem térsz is téves irányba,
szállnod a szembenső Bika szörnyű szarvai közt kell,
s haemoni Íven is át, s vad Oroszlán dühte torkán,
Scorpio ollóján, mely nagy tért fog fenyegetve,
végül a Rákén is, mely másképp s másfele görbül.
S azt sose véld, hogy a vad lovakat, lobogó tüzeikkel,
mely kebelükben gyúl, s mit a szájuk fű ki s az orruk,
könnyű vezetned: alig szenvednek el engem; a fékből,
vad lelkük ha kigyúl, nyakuk is szabadulni igyekszik.
Hát, hogy ajándékom megölöd ne legyen, fiam, intlek:
óvd magadat, s míg még teheted, vond vissza a kérést.
Hisz te jelet kívánsz, mely, vérem vagy, bizonyítsa,
biztos zálogodul: vedd zálogul, ím, remegésem;
lásd: apa-félelmem, hogy apád vagyok, így bizonyítja.

Nézd arcom; s ha talán - bárcsak! - szívembe tekintesz,
akkor majd érted, hogy apád, aki így remeg érted!
Végül: dús a világ, nézz szét, s ami benne kerülhet
ég, föld s tengerözön sok kedves kincse közül, kérd
mit csak akarsz: meg nem tagadom, mind elnyered, elhidd.
Egy ez, amit, kérlek, sose kérj: hívd ezt lakolásnak
és sose tisztségnek; Phaethon, kárt kérsz jutalomként.
Mért fonod át a nyakam hízelgőn, jaj, te tudatlan?
Kétleni kár, megadom (Styx habját hívta az esküm),
bármit is óhajtasz; de okos légy, kérj okosabbat.”

Így intette fiát; hanem ez csak küzd szava ellen,
megmakacsolja magát, a szekérért lángol a szíve.
Késlekedett, mígcsak lehetett nemzője, de végül
vitte a Vulcanustól nyert magasívű szekérhez.
Rúdja arany volt, tengelye is, kerekének a talpa
szinte arany; sugaraztak ezüsből körben a küllők;
járma fölött chrysolit díszlett s más széptüzű ékkő.
Phoebus tiszta tüzét kettőzön visszaragyogták,
Nagyratörő Phaethon ámult, szemlélte e művet,
s íme a friss-éber Hajnal feltárta a fénylő
Napkeleten bíbor kapuját, s kinyitotta a rózsás
csarnokokat. Fut a sok csillag, mind közt raj-utolsó
Lucifer, ő indul legutolszor el, őrhelye-hagyva.
Titan, látva, hogy ez letünik, s hogy körben az égbolt
megpirosul, s hogy a hold két szarva is elhalaványul,
rendeli már a serény Horákat a lóbefogásra.
Sebten az istennők ama tűzlehű s ambrosiával
jól belakott lovakat, mint kell, hozzák a hatalmas
jászlak elől, csengő zabolát igazítva reájuk.
Szent írral keni most fia arcát apja, azért, hogy
fennlobogó lángok rohamát jól tűrje az égen,
fürtje fölé sugarak seregét süti, bánatot érző
sóhaja aggódó kebeléből szállva ki, szólal:

„Hogyha lehet, legalább hallgass e szavára apádnak:
légy fukar ösztönző, fiam, és fékezni figyelmes:
szállnak amúgyis ezek; munkád: mérséklenni röptük.
Át az öt ég-íven ne kívánj egyenest tovaszállni:
rézsutosan vág át, széles kanyarával egy ösvény
három övön, s ez elég, kikerülve a sarkot, a délit
éppúgy, mint, mely az északi sarkhoz kötve, a Medvét.
Arra haladj; a keréknyomokat nézd, szembetünőek.
És, hogy a hőt egyként kaphassa a föld meg az égbolt,
túlmélyen sose szállj, de a lég tetejébe se hajtsál.
Hogyha magasba hatolsz, lakait felgyűjtod a mennynek,
hogyha alant, a mezőt: legjobb középütt tovamenned.
Jobbra, a megtekerült Kígyó közelébe ne tévedj,
balra, az ellapuló Oltárt kereked ne keresse:
járv középütt köztük. Rábízom a többi a sorsra,
jobb legyen az hozzád, óhajtom, mint te magadhoz.

Míg szólok, látom, hogy a harmatos Éj odaért már
céljához nyugaton; már végképp tiltva a késés:
hívnak: a Hajnal már a homályt tovahajtva sugárzik.
Rajta, ragadj gyeplőt, de ha kebled hajlik a jóra,
élj a tanácsommal, ne kívánj kiröpülni kocsimmal,
míg teheted s a szilárd talajon még biztosan állasz,
míg nem az oly botorul kívánt tengelyre nehezkedsz.
Nézd biztonságban, vigyek én a világra világot.”

Ifjui testtel lép Phaethon föl a könnyű szekérre,
rajta megáll, vígan rándítja kezébe a gyeplőt,
onnan küld köszönő szavakat kedvetlen apának.
Közben a szárnyas Nap-paripák, Pyrois meg Eous,
Aethon s véle Phlegon lángfúvó nagy nyerítéssel
tölt be leget, s a sorompót már veri-csapja patájuk.
Mit Tethys miután tova-tolt, unokája jövőjét
nem tudván, s a nagy égi mező tág síkja kitárult,
szöknek elő sebesen, suhanó lábukkal a légben
felmeredő ködöket hasogatják, lebben a szárnyuk,
s könnyeden elhagyják a szelet, mely napkeleten kelt.
Ám a teher könnyű, nem tudnak a Nap paripái
ráismerni, szokott súllyal nem nyomja a jármot;
mint ha a görbe hajó terhetlen siklik az áron,
ing és kóvályog, túlkönnyű, hánnya a hullám:
úgy a szekér a szokott súly nélkül szökdel erősen,
s mint az üres kocs, oly magasan hánnyodik a légbe.
Járt ösvényéről, mikor ezt érezte, a négy ló
tüstént félrekapott, rendet nem tartva rohangált.
Ő maga fél, nem tudja, hová rándítsa a kantárt,
sem, hogy az út hol van, de ha tudja, se bírna azokkal.
Nap sugarán a Trionok most gyötrődtek először
s hasztalanul vágyódtak a tiltott vízbe merülni,
és ugyanígy a jeges földszark közelében a Kígyó,
mely fagytól mereven, soha senkit meg nem ijesztett,
fölmelegült, s az erős hőség dühödésre tüzelte.
Rólad is azt mondják, menekültél, lomha Bootes,
félve, pedig szaladásodban szekered nehezített.

És a szerencsétlen Phaethon, hogy a légi magasból
mélyek mélységes mélyébe, a földre lenézett,
elsápadt, s remegett tüstént féltében a térde,
és az erős fényben sűrű árnyék szállt a szemére.
Apja lovához bár sose is nyúlt volna, kívánja;
bánja, hogy immár tudja nemét, s kérése sikert ért;
volna Merops fia csak! Hánnyodik, mint a fenyőszál,
melyet az északi szél hurcol, s kormányosa kormányt
enged el, és rábíz fogadalmas imákra, s az égre.
Mit tegyen? Immár háta mögött jórésze az égnek,
s több van előtte; a lelkében megméri a kettőt,
és olykor, hova sorsa nem engedi jutnia, nézi
napnyugatot, majd háta mögé néz újra, keletre,

bámul csak gyámoltalanul; megereszteni gyeplőt
és meghúzni se tud; s a lovak neve sincs az eszében.
Látja a tarka egen széthintett sok csoda-dolgot,
látja az állatképeket is, riadozva, az égen.
Egy helyen ollóját kanyarítja a Scorpio, kettős
ívével, s farkát görbítve kinyújtja a lábát,
és két csillagkép térségén terped a teste.
Ezt a fiú amikor meglátja, hogy éjszinü mérget
izzad s úgy fenyeget fülánkkal vad sebet ütni,
már a hideg veritek lepi, gyeplőt enged aléltan.
Érzik a fűrgé lovak hátukra omolni a szíjat,
félrohannak hát, vezető nincs, fék sem, a légnek
szűz tájékain át, hova vágyuk hajtja, szaladnak,
nincs törvény, se szabály, már álló-csillagokig száll
mindegyikük, s a kocsit vonszolja az úttalan úton.
S hol magasan szállnak, hol meg meredélyre rohannak
fővel alá, s közelebb száguldanak ekkor a földhöz;
látja fivérének paripáit futni alantabb
mint az övéit, a Hold, s bámul, füstölnek a felhők;
majd meg a legmagasabb fennsíkok lángbaborulnak,
megrepedezget a föld, megszikkad nedvei vesztén;
rétek sárgulnak, s a fatörzsek s lombjaik égnek,
száraz a búzavetés, vesztét táplálja magával.
S ezt siratom? Kicsiség. Falaikkal a városok égnek,
terjed a tűz és vész, ország vész, népe is elvész,
hamvad, enyész. Erdők égnek, felgyúlnak a bércek,
lángol Athos, s a cilix Taurus, Tmolusszal az Oete,
lángol a már szikkadt, addig forrásteli Ide,
szűz Helicon, s Haemus, mely még oeagrosi nem volt,
s lángol (az égi tüzeiktől most két tűzzel) az Aetna,
kétfejű Parnassus, s az Eryx, meg a Cynthus, az Othrys,
s hótakaróját már vesztő Rhodope, s a Mimas is,
Dindyma és Mycale meg a szentelt bérc, a Cithaeron.
Már Scythiát sem védi a fagy; s ott Caucasus ég már,
Ossa amott, s Pindus, meg a föntebb-csúcsu Olympus,
égbedöfő Alpok, meg a felleges Appenninus.

Körbetekint Phaethon, és látja: az ég meg a föld ég,
ég a világ, nagy a láng, nagy a hő, nem tudja kiállni;
mintha kemencéből tódulna a lég ki, mit ekkor
szája beszí, s hogy már a szekér izzó-tüzes, érzi;
s már a hamut s a kiszórt szikrákat túrni ezen túl
nem képes, hevülő körülötte a füst, sűrű felhő;
merre halad, hol van, nem tudja a mély szurok-éjben,
míg a sebesröptű paripák kényükre ragadják.
Akkor esett, mondják, hogy a test peremére kicsalt vér
aithiopok népét feketévé tette színében,
akkor lett Libye, nedvétől fosztva, egészen
puszta; tavat, forrást ezidött gyászoltak a nimfák,
szétszórván hajukat: Boeotia nem leli Dircét,

Argos Amymonét, Ephyre Pirenei forrást.
 S még tágaspartú folyamoknak sem maradott meg
 biztonsága: de gőzölgött Tanais folyamárja,
 és Peneos, a vén, meg a teuthranföldi Caicus,
 gyorsvizü Ismenos, s Erymanthos, a Phegia-béli,
 Xanthus, a másodszor lobogó, meg a szőke Lycormas,
 s Maeandrus, mely habjaival mulatoz kanyarogva,
 mygdonföldi Melas, meg a Taenarus Eurotasa.
 Ég Babylon-beli Euphrates, ég véle Orontes,
 gyorsvizü Thermodon s Ganges, meg a Phasis, a Hister.
 Alpheos vize forr, Sperchios partjai égnek,
 és az arany, mit hord a Tagus, folyik-ömlik a tűztől,
 s maeon part peremét akik egykor dallal övezték,
 szárnyas vízilakók Caystros közepén tűzön égnek.
 Nílus megriadott s a világ végére iramlott,
 elrejtette fejét, s rejtett az máig is: akkor
 torkolatát por lepte be, hét völgy, víztelen állott.
 Egy a csapás, Strymont mi kiszikkaszt s ismari Hebrust
 és a nyugat vizeit, Rhenust, Rhodanust a Padusszal,
 és Tiberist, melynek megigérve a föld birodalma.
 Minden föld kihasad, fény hat le a Tartaros-aljig,
 és megrémül a lenti király s felesége a mélyben.
 Tenger apad, szűkül, száraz főveny ott, hol imént még
 víz volt, és tükrös vize mit befedett nem is oly rég,
 most hegylanc, s így Cyclasokat szaporít a habok közt.
 Mélybe törekszik a hal; felszínre, miként a szokása,
 nem veti már görbült hátát nekiszökve a delfin;
 tengeri fókáknak holttesteit hátukon úsznak
 föl a vizen. Maga Nereus is, mondják, s felesége,
 Doris, lányaival langyos barlangba lapult meg.
 Neptunus háromszor akarta kinyújtani zordul
 víz fölibé a fejét, karját, de leverte a hőség.
 Ám a kegyes Tellus, kit a tenger habja körülvelt,
 most a tavak meg a források s apadó patakok közt,
 kik mind anyjuknak rejtőztek hűvös ölébe,
 szikkadt-arcu fejét felütötte, nyakát is a légbe,
 arca elé tartotta kezét, és nagy remegéssel
 mindent megrázván, kissé mélyebbre hajoltan,
 mint megszokta, beszélt, száraz volt szörnyen a hangja:
 „Hogyha megérdemlem, s tetszik neked, istenek apja,
 mért késnek nyilaid? Tűztől kell vesznem? A lángod
 öljön meg legalább. Könnyebb, ha te küldöd, a vesztem.
 Torkomat is csak alig tudom én e szavakra kinyitni
 - (ajkát gőz lepi el) -; megperzselt fürtjeimet nézd,
 nézd, a szemem hamuval, hamuval van telve az arcom.
 Termékenységem s szolgálatom ezt a jutalmat
 kapja tehát, amiért görbült eke és kapa verte
 sebhelyeim, s az egész évben gyötör engem a munka,
 és hogy a marha füvet s levelet kap tőlem, az ember

jó gabonát, s amiért nektek megtermem a tömjént?
S én ha talán ezt érdemlem, legyen; ám a habok mit,
és a fivéred mit vétett, hogy sorsa-megadta
tengere így elapad s hogy az égtől messzehuzódik?
S hogyha se bátyádhoz, s hozzám sem hajlik a szíved,
szánd legalább egedet. Nézz szét mindkétfele, füstöl
mindkét sark. S ha a sarkokat így megrontja a tűzvész,
csarnokod összeomol. Lásd, Atlas mennyire szenved,
vállá fölött a tüzes tengelyt hogy tartani tudja.
S hogyha az ár meg a föld meg az ég palotája is elvész,
ősi chaosba bukunk ismét. Hát mentsd ki a lángból
azt, ami még megvan, s a világot mentsd meg egészben.”
Tellus eként jajdul: s ama hőt eltérni azon túl
már nem tudja tovább, sem szólani többet, az arcát
rejtí magába, a szellemi mély üregek zugolyába.

Ekkor a mindent tenni tudó atya hívta tanuknak
mind a nagy isteneket s a szekérnek kölcsönadóját,
hogy ha segínyt nem nyújt, a világot vész veri tönkre,
s ment föl a csúcsra, ahonnan egyébkor a tágterü földre
dörgést, fellegeket s megcsóvált mennyköveket vet.
Nem lelt felhőket, hogy a földre terítse le őket,
sem, miket onnan alázúdítson, záporosóket.
Megdördül, suhogó villámát jobb füle mellől
küldi, s az életből s kocsiból a kocsist kitaszítja,
és a dühödt tüzeket dühödöttebb tűzzel eloltja.
Félreszökellnek a megriadott lovak, és a nyakukról
már az ígát lelökik, szaggatják szerte a gyeplőt.
Itt zabolák, hever ott rúdról letörötten a tengely,
ott meg a szertevetett kerekek küllői hevernek,
és szétszórta a tört kocsinak maradékai körben.

Míg Phaethon, lánggal lobogó rőt-szőke hajával
hull lefelé fővel, hosszú vonalat von a légben,
mint amiképp olykor valamely csillag, ha a tiszta
égboltról nem esik le ugyan; de lehullani látszik.
S őt honi földjétől nagymessze fogadta ölébe
bővizű Eridanus, s arcáról mosta a füstöt.
Hesperie-beli naisok adták földnek a hármas
villámtól füstös testet, sírjának e verset:
„Itt nyugszik Phaethon, kocsis apjának szekerében,
nem lehetett ura bár, de merész volt hősi bukása.”
Apja, a gyötrő gyász sújtotta szegény apa, arcát
elrejtette, a bánatosat; s ha hihetni a hírek:
egy nap a Nap nélkül telt el: csak a tűz lobogása
fénylett, s így legalább valamely jó lett ama rosszból.

A HELIASOK

És Clymene, miután mindent, amit ekkora búban
szólni szokás, elsírt, őrjöngve-jajongva a gyászban,
szerteszakítva mezét, a világot körbe bolyongta;
holttetemét legelőbb, később fürkészte: a csontját
hol leli; ezt leli csak, távol part hantjai mélyén.
Sírhalma borul, s a nevet, mely a kőben amott áll,
öntözi könnyeivel, melegíti kitárt kebelével.
S jöttek a Heliasok gyászos zokogással, a holtak
már nem használó könnyel, s verdesve a mellük,
szólítják Phaethont éj s nap keseregve, akit már
hangjuk nem serkent, s testükkel a sírra omolnak.
Szarvai Lunának körré négyszer kerekültek:
s régi szokásként ők (ezzé vált végül a sírás)
egyre jajongtak még. Közülük Phaethusa, az első,
földre akart keseregve omolni, de - ezt panaszkolta -
lába merevvé vált. Hozzá szép Lampetie lép
hozni segítséget, s váratlan meggyökeredzik.
Harmadikuk, hogy a hajfürtjét szaggatni akarja,
tép leveles lombot; sír egy: törzs tartja a térdét,
más: hogy a karjai elváltoztak, karcsu faágak.
Ámulnak, de az ágyékukra fonódik a kéreg,
és a hasuk, mellük, válluk s a kezük beborítja,
már csak az ajkuk van szabadon, mely az anyjuk után esd.
Mit tegyen ez, hacsak azt nem, hogy hova vonja a szíve,
majd ide, majd oda fut, s csókot, míg van hova, így oszt?
Ez sem elég: el akarja a törzstől tépni a testük,
ám keze csak fiatal hajtást tud tépni, amelyből
vércseppek, valamint a sebekből, hullnak a földre.
„Kímélj, kérlek, anyám,” sebesülten sírnak a lányok,
„kímélj, esdekelünk: hisz a testünk téped a törzsben.
Légy boldog...” - s a fahéj végső szavaikra vonódik.
Onnan omol ki a könny, s a napon merevülnek a cseppek,
ámbra gyanánt lecsöpögve a friss fán, tiszta folyóvíz
fogja fel és díszül viszi el Latium-beli nőknek.

CYGNUS

Látta e szörnyű csodát Sthenelusnak gyermeke, Cygnus,
ő, ki neked, Phaethon, anya-ágról vérrokonod volt,
s még közelebb hozzád érzésben. Most birodalmát
(mert ligurok nagy városain gyakorolta uralmát)
elhagyván, a folyó zöld partját és a folyót is,
Eridanust s a hugokból lett ligetet bezokogja,
s lám elvékonyodik mély hangja, s a fürtje fehérlik
immár: tollá lesz, kebeléből ív-nyaka nyúlik
föl magasan, piros ujjait egybe a hártya köríti,
toll fedi oldalait, tompult csőr fogja be ajkát.
Új szárnyas: Hattyú; nem hisz Jupiternek, az égnek,
mert az igaztalanul lecsapott láng jár az eszében;
posványt, tág tavakat kedvel, lobogó tüzet utál,
és a folyót, a tüzet fojtót, választja lakásul.

Mély gyászban Phaethon nemzője, s díszei-fosztva,
mint amilyen ha a fénye fogyatkozik, oly szomorún jár,
nappali fényt gyűlölve, magát is, a nappal-időt is,
gyászban a lelke; s a gyászhoz még társítja haragját,
és többé a világnak már nem akar sugarazni.
„Abból, hogy sose volt nyugtom,” szól, „épp elegendem van;
bánom már jutalom s vég nélküli fáradozásom.
Fényhordó szekerem most már más hajtsa az égen.
S hogyha az isten mind megvallja, hogy ezt sose bírja,
hajtsa csak ő, legalább, míg gyeplőm gyúrja kezében,
nemzőket fiutól fosztó villáma heverhet.
Lánglábú lovaim legalább ha megismeri, látja,
hogy ki velük nem bírt, nem méltán lelte a mély sírt.”
Ezt mondotta a Nap; köribé állt mindegyik isten,
és hogy az éji homályt eluralgani mégse eressze,
esdekelőn kéri: Jupiter maga mentegetőzik
lángjaiért, s könyörög; de király, fenyegetni se restel.
Összekereste tehát bódult s remegő paripáit
Phoebus, s bújában szíjával megveri őket,
mert fia veszte miatt lovait tombolva okolja.

CALLISTO ÉS ARCAS

Most mindentehető Jupiter beutazza az égnek
bástyafalát, vizsgálva: a tűz nem tette-e itt-ott
omladozóvá. És miután úgy látja, erőben
áll minden, megy már fürkészni a földet, az ember
munkáját. Hanem Arcadiát, melyet annyira kedvel,
nézi kivált; forrásoknak, félénk folyamoknak
nyitja megint útját, földnek gabonát, ligeteknek
lombokat ad, s erdőknek erőt kivirulniuk újra.
Míg ide és tova jár, egy szép nonacrisi szűzre
felfigyel, és szerelem tüze száll velejéig azonnal.
Gyapjúból finom fonalat sose font ez a nimfa,
fürtöt nem piperéz: ruha-csücskét egy-kapocs őrzi,
fésű-nem-ért hajait ragyogó szalag éke szorítja,
s hol könnyű hajító-gerelyét veszi kézbe, hol ívét.
Phoebe harcosa volt; s Triviának a Maenalon-ormon
fő-kedveltje. De oly hatalom, mely örök, soha nincsen.

Túljárt már régen delelőjén Phoebus az égen,
s lép a ligetbe a lány, melyet soha fejsze nem ért még.
Itt a tegez veszi válláról, megeresztí az ív-húrt,
és lehever, hol a zöld fű fedte a földet, a földre,
és a fejét festett tegezén nyugtatja a nimfa.
Látta a lányt Jupiter, hogy lankadt, senkisé őrzi.
„Most tehetek valamit lopvást,” szól, „mit feleségem
meg se tud; és ha igen, csak szidjon, tűröm örömmel!”
S búa Dianának képébe meg öltözetébe,
szól a leányhoz: „Szűz, követőim szép seregéből,
merre vadásztál, mily hegyeken?” S a leány a gyep-ágyról
kél, és szól: „Üdv, istennő, ki a nagy Jupiternél
több vagy; hallja akár, nem bánom!” Hallja, nevet rá,
és örül is Jupiter, hogy több mint önmaga, csókot
nyom rá, túl tüzeset, nem ahogy szűz adja a csókot.
És a leányt, ki mesélné, mily ligetekbe vadászott,
átfonván, feltárja - vadul vétkezve - kilétét.
Ő ugyan ellene, mint ahogyan nő küzdeni tudhat
(látnád csak, Saturnia, így: enyhülne a szíved),
küzd vergődve, dehát kit győz le a zsenge leányka,
és Jupitert ki? Bizony diadallal száll föl az égbe
Juppiter: és a leány megutál ligetet, tanu-erdőt.
Honnan amint tovalép, majd ott nem hagyja a tegzét
és nyilait s nyilazó íját, mit fára akasztott.

Ím, nimfái között közeleg Dictynna a bérce,
Maenalonon, büszkén, mivel oly sok bérce vadat lőtt,
látja a lányt, odahívja magához; hallva a hívást,
elfut a lány, mert fél, hogy tán Jupiter hívogatja.
Ám miután meglátja a nimfák nagy csapatát is,

cseltől nem riadoz, de siet soraikba beállni.
Haj, be nehéz, hogy a bűnt valahogy ki ne vallja az arca!
Földresütött szemmel lépdél, s nem az oldala mellett,
mint azelőtt, úrnőjének, rajban nem az első,
hallgatagon pirulással jelzi: sebezve szemérme;
szűz nem volna, a bűnt meg tudná látni Diana
száz jelből; mondják, hogy a nimfák már gyanították.
Már a kilencedik új körré kerekült ki a hold-szarv,
s lám, a vadász-úrnő, lankadva fivére hevétől,
lelt hűvös ligetet, melyben duruzsolva futott le
egy patakocska, a parti fővenyt mosogatta a habja.
Dícsérvén a helyet, vizet érint lábahegyével:
ezt is dícsérvén „Tanu nincs,” szól, „rajta, merítsük
meztelenül testünk a leomló tiszta habokba”.
Parrhasis elpirosult. Levetik mind rögtön a leplük:
ő egyedül késett. De mezét társnői letépték;
és a csupasz testen tüstént meglátszik a'vétek.
Megrémülve, hasát a kezével fedni akarja,
s Cynthia szól hozzá: „Csak távozz, hogy be ne szennyezd
szentelt forrásom”, s kitaszítja a nimfa-csapatból.

Rég sejtette a Mennydörgő atya hitvese ezt mind,
leste az alkalmat, hogy szörnyen sújtsa a nimfát.
Most már nincs haladék, a világra került a kis Arcas,
(Juno fájdalmára) az ágyas-nő fiusarja.
Ráveti erre szemét, szíve mélyén érzi a mérgét,
„Hátra csak ez volt még, buja nő,” így lobban a lányra,
„hogy termékeny légy, s a szülésed is így tegye nyílttá
azt, mit Juppiterem vétett, s tanusítsa e szégyent.
Büntetlen nem léssz: alakod veszem el, mi magadnak
- szemtelen! - és az uramnak olyan kedvére való volt.”
Mondta, hajába kapott s rántotta le arccal a földre.
Ekkor a lány karját hozzá esedezve emelte:
ámde sötét serték kezdtek meredezni a karján,
és keze meggörbült, horgas nagy karmai nőttek,
lábbá lett; s az a száj, mit még nemrég maga dícsért
nagy Jupiter, torzzá, lett széles medvepofává.
S hogy lelkét rebegő szókkal kérlelni ne tudja,
elveszi tőle a szót: riadalmas vadharagú hang
tör ki a torkából, fenyegelve, rekedten a lánynak.
Medvealakjában maradott elméje a régi,
s kínzó fájdalmát folyton bizonyítja nyögéssel,
s bármily rút kezeit fölemelve a csillagos égre,
hálátlan Jupitert némán vádolja a szíve.
Tévelygett remegőn, nem mert maga hálni az erdőn,
hajdani háza előtt támoltygott, hajdani rétjén!
Hányszor kergették ugató ebek erdei sziklán,
s ő, ki vadásznő volt, a vadásztól mennyire reszket!

Bújt a vadaktól is, feledőn, hogy most maga is vad;
nősténymedve, a medvéktől is borzad a bérce,
s farkasfalkától riadoz, noha közte az apja.

Íme, Lycaon-sarj Arcas, ki nem ismeri anyját,
felbukkan; háromszor öt év telt csöpp-kora óta;
s míg vadakat kerget, míg jó helyet áhit a leshez,
míg a vadászhalót rakná erymanthusi erdőn,
szembetalálkozik anyjával, ki megállva előtte,
mint aki ráismer, néz rá. Meghóköl az ifjú,
megfut a rá mereven nézőtől, fél a szünetlen
rászegezett szemtől, s amikor közelébe sietne
anyja, a balga fiú készül kebelébe nyilazni.
Meggátolja a bűnt Jupiter, s fölemelve a kettőt,
híg levegő utain, szél szárnyán égbe ragadja,
és két szomszédos csillaggá váltja az égen.

Feldühödött Juno, csillagseregek közepette
látva az ágyasnőt tündöklenni; szállt le a vízbe,
őszhaju Tethyshez, meg az agg ősz Oceanushoz,
istenek is kiket úgy tisztelnek; kérdik okát ők
útjának, s felel ő: „Mért jöttem el égi lakomból
én, a királynő, kérdezitek? Van más a helyemben.
Rágalom ez, ha mikor beborítja az éj a világot,
nem látjátok az új megtisztelt csillagokat fönnt,
fájdalmamra, az ég tetején, hol a mennybeli legfőbb
legszorosabb abroncs legföntebb fogja a tengelyt.
Ok van-e már, Junót hogy féljen sérteni bárki,
s tartson a sértettől, hisz jól jár, hogy ha lesújtom?
Jaj, mit is árthattam! Be nagy és tisztelt a hatalmam!
Ember nem lehet ő - s istennő. Ez lakolása
vétke miatt, s ezt én tettem; lám, ennyire vittem!
Vissza vad-orca helyett adhatná emberi arcát
néki, miként megkapta Phoronis, az argosi lány is!
Mért nem kergeti el Junót, ágyamba miért nem
őt teszi már, s az apósául nem kéri Lycaont?
Hát ha növendéktek sérelmét lelketek érzi,
már e trionokat eltiltsátok kék vizetektől,
s üzzétek, bujasága fejében az égbe magasztalt
csillagot el, ne fürödjön a tiszta habokban az ágyas.”

A HOLLÓ. CORONIS. OCYRHOE

Bólintottak azok: Saturnia szállt föl az égbe
sokszínű páváktól húzott könnyű kocsijával,
Argos vesztétől tarkák, nem régen, a pávák,
mint ahogyan nem rég változtál, hőszerű hajdan,
éjszerű szárnyúvá, holló: fecsegésed okozta.
Mert e madár hajdan szinezüst volt, hőszerű szárnya
tette hasonlónak a galambhoz, a tiszta fehérhez,
és Capitoliumot hangjával megmenekítő
lúd sem volt tisztább, sem a hattyu, a víz szeretője.
Nyelve hozott rá vést; locsogó volt nyelve, ez adta,
hogy ki fehér tollal ragyogott, feketébb ma az éjnél.

Nem volt szebb, mint Larisának lánya, Coronis,
Haemoniában: delfi Úr, tetszett neked, úgy van,
míg vagy tiszta maradt, vagy megfigyeletlen. A holló
- szárnyasa Phoebusnak - meglátta, amint ölelőzött,
s vétkét tárnival repült, könnyörület-nélküli hírnök,
nyomban urához. A hollót meg, hogy megtudakoljon
mindent, gyors szárnyal kísért a varju, a locska;
majd, meghallva az útja okát, „Ez az út neked”, így szólt,
„nem használ. Sose vedd meg, amit most jósol a nyelvem.
Lásd, ami voltam, s lásd, mi vagyok most; kérdd az okát is;
ártott hűségem. Mert tudd meg, hajdanidőben
Pallas Erichtoniust, anya nélkül lett fiúsarját,
attika-fűz vesszőből font kosaracska ölébe
télve, a három Cecrops-szűz gondjába ajánlott,
és törvényt is adott: titkát fessegetni ne vágyják.
Én ott rejtettem, sűrű szil-lombból ki-kilestem
mit tesznek. Kettő becsülettel tette parancsom,
Pandrosos és Herse; félénk hugait hívogatja
Aglauros, s a csomót oldozza: s a csöpp csecsemőt bent
látják, s észreveszik: sárkány van az oldala mellett.
Ezt elmondom az istennőnek. S ím a jutalmam,
hogy tovaűz oltalma alól megutálva Minerva,
s éjmadárnak utána tesz. Így ez is intheti minden
szárnyas társaimat: szavaikkal a vést ne keressék.
Hisz nem kénytelenül s nem kéresemre szemelt ki
engem az istennő! Pallast kérdezd meg: az úrnő,
bár haragos, sose fogja e szót még így se tagadni.
Engem a phocisi föld nagyhírű királya Coroneus
nemzett (ismeretes), magam én fejedelmi leány, kit
sok dús kérő kért, voltam (megvetve ne nézz hát).
Szépségem veszített el. Mert, mint szoktam, a tenger
partján lépdeltem lassúdan a könnyű fövényben;
meglátott, meg is áhított a vizek fejedelme;
hízeleg is; kérhet! Csak időt vesz, célt sosem érhet.
Tervez erőszakot; űz. Futok én, odahagyva a biztos
part peremét, s végül puha por lankasztja futásom.

Isteneket s embert hívok; nem hallja halandó
egy sem a hívásom: de a szűz megszánta a szűzet,
s hozza segítségét. Karomat fölemeltem az égre:
s két karom elfeketül, lebegő toll festi sötétre.
Vállamról a lepelt le akarnám lökni: de az már
toll volt, s bőröm alá a tövével mély gyökeret vert.
Meztelen emlőmet verném most két tenyeremmel:
s nem volt már tenyerem se csupasz, nem volt az a mellem.
Végre futottam, s nem süppedt be a porba a lábam,
mint azelőtt, de főveny tetején szaladoztam. Utána
szárnyalok és kísérem, nem vétkezve, Minervát.
Mit használ, ha akit szárnyassá vétke, a rút tett,
Nyctimene lépett azután tisztembe, helyemre?
Vagy, mit egész Lesbos jól tud, sose vetted a hírét,
apjának nyoszolyáját mint mocskolta be egykor
Nyctimene? Ki madár képében is érzi a bűnét,
szégyene-rejtve a fény s a tekintet előtt fut az éjbe,
s minden fennröpülő szárnyas ma is üldözi érte.”

Így szólt; s néki „Legyen károdra e jóslat,” a holló
válaszol, „én e hiú intelmet megvetem,” így szól.
Megkezdett útján tovaszáll, s kikiáltja urának,
hogy thessal ifjú nyoszolyáján látta Coronist.
Hull a szerelmesről le babérkoszorúja e hírre,
szín, zeneszerszám, vidám kedv odahagyja az istent;
és a haragtól hogy fölforrt már lelke, a fegyvert
kapja szokása szerint, szaruján kifeszíti az íjat,
s mely kebelével olyan gyakran forrt össze, a keblet
átdöfi, mely célját soha nem téveszti, nyilával.
Felnyög a megsebzett, s a nyilat kiszakítja sebéből,
tisztá fehér testén patakokban omolt a piros vér,
s „Bűnhódnöm kellett, Phoebus,” szólt, „jaj, de előbb még
mért is nem szültem? Ketten hullunk ma halálba.”
Szólani szűnt, éltét s kihörögte azonnal a vérét.
Lelke-veszett tetemét a halál fagya járta keresztül.

Bánta a rémületes tettet, későn, a szerelmes,
meggyűlölte magát, amiért így gyúlt föl a hírre;
és meg a hírmondó madarat, hogy a gyászokozó bűnt
meg kellett így tudnia, majd megutálta az íját,
és a saját kezeit s a kezével a vak nyilakat mind;
ápolgatja az eldöltet, száll harcba, de későn,
ekkor a végzettel; gyógyítana már, de hiába.
Mindent hasztalanul próbál, s ime látja: a máglya
felmagasul, min a láng elemészteni készül a testet,
ekkor már felbúg (áztatni az égbeli orcát
könnyekkel, tiltott), mélyen nyög hő kebeléből,
mint a tehén, amikor meglátja, miképpen ütik le
még tőgyét-szívó kicsi borját fejszecsapással,
fül mellett fölemelt fejszével, biztos ütéssel.
Hint jóillatokat két szép mellére, hiába;

általölelte, s a tisztességét, késve, megadta,
s el nem tűri, hogy ott hamuhodjék magva a tűzben,
Phoebus, ezért lángból, kiragadja fiát az anyából,
és viszi kétalakú Chiron odujának ölébe;
és ki igazmondásáért már várta jutalmát,
tisztá fehér madarak közül elkergette a hollót.

Isteni törzsből lett gyámoltján ekkor a Félvad
örvendez, s terhes tisztségét tölti be vígan.
S ím vállán vöröses fürtökkel fedve közelget
lánya a Centaurusnak, akit hajdanta Chariclo
szült rohanó habözön peremén és Ocyrhoénak
hívott. Apjának tudománya elég neki nem volt,
ezt kitanulta, de zengte a sors titkát is előre.
Hát amikor jós-terhe dühét befogadta a lelke,
s feltüzesült a nagy istentől, aki lakta a keblét,
látva a csöpp csecsemőt, „Nevededjél, üdvmegadója,”
szólt, „az egész földnek, te fiú; sok földi halandó
test kell hogy teneked hálás legyen; és az elillant
lelket vissza tudod majd adni; de majd, ha az égnek
ellene is teszed ezt, nagyapád villáma belédvág,
istenből ismét vérnélküli test leszel, aztán
holttestből isten, s így kétszer fordul a sorsod.
Majd te is, édesapám, ki halandó sorsba nem estél,
ám sohanemmúló életre jelölt ki a törvény,
vágyod még a halált, amikor megkínozt a szörnyű
kígyóvér, amikor testedbe osonva elárad;
akkor az ég teneked, hogy meg tudj halni, megadja,
s három szent nővér fonálát elmetszi idődnék.”

Volt mit jóslani még. Mély sóhaj kél kebeléből,
orcáját kitörő könnyek sűrű zápora mossa,
és ezt mondja: „A sors gátat vet elémbé, tilos már
szólanom énnékem többet, sors tiltja beszédem.
Akkora értékű sose volt tudományom, amennyi
égi dühöt rám vont: jaj, kár volt tudnom a sorsot.
Emberi képemtől, úgy érzem, búcsúzom immár,
enni füvet vágyom, szaladozni a messzi mezőkön
űz a szivem: s rokon állattá, válo paripává.
Mért - az apám kettősalakú - mért teljesen azzá?!”
Szólt, s e kesergésnek végét már senkisem érti,
vagy csak alig; zavaros vegyülékké vált a beszéde;
úgy érzett: nem szó, de nem is nyerítés ez a hang még,
csak nyerítésnek utánzata, majd kis idő, s nyeritéssé
vált végképp; s karján mint lábon lép a mezőben.
Ujjai most eggyé nőnek, s egy könnyű patává
öt körmöt szaru forraszt össze a végükön, arca
és nyaka megnyúlik, lebegő köpenyének a vége
már farok, és szétszórt haja, mely leomlott a nyakára,
jobbra sörénnyé nő, elváltozik arca s a hangja,
és e csodák, e merő-újak, neki új nevet adtak.

BATTUS. AZ IRÍGYség

Sírt Philyre deli gyermeke és, Delphoi-beli isten,
kérte segítséged, de hiába. A nagy Jupiternek
rendeletét te se szegheted, és ha igen, jelen akkor
nem voltál: Messenében s Elisben időztél.
Akkoridőben volt, hogy pásztori bőrsuba burkolt,
erdei kampósbot simult be a baltenyeredbe,
s játszott hét egyenetlen-hosszú sípon a jobbod.
Míg gondod szerelem, s szivedet sípod simogatja,
mondják, őrzetlen kószálva, Pylos mezejére
tévedt át csordád. Meglátja az atlasi Maia
gyermeke, hajtja is el, s ügyesen sűrű lombba takarja.
Ezt a lopást más nem, csak egy ott ismert öregember
látta, akit Battusnak hívott teljes e tájék.
Dús Neleus ligetén volt ő s viruló-füvü rétyén
pásztori őre nemesfajtájú kanca-csapatnak.
Tőle az isten félt, elhívta külön, s hizelegve
szólt neki: „Bárki vagy is, szomszéd, ha ki kérdi a csordát,
mondd, hogy nem láttad; s hogy e jó szolgálatod ingyen
nem kell tenned, tudd: e tehén leszen érte jutalmad.”
Adta is át. Mihelyest megkapta, a gazda eképp szólt:
„Menj, s légy biztos: e kő a lopásodról hamarabb szól.”
És egy kőre mutat. Jupiter fia színleg odébbáll;
aztán visszakerül s szól (más az alakja s a hangja):
„Gazda, vajon csordát nem láttál itt e csapáson?
Add a segítséged, s a lopásnak fedd fel a titkát.
Érte jutalmul kapsz tehenet, kapsz érte bikát is.”
Erre a vén, miután kettős lett díja, „E dombnak
aljában lesznek”, szólt. Alján jártak a dombnak.
Atlas sarja nevet: „No, elárulsz, szemtelen, engem?
S épp nekem árulsz el?” S már változtatja a hűtlent
nyomba kemény kővé, mai nap sincs más neve: jelző;
s most a kován, mely mitsem tett, áll régi gyalázat.
Innen a Pálcavivő két szárnyán szállt föl a légbe,
s Munychiára tekintett fönről, és a Minerva
kedvelt tájékára, Lyceus dús ligetére.
Ott e napon hajadon lányok, szép szüzi szokásként,
épp vitték fejükön Pallas várába a titkos
szent jeleket lombbal koszorúzott díszkosarakban.
Látja a fennrepülő isten hazatérni a szűz-rajt,
s nem száll már egyenest, de fölöttük körbe keringél.
Mint a vad ölyv föltárt béllal meglátja az oltárt,
s fél közeledni, mivel szolgák raja áll körülötte,
fenn karikáz, de odébb sem akar távozni helyétől,
járja kör-ösvényét, sóváran nézi reményét,

Acte vára fölött a sebes Cyllenei isten
fö-le eképpen leng s ugyanott száll körbe a légben.
Minden csillagnál amiképp ragyogóbb a sugárzó
Lucifer, és amiképp ennél Phoebe, az aranyfény,
sok hajadon-társánál így volt szebb deli Herse,
társai dísze gyanánt a menetből így ragyogott ki.
Rámered ott Jupiter fia, és karikázva a légben
nem másként tüzesült, valamint baleari parittyá
dobja az ónt: röpül az, s röptében fényesen izzik,
és, tüze nem volt bár, felhők közt fölleli lángját.
Visszaereszkedvén útjából, földre a légből,
még alakot sem vált: hiszi, hogy szép, bízva magában.
Joggal bízik ugyan, de tovább csinosítani nem rest,
rendezi fűrtjeit, és köpenyét elrendezi: szépen
csüngjön, aképp, hogy arany prémjét s mutogassa a díszét,
s hogy jobbjobban a pálca, mivel viszi-hozza az álmod,
szép sima légyen, s hogy bokaszármái fénye kitűnjék.
Ott elefántcsont- s teknőcháj-kirakott szoba három
volt házuk belső zugolyában: jobbra te laktál,
Pandrosos; Aglauros balról, Herse a középben.
Balról az ki lakott, legelőbb volt Mercuriusnak
észrevevője, s az istennek megkérde merészen
jötté okát s a nevét. Neki „Atlas- s Pleionénak”,
szólt, „unokája vagyok, ki a tág levegőben apámnak
szent szavait hordom; s az apám Jupiter maga, nem más.
Nem koholok kifogást; kérlek: légy hű a hugodhoz,
és, hogy a gyermekeim néjének hívjanak, óhajtsd.
Herséért jöttem. Te pedig pártold a szerelmest.”
Nézett rá ugyanúgy, mint nemrég szőke Minerva
titkát megszemlélte e lány, ama rejtegettetet,
s nagysúlyú aranyat kért fáradsága fejében:
addig is, így sürgette, a háztól messze huzódjék.
Ekkor zord szemeket vet a lányra a harcias úrnő,
és szíve mélyéből sóhajt hevesen, hogy a melle,
s mely bátor kebelén díszelgett akkor, az aegis
megremegett. S jut eszébe, e lány mint fedte fel egykor
kézzel szent titkát, amikor gyereket, nem anyától
lettet, a Lemnositól, nézett meg, adott szava ellen;
és hogy az istennek még kedves lesz, s a hugának,
s hogy még dússá lesz kapzsin követelt aranyával.
Ment az Irígységnek tüstént mélymocsku lakába.
Rejtegetett völgyben lapul ennek a háza, a mélyben,
nap sosem éri, sosem jár ott levegőt üdítő szél,
bánat s rémületes fagy időz csak benne, örökké
messze a tűz onnan, s örökös bús éji homálya.
Ehhez a házhoz eredt riadalmas szüze a harcnak,
állt meg előtte (mivel neki abba belépnie tiltott)
s koppantott kettős kapuján kelevéze hegyével.

Dördül a két kapuszárny s nyílik. Meglátta azonnal,
mint eszi épp viperák húsát odabent az Irígység,
vétkei tápját; s elfordul. Meglátja az, és kél
resten a földről föl, s otthagyja a féligevett rút
kígyóhúst, s indul, lomhán közeledve, a szűzhöz.
Látja az istennőt, deli testét, fegyveri-díszét,
jajra fakad, s arcát torzzá teszi sóhaja tüstént.
Sápadozik rút képe, soványra van aszva a teste,
két szeme kancsin néz, fogait rőt rozsdá rutítja,
melle epétől zöld, mérges nyál ömlik a nyelvén,
nincs nevetése, hacsak nem lát mást küzdeni kinnal,
álma sosincs, örökös virrasztó gond dühösíti;
hogyha szerencsést lát, szomorú, sorvasztja e látvány.
Másokat egyre emészt, s ugyanakkor emészti magát is;
önnön bűnhődése. E lényt noha szörnyen utálja,
szól neki most mégis Tritonia kurta beszéddel:
„Cecrops egy lányát fertőzőn fussa be mérged.
Óhajtom. Neve Aglauros.” Nincs több szava erről,
felszökken, meglökve a földet lándzsanyelével.

Néz a továbbrepülő úrnőnek kancsin utána,
mormog, fáj neki, hogy, mire vágy, el is éri Minerva,
fogja kezébe a botját, mit tövises kötelékek
fonnak körbe, az éji sötét felhőkbe vonódik,
s merre halad, termő szántón a vetést letiporja,
fölperzsel füveket, leszakítja a mákot a szárról,
vad lehe városokat fertőz, lakokat lakosokkal;
majd meglátja az út végén Tritonia várát,
mit dús kincs, szellem s üde béke vidít virulóvá,
s csak nehezen nem sír, mert nem lát semmi siralmast.
És hogy a Cecrops-lány termébe hatol, teszi tüstént
azt, amiért küldték: rozsdás keze megtapogatja
melleit és horgas tüskékkel tölti a szívét,
ártalmas mérget belehinti, a csontjain által
szűri szurok nedvét, tüdejébe csepegteti tüstént.
És hogy a rút baj okát távol tereken ne keresse,
nővérét földézi elé, nővére szerencsés
nászát, s annak az istennek szép termete képét,
s mindent eltúloz. Mindettől sértve a Cecrops
lánya titokban emészti magát, nincs éjjele, nincsen
nappala sem, csak nyög, lassúdan sorvad az árva,
s olvad, akárcsak a jég, ha a napfény csak kicsit is süt.
Herse jósorsán nem másképp égeti gondja,
mint ha tüzet raknak zöld túskebokornak alája,
mely sose lobban föl, de parázzsá, majd hamuvá dől.
Sokszor halni akart inkább, mint látni ilyesmit,
sokszor, mint vétket, feltárni a zordon apának;
végre az istennek jöttén odaült a küszöbre,
hogy ne eressze be. Az hízelgőn kéri, igyekszik
szép szeliden megnyerni; s a lány „Csak hagyd, sose kérlelj;

el nem mozdulok én innen,” szól, „csak ha elűzlek”.
„Jó,” ezt mondja a gyors Cyllenius, „így legyen akkor;”
s isteni botjával felnyitja azonnal az ajtót.
Kelne a lány, de hiába: az izmok, melyek üléskor
hajlani szoktak, nem mozdulnak, s elnehezülnek.
És noha küzdött, hogy föl tudja emelni a törzsét,
térdhajlása merev maradott, ellepte a körmét
már a fagy, és az erek, vért vesztvén, mind halaványak.
Mint gyógyítást nem tűrő rák terjed örökkön,
és az egészséges testrészt is váltja beteggé,
így az a gyilkos fagy lassan felgyűlt a szívéig,
és elzárta az életutat, lélegzete útját.
Szólni nem óhajtott, de ha tán óhajtana, úgy sem
lelne szavának már ösvényt: szirt lett nyaka végképp,
arca keménnyé vált: szobor, ott ült, vérehagyottan.
Nem hószín kő lett, szíve megfestette sötétre.

EUROPA

Kit miután Atlantiades így büntet a szíve
s nyelve miatt, elhagyja a Pallas Athéna nevével
ékes földet már, s felszárnyal az égi magasba.
Apja különszólítja. De, hogy szerelemsegítésre,
azt nem vallja be; szól: „Ki szavam hordod, fiu, híven,
késedelem nélkül, mint szoktál, szökj le sietve,
és oda szállj, hol a föld balról pillant föl anyádra
(Sidonnak hívják e vidéket régi lakói),
és ha hegyoldali zsenge fűvön legelészni királyi
csordát látsz magasan, térítsd a tengeri partra.”

Mondta; s a hegyről már leterelten a csorda, a mondott
partra került, hol a büszke király szép lánya nem egyszer
eljátszódni szokott a Tyrus-beli szűz követőkkel.
Nem fér össze nagyon, de nem is lakozik soha együtt
méltóság s szerelem. Jogarát elhagyta az égi
istenek apja, vezére, kinek jobbában a hármás
nagyüzű villám ég, ki ha int, a világ belerendül,
s ölt bika-álorcát, tehenek közt elkeveredve
bög, gyönyörű-alakú; sétálgat a lágyfűvű réten.
Mint az olyan hóé, mit zord láb nem taposott még,
és vizenyős Auster sosem olvasztott meg, a színe.
Izma nyakán kimered, s a szügyéről csüng a lebernyeg,
szarva kicsiny, de hihetnéd, hogy kéz míve, sugárzóbb
áttetsző gyönyörű kristálya drágaköveknél;
homloka nem fenyeget, nem kell riadozni szemétől,
béke az orcáján. Az Agenor lánya csodálja,
mily szép, mennyire nem fenyeget dühös ütközetekkel.
Csakhogy akármilyen szelíd, hozzá még fél közeledni,
majd odalép s ragyogó szájához nyújtja virágát.
Udvarlója örül, s hogy a várt kéz töltse örömmel,
csókolgatja kezét; s alig is halogatja a többit!
Játszadozik vele, zöld füveken kedvére szökellget,
végülis oldalt dől le elébe a sárga fűvenybe;
majd, továtúnve a szűz félelme, szügyét odanyújtja,
hadd veregesse a lány, szarvát is, friss koszorúkkal
hadd koszorúzza körül. Nekibátorodott a királylány,
s nem sejtve, kire ül, hátára került a bikának;
ekkor a szárazról fölemelkedik, indul az isten
lassan a vízhez alá, ravaszul sétál a sekélybe,
majd messzebb, s már mély víznek közepén viszi hátán
zsákmányát. Remeg ez, s könnyezve tekint a partot,
jobbkeze szarvat tart, bikaháton nyugszik a másik;
míg meg-meglebegő leplével játszik a szellő.

HARMADIK KÖNYV

CADMUS

Már a hamis bika-álorcát levetette az isten,
már fölfedte magát, már Dicte tájain éltek;
s most a leány mitsem sejtő nemzője kiküldi
Cadmust, elragadott hűgát föllelni; elűzi,
hogya reá nem akad: kegyes és gonosz így e parancsa.
Már bebolyongta a föld kerekét (hisz rajta ki kapná
nagy Jupitert?) az Agenorides, fut számkivetetten
apja haragjától; s ér Phoebus jósküszöbéhez,
ott könyörög, s megkérdi, hová, mily földre siessen.
„Régi tehén jön eléd,” így szól Phoebus szava, „mely még
járom alatt sose volt, s még görbe ekét sose vonzolt.
Szeld a nyomán utadat, s ahol ő lehever puha fűbe,
ott magasíts bástyát, s alapítsd Boeotia várát.”
Castali barlangból csak alig szállt völgybe le Cadmus,
örzetlen kis üszőt lát lassan lépni a lejtőn,
gyöngye nyakán nem hordta jelét ez a szolgálai sorsnak.
Lépésről nyomain lépésre megindul utána,
s útmutató Phoebust dicsérgeti néma imája.

Cephisos vizein túl járt, Panope mezején is
már a tehén, meg is áll, s fölemelve az ég fele ékes
szarvu fejét, a leget hangjával bögve betölti,
majd miután a nyomán siető követőkre tekintett,
oldalvást eldölt, lepihent zöld, zsenge fűvek közt.
Cadmus az új s idegen földet csókkal telehinti,
mostlátott helyeit, mezeit hálája köszönti.
Majd áldozni kíván Jupiternek. Társainak szól:
hozzanak élő forrásból vizet áldozatához.

Állt egy vén liget ott, mit bárd még nem sebesített,
legközepén barlang, nyílása borítva bozóttal;
benne a kösziklák alacsony boltívet emeltek;
dús vize bőven folyt, hol a Mars kígyója tanyázott
rejtett mélyében, ragyogó aranyos tarajával;
két szeme tűz-csillám, testében puffad a méreg,
hármassal nyelve rezeg, foga három sorba mered föl.
És a Tyrus-beliek, miután e berekhez elért már
nemboldog léptük, meritik be a vízbe a vödrük,
hangot ad ott az edény, kimereszti fejét az üregből
nyomban a kék kígyó, süvítő sziszegése riasztó.
Vödrük elejtették, elhagyta a vér is a testük,
rémült tagjaikat megrázza riadt remegésük.
Testét az pikkely-pereces karikákba csavarja,
s hirtelen ugrással tekerül meredek magas ívbe,
és több mint fele testével felnyúlva a légbe,
nézi a mély ligetet, s már akkora, hogya tekinted
hosszát, mint két Medve között magas égből a Kígyó.

Gyorsan a phoenixok csapatát - ki kezébe a dárdát kapja, ki futni ered, s kit a félsz még futni sem enged - megtámadja: marással emezt, azt szörny-öleléssel, s azt mérges sziszegésének leteríti lehével.

Ég tetején a nap ég, mindenféle kurtul az árnyék;
társai hol késnek, nagy Agenor sarja csodálja,
megy kutatón nyomukon. Vad oroszlán bőre ruhája,
fegyvere fennragyogó vasu lándzsa, gerely vele, végül
fennkölt férfiú-szív, aminél nincs fegyver erősebb.
Lép a ligetbe, s a hű társak tetemére talál csak,
s látja a szörnyet, amint fölübük terped diadallal,
s véres nyelvvel amint szomorú sebeik nyalogatja.
„Vagy bosszút állok, hű társaim, értetek,” így szól,
„vagy veletek halok itt.” Sziklát fog a jobbja, malomkő
nagyságút, s e nagyot nagy erővel a szörnyre hajítja.
Ettől várfalak is, tetemes nagy tornyok is ettől
földreterülnének, sértetlen mégis a sárkány:
pikkelyesen, feketén, páncélként óvta a bőre,
minden erős nagy ütést könnyen, vet vissza keményen.
Csakhogy a dárdát már nem fogja föl így e keménység,
gömbült háta-gerincének közepébe verődött
s állt meg a vas, belső részébe merülve a szörnynek.
Tombol kínjában, s a fejét tekeríti, a hátán
nézi sebeit, s a beszúrt kelevézt mardossa a sárkány,
és nagy erővel megrángatja, feszíti, lazítja,
rántja ki nagynehezen, de marad csontjában a vashegy.
Meglévő mérgét ez az új dühödése növeszti,
és a nyakán az erek kidagadnak teljes erővel,
vészokozó ajakát a fehér hab körben előnti,
földet a pikkelye megzörget, csúf-kormu lehellet
szájából a leget fertőzi, akárcsak a Styxből.
Hol nagy tért befogó gyűrűvé gyűri a testét,
hol pedig éppúgy áll egyenest, mint bérci fenyőszál,
majd mint záportól dagadott folyam, úgy nekizúdul,
és mely a melle elé magasul, tovasöpri az erdőt.
Hátrál most kissé az Agenor gyermeke; óvja
jól az oroszlánbőr; s a kitátott száját életolt
lándzsával késlelteti. Az vad vasnak ad egyre
örjöngön sebeket, mardossa hiába az ércet.
Méregadó szájpádlásán omol-árad a vére,
körben a zöld füveket vérével festi vörösre;
csak könnyen sebesült: a csapástól viasszökellve,
vonta vas-érte nyakát visszább, s kikerülte a fegyver
mélyebb sújtását, nem hagyta húsába hatolni.
Végül Agenorides gerelyét torkába taszítja,
s nyomja, előrenyomul; hátrál sebesülten a sárkány,
tölgybe botol - s a nyakát odaszegzi a lándzsa a tölgyhöz.
Szörnyű súlya alatt meggömbül a tölgyfa, s a kígyó
farka csapásaitól felnyög, mint ostorütéstől.

Míg a legyőzött nagy tetemén leverője elámul,
hirtelen egy hang harsan föl (nem tudni azonnal,
hogy honnan, de kiált): „Te Agenor sarja, az elnyúlt
kígyót mért nézed? Néznek még téged: a kígyót.”
Őt elhagyja az eszmélet, s elveszti színét is
arcának hosszan, meredez haja jég-iszonyában.
S íme, alásurran, ki e férfit mindig is óvta,
Pallas a híg legen át, s ad néki parancsot: a földbe
vesse a szörny fogait, s támad majd népe a földön.
Megt teszi: nyomja vasát, mélyeszt a mezőbe barázdát,
s embereket termő fogakat szór szerte a földbe.
Most (alig is hihető) mozdulnak már a göröngyök,
és legelőbb a barázdákból gerelyek hegye serken,
majd sisakok lengő festett forgóval a földből,
majd vállak, mellek, karok is, karokon hadifegyver,
végülis áll a vetés: csupa vértess harci levente.
Mint ha az ünnepi színházban leeresztik a függönyt,
lépnek elő alakok, legelőbb föltűnnek az arcok,
látsz lassan mást is, s ahogyan gördül le nyugodtan,
meglátszik minden, végtére a láb is a színen.
Új ellenségtől rémülve ragadja a fegyvert
Cadmus. „Hagyd,” riad egy a talajszült férfiseregéből,
„polgárháboru ez, sose ártsd magad ebbe a harcba.”
Majd vele-nőttekből szúr egyet a kardja keresztül,
míg maga ráhajított kelevéztől omlik a földre;
az, ki leölte, sem él hosszabban nála, de tüstént
légbe lehell ki, mit még csak most nyert meg, a lelkét;
így tombol teljes tömegük, s elhull maga-Marsa
által e sok testvér, mivel egymást holtra sebezte.
Már az egész, kis időre világrakerült fiatalság
vérbeborult anyján vonagol forró kebelével,
öt maradott csak meg, s egy volt emez ötből Echion.
Ez, Tritonia intelmére, ledobta a földre
fegyvereit, s testvérbékét kér, adni is áhít.
Társul a Sidonból jött vendég hívta dologra
őket, mert várost alapított Phoebusi szóra.
Thebae állt; s téged, már úgy tűnt, számkivetésed
boldogított, Cadmus. Vőül Mars s véle Venus vett;
tedd hozzá feleségedtől az egész nemedet még,
sok fiu-, lány-sarjat, meg a kedves szép unokákat,
mind fölserdült már. De bizony meg kell, ki halandó,
várnia végnapját, senkit, míg sírba le nem száll,
boldognak ne merészeljünk hírlelni egészen.

ACTAEON

Mert legelőbb, Cadmus, csupa jó közepett, unokád volt
gyászokozód, s idegen szarv, mely nőtt homloka csontján,
és ti, kutyák, akik ittátok vérét uratoknak.

Nézd meg jól - s látod, nem is ő, de a Sors, aki vétett:
mert eltévelyedésében mi lehetne a vétek?

Már a hegyen leterített sok vad vére patakzott,
ég tetejében a nap kurtított árnyat a földön,
két végcéljától ugyanegyképp messzeragyogva;
most a vadásztársak csapatát, a föl és le bolyongót,
megszólítva az ifju Hyantius, így csitította:
„Hálónk, vasaink vadvérrel telve, ti társak;
mára szerencsénk már megvolt. Mikor eljön az új fény,
sáfrányos szekerén amikor meg hozza a Hajnal,
folytatjuk szépen; Phoebus most áll a középén,
két sarktól ugyanegymód távol, a föld repedezget.
Álljunk meg, s a csomós hálót mind visszavegyétek.”
Társai ezt tették, munkájuk félrevetették.

Volt egy völgy, csúcsos ciprussal, sűrű fenyővel:
Gargaphie; a vadász-istennő szent helye; benne
erdős barlang áll, legbelső hajlata mélyén,
nem kéz műve, a természet művészet-utánzó
elméssége adott neki díszet; tajtékja, tufája,
boltozatossá sok könnyű termésköve tette.
Forrás csörgedezett jobbról, szép tiszta vizével,
tágas medre körül puha pázsit zöldje övezte.
Itt, ha vadászattól kimerült, itt szokta az úrnő
szűzi leánytestét telehinteni harmat-esővel.
Rögtön amint ideért, fegyvernők-nimfa kezébe
adja a dárdáját, s a tegezt, s megeresztve az íját,
kart nyújt egy másik, levetett köpenyének alája,
oldozzák ketten saruszíját; mert ügyesebb volt
Ismenis Crocale, ez a fürtjét kontyba nyakáról
fölfésülgeti, míg maga ő szétoldva viselte.
Ott Nephele, Hyale, Rhanis, Psecas és Phiale is
öblös korsókkal meri és rá hinti a forrást.
Míg Titania ott fürdik, mint szokta, e habban,
munkatevés közben Cadmusnak jó unokája
új, sosemismert berkeken át, jön tétova bolygva,
és e ligetbe kerül: léptét idevonta a végzet.
Őt, hogy a forrásharmatozó barlangba belépett,
meglátták a mezítlen nimfák, hát tenyerükkel
csapva csupasz mellük, sikolyuk telezengi az erdőt.
Nyomba Dianának köribe szaladoznak, az úrnőt
testükkel fedezik; de bizony közülük kimagaslik
mégis az istennő, fejfel magasabb seregénél.

Mint amilyen, ha reá szemből sugaraz a nap, a felleg,
s mint amilyen bíborbársony színében a hajnal,
éppolyan arcú lett, pőrén láttatva, Diana.
Bárha körülfojták sűrű seregükkel a nimfák,
ő oldalt fordult, fordítván hátra az arcát,
és amiért nem fért, noha vágyott rá, a nyilához,
mer tenyerébe vizet, meghinti a férfiu arcát,
és telehinti haját bosszúló habbal, eközben
zeng jósló szavakat hozzá gyászsorsu jövőről:
„Most majd ellocsogod, hogy láttál meztelen engem;
rajta, meséld, ha tudod!” De tovább már nem fenyegette:
gyors szarvas szarvát bővölte fejére a vízzel,
hosszúra nyújtja nyakát, hegyesíti fülét a fiúnak,
lábbá váltja kezét, lábszár lesz nyomban a karja,
és az egész testét foltos-szinű bőrbe takarja.
Félénkséget is ad. Fut hős fia Autonoénak,
s futva is ámuldoz, hogy mennyire gyors a futása.
Végülis új arcát s meglátva a vízben a szarvát,
„Jaj nekem!” így szólalna: de szó már nem jön a torkán.
Felnyög hát: szava ez; s idegen képén fut a könnye
végig; s már egyedül elméje maradt csak a régi.
Mit kezdjen? Fejedelmi lakába talán hazatérjen,
erdőn rejtezzék? Azt félsz, ezt tiltja a szégyen.
Meglátják az ebek közben. Jelt adni Melampus
s Ichnobates, az a jószimatú, kezd bőszen ugatással,
gnososi Ichnobates, s az a másik spártai nemzés;
jönnek a többiek is, sebesebben a szélviharoknál
Pamphagos és Dorceus, meg Oribasos, ez csupa arkád,
izmos Nebrophonos, Laelapsszal a vadszivű Theron,
gyorslábú Pterelas, szimatos jó orrlíku Agre,
vadszivű Hylaeus, s vadkantól most-sebesített,
hím farkas nemzette Nape, tehenek terelője
Poemenis, és Harpyia, kinek két kölyke nyomában
fut folyton, s karcsú-véknyú Sicyon-beli Ladon,
majd Dromas és Canache, Sticte, Tigris, s vele Alce,
hó Leucon, s koroméj-szörű sebes Asbelus éppúgy,
véle Lacon az erős, s a futásban fürge Aello,
és Thous és Cyprio s virgonc testvére Lycisce,
és a sötét homlok közepén hó-foltjukat őrző
Harpalos és Melaneus, s Lachne, az a sűrűbozontú,
és dictai apától lett két spártai ellés:
Labros s Agriodos, s a süvöltő-hangu Hylactor,
s még, kiket elszámolni unalmas. Vágyva a zsákmányt,
tör le a farka a vad szirten, rejtett meredélyen,
át a bozotos cserjésen, csupa úttalan úton.
Ő maga fut, s ugyanott, hol előbb sokat űzve vadászott,
futja saját ebeit. Kiabálna nekik, ha tehetné:
„Actaeon vagyok én, gazdátok, lássatok immár!”
Szólna, de már szava nincs. Csaholás zaja csattog a léghen.

Végre Melanchaetes sebesíti először a hátát,
s Therodamas; Oresitrophos aztán marja a marját.
Később jöttek ezek, de a bérci csapásokon útjuk
megrövidítették. Fogaik közt fogva a gazda;
s már együtt van a falka, fogát testébe meríti.
Új sebnek már hely sem akad; nyög, s hangja, mit így ad,
bárha nem emberi is, de olyan, mint még soha szarvas
föl nem sírt: ismert hegyeit teletölti panasszal,
térdrebukik végül s valamint ha esengeni vágyna,
mint esdő karokat, hang nélkül hord körül arcot.
Mitsetudó társak buzdítják közben a böszült
falkát, mint szokták, s Actaeont kérdezik egyre,
hol marad! „Actaeon!”, a nevét vetekedve kiáltják.
(Ő meg e névre fejét fölkapja.) Be kár, hogy e körtől
messze maradt, szólnak, s nem örül, nem látja e zsákmányt.
Volna bizony távol, de jelen van! Látni kívánná
nem pedig érzeni így, mit tesznek fürge kutyái.
Környezik őt, s az uruk testébe befúrva az orruk,
tépik, szaggatják szanaszét ál-szarvas alakját.
S csak miután kilehelte, sebek közt, végre a lelkét,
szűnt a tegezviselő istennő rá haragudni.

SEMELE

Kettős volt a beszéd: szigorúbbnak mondja Dianát ez, dicséri amaz, hogy méltó volt szigorú szent szüzességéhez; s mindkét rész jó okokat lel. Csak Jupiternek hitvese nem mondotta: helyesli vagy nem, amit hallott; csak örült, hogy szenved Agenor háza, s az ágyasról viszi át, a Tyrus-beli lányról, gyűlöletét az egész nagy törzsre. Ma régi haraghoz újdonság járul: fájlalja, a nagy Jupitertől áldott lett Semele. Nyelvét már pörre emelné, ám „A pörökkel ugyan mit is értem el eddig?” eképp szól, „rá kell támadnom; ha nevem még joggal a fennkölt nagy Juno, odalesz! Jobbomba ha illik e fényes drágaköves jogaram, ha királynő és Jupiternek hitvese is, hűga is, legalább hűga én vagyok! Erről hittem, a titkos nász elegendő néki, s az ágyam szégyene kurta marad. S most terhes; hátra csak ez volt: vétkeiket hasa hirdeti, és ami részem alig volt, szülné a férjemtől; bájára olyannyira büszke. Hát ez vesse el őt; ne legyek Saturnia, hogyha styxi habokba alá nem hull, s nem Juppiterétől.”

Trónjáról pattan, s pirosas felhőbe takartan lép Semele küszöbére, a felhőt nem veti félre, míg öregasszonnyá nem válik: a fürtje fehér lesz, arca barázdáktól szabdalt, és görbe tagokkal reszketegen lépdél; vénasszony hangja a hangja, s lett Beroe, Semele mellett epidaurosi dajka. Majd vele szóba eredt, sokmindent fűz a beszédbe, s hogy Jupiter neve sorra kerül, sóhajt is e névre: „Bár Jupiter”, szól, „volna valóban; félek azonban: ál isten névvel sok hágott szűz nyoszolyákra. S hogy Jupiter, nem elég: kérd meg, bizonyítsa szerelmét, hogyha az ő igazán; s amilyen ragyogó ölelésben hál nagy Junóval, legyen éppen olyan, ha tevéled összefonódik, előbb jelvényeit öltse föl, ezt kérd.”

Így a tudatlan Cadmus-lányt idomítja szavával Juno. S ő Jupitertől kér, s nem mondja ki, mit kér. Néki az isten szólt: „Válassz, mitsem tagadok meg. És hogy jobban higgy, a tanum Styx áradatának istensége legyen, kit retteg az isteni nép is.” Örvend romlásán, büszkén, szeretője kegyétől vesznimenő Semele, s „Amilyenként tart az ölelésben,” szól, „Saturnia, hogyha Venus vele fűz ölelésbe, add magadat nekem úgy.” Szájára akarta az isten nyomni kezét: de a szó kiszökött már sebtén a légbe. Sóhajtott Jupiter; hisz a lány kérése s az eskü

nem mondottá már sose válhat. Száll föl az égbe
búsan: a fellegeket, mik amint int, úgy seregelnek,
s gyűjti magához a kósza ködöt, meg a szél sivitását,
s ott van a mennydörgés s ami csattan véle, a villám.
Mégis, amennyire tudja, azért mérsékli erőit,
s nem fegyverkezik oly tűzzel, mint mellyel az égből
egykor a százkezű vad szörnyet levetette, Typhoeust.
Van szelidebb villám, ennek cyclopsai jobbja
akkora vadságot nem adott, sem olyandühü lángot;
másod-villámnak nevezik fönn. Fogja, s Agenor
házküszöbén átlép. A halandó test amaz égi
istenerőt nem bírta el és ölelésben elégett.
Rántja ki éretlen csecsemőjét anyja hasából
most Jupiter s (ha lehet hinnünk) combjába bevarrja,
s ott a szokásos időt az a magzat rejtve bevárja.
Bölcsőjében előbb Ino, nagynénje, nevelte
titkon; utána meg átvették Nysában a nimfák,
mély barlangjuk ölén rejtették, tejjel itatták.

TIRESIAS

Míg ez eképpen esett, ahogyan kívánta a végzet,
s volt kétszer-született Bacchusnak bölcseje biztos,
Juppiter, úgy mondják, nektárral elűzve a gondját,
s mert éppen ráért, Junóval kedvvel enyelgett,
s ingerkedve beszélt: „Nektek, nők, több gyönyörérzés
jut szerelem közben, mint juthat a férfiunépnak.”
Nője tagadja. Megegyeztek, hogy Tiresiasnak
kérdik döntését. Ismert volt ennek a bölcsnek
mindkét kéj. Két nagy kígyót látott ölelőzni
zöld erdő közepén, bottal megütötte e kettőt;
férfiuból nő lett (csoda ez) s hét őszre jutott így;
nyolcadik év jöttén, rájuk lelt újra a fűben,
s ezt mondotta: „Ha oly nagy erő van a rátok-ütésben,
hogyan ki megüt titeket, tudjátok másra cserélni,
most is rátok ütök.” Megütötte a két buja kígyót,
s férfiú lett újból, elnyerte előbbi alakját.
Hát e mulatságos pernek bírása ezért lett,
és Jupiternek adott igazat. Saturnia, mondják,
jobban, mint az ilyesmi fölött méltó, dühre lobbant,
és bírása szemét örök éj átkába takarta.
Míg mindentehető Jupiter (mert isten az isten
tettét nem ronthatja) szeméért néki cserébe
osztott jóstudományt, enyhítve a bajt becsüléssel.

NARCISSUS. ECHO

Minden városban tisztelték Aoniában
őt, ki ha kérdi a nép, sose téved, a válasza biztos.
Első lett, ki igaz szavait tanusítani tudta,
kékvizü Liriope, akit egykor görbefulású
vízzel körbeölelt Cephisos, a habja közé zárt,
s tört testére vadul. Terhes lett, s szült is a szép lány
egy fiat, ezt rögtön kedvelték akkor a nimfák,
s Narcissusnak hívta. Kiról kérdezte, megér-e
hosszu időt, vénsége korát meglátja-e majdan,
s „Hogyha magát sosem ismeri meg!”, szolt erre a szent jós.
Hosszu idő telt el; hitték már: balga e jóslat;
s ím, igazolta a furcsa halál s különös szerelem-düh.
Egy évvel múlt már tizenöt Cephisos utóda,
gyermeknek lehetett s ifjúnak tartani éppúgy:
sok fiatal fiu és sok lány kívánta szerelmét.
Mégis, a nagy szépség mellett nagy döllye is éledt:
egy fiatal fiu és egy lány sem kapta szerelmét.
Őt, hogy hálóval remegő szarvasra vadászott,
látta a nimfa, ki nem-némán figyel egyre a szóra,
s nem tud előbb másnál szólalni, a vissz-szavu Echo.
Test volt még Echo, nem pusztán hang, de a csacska
nem használta bizony másképp, csak akár ma, a hangját:
sok szóból csak a végsőket mondhatta el ismét.
Ezt Juno rendelte, akit, hogy rajta ne kapja
férjét, míg evvel hegyi nimfák háltak a réten,
Echo föltartott okosan hosszú csevegéssel,
míg tova nem rebbentek a nimfák. Mondta ezért hát
Juno: „Nyelved, mely szívemet rászedte, ne tudjon
szólani már ezután hosszan, csak kurta időre.”
Úgy tesz, amint fenyeget. Kettőzteti mindig a hangot
szózatvégen a nimfa s a szót végen veti vissza.
Hát hogy Narcissust meglátja az úttalan úton,
máris fellobban, s a nyomán szalad egyre titokban;
s hogy közelébe kerül, csak jobban gyúl a szerelme,
nem másként, valamint fáklyák végében a kénkö
hogyha parázs közelít hozzá, gyúl lángra azonnal.
Jaj, hányszor kívánt vele édes szóba eredni,
és szeliden kérlelni! Dehát természete tiltja,
hogy megkezdje a szót. De amit nem tilt: a leány vár
megkezdett hangot, hogy rá maga hangja feleljen.
Történt, hogy, szem elől vesztvén követőit az ifjú,
szolt: „Van-e itt egy, van?” S „Egy van”, szolt válaszul Echo.
Ámul ez és a szemét forgatja, figyelve tekint szét,
„Jer!” harsan fel a szó ajakán: „Jer!” válaszol Echo.
Hátratekint, senkit nem lát, s „No felelj, mi okért futsz?”

kérdezi; és ugyanazt, mit mondott, hallja megintcsak.
Erre megáll, s ama válaszdó hangtól becsapatva,
„Itt egyesüljünk”, szól. Nem hallott kellemesebbet
Echo még, amit újrázhat; hát szól: „Egyesüljünk.”
És elhíve, amit maga mondott, lép a sűrűből
nyomban elő, megölelni nyakát a remélt szeretőnek.
Az menekül, s menekülve: „Kezed vidd onnan odébb!” szól.
„Inkább meghalnék, semmint a tiéd legyek!” így szól.
Mást a leány nem mond: „A tiéd legyek!” - ennyi a válasz.
S minthogy megveti őt a fiú, megbúvik a berken,
rejt a lomb arcát, barlangban tartja lakását;
ámde szerelme, mit eldobtak, csak erősül a kintől.
És nyomorult testét sorvasztja a fürge serény gond,
bőre is elszárad, minden testnedve a légbe
illan el. És végül csak a hangja s a csontja marad meg:
megvan a hangja ma is; kővé vált, hírlík, a csontja.
Erdőn rejtekezik, ki se jó a fenyérre, a bércre;
halljuk, ahogy szól ő; de bizony csak a hangja az élő.

Ezt a leányt, s azután a vizek meg a bércek igen sok
nimfáját, s a fiúk seregét játszotta ki folyton.
Míg egy semmibevett végül fölemelte a karját
s szólt „Ő is csak eképp epedezték hasztalan egyre!”
És Rhamnusia ezt a jogos kérést helyeselte.

Volt egy iszaptalan és kristályos ezüstvizü forrás,
melyhez még pásztor soha, sem legelő hegyi kecske,
más nyáj sem járult, a madár s más vad se kavarta,
sem fáról bevetődött ág, zavarosra a habját.
Körben gyp zöldelt, mit a forrás nedve növesztett,
és erdő, mely a nap hevítő sugarát kirekeszti.
Itt a fiú, a vadúzéstól s lankadtan a hévtől
végre ledőlt, a hely és a patak bűvölte magához.
Szomját oltani vágy, s más szomj nő benne eközben,
míg iszik ott, a saját képét meglátja, szerelme
fellobban, s ami csak rezgő víz, testnek alítja.
Mebámulja magát, nem mozdul, az arca se rezdül,
szinte szobor: míves faragásu Paros-beli márvány.
Fekve a földön, iker-csillagra, szemére, tekint le,
Bacchus- s Phoebushoz méltó fürtjére is úgy néz;
ifjú orcáját, az ivor nyakat, és a sugáros
arcot, min rózsás fény villan, váltva fehérrel,
s mind, mi magában bámulatos, bámulja a habban.
Kába, kívánja magát, a varázs gyúl benne meg érte,
vagyakozik s vágyott, fölgyúl és gyújtja a lángot.
Hasztalanul csókkal hányszor csap a csalfa habokra.
Víz közepén meglátva nyakát, jaj, hányszor akarja
fonni be karjaival, hányszor nyúl vízbe hiába!
Mit lát, még nem tudja, de lángol azért, amit ott lát,
tévelygése, szemét rászedve, szemét tüzesíti.
Illó képek után mért nyúlsz, te szegény, te hiszékeny?

Nincs mire vágyakozol: fordulj meg s kedvesed eltűnt.
Nem más, mit szemlélsz: magad árnya, mi visszaverődik:
semmi magában e kép: idelép, ha te jössz; s ha te itt vagy,
ittmarad; és elenyész, ha te el tudsz tőle szakadni.

Éhség őt onnan, nyugalomnak vágya se vonja,
folyton az árnybetakart fű ágán elheveredve
nézi mohó szemmel, sóváran a képet, a csalfát,
s önszeme veszti el őt; kissé fölemelkedik aztán,
és a körülfekvő ligetekhez emelve a karját,
„Erdők, hát nyomorúbb szerető”, nyögi már, „van-e nálam?
Hisz tudhatjátok, ti sokak menedékhelye sokszor.
Emlékeztek-e hát, nagy időtől fogva, olyanra,
sok-sok századon át, kit ilyen szerelem tüze kínozott?
Tetszik is és látom; de akit látok s aki tetszik,
föl nem lelhetem azt: foglyul tart csalfa szerelmem.
S hogy jobban fájjon: nem választ tengerek árja
bennünket ketté, s nem utak, hegy, zárt kapu, várfal:
csöpp kicsi víz pusztán. Maga is kívánczik énrám;
mert valahányszor csókjaimat közelítem a vízhez,
ő is, bárha hanyatt, ajakával hajlana hozzám.
Azt hiszem, érintem: szeretem, s kicsiség akadályoz.
Jőjj ki, akárki vagy is! Mért csalsz meg, mondd, te egyetlen?
Mért hátrálsz, te kívánt? Se koromtól nem menekülsz, sem
képemtől, tudom én, hisz már kedveltek a nimfák.
Még a reményem is éleszted, hisz nyájas az orcád,
hogyha karom nyújtom, magad is közelítsz a karoddal;
rádnevetek, te felém; vettem már könnyed is észre
gyakran, míg az enyém hullott; bólintsz, ha feléd én
bólintok, s szádról sejtem, hogy szép szavakat szólsz,
hogyha beszélek, azonban a szód sosem ér a fülembe.
Jól tudom: én vagyok az; látom: nem csal meg a képem;
éget az önszerelem; tűz gyújt, amit én rakok, engem.
Mit tegyek? Ő kérjen? Kérjem? S ha igen, mire kérjem?
Vágyam tárgya velem: koldussá kerget a bőség.
Bárcsak a testemtől valahogy megválni lehetne!
Új ez a vágy, hogy amit szeretünk, az messze lehessen!
Bánat rontja erőm, éltemből nem sok idő van
hátra; ki ifju vagyok, látom: kihunyóban a lángom.
Könnyen halnék meg, hisz a kínomat oldja halálom.
Bárcsak, akit szeretek, túlélne, de nem lehet ez sem:
egy lelket veszítünk ketten, mikor így lehanyatlunk.”

Szólt, s valamint eszelős, sietett ugyanahhoz az archoz,
könnyre zavart habokat, s miután megrezzen a víz-szín,
hull a homályba a kép. S mikor ezt meglátja enyészni,
„Merre szaladsz?” ezt mondja, „Maradj, te kegyetlen, a kedvest
jaj, sose hagyd így el; legalább hadd nézzelek, úgysem
érinthelek meg, tápláld csak e bús lobogásom.”
Húzza fölülről, míg kínlódik, félre ruháját,
meztelenült mellét márvány tenyerével erősen

verdesi, és megütött kebelén kél enyhe pirosság,
nem másképp, valamint almán, mely hószinü egyrészt,
más fele píraborult, vagy mint alig érve a szőlő
tarkálló fürtön bíbor színt öltve sugárzik.
Mit hogy meglátott tisztult víz új tükörében,
nem tűrhette tovább, de ahogy szétolvad a könnyű
tűzben a sárga viasz, vagy a dér korahajnalidőben,
hogya a nap melegül, már olvad a nagy szerelemtől,
s lassanként elemésztí egészen a vak szerelemláng.
Benne fehér fénnel nincs már elegyülve pirosság,
nincs kedv, nincsen erő, mely előbb még annyira tetszett,
teste sem az már, mit szeretett hajdanta az Echo.
Mégis, amint meglátta, pedig fájt benne az emlék,
szánta nagyon, s valahányszor az ifju zokogta ki: „Ó jaj”,
szörnyü keservében, maga is vele mondta, hogy: „Ó jaj!”
És mikor ez kezeit karjához verte kegyetlen,
csattogó hangját ugyanígy viszonzta szünetlen.
Végszava így zengett, hogy az ismert habba tekintett:
„Ó, jaj, hasztalanul szeretett fiu!” Szálltak e szók mind
vissza megint. „Légy boldog!” „Légy”, szólt, „boldog!” az Echo.
Elbágyadt feje végül a zöld puha gyepre hanyatlott;
és az urán ámuló két szemet éjszaka zárta.
Akkor is orcáját, hogy a lenti világba leszállott,
nézte a Styx vize közt. Naias-nővérei sírtak,
hintették lenyesett hajukat testvér-tetemére;
sírt a Fa-tündér mind; jajaik viszonzta a Visszhang.
Már máglyát, remegő fáklyát, hordágyat emeltek:
s teste sehol nem volt; a helyében sárga virágot,
hószinü szirmokkal körítettet, lelnek a réten.

PENTHEUS

Megtudták, mi esett, s az acháj várakban a jósnak méltán s nőttön-nőtt neve, híre s a megbecsülése. Megveti őt Pentheus, az Echion gyermeke mégis, isteneket ki lenéz, az öregnek jóstudományán csak nevet, és a csapást, vakságát, gúnnyal idézi. Erre az agg, öszfürtű fejét megrázva, eképp szól: „Jaj, be szerencsés is volnál, ha szemed sose volna, és vele bacchusi ünnepeket sose kellene látnod! Mert beköszönt az a nap, s kijelentem, már közel is van, melyben jön hozzád Semelének gyermeke, Liber; s hogyha te nem magasítsz új szentélyt tiszteletére, szerteszakad tested, s erdőket szennyez a véred, szennyezi édesanyád és hűgait édesanyádnak. Mert nem adod meg az istennek, mi megilleti, így lesz; s majd panaszod nagyonis látónak mond, vakot, engem.” Ezt mondotta, de őt az Echion sarja elűzte.

Úgy is lett azután, ahogyan jósolta a látnok; jön Liber, s az egész tájék csupa ünnepi lárma; forr a tömeg, férjek meg anyák, menyek egybevegyülten és a nagyok meg a nép, a nemismert ünnepi napra. „Mekkora düh szállt meg, Mars-kígyó hős ivadéka,” szól Pentheus, „titeket? Görbült kürt, érchez ütött érc, ily hatalommal bír, meg a sípszó és a varázs-csel, hogy titeket, kiket eddig kard és trombita-zúgás meg nem rémített, s a kivont-vasu vad seregek sem, most leterítsen az asszonyi hang, borverte bolondság, förtelmes csapatok, meg a dib-dáb dob dobolása? Rajtatok ámuljak, vének, kik a nagy vizi úton hoztátok Tyrosunk s honi isteneinket e földre, s harc nélkül nekik engeditek? Vagy rajtatok inkább, ifjak, kortársak, kikhez kelevéz nyele illik, nem thyrsus, s fejetekre sisak, nem a lomb koszorúi? El ne feledjétek, mily törzsnek sarjai vagytok! Annak a kígyónak, ki olyan sokat egymaga vert le, lelke legyen tietek. Kútjáért küzdve esett el; most titeket dicsvágy dühösítsen erős diadalra. Hősöket ölt meg amaz: ti puhányokat üzzetek arrébb, így őrizzétek honotok hírét. S ha a sors tán Thébáknak tilt hosszú időt, legalább hadi-gépek s hősök dúlják fel, s a vas és tűz vad zaja zúgjon! Búsak büntelenül lennénk, sírnánk csak a sorson, mit nem rejtegetünk, s restelni se kéne a könnyünk. S most Thébát hódítsa meg egy fegyvertelen ifjonc, harcra ki nem pattan, ki lovakkal bánni tudatlan, csak mirrhának örül, csak lágy, puha lombkoszorúnak,

bíbornak, meg aranyhímzéses cifra ruhának?
Kényszerítem tüstént, csak utána ne menjetek ismét,
hogy ne hazudja tovább szentségét, származatát sem.
Acrisius lehetett bátor, hogy az ily hiu istent,
Argosnak kapuit becsukatra előtte, lenézzé;
s Pentheust és az egész Thébát megijessze e jöttment?
Rajta hamar,” (vet a szolgáknak szót) „láncon elébem
hozzátok vezetőjüket és sose késsetek evvel.”

Őt a nagyapja is, őt Athamas, őt mind az övéi
intik ezért és fékeznek, de mi haszna a szónak?
Intik? Csak hevesebb. Feltartják? Csak dühödöttebb.
Árt neki minden fék és gát, csak szítja haragját.
Áradatot láttam: míg nem torpant meg a gátban
folyt csendes zuhogásával lefelé szakadatlan;
ámde ahol szálfa gátolták vagy hegyi sziklák,
tajtékzott, forrott, s tombolva rohant le a gátról.
Jönnek azok, mindjük csupa vér; s - „Hát Bacchus?” - az úrnak,
hogy Bacchusra sehol nem lelnek, nyomba felelnek.
„Ezt a kisérőjét mégis, szentsége tudóját”,
mondják, „elfogtuk.” S hátul-kötözött kezű férfit
löknek elé, tyrrhén követőt Bacchus csapatából.

Pentheus meg veti rá a szemét, mit rémületessé
tett a harag, s a kemény lakolást alig is halogatja:
„Vesznimenő”, így szól hozzá, „és másokat intő
most a haláloddal, nevedet mondd, és a szülőid
és a hazád, s hogy az új szentség követője miért vagy.”

Az csöppet sem fél: „Nevem”, így szólt nyomban, „Acoetes,
Maeon-föld a hazám, s a szülőim póri szegények.
Nékem apám szántót, mit vígan szántana ökre,
s dúsgyapjú nyáját nem adott, csordát sem örökbe.
Nincstelen ember volt, halakat horgos zsinegére
csalva, a nádszálon rántotta utána a légre.
Mesterségből élt. Mikor ezt nekem adta, eképp szólt:
»Vedd örököm, mim van, munkám követője, utódja;«
meghalt, hátrahagyott, s rám mást se hagyott, csak a víz-árt:
hát mi apámtól lett örököm, mást nem nevezek meg.
Majd, nehogy egy s azonos kőszírtén időzzem örökkön,
én a hajó kormányzását ügyesen kitanultam,
oleni Kecské erős sugarára figyelni tanultam,
Taygete s Hyasok fényét, s ismertem a Medvét,
és a szelek honait s a hajóknak jó kikötőket.
Egyszer Delos iránt készültem s Chiosig értem,
ott kikötök, parthoz közelítvén jobb evezőkkel,
és a vizes fövényen termettem csöpp szökeléssel.
Majd, hogy az éj tovatűnt s kezdett pirosulni a hajnal,
fölkelek, és hogy friss vízárt induljanak, intem
társaimat, s mutatom, forrás fele merre visz ösvény.
Én, kifigyelni a szél járását, dombra megyek föl,
hívom a társaimat, s azután megyek újra hajómhoz.

»Nézz ide,« szól közülük legelőször a bajnok Opheltes,
 »megjöttünk!«, zsákmányt (mint véli) vezetve, a pusztá
 réten lelt, szüziesképű fiút arra, a parton.
 Bortól s álomtól ittasnak látszik az ifjú,
 tántorog is. Nézem járását, köntöse s arcát:
 nem volt rajta, mi földilakót sejtetne, de semmi!
 Észreveszem, s szólok: »Melyik isten rejlik e testben,
 társak, nem tudom én, de tudom, hogy biztosan isten.
 Bárki vagy is, könyörülj rajtunk, munkánk te segítsed.
 S irgalmazd nekik.« »Ne esengj«, ezt mondja, »miértünk«
 Dictys, akit ki sem érhet utol, ha az árboci csúcsra
 kell föl kúszni hamar s a kötélzeten újra lecsúszni.
 Így Libys, így a hajóorr őre, a szőke Melanthus,
 így szól Alcimedon, s aki buzdít, hanggal, evezni,
 és pihenőre s utána megint munkára, Epopeus,
 így ama többiek is: vak vágyuk vágyta a zsákmányt.
 »Nem tűröm, hogy e szent teher így megsértse hajómat;«
 szoltam, »az én jogom itt első a parancs-kiadásra.«
 S állok a gálya elé. De dühöng legszemtelenebbje
 mindjüknek, Lycabas, ki a tuszkok városa földjén
 gyilkosságba esett, s lakolása a száműzetés lett.
 Én akadályozom, ő ifjú markával a torkom
 tördeli, és már-már tengerbe taszítana, hogyha
 föl nem fog lengő kötelünk, noha félig aléltan.
 És a garázda tömeg helyesel neki. Végre a zajra
 Bacchus (mert az volt), minthogyha csak erre ocsúdnék
 álomból s borból, s most térne szívébe az elme:
 »Mit tesztek? Mi e lárma?« kiált, »Hogyan értem idáig,
 gályások, nosza mondjátok, hova visztek el innen?«
 »Csak sose félj;« így szól Proreus, »mondd, mely kikötőbe
 vágyakozol, s oda eljuthatsz, szárazra kiléphetsz.«
 »Naxos irányában«, Liber szól, »szálljatok akkor:
 ott a hazám, ti meg ott vendégszeretetre találtok.«
 Álnokul esküdözik mind, így lesz, vízre meg égre;
 sürget mind, hogy a tarka hajón bontsam ki a vásznat.
 Jobbra feküdt Naxos. Fordulnék jobbfele éppen,
 s »Mit téssz, ó, te bolond? Örvöngsz?« rámförmed Opheltes.
 Mind hasznára ügyel; »Tarts balra!« jelekkel a többség
 integet, egy más rész a fülembe susogja, mit óhajt.
 Hökkenek én. »Akkor«, mondom, »más fogja a kormányt«
 s visszavonultam a kormányzástól, vissza a büntől.
 Mindnyájan szidnak, rám mind fenyegetve morognak.
 Végül is Aethalion így szól: »Lám, mintha tetőled
 függene csak boldogságunk!« odalép a helyemre,
 s Naxost hagyva odébb, viszi már másmerre a gályát.
 Játszik az isten: mint ki a cselt csak most veszi észre,
 nézi a görbe hajó tatjáról, nézi a tengert,
 és színlelve zokog: »Nem e partot«, mondta, »ígérte
 szívemnek szavatok. Nem e földet kértem«, eképp szól.

»Hát mit vétettem? Mi dicsőség, gyermeket, engem
 ily sok fölserdült ifjúnak félrevezetni?«
 Én már rég sírtam; nevetett a garázda hajós nép
 könnyeimen, s repeső evezőkkel verte a tengert.
 Esküszöm órá (más isten jobban jelen úgyszincs),
 oly híven mondom neked el most mind, ami történt,
 mint amilyen hihetetlen. A gályánk állt meg a hab közt,
 nem másképp, valamintha szilárdan a szárazon állna.
 Ámulnak, de azért nem szűnnek mégsem evezni,
 felhúzzák a vitorlákat, kettőzik a munkát.
 S ím, evezőrudakat bénít, tekerülve a repkény,
 hajlósan, s a vitorlatetőn nehezülnek a fűrtök.
 Ő maga szőlőfűrtkoszorúval övezve fejét, áll,
 borfa-levélbe takart kelevézt csóvál a kezében.
 Oldalain csupa tigris van, s üres árnya hiúznak,
 foltos párdúcok is, lihegők, közelébe hevernek.
 Most felszökken a férfisereg; vagy az örület üzte
 mindet, vagy riadalma; Medon feketült el először
 teljes egész testén, meggörbült háta-gerince.
 Szól hozzá Lycabas: »Csoda ez! Milyen új alakod van?«
 És a beszélőnek horpad szét szája, s az orra
 széttágul, pikkellyel rakva a bőre keményül.
 És Libys is, mikor épp evezőt fordítana, látja:
 visszaszökik s rövidül tüstént két karja, hogy immár
 nem nevezed karnak, hanem inkább vízi uszonynak.
 Karjait egy a hajókötelek fele nyújtani készült,
 s karjai nem voltak, beleugrik görbe derékkel
 vízbe, habok közibé; sarlósan hajlik a farka,
 mint amiképen a félholdnak kerekül ki a szarva.
 Ugrálnak körben, s a vizet fröccsentik a légbe;
 fölfele lendülnek, majd újra a vízbe merülnek,
 körtáncot járnak, játékos testüket egyre
 föl-le vetik, tág orrukon át fecskendik a tengert.
 Húsból (mert a hajónk ennyit vitt) mindjük után már
 hátra csak én voltam, fázón, reszketve, riadtan
 és magamon kívül, de az isten »Csak sose félj!« szól,
 »Vidd a hajót Diába.« Teszem; s ott partra kiszállva,
 Bacchushoz tértem, szolgálata lett hivatásom.”
 „Sok fecsegésednek,” szól Pentheus, „lám, a fülünket
 adtuk már, haragunk csaknem tovatűnt az idővel.
 Szolgák, fogjátok, s legelőbb kínozva kegyetlen,
 küldjétek le utána a Styx éjszínü vizéhez.”
 Megfogják tüstént, viszik is tyrrheni Acoetest,
 s elzárják szorosán; s míg kínzására parancsolt
 eszközöket, vasat és tüzeket készítve sűrögnek,
 íme, miként mondják, önként megnyílnak az ajtók,
 s karjai- s lábairól leesik béklyója magától.

Pentheus nem tágít. S nem küld már, ő maga indul
látni Cithaeront, mely, Bacchus szent ünnepe zajgó
és daloló bacchánsainak kiszemelt helye, zengett.
Mint harc ménje, ha érckürttel buzdít a csatára
kürtöse, tajtékzik, s vágyton-vágy szállni a vészbe,
Pentheust így dühösíti a légben hosszan özönlő
nagy süvítés, felgyúlt mégjobban e hangra haragja.

Ott az orom közepén ligetekkel körbeszorított
s árnyatadó fáktól megfosztott tiszta mező van.
Ott, avatatlan szemmel amint szemléli a szentelt
szertartást, a legelső anyja, ki észrevevén őt,
örjöng, s thyrusszal legelőször sebzi a sarját,
s így rivalog: „Két nővérem, jöjj! Lámcsak, e vadkan,
íme, a vadkan, mely mezeinken szerte csatangol,
itt van, most ledöföm.” Szalad egybe a nagy tömeg, örült
nagy vággyal; mind kergetik őt, aki már remegőn fut,
már remegőn, már nem forrón s fenyegetve kiáltón,
s már átkozza hevét, már kész megvallani vétjét.
Megsebesülten még: „Nagynéném,” szól, „te segíts meg,
Autonoe! Actaeon árnya csitítsa a lelked.”
Actaeonról az nem tud, s kiszakítja az esdő
jobbkarját: Ino balkarját tépi tövéből.
Nincs már karja, amit nyújthatna az anyja elébe.
Csak csonkult törzset, sebeket mutogat könnyörögve,
s „Nézz meg, anyám!” így szólt. De süvöltött nyomban Agaue,
hátravetette nyakát, s a haját megrázva a légben,
sarja fejét, mit az ő vérengző ujjja szakasztott,
tartja föl, és: „Társnők, a miénk ez a győzelem!” így szól.
Nem szedi gyorsabban le az ősz a fagy érte falombot,
lankadozó levelet, mely már csak lengedez ágán,
mint e kegyetlen sok kéz ott széttépte a férfit.
Így intette a nők Ismenus hajjai mentén,
új-szentségü sok oltáron tömjénnel adóznak.

NEGYEDIK KÖNYV

MINYAS LEÁNYAI

Alcithoe, Minyas lánysarja, az isteni titkot mégse fogadja el; és azt, hogy Jupiter fia Bacchus, egyre tagadja, gonosz, s vele testvérhúgai osztják elveteműlségét. Pap hirdeti: ünnepet üljön minden szolgaleány s úrnő, dolgozni ne merjen; mellén állatbőr, de haján ne legyen szalag egy sem, fűrtje fölött koszorút hordjon, keze tartsa a lombos thysust; s szörnyű lesz, jósolja, haragja, ha sértik, istenségének. Rá minden lány s anya hallgat, félre szövőszéket, kosarat, teszi félre a munkát, tömjénnel hívják Bacchust, Bromiusra Lyaeust, tűzmegeadott kétszerszületettet, két anya szültjét; mondanak ott Nyseust, nyíratlanfűrtű Thyoneust, s Lenaeust, vidító szőlőt aki ültet először, Nycteliust, Eleleust, az atyát, Euant meg Iacchust, s mindama más nevet is, min, Liber, téged a hellén földön szólitanak. Nemenyésző ifjui éved, mindig gyermek vagy, legszebbnek látszol az égben, s hogyha a szarvaiddat nem hordod, az arcod akárcsak szűzlányé; a Kelet, pereméig, hódol előtted, sápadt India földjét hol koszorúzza a Ganges. Pentheust is, te csodált, meg a kettősbárdú Lycurgust mert szentségtelenek, leöled; tengerbe taszítod tyrrhének testét; te hiúz-párt fogsz szekeredbe, festett hám nyakukon; bacchánsnők mennek utánad és szatírok, s amaz ittas öreg, botjára ki hajlik, tántorog és homorú csacsi-háton ül ingadozóan. Merre utad visz, a víg ifjak sűrű kurjogatása s asszonyi szó hallik, s dobszó, tenyerek zaja bőrön, s öblös cymbalumok, meg a hosszú sokliku sípok.

„Jöjj,” ismenusi nők kérnek, „kegyesen, szeliden jöjj!”, s tisztelik ünnepedet, mint illik; csak Minyasnak lányai nem: rosszkor munkálva minervai művön otthon; mind gyapjút gyaratol, vagy pedri a szálát, vagy szövöget, s munkára szorítja a szolgaleányt is. Egy közülük fonalát sebesen sodorintja hüvelykkel, s szól: „Míg más lustálkodik és hazug ünnepen áldoz, s minket a jobb istennő, Pallas dolga marasztal, hasznos munkáját könnyítsük meg kezeinknek, váltakozó rege-mondással; hosszúnak időnket tűnni ne hagyjuk, fordítsuk mulatásra fülünket.”

Húgai mind helyeselték, és, nosza, kezdje, kívánták. Töpreng, annyi közül (mert sok történetet ismert) mit mondjon nekik el. Babylon-beli Dercetis, arról szóljon-e, nő-tested pikkely beborítva, miképpen

úszol, mint rege tartja Palaestinában, a vízben?
Vagy hogy tollassá hogyan is lett ennek a lánya,
s mint töltötte fehér torony-ormokon élete végét?
Vagy vizi-nimfáról: tehetős füve, bájdala mint tett
ifjú férfiakat habok alján néma halakká,
míg az lett maga is? Vagy, mely hősínü gyümölcsöt
termett rég, a fa, vér érvén, mért hoz feketéket?
Ez tetszik neki; s mert nem oly ismert még a regéje,
kezdi, miközben a lágy gyapjú fonalára gyülekszik.

PYRAMUS ÉS THISBE

„Pyramus és Thisbe, legszebb fiu volt amaz egyik,
másik Napkeleten legszebb volt mind a leány közt,
s egymásnak szomszédai, hol, mondják, hogy a büszke
várost téglával körítette Semiramis egykor.
Ismeretet szomszédság ad s indítja szerelmük:
ez meg idővel nőtt; vágyták is a hitvesi fáklyát,
s tiltották a szülők. De amit megtiltani meddő:
egymásért azonos lobogással lángol a szívük.
S erről senkise tud; szavuk intés, titkon-adott jel;
rejtegetik tűzüket, s lobog az csak méghevesebben.
Keskeny kis hasadék támadt még kezdetidőben
építéskor amott, hol a két ház közfala állott.
Észre olyan sok századon át e hibát ki se vette,
s (mit meg nem sejtész, szerelem?) szeretők, szemetekbe
tűnik: s ösvényt lel szavatok; gyöngéd susogással
száll a becéző szó egymáshoz biztosan által.
Gyakran, ahogy Thisbe itt állt és Pyramus ott túl,
s egymás ajkának leheletjét érzni tudták,
»Jaj,« szóltak, »te irigy fal, mért állsz két szerető közt?
Oly sok-e engedned, hogy a testünk egybefonódjék?
Vagy legalább addig nyílnál, hogy csókokat adjunk.
Vedd mégis hálánk: mert meg kell vallani, néked
jár köszönet, hogy jószavaink egymáshoz elérnek.«
Hasztalanul miután, kétoldalt, így keseregtek,
éj közeledtével búcsúztak, csókot is adtak
két külön oldalon ők, túlsó oldalra nem érőt.
Tűnt fel, az éj tüzeit tüstént tovaűzve, a Hajnal,
és a mezők dérlepte fűvét szárítva, az új nap,
s ők a szokott helyen ott voltak. Hol gyöngé panasz-szót
suttogtak hosszan, s döntöttek: az éjszaka-csöndben
rászedik öreiket, s ha lehet, kionsonnak a házból,
és ha az otthonuk elhagyták, el a házakat is mind,
messze mezőn nehogy eltévedjenek, össze Ninusnak
sírjánál jönnek, s fa tövénél búva, bevárják
egymásnak jöttét. A szederfát, rakva fehérülő
szedreivel, tudják: hús forrás partja növelte.
Tetszik a terv. Lassan látszott tovatűnni a napfény,
végre a vízbe szakadt, s a vizekből éjszaka támadt.
Nagy ravaszul kionson Thisbe a homályban az ajtón,
rászedi háznépét, fátylával rejti a képét,
surran a sírdombhoz, s odaül, mit mondtak, a fához.
Ennyire bátorra szerelem teszi. S íme, oroszlán
jön, vértől-habosult szájjal, barmot csak imént ölt,
szomszéd forrásnál kívánja eloltani szomját.

Hold sugaras fényében amint Babylon-beli Thisbe
 ezt meglátja, rohan remegőn barlangi homályba.
 S míg száguld, leesik válláról leple. Eloltván
 bő vízzel szomját, míg lépdél a véres oroslán
 vissza az erdőségbe, üres leplére találva,
 vérisszamos szájjal széttépi a lenge ruhákat.
 Később ér oda, és a nyomát jól látja a vadnak
 Pyramus ott a homok sűrűjén, s elsápad az arca;
 majd, hogy a véráztatta lepelt is megleli, így szól:
 »Minket, a két szeretőt, egy éjszaka küld a halálba.
 Bár - méltó volt rá - a leány élt volna sokáig!
 Bűnös az én lelkem: te szegény, én hoztam a vesztet,
 én, ki e félelmes vad helyre kicsaltalak éjjel,
 és nem jöttem előbb. Tépjétek szerte a testem,
 és vétkez szivemet faljátok vad harapással,
 mind, ti oroslánok, lakozói e szikla-vidéknek!
 Gyáva, ki csak kíván meghalni.« Fel is veszi leplét
 Thisbének, s kijelölt fájukhoz, az árnyba ragadja,
 könnyel a jólismert leplet s csókkal telehinti,
 s »Vedd«, ezt mondja, »az én vérem, lepel, ebben is ázz hát!«
 És törét, mely övén díszlett, bemelegíti hasába,
 s késedelem nélkül kiragadja, halódva, a sebből.
 Hullt le a földre hanyatt, s magasan fröccsent föl a vére,
 nem másképp, valamintha csöveknek megreped ónja,
 és sziszegő kicsi nyílásból szökken ki a víz-ár,
 s oszlopként a magas levegőt hasogatja sugára.
 Annak a fának most, vérrel telehintve, gyümölcse
 elfeketül, s a gyökér, melyhez lehatolt a sötét vér,
 bíborosult színnel tarkázza a fenti gyümölcsöt.
 Most, noha még retteg, nem akarja becsapni a kedvest,
 s megtér már a leány, a fiút szeme, szíve kutatja,
 s hogy mily nagy vészből menekült, el akarja mesélni.
 Eljut a helyhez, a fához is ér, föl is ismeri lombját,
 ám a gyümölcs színe más, töpreng hát, vajjon ez-é az.
 Még kételkedik, ám veri ott vonagolva a véres
 földet, látja, a test; hátrál, belesápad az arca,
 s borzadozik, valamint tengernek sós vize, hogyha
 sík színén lebegő szellő fuvalatja megy és jó.
 És amikor már látta, hogy ez nem más: szeretője,
 ártatlan karját verdeste goromba ütéssel,
 tépte a fürtjeit és karjába karolva a kedves
 testet, s könnyeivel sebeit telehintve, keverte
 véréhez könnyét; hideg arcát csókja borítja,
 s »Pyramus!« így sír fel, »tölem, te szegény, mi rabolt el?
 Pyramusom, no felelj; Thisbe, szeretőd, aki szólít;
 halld meg a szóm, drágám, lehanyatlott arcod emeld rám!«
 Haldokoló szemeit Thisbéje nevére kinyitja
 Pyramus egyszer még, ránéz, s így húnyja le újra.

Néz a ruhára s a törnek pusztá ivor hüvelyére,
s szól a leány: »A magad keze volt, s a szerelmed irántam,
mely a halálod hozta, szegény! De merész kezem erre
s van nekem is szívem: s ad erőt, sebet ütni, szerelmem.
Íme, követlek, holt; oka voltam, mondja a hír majd,
holtodnak s követője; halál volt, más se, mi tőlem
tépni tudott téged: s a halál sem tép tova tőlem.
Mégis, hozzátok kettőnk kérő szava szálljon,
ó, ti szegény szüleim, s ti szülői az én szeretőmnek,
hogy, kiket ennyire hű szerelem s végóra köt össze,
már irigyelni ne kívánjátok tőlük az egy-sírt.
És, fa, mely itt most egy nyomorult holttestre terítet,
s nem sok idő múltán kettőre az ágaid árnyát,
hordd az öles jeleit mindig, s illően e gyászhoz,
hirdessék a gyümölcseid is feketén a halálunk.«
Mondta, s utána a tört mellének szegzi, belédől
abba a vasba, mi még véredves volt az öléstől.
Égbeliekhez elér, a szülőkhöz is elhat az óhaj:
mert a szeder feketén csillog mindig ha megéri,
és mi a két máglyán maradott, egy urna nyugosztja.”

VENUS ÉS MARS. LEUCOTHOE. CLYTIE

Szólani szűnt; kis idő tovatűnt, s rege-mondani csendült
Leuconoe szava rá; nővérei csöndben figyelték.

„Még a Napot, mindent ki irányít csillagi fénnel,
őt is igázta a vágy; vágyáról szólok a Napnak.

Mars kéjelgését, mondják, legelőbb ez az isten
látta Vénusszal, mert mindent ő lát meg először.

Tettükön elszörnyed, tüstént elmondja a férjnek,
Juno sarjának, s a helyet meg a csínyt kibeszéli.

Veszi esztét és mit művész-keze mível, a munkát
ejti le: sok vékony lánc-szálat kezd kalapálni,
s hurkokat és hálót, finomat, mit a szem sose láthat;
művénel lengébb lengő lenszál se lehetne,
sem, mi tetőkről csüng lefelé, fonadéka a póknak;
s hajlást s érintést követővé, tette ügyessé.

Mesterien kerevetje köré teregette e szálát.

Hitvесе jött, meg a kéjelgő hős véle az ágyba,
s ekkor az elmés férj által kieszelt fonalakba,
hév ölelés közben lekötözve, belégabalyodnak.

Lemnius ekkor ivor kapuszárnyát tárta ki tágra,
s hívta az isteneket; míg ők lekötözve feküdtek,
rútul; azonban eképpen rút vágy lenni egy éppen
nem szomorú isten; nevetett rajuk erre; sokáig
volt ez a történet kedvelt rege köztük az égben.

Nemfeledő Cythereia áll bosszút a beszédért,
s azt ki az ő titkos kéjét sértette szavával,
bünteti kéjvággyal. Hyperion gyermeke, szólalj:
mit használ alakod s a színed, sugaras ragyogásod?
Lám, ki tüzeddel egész földünk kerekét melegítéd,
most magad új tüzön égsz; s noha mindent kellene látnod,
csak szűz Leucothoét nézed, már másra se szegzed,
mit vár mind a világ, szemedet. Megesik: Kelet-égen
túlhamarost felkélész, későn buksz máskor a habba,
téli napot megnyújtasz azért, hogy benne gyönyörködj;
megfogysz olykor, a bú elmédből száll sugaradra,
s éji sötétséggel rémítéd az emberi szívet.

Nem, mert föld közelében a hold bekerül közibétek,
terjed a halvány szín rajtad; szerelem haloványít.

Őt szereted pusztán, nem vágysz Clymenére, Rhodosra,
Circe szép anyját, Aeán aki él, se kívánod,

és Clytiét sem már, ki lenézve is annyira vágyott
hálni veled, s szenved, tőled sebesülten, a szíve

most is; Leucothoe tesz már sokakat-feledővé,
ő, kit a fűszertermő föld legszebbike szült meg,

Eurynome. De mikor felserdült lánya, az anyján
úgy tesz túl szépségben, akárcsak a többin az anyja.

Orchamus, apja, achaemenidáknak volt fejedelme,
hajdani Belusnak hetedik nemzésű utódja.

Hesperianak ölen legelésznek a Nap paripái:
nem füvet: ambrosiát; üditik, mindennapi munkán
túl, fáradt testük, hogy erős legyen új röptésre.
Míg paripái amott szedegetnek mennyei étket,
s Éj a soros, vágyott hálóba hatol be az isten,
Eurynoménak, az anyjának képében a lányhoz;
s Leucothoét kétszer hat társnő közt leli, mécsnél,
míg a futó orsón lengő-puha lenfonalat fon.
És miután anyaként csókot nyom a drága szülöttre,
»Menjete el, lányok; titkom van;« szól, »az anyától
el ne ragadjátok, hogy szóljon titkon a lánnyal.«
Megtették; s odabenn, immár tanu nélkül, az isten
így szólt: »Én vagyok az, ki az évet mérem örökkön,
én, aki mindent lát, aki által láthat a Föld is,
én a világ szeme. Hidd: tetszel nekem.« Ejtí le félve
rokkáját remegő kézből a leány, meg az orsót.
Illik néki a félelem is. Nem késik az isten:
ölti magára saját arcát, ismert ragyogását.
Váratlan jelenésétől noha reszket a szűzlány,
hagyja panasz nélkül, hogy erőt vesz a fényteli rajta.

Most Clytie irigyen (minthogy fék nélkül imádta
őt régebben a Nap), s minthogy gyűlölte az ágyast,
közhírré teszi nászukat és viszi apja füléhez
végül a hírt. Ez felbőszült, s lányát a kegyetlen,
míg a leány esdő karjával a Napra mutatva
szólt: »Nem akartam, erőszak volt!«, földmélybe temette
szívtelenül, s magasan homokot hányt össze felette.
Ezt Hyperionnak fia szétveti hó sugarával,
és nyit utat néked, hogy fölvesd nimfai képed.
Mégsem tudtad már fölemelni fejed, mit a hantnak
súlya megölt, s vérnélküli test, már halva hevertél.
Szárnyas méneinek hajtója, mióta megégett
lángjai közt Phaethon, mondják, szomorúbb soha nem volt.
És a kihűlt tagokat sugarának hó erejével
fáradozott, ha talán tudná melegíteni létre;
csak hogy e hős akartnak erős nagy gátja a végzet;
illatozó nektárral hát telehinti a testet,
hinti a hantot rá, zokog: »Eljutsz mégis az égbe.«
Mennyei nektártól átjárt szép teste a lánynak
foszlik szerte - s a föld illatban fürdik e testtől;
hantjának mélyén lassan gyökeret ver a tömjén,
szára ered, végül kimered csúcsával a sírból.

S most Clytiéhez (bár kínját tán menti szerelme
s kínja szavát, a gonoszt) a sugár ura már soha nem lép,
nem közelít ezután hozzá szerelem gyönyörével.

Ettől fogva a lány észvesztő vágyakozásban
sorvadt, társaitól távol, szabad égnek alatta,
éj s napon ült a csupasz földön, hajabontva, fedetlen,
hosszu kilenc napon át nem evett, nem ivott, csak a harmat
és a saját szakadó bús könnye mi éri az ajkát,
ott ült, nem mozdult: a Nap arcát nézte szünetlen,
s fordította fejét, ahogy az ment, egyre feléje.
Teste a földbe tapadt, mondják: majd rajta a halvány
szín halovány vérnélküli szárnak lesz színe; arcán
pír terjed, szírom is feslik, valamint violáé.
S most, noha már a gyökér ott fogja, a Napra forogva
issza a Nap fényét, változva is őrzi szerelmét.”

SALMACIS. HERMAPHRODITUS

Foglyul fogta fülét e csodás rege húgainak mind.
Egy „Lehetetlen!” szól; egy másik: „Meg tud az isten
mindent tenni bizony, ha valódi, de Bacchus ugyan nem!”

Alcithoe a soros, szól hát; nővérei némák.

Míg vásznán a vetélőjét futtatja, regélget:

„Idai pásztor Daphnisről, mit tudtok amúgyis,
nem mondom ma el azt, mint tette a nimfa haragja
féltékenységből kövé: így ég a szerelmes.

Arról sem szólok, hogy a természet joga ellen
Sithon mint lehetett hol férfiu, hol pedig asszony.
Nem szólok, gyermek-Jupiternek társa, te, hajdan
Celmis, most gyémánt, rólad; s Curesok, a zápor
mint termett titeket; s mint lett Crocus és vele Smilax
csöppnyi virág; szavam édes lesz, mivel új, sziveteknek.

Honnan olyan hírhedt, mért van, hogy a Salmacis árja
emberi testeket elgyöngít, lágyít, ahogy éri:

halljátok. Rejtett oka van, de hatása világos.

Azt a fiút, kit szült Cythereia Mercuriusnak,

Naisok idai barlangban táplálva nevelték;

apját és anyját formázta az arca vonása,

föl lehetett ismerni; nevét is azok neve adta.

Eszkendő tizenöt telt el, s odahagyta hazáját,

otthoni bérceit és nevelőjét, Ida hegyormát,

új, sosemismert tájakon és folyamok közelében

kedvvel kószálgat, könnyíti a kedve az útját.

Járt Lyciának városain, s kár földre, a szomszéd

tájra került; lelt ott fenéig tisztavízű szép

kristály tóra, miben nem termett semmi mocsári

nád, csúcsos kákát se nevelt, sem sást a vizében;

látszik a föld, mélyén: zöld gyeplő nő partja szegélyén,

és örökös zölddel viruló gyönyörű puha pázsit.

Ott egy nimfa lakott, ki vadúszást még sose kedvelt,

íjat nem hajlít, sose verseng könnyű futásban,

egyetlen nais, kit a fürge Diana nem ismer.

Sokszor e szép lányhoz - mondják - nővérei szóltak:

»Salmacisunk, fogj már dárdát, vagy tarka tegezt végy,

Sok henye órádat szilajul színezzé vadászat.«

Nem ragadott dárdát soha ő, és tarka tegezt sem,

sok henye óráját szilajul sose váltja vadászat;

szép testét, megesik, forrás habjába fürösztí,

bontja cytorusi fésűvel szét gyakran a fűrtjét,

s kérdi a víz tükrét, hogy is illik néki leginkább;

vagy bujik átlátszó leplű puha lenge ruhába,

s lágy levelek takaróján, lágy füveken heverészik,

tarka virágot gyakran szed. S épp ekkor esett meg,

hogy meglátta az ifjú legényt s áhítani kezdte.

S nem lépett elibé, noha vágyott lépni elébe,

míg el nem rendezte magát meg a köntöse díszét,
és arcát, hogy láthassák méltán gyönyörűnek.

Szólani így kezdett: »Ifjú, méltó, hogy alítsam:
isten vagy; ha igen, közölük bizonyára Cupido,
s hogyha halandó vagy, szüleid, tudd, boldogok, és a
bátyád is boldog; boldog hugod is, ha hugod van,
és, aki emlőjét ajkadhoz emelte, a dajkád;
ám a legáldottabb jegyessed, mind közt a leginkább,
hogyha akad méltó, kivel üld fáklyás lakodalmad.
Hogyha van, én teveled titkos gyönyörökkel elégszem,
hogyha pedig még nincs, jöjj, lépünk nászra mi ketten.«
Ennyit mond a leány. S a fiúnak pír fut az arcán;
mert nem tudja, Amor mi; de hozzá illik e pír is.
Íly színű épp a gyümölcs, mely fán függ nap sugarában,
bíborosult ivor is, vagy a rőten fogyni hajolt hold,
míg érc-csöngettyűt vernek hasznára, hiába.
Végre csak egy testvércsókot kér tőle a nimfa,
és elefántcsontfényű nyakára kezét veti vágyn.
»Hagyj el,« szól a fiú »vagy azonnal odébszököm innen.«
Salmacis elrémült: »Vendég,« szölt, »néked e tájat
átadom én szabadon.« Fordul, megy, mintha bucsúznék,
visszatekint, szépen meghúzza magát a cserésben,
onnan les térdén. S a fiú minthogyha a réten
senkise volna jelen s nem látnák, jár-kei a fűben,
és a patak vele-játszázó fodrába bemártja
lábahegyét, azután belemártja bokáig a lábát;
majd gyorsan, fürdésre a langy víz úgy hívogatja,
zsenge alakjáról lágy leplét félrehajítja.
Most bámul csak a lány, a csupasz test vonja a vágyn,
felgyúl Salmacis, és tüzek égnek már a szemében,
nem másképp, valamintha a Nap ragyogása alácsap
tisztán, szép képét veri vissza a síma tükörlap;
várni alig tud már, nehezen halogatja a kéjét,
áhít hév ölelést, őrzöng, nem fékezi vágyn.
Testét most a fiú legelőbb csapkodja tenyérrel,
majd a habokba szökik s úszik, karjával evezve,
és átfénylik a tiszta vizen, mint hogyha üveggel
fedve a rajzos ivor vagy a hósinü szép liliomszál.
»Győztem, már az enyém!« a leány felzeng, veti messze
leplét, és csupaszon maga is, beleugrik a tóba,
fogja a vergődöt, kicsikarja belőle a csókot.
Karral alá siklik, küzdő kebelét tapogatja,
omlik az ifjura itt meg amott, testére fonódik;
Végül a minden erővel odébb s tovasiklani vágyn
úgy átfonja, ahogy kígyó sast, hogyha magasba
száll vele az; tekerül tüstént lábára, fejére,
s két kiterült szárnyát farkával körbekeríti;
mint ahogyan repkény kúszik fel a hosszú fatörzsre,
s mint amiképp a polip megfogja a mélyben a zsákmányt,

mindenüvé kivetett csápokkal húzva magához.
Ellene áll Atlantiades, s mit a nimfa remél már,
mégsem nyújtja a kéjt. Testét testére tapasztja
teljesen ekkor a lány, s »Te gonosz, csak küzdj, menekedni
mégsem fogsz;« így szól, »ti nagy égilakók, ti tegyétek:
minket semmi idő egymástól el ne szakasszon!«
Meghallgatja az ég; az a két test elkeverülve
eggyé lett rögtön, s egy arc tündöklük a törzsön,
mint ahogyan két ág, mikor egy kéregbe van oltva,
együtt kezd növekedni, tovább is erősödik együtt;
így az erős, szívós ölelés eggyé teszi őket,
nincs már két testük, de azért kettős az alakjuk,
nem fiu az, sem nő: mindkettő s mégsem e kettő.
Hát amikor meglátja, hogy őt az a víz - hova még mint
férfiu szállt - fél-férfiuvá bővölte, s a tóban
tagjai lágyultak, kart tárt s nem férfiu-hangon
Hermaphroditus szólt: »Adjátok a gyermeketeknek,
édesapám meg anyám, a tirólatok elnevezettnek,
azt: aki férfi e tóba belép, lépjen ki e tóból
félig-férfiuként, gyöngüljön el ebben a habban.«
Kétnemű sarjuknak kérését teljesítették,
és az a tó tőlük tisztátlan bűvös erőt nyert.”

Vége meséjének; s munkál Minyas ivadéka
még mindig, s istent s szent napját megveti, rontja.
Látatlan sok dob döbben dübörögni rekedten
hirtelen, és görbült kürtök sivitó zaja zendült,
csengtek az érc-csengők; szállt sáfrány s mirrhai illat,
és (alig is hihető) kezdett zöldellni a váson,
s vált a lecsüngő sok szóttas repkényfutamokká.
Tőkévé alakult egy rész; abból, mi fonál volt,
lett a borág, kinövő kicsi kaccsá vált a vetélő,
s nem fonalat - fűrtöt fest meg szép színnel a bíbor.
Végét érte a nap, beköszöntött már az az óra,
mit se homálynak nem mondhatsz, sem nappali fénynek,
épp hol szomszéd még a sugár meg az éji sötétség,
megrendül fedelük, lobogón felgyúlnak a fáklyák,
és vöröses lángban tündöklük szerte a házuk,
benne vadállat-képmások fenyegetve sikongnak.
Félnek a nővérek, bújnak füstverte zugokba,
messze tüzet, tűzfényt kerülőn szanaszerte szaladnak,
s míg a homályba törekszik mind, már hártya takarja
megtörpült tagját, s pelyhes lett végig a karja.
Barna sötétben nem lehetett meglátni, miképpen
vesztették el alakjukat ők. Nem tollak emelték
légbe e lányokat: áttetsző szárny tartja magasban.
Szólni akarnának, csöpp testhez mért kicsi hangot
ejtenek, és panaszkodnak sem egyéb, mint satnya csicsérgés;
erdőt nem, padlást laknak, napfényt megutálnak,
éjszaka röpdösnek, s denevér-nevük adja az este.

ATHAMAS ÉS INO

Bacchus, az új isten, tisztelt lett Théba vidékén;
rettentő erejét nagynénje regéli a népnek,
ő, ki a nőrokonokból csak maga volt egyedül még
búttalan, annyi közül, hanem értük bánatos ő is.
Büszke, amért Athamas nyoszolyáján nyugszik a teste,
s mert sok szép fia van, s mert dajkálhatta az istent;
Juno rádühödik: „Biz az ágyaslány fia tudta”,
mondja, „a sok maeoni hajóst lemeríteni hallá,
és az anyával széttépetni fiát darabokra,
és Mynyas három lányát beborítani szárnyal:
Juno mást se tehet, boszúlatlan sírjon a kínján?
Evvel elégedjem? S a hatalmam is ennyire menjen?
Ő maga oktat (az ellenség is sokra taníthat);
mit tesz az őrjöngés, Pentheus bús vége mutatja:
hát mért is ne legyen, hogy akárcsak a vérei tették,
most maga, Ino is gyötrő tébolyba merüljön?”

Lejtős út, szomorú tiszafák mély árnya alatt visz
néma sötét csöndben le a mélybe, a lenti lakokba,
hol tunya Styx kanyarog, ködöket lehel, és hova árnyak
szállnak alá, miután tetemük fönt földbe került már.
Elhanyagolt e vidék, sápadtság s tél lepi síkját;
jönnek az új lelkek s nem tudják, merre az ösvény.
Styx-városhoz, az éjszinü Dis fejedelmi lakához.
Ott a bejárat ezer, nagy a város, nyílt kapu tárul
mindenhol, s ahogyan minden folyamot befogad fönt
mindig a tenger, a lelkeket úgy befogadja e város,
egy népnek sem szűk, nem is érzi, ha megszorodnak.
Vértelenül járnak, test és csont nélkül az árnyak,
egy tereken, más részük a lenti király palotáján,
ismét más, amit itt fenn tett, ugyanazt teszi ott is;
másokat érdemlett bűnhődés járma nyomorgat.
Mennyei székhelyről Saturnus gyermeke Juno
úgy döntött, ide megy le (ilyen nagy benne a méreg).
Lép be, s a szent testnek súlyától nyomva, fel is nyög
ott a küszöb; három fejeit fölemelve ugat rá
hármat a Cerberus-eb; s Juno odahívja az éjszült
nővérek csapatát, kiket engesztelni hiába.
Börtön előtt, gyémántlakatú kapuiknak előtte
ültek ezek, kígyóhajukat fésülve szünetlen.
Ráismertek az éj imbolygó árnyai közt is,
s keltek az istennők. Gonoszok helye volt az a tájék;
Ott Tityos, feltárt beleit tépetni, kilenc hold
társégén terül el; te szökő habokat sosem érsz el,
Tantalos, és felszökken előled az ág, a gyümölcsös;
Sisyphos, ott kergetsz vagy emelsz leeső követ egyre;

Ixion forog, úzi magát, menekülve magától;
és kik a bátyjaikat merték átdöfni, a Belos
lányai, egyre vizet mernek, mely örökkön elillan.

Mindezeket Saturnus lánya tekinti mogorva
szemmel, s Ixiont legelőbb, és Sisypchos arcát
aztán, s megszólal: „Testvérei közt egyedül mért
ez gyötrődik örökkön, míg Athamas s felesége,
kik pedig engem megvetnek, fejedelmi lakukban
ülnek?” S mondja okát útjának, gyűlöletének,
s hogy mit akar. S amit óhajt, ez: palotája ledőljön
Cadmusnak, s Athamast vétekbe taszítsa a téboly.
Össze parancsával kérést s ígéretet ötvöz,
így buzdítja az istennőket. Válaszul erre
Tisiphone megrázta kuszált haja szürke gubancát,
arca elé fityegő kígyóit félreseperte,
s „Nincs szükség”, így szólt hozzá, „kanyaros kerülőkre;
vedd, hogy amit csak akarsz, megtörtént. Hagyd el e csúnya
tájékot s térj meg tisztultabb égbeli légbe.”
Vígán visszaered Juno; s hogy az égbe belépne,
Iris, a Thaumás-lány tisztává harmatosítja.

Tisiphone nem rest, véres fáklyát a kezébe
zordan emel, s kiomlott friss vértől tarka köpenyt ölt,
és derekát csavaros kígyóval övezve, a házból
útnakered. Kísérőként vele indul a Gyász is,
s Rémület és Ijedés, meg a bomlottarcu Bolondság.
Állt meg az ajtóban; megrendült Aeolus órjas
ajtaja, sápadt szín szállt szét a juhar kapuszárnyon,
elbújt még a nap is. Rémtől riadott a királynő,
megrémült Athamas, ki akartak futni a házból;
állt a kijárat elé akadályul a szörnyü Erinys,
kígyó-görccsel ölelt rút karját vetve elébük,
rázta-vetette haját: csattogva csapódnak a kígyók;
egy részük vállán, más részük csusszan a mellén;
mind sziszegő, nyelv-öltögető, vért s gennyet okádó.
Most hajafürtjeiből két kígyót tép ki, s a kettőt
dögleletes kézzel behajítja; azok meg az Ino
és Athamas mellében alá s föl bolygva futosnak,
lelküket elnehezíti lehük; nem vernek a testen
semmi sebet: de az elme, az érzi kegyetlen ütésük.
Van vele még egy híg folyadék fenemérgü csodája:
Cerberus ajkáról tajték, s rút nyál az Echidna
nyelvéről, feledékenység s vele tétova téboly,
könnyzuhatag, vétek, dühödés, vad vágya ölésnek,
mind egyé sajtolva; közé friss vért elegyített,
s főzte ki réz-üstben, zöld бүrköt kapva kanálul.
Míg rémüldöznek, nosza, önti e vad keveréket
kettőjük kebelébe, szivük vele összezavarja.
Majd meg a fáklyáját sebesen körben kavarintja,
úzi a tűzkarikát, tűzből tüzeket szaporítva.

Győz; a parancs megtéve; megy árnybirodalma terére
vissza a nagy Disnek, s derekáról oldja a kígyót.
Aeolides tüstént tombolva rikoltoz az udvar
mélyén: „Haj, halihó! A berekbe, ti társak, a hálót!
Mert egy oroszánt láttam imént s vele két kicsi kölykét;”
s mint valamely vadat, űzi szegény, a saját feleségét;
s anyja öléből most a mosolygó, karja-kitáró
zsenge Learchust rántja ki, és valamint a parittyát,
légben csóváltatja, s a gyermeki arcot a durva
sziklákön veri szét. Most már megháborul anyja,
kínja miatt, vagy tán a belészórt méreg okozza,
felvisit, és eszevesztve, zilált fürtökkel iramlík,
hordva csupasz karján téged, csecsemő Melicertes,
s „Euhoe, Bacchus!” - üvölt. Juno nevet erre a névre,
s szól: „Neveléséért a neveltfiad adjon ilyen bért!”
Szirt hajol ott tengerre: az alja a víz rohamától
váj, s a fedett habokat viharoktól védi az íve;
csúcsa magasba mered, s mélyvíz tükrére tekint ki.
Fölrohan erre (erőt ad néki az örület) Ino,
nem habozik, nem fél, terhestől ugrik a tenger
habja közé; s a nyomán felcsapva fehérlik a tajték.
Szánta Venus vétlen s kínzott unokája keservét,
s nagybátyjának eképp hízelgett: „Víz fejedelme,
Neptunus, te, kinél csak az ég bír több hatalommal,
bár nagy, amit kérek, de a véreimen könyörülj meg,
kik, mint látod, az ion víz közepén hányódnak,
s isteneid seregébe sorold. Becsül engem a tenger,
hogyha valóban az ő habjából keltem a létre,
és a görög tájon nevemet mindmáig az adja.”
Kérésére hajolt Neptunus: földi halandó
részüket elveszi és így oszt nekik isteni rangot;
arcuk is új, nevük is: maga Ino Leucothee lett
általa, istennő; s isten fiusarja: Palaemon.

Futnak utána, ahogy csak győzik a sidoni társnők,
s végső lábanyomát látják meg a szirti szegélyen;
nem kétlik: meghalt; mellverve zokognak a Cadmus
ház sorsán, hajukat tépik, mezüket hasogatják,
s Junót, hogy nem igazságos, hogy szörnyű kegyetlen,
vádolták. De bizony Juno nem tűrte e sértést,
s így szólt: „Hát legyetek ti kegyetlen vad haragomnak
fő-emberei!” És ahogyan szólt, tett is azonnal.
Mert ezt mondta, ki leghívebb volt köztük: „Az úrnőm
én a habok közibe követem”, s már ugrani készült,
s nem moccant, mivel ím odanőtt merevülten a szirthoz;
másik, míg mellét tenyerével verni akarta,
már fölemelt karját érezte, miként merevül meg;
egy, míg két karját kivetette a tengeri habba,
sziklává kövesült karját nyújthatta csak abba;

annak, amint a haját éppen szaggatni akarta,
ujja keménnyé vált valamennyi, hajába tapadva;
és ki milyen mozgásban volt épp, úgy kövesült meg.
Egy rész meg madarakká lett: s ama víz tetejében
gyakran az Ismenis-szárnyak hegye rebben a habban.

CADMUS ÉS HARMONIA

Még nem tudja Agenorides, hogy tengeri isten lett unokája, leánya; legyőzte a kínja, a gyásza, és az a sok csoda, mit látott: elhagyja hazáját - ő, ki a várost építette! - akárha a helynek végzete űzné csak; tévelygett száműzetésben, s Illyriába került; felesége kísérte az útján. Bajtól és kortól nehezülten, a házuk előbbi bűteli sorsáról szóltak s a maguk nyomoráról: „Tán csak nem volt szent”, szól Cadmus, „rég az a kígyó, mit dárdám átvert, miután Sidont odahagytam, és melynek fogait friss magnak szórtam a földbe? Hogyha az égilakóknak ezért sújt szörnyű haragja, hát legyek én magam is kígyóvá, hosszuhasúvá.” Szólt, s nyúlt is nyomban kígyóvá, hosszuhasúvá. Érzi, amint merevült bőrét beborítja a pikkely, és feketén mélykék foltokkal tarkul a teste, mellel előrezuhan, forran két lába is egybe, s lassanként kerekül, karcsul, hegyesül pici hegybe. Karjai vannak még; két karját tárja ki tüstént, s míg még emberi orcáin sok könnye patakozott, „Jöjj ide, kedves nőm, te szegény, jaj, jöjj ide,” így szólt, „s míg valamennyire én vagyok én, fogj, két kezemet fogd, míg még kéz a kezem, s kígyó nem lettem egészen.” Szólana még, de bizony tüstént két ágra hasad szét nyelve; hiába kíván, szavakat már nem lel a szóló, mert valahányszor jajpanaszát ki akarta zokogni, csak sziszegett: természettől csak e hangja maradt meg. Verte csupasz kebelét tenyerével a hitvесе, felsírt: „Cadmus, jaj, te szegény, vetkezz ki e szörnyű alakból, Cadmus, jaj, mi ez itt? Hol a lábad, hol van a vállad, s kéz, arc, szín, s minden, mi, amíg szólok, tovatűnik? Istenek, engem is így kígyóvá mért nem ígéztek?” Szólt; az meg szeliden nyaldosta az asszonya arcát, kedves ölébe, miként ismertnek, csúszik, alakját fonta körül, s a nyakára, a jól ismertre, simult rá. Látták kísérőik; mind riad és remeg; ő meg csak síkos, tarajos hátát simogatta a szörnynek; s ím ketten lettek, s együtt tova is tekeregtek, míg a közel kerek erdőnek sűrűjébe nem értek. Nem kerülük most sem, de nem is marják meg az embert, emlékeznek rá szeliden, kik voltak, e kígyók.

PERSEUS. ATLAS. ANDROMEDA

Átalakultukban szívüknek vígasza mégis
szépunokájuk, akit meghódolt India tisztelt,
és akinek sok szentélyét szentelte Achaia.
Egymaga volt csak Abas fia az, noha törzse a törzsük,
Acrisius, ki az istent még kirekeszti köréből
argosi váruknak, s fegyvert emel ellene; róla,
hogy Jupiter fia volna, tagadja; tagadja, hogy az, még
Perseust is, ki fogant Danaében, arany zivatartól.
Acrisius megbánja hamar (hisz erős az igazság),
hogy sértette az istent, s hogy nem látta, mi legyen
lányának fia; egy most már fönt fénylik az égben;
másik a híres zsákmánnyal, kígyóhaju fővel,
híg levegőt sziszegő szárnyal szegdelve, suhan fenn.
Míg fővenyes Libyának egén diadalmasan átszállt,
hulltak a Gorgo-fő fakadó vércseppjei szerte,
mind befogadta a föld, kígyókat keltve belőlük,
innen olyan vészes föld ez, viperák nevelője.
Majd meg a kósza szelek kergették végtelen égen,
hurcolták ide és tova mint zivatarteli felhőt,
már magas éterből szemléli a lent szanaszét-szórt
tájakat, és az egész földet körül-éri a röpte.
Háromszor fagyos Északot és háromszor a Ráknak
ollóját látván, Nyugaton, majd Napkeleten száll.
Már lebukott a nap; éjre magát nem bízza a bajnok,
atlaszi országban torpan meg, Hesperióban;
csöpp nyugovót, míg Aurorának Lucifer újra
föl nem idézi tűzét, s Aurora a napkocsit, ott kér.
Ott lakozott, akinél ember magasabb soha nem volt,
Iapetos fia Atlas. Az ő birodalma a földnek
széle, s a tenger, ahol lihegő paripái a Napnak
tűnnek alá habban, s fáradt kocsitengelye csobban.
Néki juhnyája ezer, s csordája is annyi csatangolt
friss füvein, szomszéd sose háborgatja határát;
szép viruló lombok fedték, mind fényes aranyból,
fái sűrű aranyalmáját, ragyogó arany-ágát.
Perseus szólt: „Ha a nagy nemzetség fénye, barátom,
mit tisztelsz, tudd meg, Jupitertől lett születésem;
hogya csodálsz a nagy tettet, csoda-tettemen ámulj,
jószívet és fedelet kérek.” Jut az egykori jós-szó,
Parnassus-hegyi nagy Themisé, Atlasnak eszébe:
„Jő az idő, Atlas, megfosztják fád az aranytól,
és Jupiter fia az, ki ezért lesz híres a földön.”
Ettől félt Atlas, sziklával környezi kertjét,
s roppant nagy sarkányt állít oda, őrzeni kertjét,
és a határaiból minden vándort kirekesztett.

Néki is „Elmenj,” szól, „nehogy aztán meg ne segítsen,
mit hazudozatsz, hőstetted, s maga nagy Jupiter sem!”
Szókhöz erőszakot is társít, lökné ki goromba
kézzel a késlekedőt s immár fenyegetve esengőt.
Gyöngébb Atlasnál (hisz erősebb volna-e bárki?),
hát „A barátságom”, szólal, „nem sokra becsülted,
vedd az ajándékom!” S baljáról néki Medusa
förtelmes képét (maga félretekint) odanyújtja.
Vált, amilyen nagy volt, nagy heggyé Atlas: a fűrtje
és a szakállá liget; keze-válla gerince a hegynek;
és feje már nem fej: hegyoromként égre mered fel;
csontjai sziklakövek; majd szétnőtt minden irányban
(istenek, így rendeltétek), s azután a nagy égbolt,
oly sok csillaggal nehezült vállára, nyugodni.

Hippotades immár szeleit börtönbe rekeszti,
és, munkára ki int, föltűnik az égi magasban
fényes Lucifer is. Perseus köti lábra a szárnyát
újra s a görbevasú sarlót felfűzi övére,
s tollas sarka a híg levegőt szeli-szegdeli, szárnyal.
Sok nép földje fölött szállt át, mind tűnt el alatta,
végre az aithiopok s Cepheus mezejére tekintett.
Ott ártatlanul Andromedát, mivel anyja hibázott
nyelvével, szörny bűnhődésre tetette ki Ammon.
Karja kemény sziklához van láncolva a lánynak;
látja Abantiades, s ha a könnyű szél a hajával
nem játszódna, ha forró könny nem omolna szeméből,
márványnak vélné testét; tűz száll bele tüstént,
ámul, a látott szép lánytesttől megragadottan,
s szárnyát lég magasán csaknem csapdosni feledve.
Végre megáll és szól: „Méltó, de nem ily kötelékre,
ám amely egymáshoz tud fűzni heves szeretőket,
áruld el nevedet meg e földét, és hogy e láncot
mért is verték rád.” Hallgat csak, nem mer a szűzlány
szólni a férfihoz, lesütött szemeit betakarná
kézzel, hogyha kezét nem fogná lánc lekötve;
egy volt, mit tehetett: bőséges könnyeket ontott.
Többszöri kérdésére, nehogy még hinni lehessen,
hogy bűnről hallgat, megmondja nevét meg a földjét,
s hogy szépségében mint bízta magát el az anyja;
s még szava végéhez nem is ért, mikor ím a hab árja,
felzubogott, s a nagy árból szörny magasult ki elébük,
s tág tükrére terült mellével a tengerözönnek.

Jajgat a lány, fölsír; odafut bús apja meg anyja,
mindkettő nyomorult, de bizony több okkal az anyja.
Semmi segítséget, csak könnyet hoznak, e búhoz
méltón jajdulnak, s a bilincses testre borulnak.
Mondja a vendég most: „Zokogásra időtök elég lesz
később is, de segítséget csak e pillanat adhat.

Hogyha e lányt én megkérném, Perseus, Jupiternek
 sarja s a lánynak, kit börtönben arannyal anyává
 ő tett, kígyófő Gorgo megölője, ki bátran
 járom a tág levegőt, szárnyam suhogatva az égen,
 vőnek előbb vennétek, mint mást, biztosan érzem;
 érdemem is van elég, csak az ég pártolja a vágyam:
 s őt megmenti vitézségem - de legyen feleségem.”
 Így (ki habozna?) megegyeztek; s hogy megtegye, kérték,
 s még orszáukat is hozzá hozományul ígérték.
 S íme, miként habokat hasogat hegyes orral a gálya,
 míg izzadt fiatal sok kar viszi-üzi lapáttal,
 szüggyl a víz árján ugyanúgy túrt árkot a sárkány,
 s annyira volt csak a sziklától, mint lég magasán át
 megcsavarintva az ónt baleári parittya hajítja.
 Most a talajt lábbal löki el nagy gyorsan az ifjú
 s száll fel a fellegekig. Meglátta a férfit árnyát
 víz tükörén az a vad, s kezd vívni a víz-színi árnnal.
 Mint Jupiter sasa puszta mezőn meglátja, miképpen
 sütteti kék kígyó Phoebus sugarával a hátát,
 s rácsap a háta mögül, s hogy vad feje vissza ne vágjon,
 vájja mohó karmát pikkely-teli tarka nyakába:
 Inachides ugyanúgy surrant le a híg levegőből,
 tört a dühös szörnynek hátára, s a fegyver acélját
 görbült markolatig, be a jobb marjába meríti.
 Súlyos sebben a szörny olykor fel a légbe vetődik,
 olykor a vízbe bukik, forog is, mint nagydühű vadkan,
 mit körüláll az ebek falkája s ugatja, riasztja.
 Tér ki veszett harapása elől gyors szárnnal az ifjú:
 s hol csigahéjakkal telenőtt hátába, hol oldalt
 csontja közé, majd meg, hol hallá kezd alakulni
 vékony farka, suhintja belé sarlója acélját.
 Bíbor vérpatakot tajtékzik torka a szörnynek.
 Szárnyai fecskendő rút vértől elnehezülnek,
 s átázott bokatollaiban sem bízhat a bajnok:
 tenger alól kibukó kőszirt tetejét veszi észre,
 mit rázúdulván beborít tajtékkal a hullám;
 száll oda, balkarral megölelve a szikla szegélyét,
 vágja vasát három-négyszer vékonyába a vadnak.
 Ekkor a taps meg a láрма betölti a partot, az égnek
 isteni házait is; vejükül várják vigalommal
 őt, aki megmentette, ki majd fenntartja a házuk,
 Cassiope s Cepheus; s elibé lép, lánca-leoldva
 végül a szűz, oka és szép díja a fáradalomnak.
 Ő maga győzelmes kezeit habmerve lemossa;
 és, hogy a kígyós főt a homok még föl ne sebezze,
 lány levelet hint el, hínárt is hint el a földön,
 s Phorcys lánya Medusa fejét odafekteti szépen.

Most a növény, melynek bele még friss, teljesen élő,
mind fölszívta a szörny erejét, kő lett, ahogy érte,
és ágát-levelét átjárta a furcsa keménység.
Kísérlik számos vesszővel a tengeri nimfák
ezt a csodát, s örvendenek is, hogy mindig elérik;
és a növény magvát szórják szakadatlan a vízbe.
Innen a klárisnak természete: éppensy ma,
rögtön, amint a szabad levegő megcsapja, merev lesz,
és mi a tengerben hajlós ág, megkövesül kint.

Három mennyeknek készít ugyanannyi gyp-oltárt;
Mercurius balon, és te, csaták deli szüze a jobbon,
s állsz középpütt Jupiter. Tehenet kap tőle Minerva,
borjat a Szárny-lábú, s te bikát kapsz, istenek apja.
Majd, hozománytalan, Andromedát, nagy tette jutalmát
elveszi végre a hős. Fáklyát Hymenaeus Amorról
csóvál lépte előtt; keverül remek illat a lángba;
függ a kapun koszorú; síp, lant és dal szava zendül
mindenhol, mi a lelkeknek jól jelzi vigalmát.
Széttárt szép ajtók aranyos termekbe mutatnak.
Cepheus főbbjei nagy számmal gyülekeznek azonnal
arra a feltálat fényes fejedelmi ebédre.

Majd, hogy jóllaktak, víg Bacchus szép adománya
árad szét szívükön; s Lyncides kérdez a földnek
ősi szokásairól, hogy a nép hogyan él, hogyan érez.
Ősi szokásaikat miután neki sorra regélik,
Cepheus szól: „Kérlek, hős Perseus, rajta, regéld el,
hogy mi vitézséggel tudtad s mily mesteri csellel
kígyósfürtű fejét birtokba ragadni a szörnynek?”
Mondta Agenorides: fagyos Atlas bérce tövében
tér terül el, bástyák védik, s a bejárata mellett
Phorcys ikernővér lánysarjai laknak; ezeknek,
ketten vannak ugyan, közösen tartott szemük egy van;
ezt, váltás idején, elorozta, kezét odavetve,
majd meg messzeeső, útnélküli, sűrű cserestől
rettenetes kösziklák közt, várába a Gorgo-
nővéreknek elért. Szanaszerte a pusztá mezőkön
és utakon látott több emberi s állati kővé
vált alakot, kik látták volt a medusai arcot.
Ő meg a pajzsának szemlélte csak ércüköréből
mit balján hordott, a Medusa iszonyteli arcát;
s míg amaz álomban nyugodott, s szunnyadtak a kígyók,
vágta fejét le nyakáról, és gyors szárnyon iramló
Pegasus és testvére születtek nyomban a vérből.
Hosszú röptének sok nemhazudott veszedelmét
sorra sorolja: milyen föld s víz illant el alatta,
s csattogató két szárnya milyen csillagba csapódott.
Elhallgat, mielőtt gondolnák, mégis. Az egyik
kérdi a főbbek közt tüstént: mért volt, hogy a három
nővérből csak ez egy hordott kígyót a hajában.

Mondta a hős vendég: „Méltó feleletre e kérdés:
halld az okát. Nővérei közt ez a leggyönyörűbb volt,
vágyott és irigyelt, vetekedtek is érte a kérők;
rajta a legszebbek mégis hajafürtjei voltak;
ezt nekem az mondotta, ki még maga látta korábban.
Neptunus szennyezte e lányt, mondják, a Minerva
szentélyében. El is fordult Pallas, betakarta
pajzzsal szűzi szemét; s hogy a Gorgo mégse maradjon
büntetlen, hajait sok csúf kígyóra cseréli.
S mellén még ma is, ellenségei rémületére,
hordja a kígyókat, miket ő bűvölt ki a fényre.”

ÖTÖDIK KÖNYV

PERSEUS ÉS PHINEUS

Cephenek közepette amíg Danae deli sarja
mindent sorra sorol, megtelnek a hercegi termek
zúgó hangokkal, de nem ám lakodalmi dalokkal
zeng és zúg a zshivaj, fene fegyvert hirdet a hangja;
hirtelenül haddá kavarult lakomájuk olyan volt,
mint csöndes tenger, mit a vad szelek ostromozása
háborgat haragos hullámok hadseregévé.

Mindjük előtt Phineus, e vizsály vakmérgü vezére,
érchegyü nagy körisgerelyét rezgetve kezében,
„Itt vagyok, elragadott jegyesem bosszulni!” kiáltja,
„szárnyad nem menekít, Jupiter se, kiról, hogy arannyá
vált hajdan, hazudod.” S a gerelyt vetné ki, de Cepheus
ráharsan: „Mit akarsz? Milyen örület űzhet e tette,
testvérem? Hát ily köszönet jut e messzesugárzó
hőstettért? Lányunk szabadítva; ez érte a hála?
Tőled ugyan - tudd meg - nem Perseus vette e lányt el:
Nereisek súlyos dühe és szarvhomloku Ammon,
és az a szörny, mely a vízmélyről fölemészteni támadt
bensőm. Eltépték tőled már akkor a lányom,
veszni mikor kifeszült, hacsak az nem kell, te kegyetlen,
néked, hogy tegye is, mert vigasz néked a gyászunk.
Tán nem elég, hogy előtted volt lekötözve a lányom,
s néki segítséget, jegyes és nagybátya, nem adtál:
még sajnálsz is azt, hogy más szabadítani támadt,
s díját elvennéd? Ha e lány neked oly nagy ajándék,
vetted volna a szikláról le, hová kiszögeztük.
Hadd vigye most, ki megadta, hogy aggkorom árva ne légyen,
és kihez érdeme és az adott szó már köti; hidd el:
biztos vég elibé, nem elébed emeltük e férfit.”

Semmit nem felel az; csak rá s Perseusra tekintget:
mert még nem döntött, melyikükbe röpítse a fegyvert;
nem habozik hosszan, de heves harag-adta erővel
megcsóvált gerelyét Perseusra hajítja, hiába.
Áll az a pamlagban, Perseus pedig ellene pattan,
visszahajítja vadul kelevézét s véle a mellét
át is verné már, Phineus ha nem illan az oltár
háta mögé, s az méltatlan nem védi a vétkest;
hasztalan így se röpült a gerely, Rhoetust fejen érte.
Ez lerogy, és a vasat csontjából tépi ki tüstént,
ráng vonagolva, az asztalokat telefröcsköli vérrel.
Most azután a tömeg féknélküli dúlt dühe felgyúl,
röppen a fegyver, s van, ki „Halál”, kiabál, „az apósra
és a vejére, halál Cepheusra!” Kifutva a házból,
égre kiált Cepheus: „Jól tudja a Jog meg a Hűség,
s vendégvédő isteneink: tiltottam e harcot.”

Hadriadó Pallas pajzzsal fedi-védi az öccsét,
s ad neki bátor erőt. Egy Athis nevű indus is állt ott,
gangesi Limnaee, mint mondják, szülte a tükrös
víz mélyén; az alakja csinos, remek öltözetével
még szebb volt, s még csak kétszer nyolc évei száma;
járt Tyrus-adta, aranycsíkkal körített köpenyében;
ékesítette nyakát szinarany nyaklánc, körívű
fésűje fogta körül mirrhás, sikamos hajafürtjét.
Távoli tárgyat is átszögezett kelevéze-kivetve,
kézívét pedig ennél is jobban feszítette.
Néki, mikor hajlós szaruját görbíti kezével,
Perseus, oltárról lekapott füstös nagy üszökkel
verte be orcáját, húsába keverte a csontját.
Ezt amikor gyönyörű arcát vérben veti-hányja,
látja az asszír hős Lycabas, hű tábori társa,
őt igazán szerető s e szerelmét el sose rejtő,
sírva siratja Athist, ki keserves kínú sebek közt
adja ki lelkét; majd mit előbb az vont fel, az íjat
kapja kezébe hamar: „Viadalmadat énvelem álld hát;
hosszan e gyermeknek sose fogsz vigadozni halálán;
szégyened ez, nem a győzelmed”, szól. S mégcsak alig szól,
illan is áthatoló hegyezett nyila nyomban a húrrol;
pattan odébb Perseus, felfogja ruhája redője.
Híres sarlóját amivel lenyakazta Medusát,
Acrisioniades döfi most mellébe; a bajnok
haldokol, úszik már éjben szeme, néz keresően
szerte: s amint meglátja Athist, odadől teteméhez;
s ősei árnyaihoz vigaszul viszi, hogy vele pusztult.

Íme Syenéből Metion gyermeke Phorbas
és Libye fia Amphimedon, két harcra-mohó hős,
elcsúszott a meleg vérben, mely a földön elomlott;
s föl sem kelhettek, mert Perseus kardja ütött át
Phorbasnak torkán, bordáján Amphimedonnak.
Actorides Erytust, kétélű bárdja vivőjét,
Perseus nem sarlós karddal kaszabolta le: szörnyű
súlyú borkeverőt, mely számos domboru képpel
díszelgett, fölemelt két kézzel, s dobta a roppant
terhet rá egyenest: rőt vérét hányta a férfi,
hullt le hanyatt, s már haldokoló feje verte a földet.
Majd leteríti Semiramis-ös-vérű Polydegmont,
Caucasuson született Abarist, Sperchionidest is
hősi Lycetust, nyíratlanhaju hősi Helixet,
véle Clytust, Phlegyast; s a halókat talpa tapossa.

Ellenségével Phineus verekedni közléről
nem mer, dárdát vet, de nem őt, Idast sebesíti,
azt, aki nem harcolt s egy részre sem állt, de hiába.
Nézi komor szemmel bösz Phineust, s mondja: „Erővel
harcba ragadsz, Phineus, nosza láss hát - hisz te akartad -
ellenségednek, sebemért sebesülve lakolj meg;”

s tépve ki testéből, vetné is vissza a fegyvert,
s véreveszítetten, rogyadozva a földre hanyatlik.
Azt, aki legfőbb volt Cepheusnak utána, Hoditest,
vágta le most Clymenus; Prothoenort döfte le Hypseus,
Hypseust Lyncides. Volt ott soraikban egy agg hős,
Emathion, istenfélő, jeles őre a jognak;
évei őt verekedni nem engedik, így a szavával
vív viadalt, dorgál, átkozza a rút-dühü fegyvert;
néki, amint remegő tenyerével ölelte az oltárt,
vágta fejét le Chromis, s az az oltár-lángba gurult le,
s ott, noha félholtan, még átkát szórta a nyelve,
és lelkét lobogó lángok közepébe lehelte.

Majd Broteas s Ammon, két testvér, ólmos ököllel
mindig győzelmes - ha a kardon győzne az ólom -,
hullt Phineus által, s a Ceres-pap is, Ampycus, ékes
tisztafehér szentelt szalagok koszorúzta fejével.
Éppígy, Lampetides, te, kihez sosem illik ilyen tett,
mert dalodat s békés lanthúrt zengetni szokásod,
s ünnepi szent lakomát díszíteni dallal a tisztet.
Messzire állt, békés lantpálcika volt a kezében,
s Pettalus ekkor „Zengd”, gúnyolta, „a többit a styxi
árnyaknak!”, s a fejébe a tört balról beledöfte.
Összerogy, elhúló ujjakkal sepri a lanthúrt,
s míg rogy alá, végső panaszos dala száll a magasba.

Őt boszulatlan elesni nem engedi büszke Lycormas,
rettenetes reteszét leszakítja a jobb kapuszárnynak,
s rontja a másiknak nyakaszirtjét szerte; az ekkor
hull le a földre, miként bika dől le, ha éri a tagló.
Bal kapuszárnyról is le akarta ragadni a zárat
Cinyphius Pelates: de kezét átverte gyilokkal
Marmarides Corythus, s odaszúrta erősen a fához;
függött, s vékonyondöfte Abas; de a földre le nem hullt,
fogva kezét fogván a fa, csüngött holtan a deszkán.
Eldől most Melaneus, aki Perseus híve gyanánt vitt,
és Dorylas, legdúsabb úr nasamoni mezőkön,
földben-dús Dorylas, akinél nem akadt aki többet
birtoklott, aki több gabonát tett volna a csűrbe.
Lágyékába rohant a reá rézsút röpitett rúd,
vészes e hely. S aki verte sebét, s most látja, miképpen
nyög lelkét kilehelve, miként fordul szeme földre,
Bactrius Halcyoneus, „Legyen ennyi, amennyire hulltál,
oly sok földből,” szól, „a tiéd”, s odahagyja a testét.
Rá a meleg sebből kiragadt kelevézt veti vissza
bosszus Abantiades: orrának szállt közepébe
és a nyakán kiszaladt, kétoldalt állt ki a vége.
Kedvez a sors a kezének, ezért Clytiusra, Clanisra,
két egy-vérre külön sebbel visz végveszedelmet:
tört a kemény kézzel kivetett kőrisfa keresztül
annak két combján, s a vasat Clanis ajka harapta.

Elhullt még Céladon Mendesius, el vele Astreus,
anyja palaestin nő volt ennek, az apja nem-ismert;
s Aethion, a jövőt aki rég jól látta, tudóan,
most meg a jósmadarak rászedték; véle Thoactes
apród, és a gonosz hírű apagyilkos Agyrtes.

Még sokkal több is várt rá; mert mind nekitámad
nagyhevesen; s eggyé-esküdvé a nagy sereg, ádáz
harcot vív, letiporni az érdemet és az adott szót.
Hasztalanul-híven pártolja apósa, anyósa,
s frissen-nyert felesége a hőst: jajuk árad a termen,
s náluk a fegyver zaj s a lehulltak jajsza harsabb,
isteneit palotájuknak fertőzteti vérrel
bőven a bős Bellona, csatát szít újra meg újra.
Perseust most Phineus s Phineus sokezer követője
állja körül; szállnak szaporábban a jégzivatarnál
innen-amonnan a nyílveszők, szeme és füle mellett.
Fölmeredő köoszlopnak veti ekkor a vállát,
hátát óvja, s a szembeszökökkel szembeszegülve
förfögetet föltart. Balról buzdul neki bőszen
chaonius Molpeus, jobbról nabataeus Ethemon.
Mint ha az éh-tigris barmoknak hallja külön két
völgynek öléből szállni felé szaporán bögsét,
s már támadni akar, csak még nem tudja, melyikre:
így habozott Perseus, hova sújtson: jobbra-e, balra?
Úzi odébb Molpeust, ikráját szúrja keresztül,
s futtával meglelégszik; mert dühödött vad Ethemon
nem hagy időt neki, fönt a nyakát sebesíteni vágyik,
csakhogy a túlhevesen kilökött kard eltörik ekkor,
ugrik az oszlopnak pereméről vissza a vége,
és beakad gazdájának gégéje tövébe.
És még ez sem elég, egyedül nem okozza halálát;
Perseus volt, ki a megremegőt, kardnélküli karját
esdve felé-emelöt, lekaszált a mercuri késsel.

Majd, látván, hogy azok sokasága erőt vesz erényén,
szól Perseus: „Ti akartátok, segedelmet ezért hát
ellenségemnél keresek. Fordítsa el arcát
mind, ki barátom!” A Gorgo-főt odatartja elébük.
„Válassz mást, a csodáiddal megijeszteni”, mondja
Thescelus; és ahogyan keze kívánt küldeni kopját,
végzeteset, mereven márvánnyá pontosan úgy vált.
Majd ehhez közel Ampyxnak, mikor által akarta
döfni a büszkeszívű Lyncidest, kardkítaszító
jobbkeze megmerevül, sem előre, de hátra se lendül.
S most Nileus, ki magát hazugul vallotta a hétág
Nílus utódának, s pajzsán is hét folyamágot
vésve arany- meg ezüstből, hordott, „Nézz ide, Perseus,”
így szólt, „nézd meg az én törzsem, s hogy honnan eredtem;

nagy vigaszod lesz majd, ha a hallgatag árnyakig úgy szállsz,
hogymegölöd ily férfiu volt”; végső szava közben
hangja apadt, megszűnt; nyílt ajkát hogyha tekinted,
vélnéd: szól; de a szóknak utat merev ajka nem adhat.
Korhol Eryx: „Félsztől, nem a Gorgo bűverejétől
lettetek ily merevek. Jertek velem és rohamozzunk,
ezt a varázsfegyver-rázót nosza verjük a földre.”
S inditaná rohamát; de a föld ottfogta a lábát,
s lett fegyverviselő, sose-lépő sziklaszoborrá.
Méltán bűnhődtek; hanem egy Perseus-követő is,
míg Perseus pártján a csatáját vívja, Aconteus,
megpillantja a Gorgo-főt, s merevül kovakövé.
Rásújt Astyages, épp most, hosszúhegyü karddal:
azt hiszi, hogy még él; belependül csengve a kard-él.
Astyages dőbben, s ugyanazzá válik eközben,
márvány-arca csodálkozik és így dermed örökké.
Köznépből nevetet hosszú is volna sorolni:
kétszázan voltak, kik e harcnak utána megéltek,
s kétszázan, kik a Gorgót látván megmerevültek.

Bánta nagyon most már Phineus jognélküli harcát;
s mit tud tenni? Körül szobrok, más-más alakúak,
bennük övéire ismer már, néven hívogatja
mindegyiket, s a szemének alig hisz: megtapogatja
azt, ki közel van: mind márvány. Elfordul, esengve
tárja ki két karját, kezeit, megvallja a vétkét:
„Győztél már, Perseus. Távoztasd szörnyü csodádat,
vidd a medusai orcát, mely kövé teszi testünk,
vidd, kérlek. Nem gyűlölség, nem a trónra irígység
hívott harcra: a hitvesemért fogtam csak a fegyvert.
Téged az érdemeid, jogosulttá engem idő tett,
Bánom, hogy hamarabb nem léptem vissza. Te bátor,
életemet kérem csak tőled: vidd el a többi.”
Így könyörög, s szemmel Perseusra tekinteni nem mer;
s szól hozzá a vitéz: „Mit tőlünk, nyúlszivü Phineus,
kaphatsz, és mi a gyávának, tudd, nem kis ajándék,
már ne remegj, megadom: vas nem fog sérteni téged.
Sőt, emlékművet, minden koron át maradandót,
kapsz: az apósomnak házában látnak örökké;
nőm, jegyesének szobrában, vígaszra találjon.”
Mondja, s a Phorcys-lány arcát odatartja, amerre
Phineus fordította fejét, reszketve-vacogva.
Fordult volna el onnan is az, s nyaka megmerevült már,
s vált a szemében a nedves rész is sziklakeményné;
látszik a félénk arc, a könyörgő orca a márvány
szobron is, és a lecsüngő kéz, meg a büntudatos kép.
Győztes Abantiades hitvessel tér meg a honba,
s támad, az ártatlan nagyapáért állani bosszút,
Proetusnak, ki előbb fegyverrel elűzte a bátyját,
Proetusnak, ki az Acrisius várát bitorolta.

Ámde se fegyvere, sem bástyája, a jogtalanul bírt,
meg nem védte a kígyós szörny zordfényü szemétől.

Téged, csöppnyi Seriphosnak feje, ó, Polydectes,
meg nem lágyított a vitéz sok vad viadalt vítt
ékes erénye s a balsors sem, te csak őrzöd a gőgös
gyűlöletet, s ádáz haragod sosem éri határát.
Csorbitanád a dicsőséget, s a Medusa-ölésről
hajtogatod: hazudott. „Igazam hát megbizonyítom,”
szól Perseus, „forduljatok el!” S a Medusa fejével
változtatja királyi fejét vérnélküli kővé.

HIPPOCRENE. A PIERISEK

Eddig aranyból lett öccsét kísérte az útján
nagy Tritonia; most fellegbe takarva, Seriphost
már odahagyja, s a jobbja felől Cythnust, Gyarost is,
s tengeren át lebben Thébába a legrövidebben,
szűz Heliconra siet. S miután tetejébe került már,
ott a tudós nővérekhez, meg is állva, eképp szólt:
„Híre került a fülünkhöz egy új forrásnak, amelyet
itt a medusai szárnyas ló vas-körme fakasztott.
Éppen ezért jöttem, hogy lássam az új csoda-dolgot;
anyja szökő véréből mint született maga, láttam.”

Válaszul Uranie: „Házunkhoz akármilyen hozott is,
lelkünknek mindig nagy öröm, ha elénkbe vetődöl,
nem költött az a hír, hisz a forrást Pegasus adta,
tőle ered”, s ama szent vízhez már vitte le Pallast.
Mégbámulta a lólábtól lett frissvizű forrást
Pallas amott hosszan, s körülötte az ősi nagy erdőt,
barlangját, mezejét, a virágok számtalan ezrét;
s foglalatosságuk, boldognak mondja lakásuk
Mnemosyne lánysarjainak. Mire egyikük így szólt:

„Ó, te, ki, hogyha a bajnok-erény nem emelne fölébünk,
még e karunkba kerülhetnél, Tritonia úrnő,
jól szóltál, hivatásunkat, dicsérve lakunkat,
jó a sorunk, csak biztonság is volna e sorsban.
Csakhogy (a véteknek nem tiltott semmi) riasztja
szűzi szívünk minden, rémlik még durva Pyreneus
képe nekünk, s még nem szedhettem rendbe a lelkem.
Daulisi földeket ő és Phocist thrák katonákkal
elfoglalta vadul, s jog nélkül rajta parancsolt.
Parnassus tetejére siettünk; látta utunkat;
színleli azt, hogy az istenségünk tiszteli, képe;
s »Mnemonisek,« szólt, mert ránkismert, »mért menekültök?
Hajlékom ne kerüljétek, kérlek; nagy a zápor,
tombol a szél;« (zivatar hullt épp) »alacsony kalibába
gyakran tértek az égbeliek.« Szava és az idő is
meggyőz minket, igent intünk, házába belépünk.
Már a vihar megszűnt, Aquilo leteperte az Austert,
elfut a sok füstös felleg, derül újra az égbolt.
Menni akartunk hát; kapuit becsukatta Pyreneus,
s fogna erőszakhoz; de a szárnyunk megmenekített.
S mintha követne, megállt ő most tetejében a várnak,
s »Merre tinektek«, szól, »tárul majd nékem is ösvény«,
s esztelenül veti már le magát a torony tetejéről;
arcra zuhan, töri szét csontját, szétzúzza az arcát,
s verdesi, vétkes véréből mely síkos, a földet.”

Míg ezt mondta a szűz, tollak zaja hallik a légből,
 s üdvözlő szavak érkeznek magas ág tetejéből.
 Fölfigyel erre (a szó értelmes), honnan eredhet,
 kérdi az istennő, mivel azt hiszi: emberi szózat.
 Ág tetején madarak voltak, panaszolva kilencen
 végzetüket, mindent kik tudnak utánzani, szarkák.
 Ámul az istennő; s istennő mondja, a múzsa:
 „Nemrég váltak ezek, versenyben vesztve, madárrá.
 Pieros apjuk, Pellának dűsföldü királya,
 s Paeoniából Euipe volt anyjuk. Esengte
 Lucinát anyjuk (ki születését várta) kilencszer.
 Számuktól a szívük duzzadván ostoba dölyfben,
 jöttek e nővérek, szelték át Haemoniának
 városait meg Achaiának, s vetekedni kihívtak:
 »Tompagyú tömeget többé sose csaljatok édes
 és hiu hangokkal; jertek viadalra, ha mertek,
 Thespiások, vélünk. Hisz sem hangunk, se tudásunk
 nem gyatrább, s számunk ugyanegy. Vagy, vesztve a harcban,
 át a medusai forrást és a hyant Aganippét
 engeditek, vagy egész hó-burkolt Paeoniáig
 Emathie mezeit mi. A döntést nimfa-raj adja.«
 Csúf vélük versenyt vállalni, de visszariadni
 csúfabb. Esküsznek kijelölt nimfák a vizekre,
 s kőszirtból faragott padokon köribénk telepednek.
 Sorskivetés nélkül, ki előbb viadalra kihívott,
 égi hadakról zeng: a gigászok tetteit álnok
 nyelve dicséri, nagy istenekét kicsinyíti dalában;
 zengte, a föld legmélyéből mint kelt ki Typhoeus
 megrémítve az égiet; mind megfutamodtak,
 végül a lankadozó csapatot befogadta Egyiptom
 földje, s a Nílus, mely szétoszlik hét folyamára.
 S hogy földszülte Typhoeus még ide is nyomukon jött,
 s ál-alakokba az égilakók mint búttak előle:
 »Nyájvezetővé vált Jupiter; s Libye-beli Ammont«,
 szólt, »csavaros kos-szarvval ezért mintázza a művész;
 Delosi Úr hollóba, lapult Semele fia bakba,
 Phoebus-húg macskába; tehén Saturnia, hószín;
 és Venus ott hal lett, s Cyllene istene íbisz.«
 Eddig szólt citharája, idáig szózatot ajka;
 s most mi, az Aonisok hivatunk. De lehet, hogy időd sincs,
 kedved sincs dalaink sorait befogadni füledbe.”
 „Csak ne habozz, rendben mondd el, mit zengtetek erre”,
 szól s le is ül szellős árnyán ligetüknek az úrnő.
 „Egyre”, a múzsa felel, „bíztuk mi, hogy állja a versenyt.
 Calliope fölkel, repkényt fűz lenge hajára,
 halkán hangzó húrt pendít próbára hüvelykkel,
 s ily dalokat társít meg-megvert lant-idegekkel.

CERES ÉS PROSERPINA

»Földbe a görbe ekét legelőbb a Ceres keze nyomta,
búzát ő legelőször adott, szelid étket először,
törvényt ő legelőbb; a Ceres adománya, amink van:
zengenem őt kell hát. Csak tudjam zengeni szépen,
méltón róla a dalt, aki méltó mindig a dalra!

Egy téres sziget áll rárakva gigászi tagokra,
Trinacris, s tömeges terhével nyomja Typhoeust,
őt, ki az égbeli székhelyeket kívánta lakásul.
Küzd ez folytonosan, fel-feltámadna a földből,
csakhogy az auson bérc, a Pelorus alatt van a jobbja,
balja Pachynus alatt; Lilybaeum nyomja a lábát,
és a fejére az Aetna borul, s ez alól homokot hány,
fekve hanyatt, s tűzlángot okád fene-torku Typhoeus.
Gyakran gyürkőzik, hogy a föld terhét tovalökje,
s városokat s a hegyek tömegét legurítsa magáról;
s reszket a föld, s retteg fejedelme a néma seregnek:
még a talaj beszakad, rés nyílik, tárul a mélye,
s reszketeg árnyait ott megijeszti a mélybeható nap.
Ezt a csapást rettegve, kiszállt éjlepte lakából
most a király, s kormos paripáktól vont szekerekkel
járta be, vizsgálgatva, sicut földjének alapját.
És miután fürkészve se lelt sehol omladozásra,
elveti félelmét; hanem ormáról Erycina
rápillant, s így szól, szárnyas gyereket megölelve:
'Fegyverem is, kezem is - sarjam! - te vagy, és hatalmam;
mindeneken győző nyiladat kapd kézbe, Cupido,
s annak az istennek mellébe suhintsd be a vesszőt,
harmadik országot ki kapott, mikor osztakozás volt.
Isteneket, Jupitert te legyőződ, a tenger erőit,
és azt is, ki előtt hódolnak a tenger erői.
S nyugszik a Tartarus? Édesanyád s a magad birodalmát
nem terjesztetd rá? A világnak harmada vár rád!
Megvet az ég is már, mivel oly nagy a béketűrésünk:
s hogyha az én nagy erőm kicsinyül, Amoré veletörpül.
Nem látod? Pallas, s a gerellyel-fürge Diana
elpártolt tőlem. S a Ceresnek lánya, ha tűrjük,
szűz marad úgy, mint ők; hiszen épp azt vágyja-reméli.
Védd a hatalmunkat, ha szivednek kedves: az úrnőt
fűzd nagybátyjához.' Venus így szól; az meg a tegzét
oldja ki, és az ezer nyílból, ahogy anyja kívánja,
vesz ki olyan vesszőt, melynél hegyesebb nem akadhat,
sem, mi kevésbé ingadozó, sem célbatalálóbb;
hajlékony szaruját térdén homorítja, s a horgas
nádat a nagy Disnek szívéen átfúrja azonnal.

Hennai várfaltól nem messzire fekszik a mély tó,
 Pergusnak nevezik; több hattyút zengni Caystros
 még maga sem hallhat hullámozó habjai hátán.
 Sűrű liget koszorúzza vizét, puha lombjaival mint
 fátyollal fedi-óvjá a Nap lobogó sugarától.
 Árnyban a nedves föld ad bíborszirmu virágot:
 tart a tavasz folyton. Hol míg Proserpina játszik,
 és violát szedeget, vagy lel ragyogó liliomra,
 s gyöngé leány-kedvvel telitölt kosarat, ruha-öblöt,
 lánypajtásaival vetekedve a fűre szedésben,
 Dis meglátja, belészeret és már messzerabolja:
 oly gyors volt a szerelme. A lány rémülten az anyját
 s társnőit szomorú sikolyokkal hívja, de anyját
 még többször; s ahogyan mellén megtépi ruháját,
 róla az ing leomol, s a virág mind hull ki belőle;
 gyermeki éveinek nagy volt, lám, együgyűsége:
 még ez a csöpp kár is fájdalmas szűzi szívének.
 Hajtja a lányrabló a kocsit, szólítja nevükről,
 űzi sebes lovait, nyakukon s a sörényükön éjszín
 festéktől feketült gyeplőjét tágraereszti;
 mély tavakon s ként gőzölgő Palicus-mocsaraknak
 színe fölött vágat, hol a földből forr föl a pára,
 és hol a Bacchiadák, két-tengerpartu Corinthus
 sarjai, egy nagy s egy kis öböl közt várat emeltek.
 Van Cyane meg a pisai hús Arethusa között egy
 fok, hol a tengert, mint két szarv, bekeríti a földnyelv.
 Itt lakozott, akiről a nevét is nyerte a forrás,
 siceli nimfák közt híres Cyane, a legelső.
 Köldökig ez kimagaslik az örvény forgatagából,
 látja az isteni lányt, ráismer, s mondja: 'Ne messzebb!
 Vő sose léssz, ha Ceres nem akarja: mivégre a rablás?
 Meg kell kérni a lányt. Ha kicsinyt szabad egybe a naggyal
 vetni: bizony lobogott énértem is egykor Anapis;
 s asszonya is lettem, mert megkért s nem megijesztett.'
 Szól, és széttárul két karja; csak áll akadályul.
 Saturnus fia már nem fékezhetette haragját,
 rettenetes lovait buzdítva, kemény keze fogta
 s forgatagába erős jogarát leütötte fenéig;
 nyúlik a föld tüstént s ösvényt le a Tartarusig tár,
 s örvényébe alárohanó szekérét befogadja.
 S most Cyane, a rabolt lányért s forrása vizének
 megsértése miatt gyászol, nincs vígasza, csöndben
 hordja sebet, s olvad csupa könnyé teste egészen,
 s melynek odáig nagy védistene volt, ama vízzé
 omlik alá. Láthatnád, mint lágyul meg a teste,
 csontjai hajlókká s lágyakká körmei válnak;
 és legelőbb, mi kicsiny s karcsú volt rajta, az olvadt,
 kék hajafürtjei, ujjai és lábszára s a lába;
 mert hisz e karcsu tagok hús habbá átalakulni

könnyen tudnak; utána a váll, meg a hát, meg a csípő
és emlői enyésztek egészen csörgetegekké;
végül az élő vért víz váltja a szerte s elomló
összes ereken föl: mije sincs, mit fogni lehetne.

Közben az elbúsult anya minden földön a lányát
s minden tengereken szanaszerte hiába kutatta.

Őt a vizes fürttel feshető Aurora pihenni
nem láthatta, s Hesperus. Ám két fényesen égő
mézgafenyőt lobbant két kézzel lángra az Aetnán,
s harmatos éjeken át velük jár nyugta-veszetten.
Majd, hogy a nyájas nap csillagfényt elhalványít,
alkonyi tájaktól keletig fürkészi leányát.

Lankadozott, kínoztá a szomj, s nem lelt ajakának
enyhet-adó forrást, s ím szalmatetősi kicsi kunyhót
pillant meg, koppant a kis ajtón; jó egy anyóka
bentről, látja az istennőt, aki tőle vizet kér,
s ad neki édes italt, maga hinti meg árpadarával.

Míg iszik, egy fiu áll elibé, csúfszáju, goromba,
és kinevetve az istennőt gúnyolja mohónak.

Megbántódik az istennő, s mit még nem ivott ki,
önti nyakon tüstént a beszélőt árpaitallal.

Foltossá színesült orcája, s a karja helyében
láb van már; megmásul a test, megtoldva farokkal;
törpül azonnal, hogy nagy kárt valahogy ne okozzon,
csöppnyi alakba: kicsiny gyík lesz, kicsinyebb a szokottnál.
Ámul az éltes anyó, zokog is, kap az új csodalényhez;
surran ez, elbúvik; színéhez az új neve illik:
»csillag-gyík«: testét rőt csöppek csillagosítják.

Mily földön s habokon tévelygett akkor az úrnő,
hosszu sorolni; a föld kerekén folt nincs keresetlen.
Sicaniába megint megtér, mindent bebarangol,
majd Cyanéhoz is ér. Ki ha nincs így átalakulva,
hát mindent elmond; hanem így nincs ajka, se nyelve,
s szólani bárhogyan áhítozott, rá eszköze nem volt.
Mégis adott bizonyos jelzést: amit ismer az anyja,
s mely szent forgatagába esett volt, Persephonénak
azt az övét most habja színén feldobva mutatta.
Mit miután látott, minthogyha a lányragadást csak
ekkor tudná meg, kusza fürtjét tépte az úrnő,
verte a két kebelét, két kézzel verte kegyetlen.
Még nem tudja, a lány hol van most; szídja az összes
földet mint hálát nem adót, gabonára se méltót,
Trinacriát legelőbb, mivel ott lelt kára nyomára.
Itt dühödött kézzel, mi göröngyöt fordít a földben,
minden ekét széttör, dögvészt vet a földmivelőkre
és az ígás ökrökre; parancsol a búzamezőkre:
csalni bizalmat; a föld mélyén megrontja a magvat.
Híres erős termékenysége e földnek egészen
elsorvadt: veteménye csirában szerteenyészet,

és hol a nap túlsok, hol túlbő s rontja a zápor;
csillagok is, szelek is kárt tesznek benne, madárhad
falja mohón a magot; kóró és konkoly emészt
csúful a búzavetést, s amit irtani nem lehet, oly gyom.

Elisi habból Alpheios szeretője kidugja
végre fejét, s iszamos hajafürtjét hátrasimítva
így szól: 'Ó, te a föld kerekén keresett hajadonnak
és a vetésnek is anyja, ne légy soha ennyire ádáz;
hű hozzád ez a föld, lobogó haragod ne tiporja.
S vétlen: kényszerűen tárult fel a lányragadónak.
Nem honomért esdek: mint vendég jöttem e földre;
Pisa szülői hazám, s Elisből származom; itt csak
mint jövevény élek, de e földjét Sicaniának
legjobban szeretem; s itt én, Arethusa, lakást és
isteneket tartok. Kegyes úrnő, óvd meg e partot.
Mért hagytam helyem el s mért jöttem el Ortygiába
tágterű tengeren át, elmondanom eljön az óra,
mely rá érett lesz, ha a gondtól könnyül a szíved
s felvidorulsz. Szabad ösvényt nyit lent nékem a földmély;
mély üregek seregén csörgök tova, itt ütöm aztán
föl fejemet végre, s föllátok a csillagos égre.
Hát mikor éppen alant folytam, Styx forгатagánál,
ott szemeimnek elé villant Proserpina lányod:
még szomorú, az ijedtség még nem hagyta el arcát,
ámde királyasszony, de az éji homály birodalmán
legmagasabb úrnő, felesége a lenti királynak.'

Hallja a bús anya ezt, megdöbben, szikla gyanánt áll,
mint kibe villám vert. De nehéz nagy kínja elűzte
súlyos kábulatát, szökken szekerére s a felső
légbe suhan. Böszült, felhősült arccal elébe
áll Jupiternek; a fürtje zilált; iszonyú a haragja;
s szólt: 'Jöttem hozzád, Jupiter, könyörögni a kettőnk
véréért. Ha talán az anyán meg nem könyörölnél,
mint apa légy lágyabb, ne legyen számodra silányabb
gond e leány csak azért, mert én szültem neked egykor.
Ím, ki után nagy utam járom, fölleltem a lányom,
föllelt hogyha lehet, kinek elvesztése bizonyosság,
vagy ha kiről tudjuk, hogy hol van. Tűröm a rablást,
hogyha a lányt újból ideadja; hiszen sose méltó
lányodhoz rabló, ha talán méltó az enyémhez.'

Juppiter erre 'Közös zálog', mondotta, 'szülöttünk,
s gond: az enyém s a tiéd; de igaz nevet adni ha tetszik
tetteknek: bizony ez sose volt sem bűn, se gonoszság,
csak szerelem; s az ilyen vőért nem bánthat a szégyen;
csak te akard, úrnő. Jupiter testvére, ha semmi
mást nem bír, ez sem kicsiség! S más mindene is van,
csak sors állította mögénk. De ha oly nagy a vágyad
válásukra, legyen: Proserpina térj én az égbe;

egy csak a feltétel: ha alant még ajka nem ízlelt
étket; mert tiltják másképp elválni a Párkák.'

Mondta; Ceres lányát hazavinni akarta szilárdan.
Csakhogy a sors nem hagyta: a szűz megtörte a böjtjét
már odalenn: míg járt szeliden, szép kertek ölében,
egy gránátalmát szakított dúshajlatú ágról,
és halovány hüvelyéből hét magvat kiemelve,
ajka közé befogadta. Nem is volt más, aki látta,
Ascalaphus maga csak, kit - mondják - egykoron Orphne,
ő, az Avernusnál nem nagy hír nélküli nimfa,
szült; Acheronjától, árnyékos rengeteg erdön;
látta, s elállta gonosz vádjával a lány hazatértét.
Felnyög az istennő, s tanuját, ki kiadta a titkát,
váltja madárrá: loccsant rá Phlegethon-vizet, erre
ajkán csőr csücsörül, nő tolla, kerek szeme szörnyül,
nem maga már, testét barnás két szárnya borítja,
megduzzad feje, görbülnek nagy karmai vissza,
csak lustán mozgatja megernyedt karjai tollát,
ronda madárrá lett, a közel gyász hírüladója,
lomha bagoly, mely a földilakók számára iszony-jel.

Nyelve miatt őt s vádja miatt ez a rettenetes sors
méltán érte; dehát Achelous lányai, szűzlány
orcátokhoz a toll honnan lett és a madárláb?
Vagy, mert míg Proserpina szedte a zsenge virágot,
bölcS Sirenek, a társnők közt ott voltak akkor?
Kit miután az egész földön hajszolva hiába,
kértétek, hogy a tengerek is tudják e keservet,
s tudjatok ár föliben tovasiklani szárny-evezőkkel,
akkor az istenek ezt könnyen s kegyesen meg is adták,
s tagjaitok - láttátok - sárgás tollba borultak.
Ám, hogy a szép, fül-igéző dal, mely drága ajándék
ajkatokon, nyelvnek híjával mégse maradjon,
emberi hangotok és lány-arcotok őrzitek így is.

Békítő Jupiter most öccse s a gyászagyötörte
nővér közt a futó évet szétosztja egyenlőn.
Innen az istennő két honban tartja uralmát:
tölt félét az anyjánál, feleét uránál.
Színe az arcának megfordult s színe szívének;
mert kit odáig még Dis is látott szomorúnak,
vidámhomloku lett, valamintha a nap, mit a nedves
fellegek elfedtek, felhőkből - győzve - kifordul.

ARETHUSA

Kéri Ceres, a kegyes, felüdülve, s a lánynak örülve,
mért vagy szent forrás, Arethusa, miért menekültél.
Hallgat a hab, főt mély forrásból vet föl az úrnő,
hínárvöld hajait kézzel száradni simítja,
s régi szerelméről Elis folyamának eképp szól:
‘Én az achájai nimfáknak voltam seregéből
egy; s nem akadt, ki serényebben járt volna a berken,
vagy ki vadászhalót lett volna kivetni serényebb.
S bár alakom hírére bizony sohasem törekedtem,
csak bátor voltam, mondtak szépalakúnak.
Annyira dícsért szép orcám sose volt öröömre;
más örvend, engem falusit, piritott, hogy a testem
oly gyönyörű: hittem, hogy vétkek vétke, ha tetszem.
Stymphal erdőből tértem haza lankadozóan;
hőség volt, s a hevét még megkettőzte a munka.
Föllelek egy patakot, miben örvény nincs, se morajlás,
teljesen áttetsző a fenékig, kis kavicsát mind
megszámlálhatnád, s alig is látszott tovafoyni.
Ott a fehér fűzfák, habtáplált nyárfai lombok
adtak a vízbevesző partnak természetes árnyat.
Indulok, és legelőbb talpam mártom be a vízbe,
majd térdig bemegyek; nem elég ez, lágy puha leplem
oldozom és levetem, hajlós fűzagra terítem,
s elmerülök csupaszon. Csapkodva a vízcsobogásban
játszadozom, karomat kivetem, s ide és tova siklom,
s ekkor a vízmélyről sustorgás ér a fülemben,
megriadok, s a közel partnak peremére kiszállok.
»Merre szaladsz, Arethusa?« kiált Alpheus a habból
»Merre szaladsz?« reccsen nem is egyszer a hangja rekedten.
Úgy, ahogyan voltam, rohanok ruha nélkül: a túlsó
parton volt a ruhám. Méginkább lángol is, űz is,
s mert csupaszon láthat, hiszi: könnyen megkaparinthat.
Úgy menekültem el én, úgy szállt ő bőszen utánam,
mint ahogy ölyvtől száll a galamb remegő röpüléssel,
mint ahogy ölyv üldöz remegő röpülésű galambot.
Orchomenost, Psophist, Cyllenét mind befutottam,
Maenalus oldalait, s Elist, s fagyvert Erymanthost,
s győztem a száguldást, nem volt sebesebb, aki űzött.
Mégis, a hosszú futást én, gyöngébb, győzni ezentúl
nem tudtam; szívós volt ő, fáradni türelmes.
Messze mezők mélyén, bércek ligetes meredélyén,
szirteken és köveken, s ahol út sincs, futva futottam.
Hátulról süt a nap; látom lábamnak előtte
hosszu nagy árnyékát (vagy a félsz láttatta, hogy üldöz);
rettegetett csakugyan rengő lépése, növekvő

nagy lihegése hajamnak már fűdosta szalagját.
 Már kimerülten »Jaj, megfog! Diana, segítsd meg«
 szólogatom »fegyvernöködet, kinek annyiszor adtad
 kézíved s nyíllal tele tegzed vinnie vállán.«
 Ekkor az istennő könyörül, kerit egy sűrű felhőt
 s rámveti. Most a folyó keres engem, a ködbetakartat,
 és a fedő felhő mellett fürkészve kutatgat;
 ott, hol az istennő elrejtett, kétszer is elmegy,
 s kétszer »io Arethusa«, kiáltja, »io Arethusa!«
 S én, a szegény, hogy is éreztem magam: úgy csak a bárány
 fél, mikor akla körül vicsorog - s ő hallja - a farkas;
 vagy kicsi nyúl, ha bozót alján lelapulva, kutyáknak
 látja dühös képét, s moccantam nem meri testét.
 Az pedig el nem megy, mert nem lát lábnyomot onnan
 térni tovább: de vigyázza tovább is a tájat, a felhőt.
 Körbefogott minden tagomon fagyosan veriték dőlt,
 teljes testemről kéken csorrantak a cseppek,
 merre a lábam lép, tó támad, hull a hajamból
 harmatozás: hamarabb, semmint neked elsorolom most,
 vízzé változom át. De fölismeri már az imádott
 áradatot, s veti már a folyó el férfi alakját,
 mit fölvelt, s keverülni velem, simul újra habokká.
 Delia áttöri most a mezőt; vak mélybe zuhanva
 Ortygiába jutok, mely nékem kedves a névért,
 mit visel istennőm, s mely először hoz ki a légre.’
 Eddig a nimfa. Az istennő, ama búzanövesztő,
 két kígyót szekerébe befog, zabolázza a szájuk,
 s föld s magas égbolt közt szekerével száll el a légben,
 majd könnyű kocsiját Tritonia-várba kiküldi
 Triptolemusnak; s küld magot is neki, s adja parancsát:
 vesse el azt felerészt parlagba, felét meg ugarba.
 Már Európa fölött, már Ázsia földje fölött is
 átsuhan így a fiú; s útját veszi már Scythiának.
 Lyncus uralkodik ott; Lyncus házába befordul.
 Merről jön, kérdik, hogy hívják, útra miért kelt,
 s merre hazája; ‘Hazám’, így szól ő, ‘híres Athenae;
 Triptolemus vagyok én; se hajóval, az áradat útján,
 s nem jöttem lábon; légben lehetett ideszállnom.
 Én a Ceres-adományt hozom el, mit a földbe ha hintünk,
 dúsmagu szép aratás, szelid étek lészen a kincsünk.’
 Ezt megirigyli a barbár; s hogy maga légyen e jónak
 ős-szerzője, fogadja barátian, éjjel azonban
 álmában törrel tör rá: döfné a szívébe,
 s váltja hiúzzá őt a Ceres keze, s újra a légbe
 rendeli szent kígyós kocsijával a mopsopi ifjút.«
 Bölcs dalait legszebb nővérünk itt befejezte.
 Ekkor a nimfák mind kijelentik, hogy Heliconnak
 istennői a győzők. S hogy szidalomra fakadtak
 most a levertek, »Mert«, így szólt, »nem elég, hogy a versenyt

elvesztettétek, rágalmat is ontana szátok,
és a szivünkben már nem hagytok csöppnyi türelmet,
hát büntetni fogunk, s hova hív haragunk, oda tartunk.«
Gúnnal az Emathisok haragos szavait kikacagják,
szólni akarnak, erős lármával vetni ki karjuk,
s íme, a körmükből, látják, kitolulnak a tollak,
és hogy a karjukat is tollak sűrű pelyhe borítja;
egymáson látják, hogy csőrré, szörnyü keménnyé
vált ajakuk, sűrűség szárnyas seregét gyarapítják.
Mellüket ütnek már, de amint csak moccan a karjuk,
légbe emelkednek; sűrű berkek szégyene, szarkák.
Bennük a sok locsogó bő szó ma is annyira buzgó,
mint rég, és a rekedt csörgő csacsogásra a készség.

HATODIK KÖNYV

ARACHNE

Adta fülét szívesen Tritonia szózataiknak,
Aonisok dalait s méltó haraguk helyeselte.
Majd „Dicsérni kevés, dicsérjenek engem is;” így szól,
„istenségünket sose tűrjük semmibe venni.”
Sújtani kész végzettel Arachnét Maeoniában,
mert hallotta: e lány nem gyatrább gyapjuszövésben
nála. Neves nem volt sem rangról, sem születésről,
csak művészetről. Idmon, colophoni, az apja,
mártogatott szomjas gyapjút phocaeai bíbor
nedvbe. Az anyja nem élt; alacsonysoru volt, az urával
egyrangú. De a lány lyd városokon nemenyésző
hírré jutott szorgalmával, noha póri családból
lett, s noha városa is kicsi volt, falu szinte, Hypaepa.
Hogy csoda-munkáját láthassák, gyakran esett meg:
szőlőskertjüket elhagyták a timolusi nimfák,
Pactolus folyamát odahagyták gyakran a nimfák.
Nemcsak az elkészült szövetet volt nézni mulatság;
azt is, ahogy készült: mert bájjal tette a dolgát.
Hisz ha akár nyers gyapjút gyűjtötte gomolyba,
vagy ha az ujjaival munkált, s mikor újra meg újra
finom fellegeket fosztott ki a gyapjufüzérből,
vagy sima orsóját könnyen forgatta hüvelyke,
vagy hímzett, vélnéd: maga Pallas volt tanítója.
Sérti e gondolat is, letagadja e nagy tanítót is,
„Versengjen velem ő; érhet”, szól, „bármi, ha vesztek”.

Pallas, anyó-képet s vendéghajat öltve, fehérét,
megjelenik, bottal lépdél, vén s gyöngé tagokkal,
s így szólítja meg őt: „A magas kor nemcsak ijesztő
dolgokkal gazdag: nagy idő- s a tapasztalat eljő.
Hallgass rám, le ne nézz: csak légy te a földilakók közt
legjobb gyapjuszövő, hírednek ez épp elegendő;
istennőt versenyre ne hívj ki, de merszed esengő
szókkal tedd jóvá; könyörölni fog ő a könyörgőn.”
Rá a leány görbén pillant, fonalát leereszti,
fékezi még a kezét, de az arcán lángol a méreg,
s adja az álcázott Pallasnak e szókkal a választ:
„Gyöngéeszü, te, nagyon fölemésztett már az öregség,
s túlsokat élni megárt. Az ilyen szót, hogyha menyed van,
hallja csak az; s lányod ha akad, csak hallja a lányod.
Nékem eszem van elég; sose hidd, hogy tőled az intés
használhat nékem, sose lesz más vélekedésem.
Mért nem jön maga el? Mért fél vállalni a versenyt?”
„Eljött” - mondja az istennő, veti messze a vénkort,
s Pallasként ott áll. Leborulnak előtte a nimfák
s lányai Mygdoniának; a szűz egyedül riadatlan.
Elpirosult mégis, nem akarja, de fénylik is, ég is,
tűnik is újra a pír arcáról, mint ha az ég s lég

bíborosul, mihelyest legelőbb felrebben a hajnal,
majd amidőn a nap is fölgyúl, már elhalaványúl.
Megmakacsolja magát, mást nem vágy, csak diadalmát,
és vesztébe rohan; Jupiternek lánya se hátrál,
inteni már nem akar, párharcuk nem halogatja.

Késedelem nélkül kétoldalt áll föl a kettő,
és a finom fonalat ketten két székre feszítik.
Fára feszül a fonál, sok szálát nád különíti,
közben a belfonalt vetik egyre a fürge vetélők,
rendezik ujjaik ezt, vezetik be sűrű fonadékba,
közben a fésűfogak verik egyre, tömítik a szőttest.
S ők igyekeznek, a mellük alatt megkötve ruhájuk,
jár ügyesen karjuk, könnyebbé kedv teszi dolguk.
Itt Tyrus üstjében főtt bíbor-szál szövetik be,
egymástól alig is különült piciny árnyalatokkal,
mint ahogyan ha a nap sugarát átmetszi a zápor,
látszik az ég boltján tarkán a nagyívű szivárvány;
s tündököl abban ezer szép szín, más mindnek a fénye,
mégis az átmenetet soha szem nem tudja kilesni:
hol két sáv szomszéd, azonos; túlszéle megint más.
Máshol arany sújtás szaladoz színezett szövédéek közt,
s szöttesüket beszövik hajdan megesett dolgokkal.

Cecropi várban a Mars dombját hímezte be Pallas
s hajdani híres pört, mely e földnek folyt a nevérl.
Égbeli kétszer hat, Jupiter középütt ül a trónon,
mindjük fenséges; mindnek jól látni az arcán,
hogy melyik is közülük; Jupiternek képe királyi.
Tengerek istene - így szövi - áll, meredő szigonyával
szirtbe csap, és a kemény szirtből, szigony adta-sebéből
tenger szökken elő, bizonyítja: övé ez a város;
ámde magát pajzzsal, fegyverzi hegyes kelevézzel,
hord a fején sisakot, mellét fedi-óvjá az aegis:
s himzi a földet, mely, megütötte az ő gerelyétől,
fölsarjasztja bogyó-terhelten a szőke olajfát,
ámul rajta az ég: diadal koszorúzza a művét.
És, hogy a példákból versenyző társa megértse,
mily jutalom vár rá merszéért, örületéért,
négy sarkába a szöttesnek négy harcot is iktat,
színnel szembetünőek mind, noha csak piciny ábrák.
Thrák Rhodope s Haemos látszik sarkán a szövetnek,
most hólepte hegyek, hanem egykoron emberi testek,
kik nevüket merték elorozni az égi nagyoknak.
Más szegelet pygmaeus anyának mostoha sorsát
ábrázolja, akit Juno győzött le a harcban,
s váltott át daruvá, maga népét öldöklővé.
Antigonét hímezte be még, ki a nagy Jupiternek
versengett feleségével, s kit az égi királynő
szárnyassá bűvölt; nem használt Ilion akkor
néki, se Laomedon, nemzője: de tolla fehérlik,

s csattogató csőrrel tapsol, mint gólya, magának.
Hátra csak egy szeglet van még: Cinyras, az elárvult,
rajta a szentélynek lépcsőjét s lányai testét,
fonja körül karral, könnyezve s a kőre borulva.
Hímzi körül végül békés olajággal a szőttest,
s végzi is így a saját szentelt fájával a munkát.

Ez meg, a maeoni lány, Europe elcsalatását
hímezi: hinnéd, él a bika, s hullámszik a hullám.
Látszik a lány, Europa, amint néz vissza a partra,
társnőket hívogat, s a szökellő hab mikor éri,
megriad és félénk talpát fölhúzza előle.
Asteriét is himzi, amint a sas égberagadja;
s hatyuui szárnyak alatt fekvő szerelemteli Ledát;
s hogy Jupiter satyros képében mint lepi bájos
Nycteist, mint tölti iker-nemzéssel a méhét;
s Amphitryonként mint ejt meg, Tiryntia, téged,
és Danaét arany, Asopist tűz ejti meg - ő az! -,
Mnemosynét pásztor, Deoist többszínű kígyó.
Téged, Neptunus, haragos bika-képben az aeol
lányra ki törsz, hímez; s az Aloidákat Enipeus
képében nemzed; s kosnak Bisaltis, a szűz, hisz;
érett mint csődört gabonák szelid anyja, a szőke,
érett mint madarat kígyóhaju anyja a szárnyas
ménnek téged, s mint delphint fogadott be Melantho.
Mindezek arcát és a helyet, hol a nász megesett volt,
mind odahímezi; földművesként Phoebus amott áll,
s ölyvtollban meg oroszlánbőrben, s pásztor-alakban,
úgy, ahogyan Macareus lányát ejtette meg, Issét;
Liber is, Erigonét aki mint fűrt vonja magához,
s kétalakú Chiront aki ménként nemzeni tudta,
Saturnus. Leheletszerű szál szegi szőttese szélét:
tarka virágkoszorú, repkényfutamokba fonódva.

Pallas sem, s az Írígység sem tudhatta e művet
ócsárolni. A szőke Leányt e siker dühösíti:
tépi az égnek e sok vétkét mutató szövedéket
rögtön szét, s a cytorusi fát fogván, a vetélőt,
három-négyszer az Idmon-lányt veri fejbe, Arachnét.
Ezt a szerencsétlen nem tűrte, nyakára kesergőn
köt kötelet. De mikor fenn függ, megszánja Athena,
és „Élj csak, de azért mégiscsak függj, gonosz;” így szól,
„és ez a bűnhődés - a jövőbe se vedd a reményed -
nemzetségedet és késő unokáid is érje”.
Szólt, s elmentében hecatéi növény nedűjével
hinti meg őt; ahogy éri a mérges nedv, a leánynak
már hajafürtje lehull, füle tűnik, tűnik az orra,
lesz feje pöttömmé, lesz teljes teste kicsinnyé:
oldalt, lába helyett, vékony kicsiny ujjai nőttek,
minden egyéb has lesz; hanem ebből küldi tovább is
szálait és szövö, szorgos pók, szövetét szakadatlan.

NIOBE

Lydia zeng és zúg, Phrygiának városain fut
végig e hír, s az egész földet teletölti beszéddel.
Násza előtt Niobe e leányt ismerte, mikor még
Maeoniában szűzként élt Sipylus közelében;
mégsem okult hona lányának szomorú lakolásán,
hogy tisztelje az égieket s fékezze a nyelvét.
Sokminden teszi büszkévé; de se szép tudománya
férjének, sem a nemzetségük, erős birodalmuk
nem szolgált neki úgy, noha szolgált mind, örömére,
mint magzatjai; öt mondhatták volna anyák közt
legfőbb boldognak, ha magát nem látja is annak.
Tiresias lánysarja, jövődő látnoka, Manto,
járta az utcákat, mivel így ihlette az isten,
s jósszava szólt: „Ismenosi nők, gyülekezzetek egybe,
Latonát s vele két gyermekét tisztelni imával,
tömjént gyűjtva, s a fűrtjeitek telefonva babérrel.
Ajkamon át Latona beszél.” Így tesznek azonnal,
minden thébai nő lombbal koszorúzza a fűrtjét,
táplál szent tüzeket tömjénnel s mondja imáját.

S ím, közeleg Niobe, kísérete sűrű rajával,
fényes arany fonalakkal szőtt phryg pompa-ruhában,
s mennyire mérge megengedi, szép; fodros feje fennen
tündököl, és két válla fölé dús fűrtjei folynak,
így áll meg, gögös szemeit veti szerte, s eképp szól:
„Téboly a csak hallott istent az elé fölemelni,
kit láttok! Latonának mért lángol az oltár,
míg istenségem tömjéntelen? Egymaga volt csak
- Tantalus - édesapám, ki az istenek asztali társa;
Pleiasok huga édesanyám; nagyapám meg a roppant
Atlas: az ég-tengelyt ki nyakán hordozni hatalmas;
míg másik nagyapám Jupiter, s ugyanő az apósom!
Engem félnek a phryg népek, Cadmus fala-vára
engem ural, s ami fejemnek lanthúrja szavára
épült, bástyafalán, s népén vele tartom uralmam;
bárhova is vessem szememet palotámnak ölében,
kincsek egész sokaságát látom; s nézd csak az orcám,
mint istennőé; tedd hozzá: hét a leányom
és ugyanannyi fiam; s menyem és vőm, majd, ugyanennyi.
Hát csak kérdjétek, hogy okom van-e erre a gögre,
és ama Titan-lányt, kinek apja a mittudoménki
Coeus, Latonát, merjétek többrebecsülni;
csöppnyi helyet neki, hogy szüljön, nem adott az egész föld.
Ezt a ti istennőtöket ég, föld, víz kivetette:
számkivetett volt, míg nem szánta meg őt, a bolyongót,
Delos, s így nem szólt: »Földön bolygsz, én meg a vízben,«

és nem adott ingó helyet öneki. Két ivadéka
 lett, hetedannyi, amennyit a méhem adott a világnak.
 Én boldog vagyok; ezt ki tagadja? Az is maradok már;
 Volna, ki nem hiszi el? Bőségem tesz bizonyossá.
 Fennköltebb vagyok én annál, hogy a Sors nekem ártson:
 soktól megfoszthat, több lesz, mit birtokomul hagy.
 Minden félelmen túl van vagyonom; s ha veszítek
 egy-kettőt népes seregéből gyermekimnek,
 kettőig mégsem leszek én megfosztva, amennyi
 Latonának van; s amitől nincs messze a semmi.
 Gyorsan, elég, el az oltártól, a babért le a hajról!”
 Hát a babért leveszik, s az imát immár be se végzik;
 titkon, ahogy lehetett, mormolják néma ajakkal.
 Búsul az urnő fenn, a magas Cynthus tetejében,
 sértetten, s fia-lányához szót szólal eképpen:
 „Rólam, anyátokról, aki büszke, amért titeket szült,
 és akinél istennő főbb nincs, csak maga Juno,
 kétlik az isteniséget, s oly sok századon álló
 szent oltáromtól, ha ti meg nem védtek, elűznek.
 S nem pusztán ez fáj; bőszt tetthez csúf szavakat fűz
 Tantalus, és titeket hátrább mer tenni saját sok
 sarjánál, s engem meddőnek mond (ami órá
 szálljon!), az apja kevély nyelvét így őrzi, mutatja.”
 Toldani esdéssel készült Latona e szókat;
 „Hagyd el,” szól Phoebus, „ha soká sírsz, késik a bosszú.”
 Éppígy szól Phoebé; sebesen levegőegen által
 szállnak a cadmusi bástya fölé, fellegbe takartan.
 Tágas sík térség terül ott el, bástyaközelben,
 hol paripák dobogása dübög, kerekek robogása
 és a goromba paták morzsolják mindig a földet.
 Ott két hős ama hét Amphion-adta vitéből
 lóra szökell, a Tyrus-beli bársonnyal beborított
 hátat nyomja, kezében a dús-arányú zabolával.
 Ismenus közülük, kit először szült meg az anyjuk,
 míg körben futtatja lovát s a kanyarban a vágát
 s habtúró száját fékezgeti büszke lovának,
 „Jaj nekem!” - így harsan, s kebelének legközepében
 álló vesszőt hord, haldokló kézzel a fékszárt
 engedi el, s lassan lecsuszamlík a ló szügye mellett.
 Hozzá legközelebb, hogy a légben hallja zörögni
 azt a tegezt, Sipylus, zabolát megereszt, valamint ha
 felhőt lát a hajós, a vihartól fél, s a lecsüngő
 vásznat mind, csöpp szél se legyen szökevény, kifeszíti.
 Ő zabolát megereszt, de - mitől menekülni hiába -
 űzi a nyíl; s nyaka szirtjében meredezve rezeg már,
 és a csupasz vashegy torkából messzire áll ki.
 Úgyis előrehajolt: átgördül ménje sörényén,
 s lába elé; s forró vérrel fertőzi a földet.
 Phaedimus ott, a szegény, meg az ő s név birtokolója

Tantalus, épp befejezte szokásos munkatevéését,
s ifjui birkózást kezdett, olajos-ragyogásút;
már szorosan fonták, ölelésben, a testüket össze,
mell mellen, mikor ím feszülő húrról fut a vessző,
s átveri, úgy, ahogyan birkózni fonódtak, a kettőt.
Együtt nyögtek föl, s görbedve a kínban, a földre
együtt rogytak alá, s együtt lent fekve, utolszor
nézett szerte szemük, s lelkük kilehelték együtt.
Alphenor odanéz, tüstént veri-tépi a keblét,
száll oda, hogy hidegült testük fölemelje, ölelje,
s hull e kegyes tisztben; mert néki a delosi isten
vészokozó vassal belső részét veri által.
Húzzák azt ki, tüdőt is tép ki magával a kampó,
és levegőbe szökő vérével a lelke kiszökken.
Nyíratlan Damasichthonnak nem is egy sebe lett csak,
ott sebesült meg, ahol térdből kezdődik a lábszár,
térdhajlásában, hol a lágy inak összefonódnak.
S míg ama vészokozó vesszőt kifelé keze vonná,
tollig a torkában torpan meg párja a nyílnak.
Vér löki ezt visszább, a magas levegőbe szökellve,
s csillámló sugarát hosszan beleírja a légbe.
Ilioneus, az utolsó már, könnyörögve hiába
tárja az égre a két karját: „Valamennyi nagy isten,”
- mert nem tudja, hogy itt nem mindhez kell könnyörögni -
„írgalmaz!” Az élő istent megatja a szózat;
vissza nyílat már nem hívhatja. De mégis ez ifjú
könnyű sebben hal, hegye hat szívébe a nyílnak.

Gyász bús hangja, a nép fájdalma, övéi siralma
adta az anyjuknak tudtára e hirtelen omlást,
s ő bámult, hogy az istenek ezt merték cselekedni,
és harag ébredt benne, hogy ezt tudták cselekedni.
Mert már Amphion, apjuk, vasat ütve szívébe,
s véget az éltének vetvén lelt véget a kínra.
Mennyire más Niobe Niobe, mint volt azidőben,
hogy Leto oltáraitól tovaüzte a népét,
s végig a városon át göggel ha vonult, irigyelték
mind az övéi - az ellenség is szánta szegényt már!
Omlik a hült tetemekre, nem is néz sorra se rendre,
osztja szülötteinek végcsókját, mindegyiküknek;
majd halovány kezeit fölemelve az égre, eképp szól:
„Lakj, Latona, az én kínommal jól, te kegyetlen,
lakj csak jól, s hízlald magadat könny-áradatommal,
s vad szivedet: hét holtam után magam is lehanyatlom;
győztél, ellenség, örvendezz, ülj diadalmat.
Győztél? Több sarjam maradott nékem nyomorultnak,
nálad, a boldognál; s győzők, bármily nagy a gyászom.”

Mondja; de megfeszített kézíven pattan az ivhúr;
megrémül mindenki, csupán Niobe nem, e hangtól;
balsorstól bátor. Leeresztett hajjal a lányok

álltak a testvérek testénél gyászfeketében.
Egy közülük lehajol, nyílvesszőt húz ki a holtból,
s máris a holt testvér arcára, halódva hanyatlik.
Másik, amint szomorú anyját nyugtatni akarja,
hirtelen elnémul, sebe kétrét görbiti testét,
s zárul az ajka, de csak miután kilehelte a lelkét.
Az rohan, úgy rogy alá; leomol hűgára a másik,
úgy hal; amaz búvik; látszik, még reszket amott egy.
Hat hajadon holt már, kiki más-más sebben esett el;
hátra csak egy maradott, akit anyja föld el köpenyével
s testével. „Hagyd meg nekem ezt - így sír -, az utolsót,
ezt, ki a legkicsinyebb oly sok közt, kérlek, ez egyet.”
Míg esd, az, ki miatt esd, eldől. Ő maga árván,
drága szülötteinek s férjének holtteteménél
ül bútól mereven. Szélben hajafürtje se lebben,
arcán nincs vérszín; szomorú orcái felett nyílt
két szeme nem rebben, lényében semmisem élő.
Megmerevült inye közt jéggé vált végül a nyelve,
bénulnak restté az erek testében örökké;
már nyaka sem mozdul, karját nem emelheti többé;
lábai nem lépnek, belül is csak szikla a teste.
Mégis sír; kavart forgószél vitte honába,
át a magas légen. Gyökeret ver a hegy tetejében,
olvadozik, s márvány testéből könnypatak omlik.

A LYCIAI PARASZTOK

Most azután igazán látván Latona haragját,
férfiu, nő, mind félt, s kiki buzgóbb áhítatával
tiszteli Latonát, ikrek szent mennyei anyját.
S mint történni szokott, a jelen földézi a múltat.
Így szól egy közülük: „Lyciának dús mezején sem
járt büntetlen a nép, mikor őt lebecsülte, az úrnőt.
Híre e tettek ugyan nem nagy, kicsinyek cselekedték,
ámde csodás. A helyet, hol történt, és ama posványt
láttam; mert öreg édesapám, utazásra erőtlén,
engem küldött el, hogy hozzak válogatott szép
barmokat épp onnan, s vezetőül egy ottani embert,
s társul mellémvett. Akivel míg nézem a rétet,
íme a tó közepén hamutól feketült öreg oltár
állt, remegő nádak sűrűjétől körbefogottan.
Ott meg is állt vezetőm, és mormolt félve: »Kegyes légy«;
és ugyanúgy magam is mormoltam véle: »Kegyes légy.«
Naisoké, vagy Faunusnak szentelt-e az oltár,
vagy helyi istenség, aki kapta? Felelt a szavamra:
»Nem helyi istenségé,« szólt, »te fiú, ez az oltár;
tudd meg: azé, akitől egykor Jupiter felesége
megtagadott minden földet, s kit Delos, a bolygó
kis sziget is nehezen fogadott be, akárhogy esengett.
Ott pálmát s Pallas fáját markolva, világra
hozta a két ikret Latona; a mostoha bánta.
S innen is üzte tovább Juno a szülőt, aki két kis
isteni szent gyerekét, mondják, hordozta ölében.
Már a Chimaera-szülő földön, forró Lyciában
járt és elfáradt hosszú útjában az úrnő,
vad forró levegő szomját epedésig emelte,
tejfeszes emlőit két szomjú sarja kiszívta.
S ím, mély völgynek ölén, rá lát, iható vizü tó van,
földmivelő-nép szed fűz vesszőt parti szegélyén,
és a mocsárszerető nádat, sást gyűjti csomóba.
Hát odatart Titania most, s ott térdel a földre,
merni a hús habból, lecsitítani véle a szomját.
Tiltja a póri csapat; megkérdezi tőlük az úrnő:
‘Mért akadályoztok, hogy igyam? Közkincs az ivóvíz.
Mert hisz a természet napot és levegőt soha nem tett
senki sajátjává, se vizet; közkincs ez a tó is.
S mégis ezért esdem. Nem akarnám benne a testem,
mely pedig oly lankadt, lefürösztetni, tagjaimat nem,
szomjamat enyhiteném. Mert szólok s száraz az ajkam,
gégém összeaszott, szavam ösvényt benne alig lel.
Nektár lesz nekem itt ez a víz: vele életet adtok,
megvallom; ha a habjához jutok, életem újul.

Irgalmazzatok értük is itt, kik karjukat ölből
nyújtják, két kicsimért.’ S karját épp tárta a kettő.
Istennő-ajkról kire nem hat a lágyszavu esdés?
S ők távoltage tartják makacsul, fenyegetve, azért is,
hogy hamar álljon odébb, s szitkokkal sértegetik még.
És még ez sem elég, kézzel meg lábbal a tónak
mélyét felverik és ugrálnak is erre meg arra
bőszén, s lágyszapot vernek föl forgatagából.
Szomját most a harag tovaergeti; nem könyörög már
Coeus lánya a sok hitványhoz; s isteni nőhöz
méltatlan nem eseng; tenyerét föl a csillagos égre
tárja: ‘Csak éljeteztek itt,’ így szól ‘e mocsárban örökké!’
Lőn, ahogy óhajtott az úrnő: víznek örülnek,
s olykor egész testük lemerítik a mély mocsarakba,
olykor meg kiütik fejüket; vagy a vízszínen úsznak;
gyakran a tó partjára kiülnek, gyakran a hűvös
habba ugornak alá ismét. Gyakorolva ma is még
pörlésben csúf nyelvüket, és szégyentelen egyre,
habnak alá bukván, bukván is a szitkukat ontják.
Már szavuk is rekedez; s a nyakuk s felfűva pofájuk,
szájuk nyílását naggyá teszi rágalom-árjuk;
vállból nő a fejük, s közbül nyoma vész a nyakuknak;
hátuk zöld, s a hasuk - testük fő része - fehérlik;
és az iszapba szökellnek e mostlett lények, a békák.«”

MARSYAS. PELOPS

Egy közülünk miután Lycie-beliek veszedelmét
elmondotta, akad másik szóló: a szatírról,
kit Latona szülötte legyőzött tritoni sípon,
s megkínzott, s aki így kiabált: „Mért rántsz ki magamból?
Ennyit a sípomnak szava, bánom bánva, nem ért meg!”
Testéről bőrét, míg ő ezt sírta, letépték;
tisztá merő seb volt, csöpögött mindenhol a vére,
meztelenül inait lehetett már látni, az ér mind
bőrtakarótlan ver, s ugrál; számlálni lehetne
megrángó beleit s mellében az izmai szálát.
Faunjai szántóknak, sűrű erdők isteni népe,
és a fivér szatírok, meg a most is kedves Olympus
sírva siratták mind, meg a nimfák, s mind, ki a bérce
csordát és gyapjas nyáját legelőre terelget.
Akkor a termőföld, könnyüktől ázva, a könnyet
mind befogadta, a könnyet alanti érbe beszívta;
vízzé tette előbb, azután kifolyatta a légre.
S róla e gyors folyamat, mi lefut meredek peremek közt,
Marsyas - így nevezik, Phrygiának tiszta folyóját.
Íly példák hallása után tér vissza az újabb
bajhoz a nép, és Amphion gyászolja s a törzsét.
Ám az anyát épp nem. De akadt, aki érte is ejtett
könnyet, a hír így tartja, Pelops, megmeztelenítve
mellét, balvállát - mely ivorból volt - kitakarta.
Vállá, mikor született, hús volt s egyszínű a jobbal;
ám később, mikor apjának keze feldarabolta,
össze az égilakók illesztvén, mindene megvolt,
csak mi a nyak meg a váll közt áll, az a csöpp kicsi rész nem.
Hát oda ők elefántcsontot tettek segítőül,
s íme Pelops, mikor ez kész lett, vele újra egész lett.

PROGNE ÉS PHILOMELA

Jöttek a környékbéli nagyok, szomszéd fejedelmek
városaik kérték mindet, vigyenek neki vigaszt:
Argos városa, Spárta is, és a pelopsi Mycenae,
és Calydon, mit még nem gyűlölt büszke Diana,
termő Orchomenos, s ércről nagyhírű Corinthos,
Messene a makacs, Patrae s a kicsinyke Cleonae,
Neleus vára Pylos, s még nem Pitheus laka Troezen,
és mit a kétperemű Isthmos zár földje körébe,
és mi a kétperemű Isthmostól messzire látszik.
Hinni ki is merné, hogy, Athén, egyedül te maradsz el.
Háboru volt, ami meggátolt, tág tengeren átkelt
vad seregek fenyegették ekkor mopsopi bástyád.
Thrák Tereus azokat szétverte segély-seregével,
s nagyranövelte vitézi nevét e dicső diadalma.
Pandion pedig őt, aki dús és nagyseregű volt,
s nemzetsége Gradivustól eredett, a magastól,
Progne férjéül kiszemelte. De sem maga Juno,
sem Hymenaeus s Gratia sem volt ott lakodalmán;
Eumenisek sírról vett fáklyát vittek előtte,
Eumenisek terítették ágát, csúnya bagoly szállt
házfedelükre s a nászháznak tetején települt meg.
Hitvessé ez a baljós jel, s ez tette szülővé
Prognét és Tereust. Hanem ujjong Thracia mégis;
ők is hálaimát mondtak, s azt a napot, mely
Pandion lányát a vitézhez fűzte, s amazt is,
melyen Itys született, ünneppé tenni kívánták.
Ennyire rejtve a jó. Titan átvitte őt őszön
már az időt, ötször forgatta meg újra az évet,
hogy Progne hizelegve eképp szólt férjeurához:
„Hogyha szeretsz, küldj el húgomhoz látogatóba,
vagy pedig ő jöjjön hozzánk; s ígérd meg ipadnak:
visszakerül hamarost; nagy ajándék, hogyha hugomnak
látását megadod.” Tereus tatokat tesz a tenger
tajtékjára, vitorlával s evezőkkel eredt el
Cecropsnak kikötőjéhez, piraeusi parthoz.

Lép az apósa elé, a kezét kulcsolja kezébe,
s jó jelben kezdődik após és vő csevegése.
Jötte okáról szól, elmondja a hitvesi kérést,
és megigéri az elküldött gyors visszahozását;
s jön Philomela, belép sugaras szép öltözetében,
ő maga szebbsugarú; ilyenek, ha a rengetegekben
járnak a naisok és dryasok, mondják, a ligetben,
már ha reájuk ilyen köntöst adsz és ilyen ékszert.
Nem másként lobogott Tereus láttára a szűznek,
mint ha tüzet raknak sok sárga kalásznak alája,

vagy ha a szénakazalt s lombot lángokba borítják.
Szép az a lányarc is; de a férfit vágya is űzi,
mely vele jött a világra: a nép ott kéjt hamar áhít,
perzseli őt így hát a saját meg a népe hibája.
Vágyik a lány kíséreit megvenni azonnal,
vonni a hű dajkát pártjára, kínálni a lánynak
ékes ajándékot, birodalmát rápazarolni,
s elhurcolni talán s vad harcban védeni aztán;
nincs, mire nem képes, zabolátlan gerjedelembe,
és kebelében alig fér már el a vágyakozó láng.
Kín számára a késlekedés, szól vágyva az ajka
Progne vágyáról, s maga vágyát rejti alatta.
Ékesszólóvá szerelem teszi; és valahányszor
túlmege az illendőn, ezt Progne - mondja - kívánja.
Sír is - mintha a könny Prognénak volna parancsa!
Égilakók! A halandóknak szívében a mély éj
mennyre vak! Tereust épp vétke mutatja erényes
hű hitvesnek, a bűne miatt lesz része dicséret.
Még Philomela is ezt óhajtja, az apja nyakába
két karját veti gyöngéden, hadd lássa a nővért,
kéri, akár üdvét, pedig üdvét rontja el evvel.
Tereus nézi a lányt, s vele már elképzeli kékét,
látja a csókjait és két karját látja ölelni,
s mindez csak táplálja dühét, lobbantja szerelmét;
és apját valahányszor a lány megölelte, az apja
óhajt lenni; de bőszen dűhe úgy sem lenne szelídebb.
Két kérés az apát meggyőzi. A lányka is örvend,
és hálát rebeg, és kettőjük szép sikerének
véli - szerencsétlen! - kettőjük majdani gyászát.

Phoebus dolgából nem sok volt hátra: Olympus
lejtőjén pattogtak már paripái patái;
most fejedelmi ebéd s Bacchus vár rájuk aranyló
serlegben; s testük szelid álom kapja meg aztán.
Fekszik az odrysi ur egyedül, de a zsenge leányért
gerjed, a mozdulatát, arcát, elképzeli karját,
s mit még nem látott, ahogyan kívánja: a lángját
ő maga szítja: a vágyó gond veri messze az álmát.
S Pandion, hogy a nap felkelt, fogván veje jobbját,
felfakadó könny közt a leányt rábízta, s eképp szól:
„Őt hát, kedves vőm, miután szeretet követelte,
és két lányom akarta, te is, Tereus, velük együtt,
átadom; ám kérlek, becsületre, rokon-kebelünkre,
s isteneinkre is: óvd őt, mint apa szokta szelíden,
s nyűgös öregségem mézédés vigasz-adóját
(minden késlekedés hosszú) küldd vissza sietve.
És te, amint teheted (hisz elég, hogy távol a nénéd!),
hogya kegyesség él benned, gyere vissza, leányom.”
Mondva e búcsuszavát, lányára lehelte a csókját,
könnyei meg hulltak szelíden, míg mondta beszédét;

kettőjük jobbát zálogként kéri a szóra,
egymáshoz kulcsolja kezük; lányát, unokáját
majd a nevében a messze vidéken, kéri, köszöntsék;
és csak alig mondott végbúcsut, bő zokogás közt,
szíve gonosz sejtelmeitől megretten a lelke.

Rögtön, amint Philomela fölért ama cifra hajóra,
és evezők tengert értek; partot taszítottak,
„Győztünk!” harsan a bösz, „velem óhaja, vágya szívemnek”.

Ujjong, és alig is képes gyönyörét halogatni,
és a szemét a gonosz soha nem veszi már le a lányról,
nem másképp, valamint Jupiter rabló sasa, görbe
karmaiból a nyulat, magasan, fészkébe bocsátja:
nem menekülhet a rab, zsákmányát nézi a rabló.

Végét érte az út, fáradt bárkájuk öléből
partra kilépnek mind, s a király viszi bérc tetejére
Pandion lányát, egy akolba, a rengeteg erdön,
és ama sápadózó, félő, mindent-remegő lányt,
nővérét aki hogy hol van, kérdezgeti sírva,
ott börtönzi be; szörny-vágyát megvallja, s a gyöngye
szűzet erőszakkal letiporja, hiába sikoltoz
apja után, nővére után, s a nagy égilakókért.

Reszket, mint riadott bárány, mely a farkasi szájból
megsebesülve imént szabadult s nem bátorodik még;
vagy valamint a galamb, tollát ha benedvezi vére,
reszket még a mohú karmoktól, mik belevájtak.

Végre magáhozért, szaggatta haját, a leomlót,
mint aki gyászban van, mellét mardosta a marka,
és kartárva riadt: „Jaj, barbár, jaj, te kegyetlen,
mit tettél, te gonosz? Szava, gyöngéd könnye apámnak
nem tartott féken, nővérem hű szíve, az sem,
sem szüzességem, sem hitvesi szent köteléked.

Mindent feldúltál; ágyas vagyok ott, hol a néném
hitves, kettős férj te magad; s rám itt lakolás vár.
Életemet, te gálád, mért nem veszed el, hiszen úgyis
ez van hátra csak! Ó, bár tetted volna előbb, mint
vétkes nászodat: úgy árnyam ment volna a büntől.

Hogyha a föntiek ezt látják, ha az isteniségük
ér valamit, ha velem minden még el nem enyészett,
megbűnhődöl még értem. Mert félrevetem már
mind a szemérmet s elmondom bösz tetted a népnek,
hogyha közé mehetek; ha meg erdőmélybe rekesztesz,
rengeteget megtölt, sziklát indít meg a hangom.

Hallja a isteni lég mindezt, s ha ki benne van isten!”

Mindettől a gonosz zsarnoknak bösz dühe támadt,
és riadalma se volt kicsi; mindkét indulatában
kardját, mely derekán függött, szabadítja hüvelyből,
markol a lány fürtjébe, a karját hátracsavarja,
s megköti. Nyújtja elé torkát Philomela örömmel,
látva a kard fényét, vesztének látja reményét;

ő meg az elszörnyedtnék, az apját hívogatónak
 s szólani küzdőnek nyelvét csiptette fogóba,
 s elszeli vad vassal. Töve ráng a torokban a nyelvnek,
 míg maga lent a sötét földön reszketve morog már,
 s mint a levágott kígyófark ugrálva vonaglik,
 úgy ráng haldoklón, úrnője nyomát keresően.
 Mondják, még ez után is (alig hihetem) bujaságát
 szétrongyolt testén a leánynak tölti ki többször.
 És Progne elibé tud térni e tettek után is.
 Ez meglátja urát, s hűgáról kérdezi; Tereus
 felsóhajt ravaszul s holtáról mond neki álhírt,
 s könnyei elhitetik. Válláról tépi le Progne
 mind a ruhát, az aranydíszeit, sugaras ragyogását,
 ölt feketét, rendez temetést, állít föl üres sírt,
 engesztelve ad áldozatot (pedig él az) a holtnak,
 és sír érte, akit más okból kéne siratni.
 Kétszer hat jelen át befutott a nap egy kerek évet;
 mit kezdjen Philomela? Szökést akadályoz az őrség,
 szörnyű szilárd sziklák a falak, meredezve körítik,
 s néma a szája, nem adhat hírt. De a kín leleményes,
 és nyomorúságok közt gyakran fürge az elme.
 Barbár hímzőszékre feszít ravaszul szövédéket,
 és a fehér fonalak közibe bíbor betűket sző,
 bűnt kijelentőket; s amikor kész, szolgálóleánynak
 hogy vigye úrnőjéhez, kérvén néma jelekkel,
 adja. S ez elviszi Prognéhoz, nem tudva, mit is visz.
 Most a gonosz zsarnok felesége kibontja a köntöst,
 és a saját sorsát kibetűzi, a szörnyű leírást,
 majd (csoda, hogy képes rá) hallgat: kín köti ajkát,
 s méltó nagy szavakat nem lel felháborodása;
 könnyre időt nem szán; jogosat s tilosat kever egybe
 terveiben, s csak a megtorlást áhítja szünetlen.
 Jött az az ünnepség, mit minden harmadik évben
 éjszaka sithoni nők Bacchusnak tartani szoktak.
 Éjszaka zeng Rhodope élesszavu réz zsvájával;
 éjszaka lép ki a házából, és ölt fel az úrnő
 szent szertartáshoz köntöst, vészes hadifegyvert.
 Szőlőlomb a fején, szarvasbőr csüng le a balján,
 míg jobbvállá fölött könnyű kelevéz nyele nyugszik.
 Száll ligetek mélyén, kísérő nő-csapat élén
 rémületes Progne, a szivét vad kínjai dúlják,
 s bacchusi örületet színlel. S hogy a rejtekig ér el, ott
 felüvölt, őrvölgybe süvölt, a kaput beszakítja,
 és kiragadja hugát, veti rá is bacchusi díszét,
 rejti az orcáját buja repkény lombozatával,
 és az elámultat várába ragadja magával.
 Látja, a gaztévő küszöbére került, Philomela;
 borzad a bús boldogtalan, és belesápad az arca.
 Lel helyet ott Progne, szent köntöst húz le hűgáról,

s szégyenlős arcát megfosztja a bacchusi lombtól;
át is ölelte; de az szemeit rá föl nem emelte,
mert hisz a nényénél ágyasnak tartja magát, fél.
Földre lesütve szemét a leány esküdni kívánna,
isteneket híván tanunak, hogy erőszak okozta
azt a gyalázatot - ezt hang nélkül mind keze közli.
Ég, s a dühét Progne nem fékezi, húga siralmát
így korholja vadul: „Nincs szükség könnyre, panaszra,
inkább vasra, s ha van, mi talán még több is a vasnál.
Minden iszonyra, hugom, hidd el, hogy kész vagyok immár.
Vagy fejedelmi lakom fáklyákkal lángbaborítom,
és Tereust, a tüzek torkába taszítom, a tettest,
vagy szemeit, nyelvét, vagy mely megtépte szemérmed,
tagját vad vassal kiszakítom, vagy buja lelkét
űzöm ezer seben át kifelé. Nagy tettere vagyok kész;
s hogy mi legyen, habozom.” Míg Progne mondja e szókat,
jó Itys anyjához. Mit kezdjen, eszébe azonnal
ez juttatja; kegyetlen szemmel néz kicsinyére,
„Ó, be hasonló vagy te apádhoz”, mondja, de mást sem;
készíti bús tettét csöndben, forr néma dühében.
Mégis, hogy közelebb lépett fia, és az anyához
üdvözlő szót szólt, s kis karja nyakára fonódott,
s gyermeki hízelgés közepette adott neki csókot,
megrendült a szülőanya, és megtört a haragja,
és a szeméből, bár nem akarta, a könnyei hulltak;
csakhogy amint már félt, hogy még a szülői kegyesség
ingadozásba taszítja, szemét hűgára vetette;
majd néz kettőjükre: „Miért”, ezt kérdezi, „mozdul
nyelve emennek hízelgésre, s a nyelve hol annak?
S míg ez anyának hív, nővérek miért nem a másik?
Pandion lánysarja, vigyázz; és lásd, ki a férjed!
El ne fajulj! Tereus az; bűn érezni iránta.”

Rögtön fogja Ityst, mint Ganges-parton a tigris
hogya szopós szarvasborjat ragad át sűrű erdőn;
majd hogy a kastélynak rejtettebb részeit érték,
már a kezét tárót, és hogy mi a végzete, látót,
és az „Anyá”-t, az „Anyá”-t riadót, a nyakábfonódót,
átdöfi Progne ott, hol a mell függ össze s az oldal,
és el sem fordul. Nem kellett több a fiúnak,
mint egy seb; torkát vassal szeli el Philomela,
s még remegő, lelkéből még valamit meg is őrző
tagjait elnyesték, főzik már üstben a testét,
nyársra a más részét vonják: tele házuk a vérrrel.
Íly lakomához hívja a nő Tereust, a tudatlant,
és hazudik neki oly ünnep-lakomát, min a férj csak
egymaga étkezhet, szolgálakat, társakat elküld.
Ősei trónszékén Tereus most egymaga ott ül,
étkezik és a saját húsát halmozza hasába.
S oly nagy az éj az eszében, „Ityst hívjátok”, eképp szól.

Már iszonyú örömét nem képes rejteni Progne,
szörnyű tettének maga óhajt hírnöke lenni.
„Bent van, akit hívogatsz”, így szól. Az néz körül egyre,
s kérdezi, hol van hát. S mikor ismét kérdezi, hívja,
úgy ahogyan szétszórt fűrtjét szennyezte a vad tett,
ugrik elő Philomela, Itys vérlepte fejével,
és arcába hajítja; sosem volt akkora vágya
hogy megszólaljon s örömét tanusítani tudja.
Ekkor a Thrák iszonyú zajjal feldönti az asztalt,
hívja a kígyófűrtös nők Styx-völgyi csapatját,
és a befalt tagokat, kebelét kihasítva, akarja
hogya lehetne kihányni talán, iszonyú lakomáját;
sír, s a szegény fiu gyász-sírjának vallja személyét;
űzi a Pandion két lányát, kardvasa-vonva.
Cecropisok testét vélnéd hogy lengeti tollszárny:
támadt is tolluk. Röpül egy a berek sűrűjébe,
másik eresznek alá, mellén még ott van a gyilkos
tett jele, nem tűnt el, tollán nyoma látszik a vérnek.
Majd maga Tereus is, kit a méreg, a bosszu siettet,
szárnyassá alakult, fejbúbján bóbíta buggyant,
csőre pedig valamint kardpenge tolakszik előre:
új neve: banka; az arca előtt mint fegyver a csőre.

BOREAS. ZETES ÉS CALAIS

Bánata Pandiont, mielőtt még ért vala aggkort,
Tartaros árnaihoz küldötte időnek előtte.
És a jogart, az uralmat Erechtheus kapta utána;
fegyvere és az igaz szív őt versenyt segítették.
Kétszer két fia volt neki és ugyanannyi leánya;
egyformán gyönyörű közülük kettőnek alakja.
Aeolides Cephalus volt boldog hitvese egynek,
Procrisnak; Boreasnak Tereus árt, meg a thrákok.
Hosszan várt Orithyiára az isten: a kedves
lányt kérlelte szelíd szóval, soha durva erővel.
Hízelgése hiába esett; gyúlt szörnyű haragra,
mely hisz e szél-istennek amúgyis régi szokása,
„Méltán ért szégyen;” mondotta, „a fegyvereim mért
hagytam el, és nagy erőm, mérgem, dúló dühödésem;
mért könnyörögtem, hisz hozzám sosem illik az esdés.
Énhozzám vad erő illik, vele felleget űzők,
tengereket kavarak, csavarok ki csomóshasu tölgyet,
dermesztek havat, ostromozom sűrű jéggel a földet.
S hogyha fivéreimet meglátom a tágterű égben,
mert az az én pályám, úgy ütközöm övelük össze,
hogy fölharsog a lég, amikor csattogva csatázunk,
és felhő-hasadékokból kiszökellnek a lángok.
Én, ha a föld öblös barlang-mélyébe leszállok,
minden boltozatát bősziűlt hátamra emelve,
szellemeket megrémítek, megijesztem a földet.
Nászom elérnem eképpen kellett volna; s Erechtheust
így az apósommá tennem, sose lágyan esengnem.”
Így szólott Boreas, legalábbis nem szelidebben,
s tárta ki két szárnyát, miknek rázása a földre
szörnyű vihart fűtt-vert, s borzolta a tágterű tengert.
Por-köpenyét égig meredő hegyeken viszi végig,
söpri a földet, a sápadt lányt ködös éjbe takartan
s rőt szárnyaival felölelve ragadja magával.
Míg szállt, még inkább lobogott sok szívbeli lángja,
s nem szüntette előbb a magasban légi futását,
míg a cicon nép földjéig nem vitte, a rabló.
Orithyia e jég-úrnak lett ott felesége,
és anya is, mert két gyereket szült néki: e kettő
szárnyait apjától, minden mást tőle öröklött.
Nem szárnnyal született, mondják, ez a két kicsi gyermek,
míg rőt fűrtjeiket meg nem toldotta szakálluk,
addig tolla se volt Zetesnek, sem Calaisnak.
Mint a madárnak, csak később sarjadt ki a tolluk
kétoldalt; s akkor kezdett pelyhedzeni álluk.
S ők hogy a gyermeki kor tovatűnt, mert jött a legénykor,
hős minyasokkal, sugaras-tüzű gyapjura vágyva,
szálltak a még sosem ismert vízre, hajóval először.

HETEDIK KÖNYV

IASON ÉS MEDEA

Szelte az árt minyasi fiak pagasaei hajója;
s ím Phineus, ki bajos vénségét vont a szünetlen
éjben, elébük tűnt; s Aquilo két sarja a szárnyas
szűzeket ajka elöl a siralmas öregnek elűzte;
s végül, vészek után - vezetőjük a híres Iason -
értek a dűsiszapú Phasis zuhogó folyamához.
Majd a királytól ott, követelve a phrixosi gyapjút,
megkapják számos kijelölt iszonyú feladatjuk,
s közben az Aeetes-lányban nagy vágy tüze lobban;
vergődik hosszan, de az ész nem tudja legyűrni
örjöngő vágyát. „Medea, hiába vonakszol;
mert az utadban egy istenség áll;” szól, „s csoda volna,
hogyha nem az, vagy olyan, mit az ember hív szerelemnek.
Mert, mit apám követel, mért látom szörnyü keménynek?
Szörnyü kemény, csakugyan. Kit csak most látok először,
éltét mért féltet? Mért reszketek ennyire érte?
Áttüzesült szűzlány-melledből verd ki e lángot,
hogyha tudod, te szegény! Jobban volnék, ha tehetném.
Új az erő, mi magával ránt. Mást súg a kívánság,
mást az eszem. Látom, mi a jobb, jól látva helyeslem;
és ami rossz, követem. Mért lángolsz, szüzi királylány,
egy jövevényért, nászt mért áhítsz messzi vidéken?
Ad méltót szerelemre e föld is. E férfi megél-e,
meghal-e, isteneinktől függ. De csak éljen! E kérés
nem tiltott szerelem nélkül sem; hisz mi a vétke?
Kit nem hat meg Iason ifjúsága? - Az ádáz.
S nemzetsége, vitézi erénye? S ha más se, csak ékes
arca, vajon kit nem? De nekem meghatja a szívem!
S hogyha segítségem nem adom, bika torka tüzel rá,
s önveteményeivel, földből-nőtt fegyveresekkel
vívja meg ütközetét, vagy a sárkány falja be testét.
S én ezt eltűrjem? Tigris szült, és a szívemnek
vas van s kő a helyén, ezt kell majd vallanom akkor.
Mért nem nézem hát vesztét, szemem ekkora bűnnel
mért nem fertőzöm s rá mért nem uszítom a csordát?
S álmatlan sárkányt, földből-kélt bösz daliákat?
Jobbra segítsen az ég! Hanem ezt sosem esdenem illik,
inkább megtennem. - S áruljam el édesapámnak
országát, s jövevény idegent védjek vele szemben,
általam és ne velem hogy a vásznát tárja a szélnek,
s mást vegyen el; s engem, Medeát, várjon a bosszú?
Hogyha ilyet tud tenni, élémbe ha mást mer emelni,
haljon a hálátlan. De hisz arca ilyesmire nem vall,
látom a lelke nemességét, deli termete báját,
meg nem csal, hiszem, érdememet sose fogja feledni.

S majd meg is esketem őt, s tanunak megidézem az összes isteneket. Mit félsz? Bizonyos már. Láss neki, üzz el minden késlekedést: s az adósod örökre Iason; ünnepi fáklyák közt férjed lesz, s mint szabadítót messzi pelasg várakban anyák szerető raja tisztel. Hát hugomat meg öcsémet, apámat, az isteneinket s itthoni földemet elhagyjam, tovaszökjem a széllel? Csakhogy apám adáz, tudom én, s e szülőháza barbár, és az öcsém gyermek, s húgomnak szíve velem van; bennem a legmagasabb isten. S amit elhagyok itten, nem nagy; - a vágyam igen. Mentője acháji fiaknak szebb földet s oly városokat, miknek neve-híre él itt is, látok, s gyönyörű művészetük ékét; és, akiért a világ minden kincsét odaadnám, Aesonides ha a férjem lesz, majd kedvel az ég is: boldoghírű, a csillagokat fogom ütni fejemmel. Mit nekem oly szirtek, mikről rege szól, hogy a vízben összeverik peremük, s a hajók rontója Charybdis, mely habokat szürcsöl s kiokád, s derekán vad ebekkel rabló Scylla, sicul vízből kiugatva dühöngő? Annak ölen leszek én, akiért tüzem ég, odabúva mindig Iasonhoz, járom: sose félek az áron; vagy ha igen, sohasem magamért, csakis érte, a férjért. Hát házasságnak véled, szép névvel a vétked szépitened, Medea? Vigyázd, hova érsz a tilosban s meddig! Ameddig még teheted, menekülj el a büntől.” Szólt, s elibé az erény, a kegyesség állt, s a szemérem; s már-már megszaladó, már vesztes szinte Cupido.

Majd meg a Perseis Hecate oltára elé ment, mit rejtett erdő borított, és hús liget árnya. Újra erős volt már, a legyőzött hév lecsitult már, s Aesonidest amihelyt meglátta, a lángja föléledt. Arca pirossá vált, orcáira újra a tűz szállt; mint ahogyan táplálékot nyer a szél erejétől mely hamu halma alatt rejtőzik, a csöpp kicsi szikra, megnő egyszeriben s lobog újra a régi erőben, így az a már szelidült szerelem, lankadtan elalvó, lángkapott rögtön, hogy a lány meglátta az ifjút. S még a szokottnál is szebb volt Aeson fia aznap véletlen; s a szerelmes lányt ez mentheti szintén. Szegzi reá a szemét, s mint kit most lát csak először, nézi az orcáját, nem vélheti földi lakónak, esztelenül szemléli, nem is tud másfele nézni. Majd hogy szólani kezd s jobbát megfogja a vendég, és susogó hangon könyörög neki, óvja-segítse, és nászágyat ígér, a leány szól könnyeket ontva: „Látom, amit teszek én; nem az ejt meg, hogy, mi helyes, tán nem tudom, ám szerelem. Megmentlek, s érte cserébe add, amit ígértél.” Meg is esküszik ott az a hármas

testü nagy istennő titkára s e berkek urára,
s mindeneket-látó apjára a majdan-apósna,
és a saját sikerére, a sok sorsadta veszélyre.
Hisznek néki; s a dalbúvölt füvek ím az övéi,
élni tanul velük, s hazatér víg kedvre derülten.

Fénylő csillagokat tovakerget a másnapi hajnal,
s Mars szentelt mezején az egész nép összesereglik;
körben, a halmokon áll. A király a középre ül, ékes
bíbor köntösben, s az ivor jogar ott a kezében.
Érceslábu bikák fűjják fém orrikaikból
Vulcanust, hogy a fű felgyúl, hova lánglehük elhat;
és valamint a kohók harsognak zúgva, ha teltek,
vagy mint harsan a mész, ha reá, a kemence zugába,
épp amikor tüzesül, vízcseppek permete lendül:
így zúgott kebelük, melyben kavartak a lángok,
tűzmarat torkuk is így. Hanem Aeson gyermeke mégis
szembesiet velük. S a bikák rá bőszen azonnal
rémületes szemüket szegeznek, vas-szarvval ijesztik,
kettős körmükkel kalapálnak a porpuha földön,
és teletöltik a tájat a füstlehelő bögéssel.
Megmerevül minden Minyas-fi; megy ő, nem is érzi
lánglelegzetüket (nagy erővel bír a varázsszer),
már a lebernyegüket simogatja merészen a jobbja,
majd leigázza nyakuk, súlyos terhét az ekének
vonják kényszerűen, szűz földet szántanak immár.
Ámul a colchisi nép; rivalog Minyas ivadéka:
buzdítják a merészt. Mer elő ércmívü sisakból
sárkányfog-magvat, s ama túrt televényt telehinti.
Méregben-mártott magvak foszlódnak a földben,
serken a fogvetemény, magasul csupa emberi testté.
Mint anyahasban a csöpp magzat ha vesz emberi képet
s minden arányát már odabenn megkapja a kisdéd,
s légre csak úgy érhet, mikor immár teljesen érett:
földnek ölében aképp e sok emberi alkat, amint már
teljes lett, a szülő földből a világra kilépett;
és, mi csodásabb: kél, s fegyvert ráz rögtön, amint él.
Látták őket, amint hegyezett gerelyük csavarintják
s dobna mindet a Haemoniából jött daliára;
és a pelasz nézők orcája s a lelke lehorgadt.
Biztonsága adója, a lány is látja riadtan:
arra az egy ifjúra milyen sok bösztühe pattan;
hirtelenül hidegült-halovánnyal, vértelenedve
ült, s hogy a fű, mit adott, erejét valahogy ne veszítse:
megsegítő dalhoz, fordult titkos tudományhoz.
Ő pedig egy súlyos sziklát hajított be középük,
űzi magától így, s rájuk fordítja csatájuk.
Egymáson vernek sebeket földszülte fivérek,
polgárháboruban halnak. S az achiv diadalnak
minden achiv megörül, s a vitézt ölelik vetekedve.

Barbár lány, a dicső daliát magad is megölelnéd:
vissza szemérem tart. De azért tán mégis ölelnéd,
vissza nevednek híre ha nem fog mégis a tettől.
Egy szabad: az, hogy titkon örülj; s hálát ad a szíved,
énekeidnek, s kik dalod adták: isteneidnek.

Álmatlan sárkányt kell még altatni füvekkel,
mely tarajos, háromnyelvű, mely görbe fogakkal
rémületes, mely aranygyapjas fát éberén őriz.
Ezt a leány meghintve a fű lethei levével,
hármásigét mondott, szelid álmot mely tud idézni,
s mely haragos tengert, morajos folyamot lecsitítgat,
s ekkor az álmot előbb sosem ismert szem lecsukódott,
Aeson hős fia így az aranyhoz jutva, a zsákmányt
büszkén vitte - s akit zsákmányul nyert, a segítő
lányt ugyanúgy -, s hitvessel tér az iolcusi parthoz.

AESON

Haemoni édesanyák, amiért fiaik hazatértek,
s velük az éltes apák, áldoznak kincset, az oltárt
terheli tömjén s tűz, bearanyzott szarvu barom hull,
hálaajándéku. De a nép közt nincs jelen Aeson,
mert sírhoz közel áll, s vállát öreg évei nyomják;
szól most Aesonides: „Teneked köszönöm csak az üdvöm,
megvallom, hitves! S noha nékem mindened adtad
s érdemeid sokkal többek, mint bárki hihetné,
mégis, hogyha tudod (s a dalod mit tenni ne tudna?),
esztendőimből végy el, s add őket apámnak.”
Könnye előbuggyan. Meghatja e gyermeki kérés
Medeát, s oly más lelkében felmerül apja,
kit maga messzehagyott. Hanem erről szót se, de így szól:
„Férjem, mily vétek hullott ki a szádon? Az élted
részét át hogy is írhatnám máséhoz, ugyan mondd.
Óvjon meg Hecate ettől! Illetlen a kérés.
Több ennél, férjem, mit most neked adni igyekszem,
mert ipam ifjítom, ha lehet, művészetem által,
és nem az esztendőiddel, ha e nagy feladatban
háromtestű nagy istennőm helyeselve vezérel.”

Éj három várt még, hogy a holdnak szarvai eggyé
érjenek és körré legyenek; s miután kiragyogván
gömbölyű orcával nézett már Luna a földre,
lép ki a ház küszöbén Medea; ruhája övetlen;
lába csupasz; vállára folyik haja, nem köti semmi;
tétova lépteivel jár mélyen hangtalan éjben,
éj közepén egyedül. Madarat, vadat, embereket mind
csönd lankaszt csöndben, cserjék csöpp ága se zörren,
még falevél se suhog, nedves lég hallgatag állong,
csak csillag sugaraz. Kart tár föl a csillagos égre,
háromszor perdül, háromszor hint a hajára
fürge folyóvízből habokat, háromszor üvöltő
hangja riad, s a kemény földhöz hajlítva a térdét,
„Éj,” könyörög, „titkok biztos hű őre, s ti, napfény
fölváltói a hold mellett, szép csillagok, és te
háromfős Hecate, ki tudod jól mind, ami tervem,
és a varázsdalaim segíted s szent mágusi mívem;
és te, te Föld, ki varázsfüveket nyújtasz bűvöletünkhöz,
szellők és viharok, s ti hegyek, ti folyók, tavak, és ti
istensége bereknek s éjnek mind, idejertek;
általatok tudok én - hogy a part ámulva csodálja -
visszafolyatni folyót forráshoz, háborodott árt
megnyugtatni, nyugodtat verni föl; üzöm a felhőt
s visszahozom, dallal; szeleket verem el, megidézek,
verssel; ígézzel viperáknak tépem a torkát,

sziklát s mélygyökerű tölgyet kiszakítok a földből,
erdőt elhajtok, remegővé rázom a bércet,
földet bőgetek és sírmélyből holtat idézek.
Téged is elhúzlak, Hold, bármint véd Temesának
érce; dalommal halvánnyá szekerét nagyapámnak,
és mérgemmel a Hajnalt is tehetem halovánnyá.
Megcselekedtéték, hogy a tulkok láng-lehe lankadt,
járomnemtűró nyakukat nyomtátok igába,
s űzve a sárkányfajt maga-elleni háboruságra,
elszunnyasztottátok az őrt, mely előbb sose szunnyadt,
és küldtéték a csent aranyat görögökhöz az áron.
Most az a nedv kell még, amitől megfordul a vénség,
ifjui esztendőket gyűjt s borul újra virágba.
S lám, meg is adjátok; nem fénylik a csillagos égbolt
hasztalanul, sárkányszekerem sem surran az égben
hasztalanul hozzám.” S a fogat leszökött a magasból.
Fölhág rá a leány, sárkánynyakakat simogat már,
fogja a könnyű kecses gyeplőt, keze közt igazítja,
légbe suhan, fönről szemléli a thessali Tempét,
s hajtja a kígyókat kijelölt tájak fele tüstént;
majd mit az Ossa terem s mit a roppant Pelion, és mit
Othrys, Pindus, a Pindusnál magasabb nagy Olympus,
válogatott füveket, gyökerestől ránt ki a földből,
vagy fémsarlónak szeli-metszi le görbületével.
Megtetszett neki Eridanus partján is ezer fű,
s Amphyrus peremén; téged se került ki, Enipeus;
Peneos vize sincs, Spercheios habja sem oldva
és nem a Boibe-tó kákás környéke adótól.
Életadó füvet Anthedon euboeai földjén
tép, mely nem volt még Glaucusról messzire híres.
Hosszu kilenc nap látja a lányt sárkányszekerében,
s hosszú kilenc éj látja, amint vizsgálja a rétet,
majd megtér; a szedett fünek csak az illata érte
kígyóit, s korosult kérgük mégis levetették.
Ér haza, nem fordul be a házba, megáll a küszöbnél,
csak szabad ég fedi őt, férfit közelébe nem enged,
és magasít gyepből a szabadban két iker-oltárt,
ezt Hecate jobbról, balról azt kapja Iuventas.
Mit miután ágakkal övez s vad réti bokorral,
s két mély gödröt is ás onnan nem messze, a földbe,
áldoz: nyomja sötét bárány torkába a kését;
és mindkét öblös gödröt teletölti a vérrel.
Önt egy csészéből azután rá bort is az úrnő,
másik csészéből langyos tejet önt tetejébe,
közben a földbeli szellemeket szelidíti szavával,
kéri az árnyak urát végül, s akit az feleségül
elragadott: az öreg testből ne vegyék el a lelket.
Majd hosszan mormolt esdéssel nyerve meg őket,
Aeson bágyadozó testét a szabad levegőre

téteti, bűvös dalt duruzsol, s álomba meríti,
s mint valamely holttestet, a fű ágyára teríti.
Aesonidest nyomban s szolgálait küldi el onnan,
mert avatatlan szem szent titkot nézni ne merjen.
Mennek is el tüstént. Medea megoldja a fűrtjét,
bacchánsnő módjára szökell oltári tüzeknél,
többágú fáklyát márt végül a véres üregbe,
s két magas oltárán ezeket lobbantja tüzekre,
tűz-, víz- és kénnel háromszor mível a vénnel
tisztító szent szertartást. Forr fényes edényben
bűvszere, bugyborog és dagadoz, habot ontva fehérlik.
Haemoniának völgye ölén gyűjtött gyökeret főz
benne, virágokat és magokat, s velük éjszinü nedvet;
szélső napkeleten szerzett köveket vet a habba,
s Oceanusnak apályából homokot kever abba;
majd közibe teleholdnál gyűjtött harmatot is hint,
éji bagoly baljós szárnyát, s beledobja a húsát,
és az olyan farkas beleit, ki vadállati képét
férfiu-orcává fordítja: s a cinyphi teknős-
kígyónak pikkely-bőrét se felejtí bedobni,
s agg szarvas máját; s a kilenc évszázadot átél
varju fejét és vén csőrét teszi még tetejébe.
Ezzel, meg sokezer mással, melynek neve sincsen,
készül a barbár nő tettére, nagyobbra, mit ember
megtehet; és mindent egy rég kiaszott olajággal
egybekavar végig, föltől forgatja fenéig.
S lám, az a száradt ág, ahogyan forgatja az üstben,
lesz legelőször zöld, azután lomb lombosodik rá,
buggyan benne bogyo, gyarapul dús drága gyümölccsel;
és ahová vet a tűz tajtékot az öblös edényből,
és ahová forró cseppek fröccsennek a földre,
az kivirul, csupa zsenge virág, fű hajt ki belőle.
Ezt Medea mihelyt meglátja, kihúzza a kardját,
metszi az agg gégét, kifolyatja belőle a vén vért,
tölti a friss nedvvel. S mikor ajkával meg a sebbel
Aeson issza be azt: haja és őszfürtü szakállá
elveti ősz színét, feketévé fényesül ismét,
messze soványság fut s halavány szín, aggkori ráncok,
minden tagja megint friss vérrel duzzad, a teljes
teste virul. S Aeson ámul, mert érzi: ilyen volt
egykoron, emlékszik, négyszer tíz évnek előtte.
Látta e furcsa csodát, letekintve az ég magasából,
Liber, s kéri: talán dajkáinak ifjúkorát is
visszavarázsolná; megkapja a colchisi nőtől.

PELIAS

Hogy ne henyéljen a csel, színlel Medea a férjjel
összeveszést, s mint esdő fut Pelias küszöbéhez;
ott őt, mert Pelias maga kortól elnehezült volt,
lányai látták el. S a ravasz nő csalfa barátság
képével szívüket mindjárt megnyerte magának.
És mikor arról szól, hogy a legfőbb érdeme Aeson
ifjítása, mikor szava itt szívósan időzik,
kél Peliasnak lányaiban, felgyúl a reménység,
apjukat is hogy tán ifjúvá tudja ígézni;
ezt a kegyet kérik, s végetlen kincsük ígérik;
ő kis időt hallgat, s úgy látszik, mintha habozna,
s tartja cseles képpel szívüket nagy várakozásban.
Majd megígéri nekik: „S hogy e bűvös szent tudományom
jobban higgyétek, hozzátok a kost, mely a nyájban
legvénebb, szerem azt báránnyá bűvöli tüstént.”
Hát vénséges vén gypjas kost hoznak elébe,
szarva halántékára simul csavaros karikában.
Haemoni késsel amint ennek kiszakítja kiszáradt
gégéjét, s a vasat csöpp vérrel szennyezi pusztán,
hinti a szétdarabolt tagokat, s a füvek csoda-nedvét
kondér érc-öblébe; kicsiny lesz teste a kosnak,
sorvad a szarva, s a szarvával vén évei tűnnek,
gyöngye kicsiny bégés nesze hallik az öblös edényből.
Mind ámulnak ezen, de elő is szökken a bárány,
pajkosan ugrándoz, tejelő tőgyet keres ajka.
Döbbennek Pelias magzatjai; most, e tudásnak
látva bizonyosságát, méginkább sürgetik esdve.
Hiber habba merült lovait szabadítja a hámtól
Phoebus háromszor, negyedízben fénylik az éjnek
csillaga mind, mikor Aeetes álnokszivü lánya
tisztá vizet s hitvány gízgazt tesz a tűz tetejébe.
Már a halálhoz igen közelálló álom igázta
lankadozó testét a királynak, az öröket éppúgy,
mert a varázsdal, a bűvös nyelv ezt rájukigézte;
átlépik küszöbét a leányok a colchisi nővel,
ágya köré gyűlnek. „Mit késtek, kishitűek?” szól,
„Kardot elő tüstént! Merjétek már ki a rest vért,
hogy fiatal jó vért eregessenek a régi erekbe.
Éltét s ifjukorát kezetekből kapja apátok;
tiszteletérzéssel, s többé sose gyáva reménnyel
szolgálatok apátokat így, üzzétek az aggkort
karddal az agg testből, vén vérét verve ki vassal.”
Így aki legszeretőbb, az lett legelőbb szeretetlen,
s hogy ne legyen vétkes, vétett. De saját vad ütésük
látni a lányok nem bírják, elfordul az arcuk,

vaktában vágnak, vad jobbjuk sűrű sebet sújt.
Vérboritottan a vén, ágyán még felkönyökölné,
félszéttépetten kerevetről kelni kívánná,
s két sápadt karját kardok közepette kitárja:
„Mit tesztek, lányok? Ki adott kezetekbe apátok
ellen fegyvereket?” Kezüik és lelkük lehanyatlak.
Szólana még, de a colchisi nő már elszeli torkát,
s szétdarabolt tetemét bugyborgó vízbe meríti.

MEDEA MENEKÜLÉSE

S most sárkányfogátán ha azonnal a légbe nem illan,
nem menekül meg a bűnhődéstől. Tűnik alatta,
Pelion árnyaival, Philyre palotája, az Othrys,
és a Cerambusról régen híresnevű berkek
(róla, ki nimfa-segítséggel levegőbe röpült föl
hajdanidőn, amidőn az özönvíz fedte a földet,
deucalion habokból ő szárnyon szabadult meg);
Aeoliát, Pitanét balkéz fele hagyta a légben,
és ama kővévált sárkány nagy sziklaalakját,
idai berkeket is, hol Liber sarja csenését,
szarvas képe alá, a bikát, bújtatta el egykor,
s hol Corythus nemzőapját fedi csöppnyi fövenysír,
s réteket is, miket új ugatással Maera ijesztett,
Eurypylus várát, hol Cos sziget asszonya szarvat
hordott mind, amikor seregével Hercules elment,
phoebusi büszke Rhodost, s telchinek ialysi népét,
mit hajdan Jupiter, mert megrontott a szemével
mindent, meggyűlölt, s a fivére vizébe hajított.
Ceosnak Cartheia nevű falait tovahagyta,
hol rég Alcidas bámulva csodálta, hogyan kél
fényre szelídke galamb lányának holtteméből.
Majd Hyrie tavait szemlélte s a nagyhirű Tempét,
hol Cygnus hajdan hattyú lett. Phyllius egykor
gyermeki kérésére hozott madarat, vad oroszlánt
megszelídítve; de hogy győzzön le bikát is, akarta;
megtörtént; s a fiú mégiscsak megveti vágyát,
hát végső díját, a bikát nem is adta ezért át.
Mérges lett a fiú, s „Adnád még!” mondta, leugrott
fölmeredő szirtről. Hitték, hogy a mélybe zuhant le -
s hőszinű szárnyon mint hattyú lebegett a magasban.
Anyja viszont, Hyrie, nem tudva, hogy él fia, Cygnus,
szétolvadt könnyé, s tó lett, nevet így ad a tónak.
Háta mögött meg Cephisos sír, mert unokáját
puffadozó-testű fókává tette Apollo,
s Eumelos, ki fiát gyászolja, a légberagadtat.
Kígyók szárnyaival végül pirenisi tájra,
ér Ephyrébe; beszélnek, hogy legelőször e földön
keltek eső-gombákból, létre az emberi testek.
Colchisi méregtől hogy az új ara lánggal elégett,
és a király házát két tenger látta lobogni,
rettenetes kardján lecsorog két gyermeke vére,
s férje acéljától a boszúló bős anya elfut,
Titan-származatú sárkányokon ér el utána

Pallas várához, mely téged, igazszivű Phene,
s téged, öreg Periphas, látott már égre röpülni,
téged is új szárnyon, Polypemon lányunokája.
Aegeus őt befogadja - ez egy tett volt csak a vétke;
s nemcsak vendégül: nyoszolyába, hites feleségül.

THESEUS

S most hazatért Theseus, a fiú, kire apja nem ismert,
kétperemű Isthmos biztonságát ki kivívta.
Őneki terveli most vesztét Medea; keverget
kőmaszlag-mérget; Scythiából hozta magával.
Azt mondják, az echidnai eb fogain fakadott ez.
Mélyen terjed el egy barlang, éjlepte üreggel,
lejtős ösvénnyel, min rég Tiryns daliája
azt a vonakvó szörnyü ebet felhúzta a fényre,
vert-vas láncokban; fordítja a napsugaraktól
Cerberus el szemeit; s a leget bőszen teletölti,
három torkából egyszerre, veszett ugatással,
és zöld rétre fehér tajtékát hányja dühében.
Ez mondják, megaludt, majd táplálékra találva
termő jó talajon, tele lett ártalmas erővel;
és amiért meredek szirten nő, hívja a földnek
népe kövek maszlagjának. S Aegeus a fiának
nyújtja, miként ellenségnek, felesége cselére.
Theseus mitsem sejt, veszi át jobbájával a kelyhet;
apja, ivor kardmarkolatának látja jeléről,
hogy fia ő, löki ajka elől el a mérget; a nő meg
teste köré dallal ködöket kanyarít, toványargal.

Ám Aegeus, noha boldog, amért fia megmenekült így,
mégis megdöbbent, amiért csak olyan kicsi híján
nem követett el iszony-vétket. S oltárra tüzet szít,
égnek ajándékot bőven nyújt, csapnak a bárdok
szarvaikon szalagot viselő szép büszke bikákat.
Azt mondják, az Erechthidák addig nem örültek
szebb napnak soha még. Az atyák meg a nép vigadozva
lakja közös lakomáját, és bortól vidorodva,
dallani nem késik: „Marathon bámulta a tetted
egykor, hős Theseus, ki megölted Creta bikáját;
és hogy a földműves gond nélkül szánt Cromyonban,
néki te adtad meg; s Epidauros látta, miként dőlt
földre a Vulcanus bunkós szörny-sarja kezedtől;
Cephisusnak partja is így ama szörnyü Procrustest,
Cercyon elhulltát így látta ceresi Eleusis.
Így hullt földre Sinis, ki gonosz volt szörnyü erőben,
fákat görbített földig s föl a légbe vetette
szálfa fenyőekkel, szétfröccsentve az emberi testet.
Alcathoéhoz nyílt, a lelex bástyákhoz az ösvény,
mert nincs már Sciro: e zsványnak szertehajított
csontjait akkor a föld s tenger nem vette magába;
hosszan hanyódtak, s azután szirtté merevültek,
mondja a hír; Sciro neve van ma is annak a szirtnek.

Tetteidet meg az éveidet ha sorolni akarjuk,
műveid éveidet túllépik. Közfogadalmat
érted ajánlunk, hős, poharunkat is érted ürítjük.”
Jót kívánó nép örömeivel zeng a királynak
háza s imákkal; a város örül, szomorú helye nincsen.

AEACUS. A PESTIS. A MYRMIDONOK

Csakhogy (mert gyönyörűség nincs, ami tiszta lehetne,
s mert az örömből vegyül bú is) mégsem lehet Aegeus,
bárha fiát megkapta megint, gond nélkül boldog.
Háborúval fenyeget Minos. Katonája, hajója,
s van katonánál, gályánál több szörnyű haragja,
mert apa, s Androgeos vesztéért bosszúra készül.
Háborúhoz segítő sereget gyűjt itt is, amott is,
s merre hatalma elér, jár-kél gyors gályahadával.
Itt Anapét nyeri meg, hozzá közel Astypaleiát;
Astypaleiát kard, Anapét ígérete révén;
majd alacsony Myconost, krétás síkságu Cimolost,
illatozó-mezejű Cythnost, síkrétű Seriphost,
márványszirtű Parost, s mit elárult becsstelen Arne:
Siphnost - mert aranyat fogadott el kapzsin a várért,
s már nem lány, de madár, az aranynak mely ma is örvend,
tollai szénfeketék, mint lába is; új neve: csóka.
Ámde sem Oliaros s Didymae s Tenos s vele Andros,
sem Gyáros, sem olajjal termő dús Peparethos
krétai gályákkal nem társult. Oenopiába,
balféle tér Minos, szigetére az Aeacidáknak:
Oenopiának a hajdaniak, de nevezte királya,
Aeacus, Aeginának e földet, az anyja nevével.
Összefut ott a tömeg, mind látni akarja a híres
férfit. Elébe siet tüstént Telamon s Telamonnál
ifjabb Peleus is, s vele Phocus, a harmadik öccsük;
és lassan, mivel agg, lépdelve, elébe kiballag
Aeacus is; megkérdi, mi okból jött e szigetre.
Felsóhajt; gyászát juttatja eszébe a kérdés;
s válaszul így szólal, száz népnek nagy fejedelme:
„Fegyveremet fiamért fogtam: légy, kérlek, a társam
ebben a szent hadban; vigaszt hogy kapjon a sírban.”
Szól Asopiades: „Lehetetlent kérsz; ez a város
nem tesz ilyet sohasem; nincs föld, mely a Cecropidákhoz
inkább állna közel; köztünk, tudd, szent a szövetség.”
Megy Minos búsán, „Nagy károd lesz e szövetség,”
mondja, de háborúval fenyegetnie, úgy hiszi, bölcsőbb,
mint elkezdni és erejét elszórni előre.

Lycos gályahadát látták még bástyafalukról,
s íme suhan kifeszült vászonnal az Attica-földről
Oenopiába hajó s a baráti öbölbe iramlík,
rajta az agg Cephalus, s vele van kérése honának.
Bárha az ifjú Aeacidák rég messzekerültek
tőle, fölsírnak Cephalust, nyújtják neki jobbjuk
és apjuk házába viszik. Lép hát be a tisztos
bajnok, hajdani szépségét még őrzi nyomokban;

otthona hónszeretett olajágát tartja kezében;
 jobbja s a balja felől két ifjabb volt az idősnek
 kísérője: Clytos s Butes, Pallas fíusarja.
 Üdvözlő szavaiknak amint végére jutottak,
 arról szól Cephalus, mit bíztak a Cecropidák rá,
 s kéri segítségük, felidézi, hogy ősi szövetség
 áll az apáik közt, s hogy Achaia szenved a hadtól.
 Ékes szóval ügyét miután ügyesen segítette,
 Aeacus ad választ, jogarán nyugtatva a balját:
 „Nem kell kérnetek ezt, ti athéniaiak, éljeteink inkább
 támogatásunkkal; mit e föld bír, mind a tiétek,
 higgyétek, s igazán van mindene, kincsem elég van;
 s van katonám, mi az ellenségnek elég, s mi magamnak.
 Hála az égnek, a kor kedvez, kifogást nem is enged.”
 „Légyen is így, nőjjon”, Cephalus szól, „népe hazádnak.
 Én ahogy erre kerültem, már kezdetkor örültem,
 mily sok szép fiatal lépdelt, mind egykorú szinte,
 szembe velem; de azért mégis sok van, ki hiányzik,
 kit láttam, mikor itt legelőbb fogadott be a város.”
 Sóhajt Aeacus, és szomorúan mondja a választ:
 „Gyászos kezdet után jött el jobb sorsa e földnek.
 Szólani bár tudnék erről, hallgatva amarról!
 Elmondom sorban, nem tartlak föl vele hosszan.
 Csonttá és hamuvá lettek, kik után tudakolgatsz.
 S bennük az én népemnek csak kis része veszett el!
 Vész tört rá, dúló, népemre; a dühteli Juno
 küldte le vágytársnője nevét viselő szigetünkre.
 Míg úgy hittük, a baj természetes, és az okáról
 nem tudtunk, orvos-szerrel vívtunk vele szemben;
 csak hogy a vész a segítséget leteperte, legyőzte.
 Ránehezült legelőbb sűrű köddel a földre az égbolt,
 és felhők közibé szoritotta a lomha nehéz hőt;
 összehajolt szarvval négyszer vált újra kerekké
 Luna, körét ismét négyszer fejtette sovánnyá,
 s vészokozó fűvással fűtt forrószelű Auster.
 Láttuk, a források, tavak is mind megbetegedtek,
 nyüzsgött elhagyatott szántón kígyó sokezernyi,
 és a folyóvizet mérgező tette a mérgező.
 Kezdetben madarak hulltak, meg ebek, juhok, ökrök,
 és a vadak, s ebből tudtuk meg, mily nagy a dögvész.
 Láta a földmivelő, a szegény, döbbenten, az izmos
 ökröket ott a barázdasoron munkában elesni.
 Bég gyapjas bari is bágyadt-betegen, s a juhoknak
 gyapja magától hull, nyavalyában sorvad a testük.
 Gyors ló, mely azelőtt nagy hírt szerzett a porondon,
 méltatlan pálmára, feledve dicső diadalmát
 jászol előtt nyöszörögve nyihog, s hull renyhe halállal.
 Erdei kan már nem dühödik, s iramodni a szarvas
 nem mer; a medve se ront az erős barmok csapatára.

Lankadozik minden; s utakon, szántón meg a berken
testek rothadnak, s a szaguk fertőzi a tájat.
És, csoda ez: sem ebek, se mohó madarak, sem a szürke
farkasok őket nem tépik; szanaszerte rohadnak,
ártalmas szaga száll mindnek, terjeszti a dögvészt.
Súlyosul és a szegény földmívesnépet eléri
mind e ragály, s a teres város fala közt uralog már.
Gyullad a belső rész legelőbb, jele ennek a rejtett
lágnak a külső pír, meg a légzés vad lihegése.
Bénul a nyelv s duzzad; szárad forró lehelettől
s tátoz a száj: a nehéz levegőt kapkodja magába.
Sem takarót, se ruhát nem tudnak tűrni a testek,
meztelenül terítik magukat le a földre, s a földtől
nem lesz hűvös a test, de a testtől forran a föld föl.
Orvosoló nem akad, s aki mégis gyógyít, a kórság
arra vadul rácsap, tudományuk lesz veszedelmük:
áll mennél közelebb, gyógyít mennél nemesebben,
hull annál hamarabb a halálba. Amint a reménység
végeképp eltűnik, s látják, véget csak a sír ád,
már csak a kényelmest keresik, nem a hasznosat, úgyszintsem
semmi segítség már. Szégyentelenül szanaszerte
forrás, dús kutak és folyamok peremére fekszenek,
isznak, a szomszárknál hamarabb oltják el az éltük.
Eltelvén be sokan fölkelni se tudnak: a vízben
halnak meg; s azután e vizet van olyan, ki megissza.
És nyoszolyájuk olyan gyűlött a szegény betegeknek,
hogy felszökkennek, s ha talán már állani gyöngék,
földre legördülnek. Menekülnek messzire házi
isteneiktől mind, házáat kiki tartja gonosznak,
mert, nem tudva a kórnak okát, a helyet hiszi oknak.
Állni ki még tud tán, teng-leng félholtan az utcán,
bús látvány; míg más odalent sír fekve a földön,
s végső rángás közt bágyadt szeme fordul az égre.
Sok feltárta a súlyosuló égbolt fele karját
és, hol a vég meglepte, a végsőt sóhajtott.
Lelkem ugyan mit is érzett akkor? Mást lehetett-e,
mint gyűlölöm az életet és vágyom velük esni?
Merre szemem nézett, mindenhol látta heverni
embereim tetemét, mint ágról hullnak az érett
almák, s mint ahogyan makk hullik földre a tölgyről.
Látsz, ugye, ott egy soklépcsős szentélyt magasodni?
Juppiteré. Oltára elé tömjént, de hiába,
volt-e ki nem hordott? Feleségért férj, gyerekéért
hányszor az apja, amíg esdő szavait kirebegte,
ott, rideg oltár színe előtt, lelkét kilehelte,
és a kezében fél-égett tömjénre találtak!
Fölvezetetten már, míg pap mondotta az oltár
színe előtt az imát, s szarvukra locsolta a színbort,
hányszor hullottak le, csapást be se várva, az ökrök!

Áldozatot Jupiternek amint magamért, a hazámért
 s három gyermekemért vágnék, iszonyú riadással
 felbődült a barom s rogy alá, noha még le se sújtva,
 és a belészúrt kést csak csöpp vér festi pirosra.
 És a beteg bensőből sem látszott a jövő,
 isteni intés sem: behatolt velejéig a kórság.
 Láttam a sok tetemet szentelt küszöböknek előtte;
 sőt, a halál így még iszonyúbb, oltárnak előtte.
 Sok felakasztja magát, félelmét így a halálnak
 űzve halálával, s felidézve, mi jó, veszedelmét.
 Szent szertartással temetést sem kaphat a holt már
 (oly sok már a tetem, kapu sincs kivivésre elég tág):
 rothad a föld hátán, vagy ajándék nélkül a máglyán
 ég magasan. Már nem tisztelnek semmit amúgysem,
 vívnak a máglyákért, idegen tüzön égnak a testek.
 Nincs sirató, siratatlan bolyg fel-alá a szülőknek
 lelke s a gyermekeké, öregé, meg az ifju halotté;
 hely sírdombnak elég, fa elég nincs máglyatüzeknek.
 Így nyomorúságok, nyavalyák közepette kiáltok
 döbbenet: »Jupiter! Ha igaz, mit mondanak, az, hogy
 Asopos lányát, Aeginát nászban ölelted,
 és nem szégyenled, hogy apám vagy, mindenek apja,
 vissza a népemet add, vagy a sírba fogadj vele együtt.«
 Villámot villant s dördül, hogy ígémet igenli.
 »Elfogadom,« szóltam, »legyen ez jele égi kegyednek,
 jósló-zálogaul veszem át jóindulatodnak.«
 Ritka remek terebélyes tölgy magasult a közelben,
 mit Jupiternek szenteltek, dodonai magból;
 itt eledelt gyűjtő hangyákat hosszú csapatban
 láttam, amint roppant terhük cipelik pici szájjal,
 és a fakéreg ráncai közt ösvényüket őrzik.
 Számukon ámulok, és »Legjobb atya, adj ugyanennyi
 polgárt,« így szóltam, »s kiürült falaim teletöltsed.«
 Megremegett, s noha szél se lehelt, súg-búg a magas tölgy,
 ágaival. Félelmemben megborzad a testem
 és hajam égremered. De nyomom, nemkésve, a csókom
 földre s a tölgyre; nem is mutatom, hogy bízom, azonban
 mégiscsak bíztam, vágyam dajkálva magamban.
 Száll le az éj, s gondtól bágyadt testekre az álom:
 s íme elébem a tölgy magasul, s mint ébren, aképpen
 látom a sok meredő ágat, s ugyanannyi kis állat
 járja be, majd ahogyan remegett, a fa megremeg ismét,
 maggyűjtő csapatát hullatja alá a talajra;
 nőnek ezek tüstént, mindjük magasabb s magasabb lesz,
 kél is a földről föl, derekát egyenesre kinyújtja,
 félre soványságát, sok lábát, dobja sötétlő
 színét, s emberi test formáit vonja magára.
 Vége az álomnak; kárhoztatom ébren az álmom,
 s hogy nem pártol az ég. De erős zaj zúg palotámban,

és amitől már elszoktam, csupa emberi hangot
vélek hallani. Erről is még azt hiszem, álom,
s íme rohan hozzám Telamon, már tárja az ajtót,
s mondja: »Apám, többet láthatsz, mint bízva remélted.
Lépj ki!« Kilépek, s hát, ahogyan festette az álmom,
éppúgy látom a férfiakat, fel is ismerem őket
rendben mind. Fejedelmükként üdvözleni jönnek.
Hálám Juppiteré; megkapja, felosztva, a várost
új népem, meg a földmívestől árva mezőket,
s mint eredetjük súgta, neveztem myrmidonoknak.
Termetüket láttad; s erkölcsük, akárcsak a régi,
éppenolyan: takarékos faj, jól bírja a munkát,
szívósan keres, és mit szerzett, jól meg is őrzi.
Hadba ezek téged - koruk egy, bátor szívük éppúgy -
kísérnek nyomban, ha, mi erre hozott el, az Eurus
(Eurus hozta a hőst) Austerré változik által.”

CEPHALUS ÉS PROCRIS

Íly csevegéssel s még sok egyéb másféle beszéddel
töltötték el a hosszú napot; lakomának az estét,
majd adták álomnak az éjt. Aranyos sugarakkal
kelt a nap, és még fűtt s a hajót gátolta az Eurus.
Pallas sarjai most az idős Cephalushoz erednek,
s Pallas sarjaival Cephalus készül a királyhoz.
Csakhogy amazt még mély álom nyugözte magába.
Őket a házküszöbön fia, Phocus volt, ki fogadta;
mert Telamon s a fivére a hadhoz válogatott hőst.
Phocus a ház belső gyönyörű termébe vezette
Cecrops gyermekeit, s odabenn le is ült velük együtt.
S látja, hogy Aeolides kelevézt hord, rúdja nemismert
fából volt faragott, kelevézhegye fényes arany volt.
Néhány közbevetett szót szól, majd kérdezi erről:
„Kedvelek én minden ligetet, s a vadászatot értem;
ám afelől, hogy mily fából nyesték a te dárdád,
már rég töprengék. Kőrisfa ha volna, fakónak
kellene lennie; hogyha pedig som volna, csomósnak.
Hol nőtt, nem tudom én; de bizony sose láttam eleddig
más hajítódárdát, mely formásabb a tiednél.”
Most actaei fiak közül egy testvér neki így szólt:
„Szépségénél látni fogod, hogy a haszna csodásabb.
Úzi a zsákmányát, nem a véletlen viszi röptét,
és a kiküldőhöz vérrel tele, visszajön önként.”
Most Nereus ifjú ivadéka kikérdi kíváncsin,
honnan kapta, kitől és mért is kapta e kincset.
Válaszol ő, de csak azt, mit a szégyene mondani enged,
azt nem mondja, mi áron kapta; de sajdul a szíve
elvesztett felesége után, s könnyezve beszéli:
„Istennőtől-lett, engem (hinnéd-e?) a dárdám
megríkat mindig, s fog is egyre, akármi sokáig
enged is élnem a sors. Magamat s édes feleségem
ez rontott meg; bár sose bírtam volna e kincset!
Procris, hogyha talán Orithyiának a hírét
hallottad, testvérhuga volt amaz elragadottnak,
mégis az orcájuk s erkölcsük is egybe ha méred,
méltóbb elragadásra. Erechtheus fűzte, az apja,
hozzám, és szerelem. Boldognak mondtak, igaz volt.
S még ma is az volnék, de az ég nem akarta az üdvöm.
Házasságunknak másodhónapja virult csak;
hálókat teritettem szét szarvasnak a réten,
és a hymettusi hegyfokról, örökös virulóról,
sárgahajú Hajnal meglát, hogy az éjt tovaűzte,
s elrabol, ellene voltam bár. Hadd mondjam, anélkül,
hogy megsértsem az istennőt, a valót. Noha arca

rózsás szépségű, s éj s napnak bírja határát,
és noha nektáredvet iszik, Procris szeretem csak:
Procris volt szivemen, Procris csak örökön a számon.
Szent nászról szólok, nászágyról, friss ölelésről
elhagyatott nyoszolyámhoz fűző eskütevésről.
Megsértődik az istennő: »Többé ne siránozz
hálátlan; bírd Procrisodat! De ha látom a sorsod,
kérned: bár ne ölelted volna.« Haraggal elenged.
Míg hazatartok, az istennő szavait felidézem,
s ébred a félelmem: hűségét tán feleségem
nem tartotta meg. Arca e bünt s fiatalkora nekem
súgja; de hogy higgyem, mégiscsak tilt az erénye.
Ám távol voltam; s az a ház is melyben időztem,
rossz példát mutatott; s mi szerelmesek egyre gyanakszunk.
Kínra okot keresek, kincsekkel akarva erényét
megkísérteni. Feltésem pártolja a Hajnal,
és külsőm (érzem) mássá alakítja egészen.
Ál-alakommal most Pallas várába, Athénba
és a lakomba megyek. Véteknek nincs nyoma benne,
elragadott gazdájáért bús, tiszta a házam.
Szinte ezer csel kell, hogy Erechtheus lánya elébe
jussak; amint látom, csak bámulok, és az erényét
megkísérteni már csaknem feledem. Be nehéz volt,
meg nem vallanom azt, ki vagyok, csókot nem is adni!
Bús volt (mégis egyetlen nő sem volt e busongó
asszonynál csinosabb), égett epedezve a vágytól
elragadott hitvestársáért. Phocus, íteld meg,
mily ragyogó lehetett, kihez illett még a keserv is.
Tisztos erénye, minek mondjam, hányszor taszított el,
míg próbálkoztam, hányszor szólt így: »Csakis egynek
őrizem én magamat; bárhol van, övé lehetek csak.«
Íly próbája a hűségnek kit meg nem elégít,
hogya eszénél van? Nem nyugszom, sebzem a szívem
én magam; ígérek kincset neki egy buja éjért,
s többet, többet ígérve teszem vele ingadozóvá.
Rá rivalok: »Lásd, én vagyok az! Bujaságra ki hívott,
csábítód, férjed voltam, s tanu - hűtlen! - e tetre.«
Nem szól; csak csöndes szégyenben messzefut onnan,
és elhagyja cseles küszöbét, álnokszivü férjét,
s meggyűlölve e bántásért teljes nememet már,
bércek közt bolygott, buzgón szolgálta Dianát.
Engem, az elhagyatottat, a tűz most már csak egészen
csontjaimig! S már megkövetem, megvallom a vétkem,
és azt, hogy magam is vétkezném úgy amiként ő,
hogya olyan sok ajándékkal kérnék az erényem.
S mert ezt vallottam, s vele engeszteltem erényét,
visszajön énhozzám, s több évig boldogan élünk.
És ad, mintha szívét nekem adván még keveselné,
fürgé kutyát is ajándékol, mit adott neki, szólván,

Cynthia: »Ez gyorsabb minden más fürge kutyánál.«
S adta, mit itt a kezemben látsz, vele ezt a gerelyt is.
Kérdezd tán, hogy a másik ajándék sorsa mi? Jól van.
Még bámulni fogod története újszerűségét.

Laiades ama rejtvényt már, mit senkisem értett,
megfejtette; a bösz jósnő szakadékba ugorván,
kettősértelmű szavait már fekvé feledte.
Mégsem hagyhat ilyet Themis úrnő megtorolatlan.
Új nyomorúság tört aon Thébára azonnal,
egy vérontó vad, melytől vacogott a lakosság,
félte magát és marháját. Jöttünk mi, a szomszéd
ifjak, a rétet hálóval körül is kerítettük.
Könnyű szökelléssel hálónkon a vad fölülillant,
mit feszítettünk érte, a hálót lába sem érte.
Majd ebeink szíját oldoztuk: irammal a falkát
játszva legyőzte, madársebesen szállt messze előtte.
Küldeni most mindenki az én Laelapsom akarja
(így hívták a kutyát). Kötéléről régen akart már
elszabadulni, nyakával rég feszítette a fékét.
Még alig engedték szabadon, már látni se tudtuk,
merre rohan. Forró fövényen csak a lábnyoma látszott,
ő maga már továtűnt. Sebesebben dárda sem illan,
megcsóválta szíjból a kavics sose száll sebesebben,
krétai ívről sem szökken sebesebben a vessző.
Domb magasul meredek csúccsal közepén a mezőnek;
fölsietek rá, hogy lássam különös rohanásuk;
már-már szinte fogoly, s a fogak közül illan el ismét,
úgy látszott, az a vad. S ravaszul sose nyílegyenest vág
át a mezőn, de az üzőjét megcsalja örökön,
körbekerít sebesen, hogy ebem célt benne ne leljen:
száll ez a sarkában, már-már megfogja fogával,
mégsem fogja, harap, de hiába, a vak levegőbe.
Dárdámat kapom. Ezt mialatt csóválja a jobbom,
és valamíg igazítom az ujjaimat be a szíjba,
félretekintek; majd ismét csak a célra tekintek:
s két márványszobrot (csoda!) látok a rét közepében:
vélnéd: ez menekül; vélnéd: amaz űzi ugatva.
Isten akarta talán, hogy a kettő közt ne lehessen
egyik sem vesztes, ha ügyelt ott rájuk egy isten.”

Eddig a történet. „S mit vétett, mondd, kelevézed?”
Kérdezi Phocus. S ő a gerely vétkét veszi sorra:
„Kezdeté kínomnak, Phocus, csupa édes öröm volt,
Erről szólok előbb. Emlékét jó felidézni,
Aeacides, amaz éveknek, mikben feleségem
boldogságom volt, s neki boldogsága a férje.
Kölcsönösen szerelem s édes gond tölti be szívünk,
néki helyettem még Jupiter nyoszolyája se kéne,
s engem senki, Venus sem ígézett volna ölébe;
egyformán lobogott kettőnk kebelében a tűzláng.

Hát a hegyek csúcsát csak alig verdeste a napfény,
s mentem, amint ifjak szokták, a ligetbe vadászni,
szolgákat, lovakat, szimatos jó ürge kutyákat
én oda nem vittem, sem hálót sűrű csomóval:
bíztam a dárdaiban. De mikor jobbam kielégült
már a vadöldöklésben, a hús árnyékba igyekszem,
és szellőre, mely árnyas völgyből leng a magasba.
Szellő volt, a szelíd, mi után epedeztem a hőben,
szellőt vártam csak, munkámra mely enyhületet hoz.
»Szellő,« (emlékszem) »gyere már«, szoktam hívogatni,
»jőjj örömömre, siess, jőjj már kebelemre, te kedves,
és enyhítsd a tüzet, mint szoktad, mely belül éget.«
S tán hozzá tettem (sorsom hozhatta e tettem)
némi becézést is: »Szellő, gyere, nagy gyönyöröm vagy;
újjaszúlsz, felüdítsz;« ezt szoktam mondani »érted
kedvelem én a magány tisztását és a nagy erdőt,
drága lehelletedet bár szívna ajkam örökké.«
Kétértelmű a szó; tévedt, aki (nem tudom én, ki)
meghallotta: a szellőről, mit sűrűn esengtem,
hívén: nimfa - hogy én nimfát szeretek, gyanította.
És, hogy a bűnt, mely nem volt bűn, gyorsan bejelentse,
Procrishoz sietett, s szavaim belesúgta fülébe.
Könnyen hisz, ki szeret; lerogyott vad kínban azonnal
(mint nekem elmondták később), hogy végre föleszmélt,
már nyomorultnak mondja magát, keserűnek a sorsát,
és panasolja a hűséget, s mert bántja az ál-bűn,
attól fél, ami nincs, testetlen név, mi ijeszti,
s mintha valóban volna vetélytársnője, kesergett.
Mégis, kétkedik is gyakran, kívánna csalódni,
nem hisz a vádnak, amíg maga is nem látja szemével,
addig a férjének vétkét nem itéli valónak.

Másnap, amint sugarával az éjt tovaűzte a Hajnal,
mentem az erdőbe, s győzvén heveredtem a fűbe,
s »Jőjj, szellő,« mondtam »fáradt vagyok, enyhületet hozz.«
Hirtelen, úgy tetszik, sóhaj kél, még a beszédem
közben, nem tudom én, honnan; »Jőjj,« folytatom, »édes!«
S most a lehulló lombok alól zörgés nesze hallik;
erdei vad, hittem, kelevézem rá röpittem.
Procris volt; gerelyem mellét átverte közepen,
»Jaj nekem!« így riadott. Hallottam a hű feleségnek
hangját, s mint a bolond, rohanok hozzá oda tüstént.
Félholtan, s leplét kifolyó vérével elöntve.
és az ajándékát, ó, jaj, szaggatva sebéből,
leltem; gyöngéden - hisz drágább, mint a sajátom! -
karra veszem testét: magam ingét tépve le tüstént,
szörnyű sebet bekötöm, vérzését fojtani vágyom,
és hogy e vétkemben sose hagyjon el, esdve könyörgök.

Ő erejének fogytán van, s noha haldokolóan
mégis szólni kíván: »Kérlek könyörögve frigyünkre,
égilakókra s alant rám váró isteneimre,
érdemeimre s a hű szerelemre, mely íme, halálom
pillanatán is tart, noha épp ez hozza halálom,
nászagyunkba helyettem hogy Szellőt ne fogadd be.«
Szólt; s most már láttam, hogy a név, ami félrevezette;
megmagyaráztam. Ugyan mit használt megmagyaráznom?
Eldőlt, és vérét s maradék erejét kifolyatta.
Míg csak nézni tudott, rám nézett, végül a lelkét
végső csókok közt, a szegény, ajakamra lehelte.
Úgy tűnt, megnyugodott, s szelidebb lett így a halála.”
Ezt mondotta a hős, zokogóknak mondta zokogva;
s Aeacus, íme, belép, vele két fia, új katonái:
és Cephalus veszi át a derék vértés daliákat.

NYOLCADIK KÖNYV

NISUS ÉS SCYLLA

Már a napot fölfedte, az éj idejét tovaűzve,
Lucifer; Eurus elült; felszálltak az égre a nedves
fellegek: és a szelíd Auster segítette az útját
visszafelé Cephalus hősnek meg az Aeacidáknak:
s ők véltnél hamarabb a kívánt kikötőbe futottak.
Dúl ezalatt Minos, a lelexek parti vidékén,
ott veti próba alá iszonyú erejét seregének
Alcathous várán, hol Nisus az úr, kinek őszült
s tiszteletébresztő haja közt, feje legtetejében
bíbor szál csillant, mely uralmát biztosította.

Már hatodízben nőtt két szarva az égen a holdnak,
s ingadozott még mindig a sors; repesett a hadak közt
hosszan a Győzedelem, kétes, habozó lebegéssel.
Visszhangzó falakon meredett föl az égre királyi
bástya, hol, úgy mondják, Leto fia tette le hajdan
fényes arany lantját, s most lanthang lakja e lankát.
Nisus lánya igen gyakran hágott föl e falra,
s ott kavicsot hajított, hivogatta a kő-beli hangot,
békeidőben még; de gyakorta a harc idején is
onnan nézte a vad Marsnak vészes viadalmát.
Hosszu a harc: már tudta nevét is a főbb vezetőknek,
ismert volt neki ló, fegyver, vért, krétai puzdra,
s mindenelőtt Europa fiának, a hadvezetőnek
arca az illőnél jobban: Minos a szemében
szép volt hogyha fejét tolldíszű sisakba takarta,
szép a sisakban, igen; s ha kezében a réz-sugarú pajzs
szétragyogott, hozzá illőnek látta a pajzsot.
Karja mikor kifeszült s könnyű kelevéze kilendült,
már erejét dicsérte a szűz s művészi tudását;
s hogyha, nyilát illesztve reá, görbíti nagy íját,
esküdnék a leány: nyilasan maga Phoebus is így áll;
és mikor orcáját a sisaktól mezteleníti,
s bíborosan, hímzett takaróju fehér lovon ülve,
azt a habos-szájú paripát zabolázva vezérli,
akkor a Nisus-lány soha nincs már józan eszénél:
boldog a dárda, mihez Minos ér, mondja magában,
boldog a kantárszár, mit e bajnok az ujja közé fog.
Vágy kél benne - lehetne csak! - átsurrannia szűzi
lépésekkel az ellenség seregén, kel a vágya
ugrani gnososiak csapatához a bástyatetőről,
vagy feltárni nekik megadásra a réz-kapuszárnnyat,
vagy mire csak Minos még kérné, megcselekedni.
Nézte fehér sátrát ama Dicte-bérci királynak,
s mondta: „Örüljek-e vagy bánjam könnyes viadalmunk?
Bánom ugyan, hogy akit szeretek, rántör. De ha nincs itt

háboru bátyánknál, soha meg nem látom e férfit!
S most a hadat szüntetheti még, ha kezébe kerülne,
s túszként kísérném! Békénknek záloga lennék.
Hogyha, ki szült téged, te királyok leggyönyörűbbje,
mint te, olyan szép volt, méltán szeretett bele isten.
Háromszor boldog volnék, ha lehetne repülve
tábori térségére suhannom a gnososi úrnak,
s kérdezni, tüzet megvallva, milyen hozománnyal
venne el engem, csak várát ne akarja apámnak!
Mert inkább vesszek vágyott nyoszolyát, de ne nyerjem
árulat-áron a nászt! - Noha sokszor volt a levertnek
- mert irgalmas volt, aki győzött - hasznos a vesztes.
Harca igazságos, ha megölt fia küldi csatázni:
jó ügye van, s az ügyét jó fegyver védi e harcban;
s úgy hiszem én: vesztünk. Mily végzet várja a várost?
S mért nyitná meg az én falaim neki Mars viadalma,
és nem az én szívem? Jobb is lesz győznie gyorsan
öldöklés nélkül, s maga vérét nem pazarolva.
Akkor nem félnék, hogy tán akaratlan a melled,
megsebezik, Minos; ki olyan vad, hogy kebeledbe
másként merne gerelyt röppenteni, mint akaratlan?
Így akarom, tetszik, végeztem: néki ajánlom
mint hozományt a hazám, s végét vetem így a hadaknak;
Csak szándék nem elég! A kapuknál éber az őrség,
zárva vigyáz az apám; boldogtalan, én, csak apámtól
rettegek, ő egyedül késlelteti szívbeli vágyam.
Istenek, adnátok, hogy apám ne legyen! De ez ember
önmaga istene: gyáva imát utál a Szerencse.
Más nő, hogyha szívét ez a vágy süti, úgy hiszem én, rég
boldogan elpusztítja, mi még gátolja szerelmét.
S mért is volna erősebb más? Hisz lángokon által,
s kardokon át bátran törnek; de se tűzre, se kardra
nincs szükség; ami kell, nem más, csak apám hajaszála!
Nékem e bíbor szál sokkal becsesebb az aranyból;
bíbora boldogság: hő vágyam váltja valóra.”

Közben a gondoknak legfőbb dajkája, az éj jött,
jött a homály, a sötét, s megnőtt vele mersze a lánynak.
Első álomidőn, amidőn sok nappali gondba
lankadt szív aluszik, belopózik halkán az apja
hálójába a lány, s - iszonyú! - megfosztja a sorsos
hajszáltól az apát, s a tilos zsákmánnyal azonnal,
bűne rabolt zsákmányával kilopózik a várból
s (bízva, hogy érdeme van) megy az ostrom-táboron által,
ér a király elibé, s az elámult férfihoz így szól:
„Bűnre szerelmem vitt: én, Nisus lánya, királylány
Scylla, neked nyújtom honom és magam isteneit, lásd;
más jutalom nem kell, te magad csak; vedd a szerelmem
zálogaúl e piros hajszálat, s tudd: nem e szál lesz,
ám az apám feje véle tiéd!” S már nyújtja a jobbja

vétkes ajándékát; Minos, hátrálva kezétől,
szól a szokatlan iszony-tettől felháborodottan:
„Irtsanak isteneink ki, te szégyen-szörnye időnknek,
mind a világukból; föld s víz ne fogadja be tested!
Én soha nem tűröm, hogy Krétát, nagy Jupiternek
bölcsőjét, a világomat, így szörny ujja is érje!”
Mondta, s a meghódolt városnak szabta a törvényt
méltányos módon, s horgonyt fölszedni parancsolt
és hogy az ércövezett tatokat töltsék evezőssel.

Scylla mikor már látja, hogyan szállnak ki az árra,
és hogy vétkéért a vezér nem nyújt neki díjat:
már a könyörgésben kimerül s csak az átkokat ontja,
tárja felé a kezét, veti szerte zilált hajafürtjét,
s „Merre rohansz”, őrvöng, „sikered megadója elől, te,
kit magasabbra becsültem, mint a hazámat, apámat?
Merre rohansz, ádáz, akinek diadalma a harcban
érdemem és vétkem? Nem hat meg a kincs, amit adtam,
és a szerelmem sem, s hogy benned egész bizodalمام,
csak benned? Hova is térnék ilyen elhagyatottan?
Vissza hazámba? Ledőlt. De ha állna is, én odadobtam:
meg nem nyílna nekem! Vagy tán az apámnak elébe?
Őt neked áldoztam! Vétkes vagyok, otthon utálnak,
félnek a szomszédok példámtól; zárva előttem
mind a világ, s csak azért tettem, hogy Kréta kinyíljék.
Hogyha te elhagysz, hálátlan, s kirekesztesz e földről,
nem lehetett Europa anyád, csak a vad-vízü Syrtis,
Armenian-ellett tigris, szélverte Charybdis.
És nem igaz, hogy apád Jupiter, s hajdan bika-képben
csábította anyádat, nem: hazudott mese mindez!
Bősz bika volt igazán, sose gyúlt szerelemre üszőtől,
egyőtől sem, nemzöd! Most hát te torold meg a vétkem,
Nisus apám! Bajomon ti viduljatok, általam eldőlt
bástyák! Megvallom: méltó, ha elér a halálom.
Mégis azok közül, egy, kiknek gonoszul sebet adtam,
öljön meg! De te, kit vétkem vezetett diadalra,
mért is büntetnél? Mi apámnak kár s a hazámnak,
jótett volt teneked! Méltó hozzád az az asszony,
szörnyü bikát ki buján, bújván fa-burokba, magához
csalt s kétképü fiat fogadott méhébe. Füledhez
érhet-e még a szavam, vagy e szél ugyanúgy tovaűjja
mint ahogyan gályád, hálátlan messzire vitte?
Szinte nem is csoda, hogy nálad magasabbra becsülte
Pasiphae a bikát: benned több sokkal a vadság.
Én nyomorult! Evezőst sürget szava! Hab hasad és zeng
gyors evezőik alatt, tovatűnök előle e parttal.
Hasztalanul feleded jótettem, semmire nem jutsz:
futsz, de követlek, a görbe hajó tatjába fogódzom,
s így huzatom magam át a vizén.” Szól, s szökken a habba,
úszik előre, tüzes vágyától kapva erőre,

s nem szívesen fogadott súlyként csüng gnosusi gályán.
Apja mikor meglátta (mivel légben lebegett már,
mert átvált hamarabb tűztollú tengeri sassá),
kampós csőrrel akart csüngő lányára lecsapni;
félelmében a lány a hajót elereszti, de mintha
szellő lengetné, hogy a vízbe ne hulljon, a légben.
Toll volt az! Tollas szárnyas lett ekkor a lányból,
s apja lenyírt hajafürtjéről hellén neve Ciris.

A LABYRINTHUS. ARIADNE KORONÁJA

Ad Minos Jupiternek, amint megígérte, azonnal
százbikaáldozatot, hogy elérte a krétai partot
s partra kiszállt, s palotájában pompázik a préda.
Nemzetsége gyalázata nőtt: tanusítja parázna
vétkét anyjának, kettős testével, az új szörny.
Minos dönt: hálótermének e szégyene tüstént
tűnjék el: sokezer-menetű vak házba rekeszti.
Daedalus építőművész, mind közt a legelső,
készíti, összezavar jeleket, s vet a szemnek ezernyi
csalfa cseles csapdát a tekergő tévutak által.
Nem másként, ahogyan phryg földön futkos a fürge
Maeandrus, csobogó vízzel, kétes szökelessel;
játszva rohan, s mire lát? maga habja szalad vele szembe:
és hol a forráshoz, hol tengeri torkolatához
űzi szeszélyesen áradatát: így tölti e művész
sűrű kanyarral a sok-sok utat, s küszöbig kikerülni
ő maga is csak alig tud már: oly csalfa a műve.

Hát idezárta a fél-ifjú, félig-bika szörnyet,
mely jóllakva kilenc évenként Attika-vérrel
kétszer, harmadszorra a sors őt verte le végül.
És hogy a szüzi segítséggel meglelte, mit addig
más soha föl nem lelt, a kaput, letekert fonálával,
vette a Minos-lányt Aegeus fia, vitte magával
Diáig, s azután elhagyta kegyetlen e parton.
Liber az elhagyatott panaszontó lányt megölelve
adja segítségét, hogy örök csillaggal a híre
szikrázzék: levevén koszorúját, küldi az égre:
leng a leányhomlok koszorúja a híg levegőben,
s válnak, míg fent száll, gyémántjai égi tüzekké,
megtartják koronájuk alakját s állnak a téren,
mely Kígyótartót különít el a Térdepelőtől.

DAEDALUS ÉS ICARUS

Meggyűlölte ezenközben Krétát, meg a hosszú számkivetést, mert vágyakozott haza Daedalus immár - s foglya a tengernek. „Minos elzárta a földet és el a tengert,” szól, „de az ég csak nyitva; gyerünk hát: mindenén úr lehet ő, de a tágas lég nem övé még.” Szólt, s új művészet, mire most szive-lelke törekszik: s újul a természet. Tollat sűrű rendbe rakosgat, kezdi a kurtákon, melléjük rakja a hosszút, mint lejtősen ahogy nőnének: hajdan a pásztor sípja eképp magasuk nem-egyenlő nád-darabokból; majd közepütt szállal, köti lentebb össze viasszal, és az egész toll-sort kicsikét görbére konyítja, mint a valódi madár szárnyát. Fia, Icarus ott áll, s hogy maga vesztével játszik, nem sejti sehogysem: hol, mosolyogva, a szél-felfelfúdosta pihékért kapdos, hol meg a szőke viaszt lágyítja hüvelykkel, s apja csodás művét késlelteti játszadozással. És hogy a legvégső simítást megkapta a munka, két kifeszült szárnyán egyensúlyt ér el a művész, és levegőt rezzent s ott leng, levegő magasán fent. Oktatgatja fiát: „Közepütt szállj,” adja tanácsát, „Icarus, erre vigyázz, nehogy aztán, hogyha alant szállsz, víz neheztse a tollaidat, s tűz marja, ha túlfönt: szállj csak a kettő közt! S intlek: ne figyeld a Bootest, sem Helicét, sem az Orion kardját, a kivontat: szállj, ahogy én vezetek!” S míg így repülésre tanítja, már a szokatlan két szárnyat vállára szorítja. Dolgozik és oktat, s öreg arcán könnyei folynak, két keze is reszket. Csókot nyom a gyermeki arcra, mit többé soha már, s szárnyán fölemelkedik, úgy száll, kísérelőt féltve, elől, valamint a madár, ha zsenge fiókáját fészekből légbe vezérli; szállani hívja tovább, vészes tudományra tanítja, lengeti két szárnyát, néz vissza, figyelve fiát. Lent a halász, remegő nádszárral míg halakat fog, botra hajolt pásztor, s ekevasra hajolva a szántó, látja, meg is dőbben, s azt véli: kik útjuk a légből így veszik, égilakók. Ők meg balkéz fele hagyták Juno szent Samosát (Paroson túl, Deloson is túl), jobbra Lebinthus esett tőlük s dúsmézü Calymne; ekkor a gyermek kezd a szilaj röpülésnek örülni, és vezetője fölé száguld, vágy vonja az égbe, tör magasabbra utat. Lágyítja közelben a hő Nap tollai illatozó viaszát, körítő kötelékét;

olvad a könnyü viasz: csupaszon csap-csapkod a karja,
s már evezőtlenül nem fog vele csöpp levegőt sem,
ajka kiált, apját szólítja, de elnyeli ekkor
áradatába a kék tenger, mely róla nevet nyer.
Ekkor a bús apa - már nem is az! - szól: „Icarus!” így szól,
„Icarusom, hol vagy? Nyomodat hol-merre kutassam?”
„Icarus!” így harsan: s meglátja a tollat a habban;
már átkozza találmányát, teszi sírba a testet,
s kapta nevét az egész tájék amaz ott-nyugovóról.

PERDIX

Látta, amint tetemet temetett, a szegény fiu testét,
látja a csacska fogoly, s míg nézi, barázda sarából,
szárnyaival tapsol, vidoran dalol, annyira örvend,
egymaga még, hisz a fajtáját azelőtt sose látták;
s Daedalus, az, hogy szárnyas lett, a te vétke örökké.
Mit sem sejtve mivel neki adta fiát huga hajdan
fölnevelésre, mikor már kétszer hat nyarat ért meg,
s lelke a jó tanítást ügyesen befogadni kitárult;
rögtön amint meglátja a hálnak háta gerincét,
már veszi például, s éles vaslapba bevágva
sorjában fogakat, kitalálja dologra a fűrészt;
első volt, aki két vaskart egy főbe szorítva
össze aképp kötözött, hogy távolságuk-adottan
egyik helybemarad, kört ír le körötte a másik.
Daedalus őt, irigyen, fővel letaszítja Minerva
szent bástyájáról, s hazudik: „Véletlen esett le;”
Pallas azonban, az elmésség szeretője, a légben
fogta, madárrá tette, a testét tollba takarta;
és mi eszében rég, szárnyában a gyors elevenség,
s ott van a lábában; neve, Perdix, az, mi korábban.
Mégis, e szárnyas ugyan sose szárnyal az égi magasba,
ágakon és meredek csúcson soha nem veri fészkrét,
föld közelén repdes, bokrok közt rakja tojását,
fél a magasságtól, emlékszik a régi esésre.

A CALYDONI VADKAN. MELEAGROS

Daedalus immáron kimerültén az aetnai tájon
lelt pihenést, s neki, esdőnek, nyújt Cocalus áldón
megsegítő fegyvert; már Theseus szép diadalmát
áldja Athén, s ama gyászos adót többé sose küldi.
Templomokon koszorúk függnek, had-lelke Minervát,
nagy Jupitert s más isteneket hivatgatnak imákkal,
vérrel, ajándékkal, tömjénfüst-áldozatokkal.
Városról Theseusnak száll városra a híre
Argolison; s kik a dús nagy Achaia lakói, a népek
nála keresnek védelmet, könyörögve, ha vész dúl.
Nála keres Calydon, noha ott élt hős Meleagros,
esdve, nagy aggódón, szintén: az ok egy dühödött kan,
mit közibük küldött bosszúra a büszke Diana.

Mondja a hír: Oeneus régen, dús év idejében,
adta Ceresnek az új gabonát, tisztelte Lyaeust
borral, a szőke Minervának meg olajjal adózott.
Földmivelő istenségek legelőbb, de utánuk
tiszteletet már mind kaptak: tömjéntelen - így szól
róla a hír - csak a Leto-lány oltárai álltak.
Istenek is tudnak haragudni. „De nem hagyom én ezt
büntetlen! Boszulatlan nem, ha vagyok becsületlen!”
szól, s Oeneus mezejére kiküldi, hogy állja meg érte
bosszúját, ama kant, aminél a bikák se nagyobbak
Epirus füvein, s a sicul szántón kicsinyebbek:
vérben a két szeme ég, s tűzben; sörtéi merednek
szörnyű nyakán, mint szálegyenes gerelyek sokasága;
mint a karók meg a hosszú dzsidák, meredeznek a serték,
foly forrongva rekedt zajjal marján le a tajték,
és nagysága fogának az ind agyarakkal egyenlő;
száján mennykövet ont, lomb lobban lángra lehétől.
És hol a zsenge vetést töri-rontja, tapossa a fübe,
hol meg a már érett gabonát, hogy a gazda zokogjon,
és a ceresi ajándékot lábon teszi tönkre:
hasztalanul vár csűr, vár szérü a dús aratásra.
Fürtökkel terhelt vesszők letaposva hevernek,
és ugyanúgy az örökviruló, a bogyós olajágak.
Barmokat is leterít: pásztor se tud, eb sem ezentúl
nyáját, bőszi bika sem tud már megvédeni csordát.

Futnak az emberek is szanaszét, csak a városi fal közt
érzik a biztonságot, míg Meleagros a bajnok
s válogatott ifjak vele gyűlnek nagyratörően;
Tyndaridák ketten: ki ökölrel győz, s ki a lónak
hátán; és ki hajót legelőször készít, Iason;
s Pirithousszal a drága barát, vele egyszivű Theseus,
Thestiadák ketten; s Aphareusnak sarjai, Lynceus

s fűrgő futó Idas; s Caeneus, aki íme nem asszony
immár; és vitéz Leucippus, Acastus a dárdás,
Hippothous, Dryas is, meg Amyntor gyermeke Phoenix,
hős iker Actoridák, s Phyleus, Elis daliája.
Nem marad el Telamon s nagy Achilleus apja sem innen,
és a Pheres fia sem, s a hyantusi hős Iolaos,
Eurytion a serény, s a futásban bajnok Echion,
sem naryxi Lelex, Panopeus se, Hyleus se, s a büszke
Hippasus, és Nestor, virulóerejű fiatal még,
sem kiket ősi Amyclaeából oda Hippocoon küld,
s Penelope ipa Parrhasie-beli Ancaeuszal,
Ampycides, az a bölcs; s akit asszonya még nem adott el:
Oeclides, s a lycaei ligetnek Tegee-beli dísz:
öltözetét ennek sima csat harapása szorítja
főnt, haja egyszerű, egybeszalad konttyá csavarintva,
balvállán zörgött elefántcsont őre kiszálló
vesszeinek, s hajlott iját is a balkeze tartja.
Íly viseletben járt; lányénak véled az arcát,
hogya fiún figyeled; s fiuének, hogya leányon.
Őt amikor meglátta, meg is kívánta az ifjú
hős calydoni, s a titkos láng, noha tiltja az isten,
szívében felgyúl: „Boldog, kit e szűz az urául
méltat majd!” Az idő s a szemérem szólni többet
néki nem enged már: mert várja a szent ügy, a küzdés.

Rengeteg erdő áll, sűrűjét soha fejsze nem érte,
síkon kezdődik, s völgyben, szántásra tekint le:
hát ide gyűltek a hős daliák; kifeszítik a hálót,
old ebet egy részük, más már csülkök nyomain jár,
és a maguk veszedelme után vetekedve kutatnak.
Volt ott egy homorú völgyemély, hova omlani szoktak
zápor után a habok; fenekén tó, partja körül sok
szívós fűzfa terem, vékony sás, sűrű mocsári
káka-csomó, hosszúcsövű nád, s vízi zöldek alatta:
innen a fölvert kan dühödötten ront ki reájuk,
mint kiszökő tűzfény szakadó sűrű felleg öléből.
Berki bokor beszakad rohamára, recsegve-ropogva
törnek a fák: ifjak rivalognak, bajnoki jobbok
nyomnak elő rezegő kelevézt, sugarasvasu fegyvert.
Csörtet a kan, szétszór ebeket, ha dühének elébe
állanak; oldalt döf, szétszórja a bőszen ugatókat.

Küld legelőbb karral kelevézt, de hiába, Echion,
könnyű kicsiny sebbel jávorfát sért csak a kérgén;
az, mely utána röpül, ha a küldő túlnagy erővel
nem veti, úgy látszik, hogy a vad hátába verődik:
túlroppent, pagasaei Iason volt, ki vetette.
„Phoebus, akit”, szólal, „tiszteltem s tisztellek, add meg,”
Ampycides, „hogya acélom egészen elérje a célom!”
Annyira, mint lehetett, bólíntott erre az isten:
ütve, de nem sebesítve a kan: míg szállt az a lándzsa,

megfosztotta a vashegytől, röptébe, Diana.
Lobban a mérges vad, villámnál nem szelidebben:
két szeme szikrát szór, kebeléből vad lehe lángol;
mint hadigép kifeszült idegéről szikla ha szökken,
s támad kőfalakat vagy harcossal tele tornyot,
úgy süvített rájuk, sebesíteni vágyva, a sertés,
s Hippalamont s Pelagont leteríti azonnal, a jobbszárnny
védőit: vészből elorozzák őket a társak;
csak hogy Enaesimus el nem tud menekülni előle,
Hippocoon fia: megfordul noha futni riadtan,
megsebesült térdét ina már nem tudja emelni.

S pusztul tán a Pylos-beli hős is, Trója előtt még,
hogyha gerely-végét beleszúrva a földbe, nem ugrik
rúdja segítségével a szomszéd lomb tetejébe:
biztos helyről néz, mely elől menekült, le a vadra.
Ez meg a tölgy-törzsön feni bős agyará, s fenyeget már
újra halállal, mert bízik friss-élű fogában,
s görbe fogát a nagy Eurytides combjába meríti.
S jó az a két testvér, aki még nem csillag az égen,
mindkettő sugaras, mindkettő oly paripán ül,
hónál mely ragyogóbb, mindkettő rezgeti-dobja
dárdáját, miután csóválta, előre a légbe.
És sebet is vág tán, ha a vadkan nem jut e vágtnál
mély sűrűségbe, hová nem jut be a ló, sem a dárda.
Száll rohanón a nyomán Telamon, szétnézni se vágyón,
egy fagyókér megakasztja, esik, hull fővel előre.
Néki segít Peleus; s Tegeának szüze eközben
húrra helyez s hajló íjról vesszőt ver a légbe.
Épp fül alatt a vadat kissé felsérti a nádszál,
sertéit vékony vércsíkkal festi veresre;
mégsem örült a leány jobban nyilazó sikerének,
mint Meleagros örült: legelőbb ő látta a friss vért,
mondják, s társainak legelőbb ő volt, ki mutatta,
s mondta: „Megérdemled, s te nyered meg a hősi jutalmat!”
Férfiak arca pirul; biztatják szüntelen egymást,
verve vadul lármát, vaktában vetve a lándzsát:
s azt gátolja e nagy tömeg épp, mire vágyik, a célzást.

Kettős-fejszével, maga-vesztét híva dühével
pattan az arcas, s szól: „Ifjak; hogy a férfit-fegyver
női nyilaknál több, lássátok! Hadd cselekedjem!
Fegyveresen bár védje e kant Latona leánya,
jobbomtól elesik; csak tiltsa, ha tudja, Diana!”
Dölyffel-telt ajakát miután e szavakra nyitotta,
kétélű bárdját mindkét markába ragadta,
és lábujjhegyen állva előkészült a csapásra.
Bátran előzve, ahol legelőbb nyíl út a halálba,
két agyará vékonyába vetette veszettül a vadkan.
Ancaeus lerogyott, vérrel vegyesen bele omlott
szerte a föld színén, s a fövenyt fürdette a friss vér.

Ixion fia tört neki most a dühösfogu kannak,
Pirithous, daliás jobbájában rázva a lándzsát;
szól neki Aegides: „Te magamnál több nekem, állj meg,
lelkemnek fele, csak hátrább! Vihatni vitézül
messzebről: hiszen Ancaeus nagy mersze csak ártott.”
Mondja, s az érchegyü som-kelevézt csóválva hajítja;
jól csóválta, s a vágyott célt vele majdnem elérte,
csak fölfogta egy ág, csonkult törzs lombteli ága.
Aeson gyermeke is kelevézt vet: a sors a kezéből
ártatlan Celadon ebnek vesztére röpíti:
átmegy az eb véknyán, véknyán át földbe verődik.

Váltakozó sikerű Oenides karja: kiszáll két
jó kelevéz: egy földbe, de egy hátába a vadnak.
Pillanatot sem vét: míg dúl-fúl, pörgeti testét,
új vérömléssel sziszegő tajtékot okádva,
ott terem ő, ki ütötte sebét, s még szítja a mérgét,
és ragyogó gerelyét marjába meríti merészen.
Társai jól látják, rivalognak körben örömmel,
győzelmes jobbát jobbjukba sietve szorítják,
és a hatalmas térséget takaró, kiterült kant
bámulják, de azért érinteni mégse merik még,
csak gerelyét friss vérével kiki festi veresre.
Ő maga meg ráhág a vadállat szörnyü fejére,
s mondja: „Az én zsákmányrészem, nonacrisi szűzlány,
vedd csak, a győzelem hírét veled íme megosztom.”
S ezzel a kan bőrét, a merev sertékkal ijesztőt,
és a fejet s iszonyú agyaráat odaadja a lánynak.
Ő az ajándéknak s aki adja, örül nagyon annak;
mások irigykednek, morgás kél szerte a rajban.
S támad a Thestiadák teli torka azonnal a lányra:
„Tedd le hamar, némbér, bitorolni ne merd a jogunkat;”
és emelik karukat, „szépséged csak be ne csapjon,
s kincset adó szeretőd tőled távol ne maradjon!”,
tőle ajándékát veszik el, s jogot - adni - amattól.
Mars fia el nem tűrte, fogát csikorítva sziszegte:
„Más becsületjének halljátok megrabolói,
hogy fenyegetni be más, mint sújtani;” szól, s döfi által
Plexippos kebelét, váratlan verve vasával.
Toxeust meg, ki habozna, mivel meg akarja a testvért
rajta bosszulni, de testvérének féli a sorsát,
hosszan ugyan sose hagyja habozni: a kardot, a vértől
még meleget, rokonát szúrván át, újrahevíti.

Vitt Althaea ajándékot, mert gyermeke győzött,
éppen az istennek - s hozzák testvérei testét.
Felzokog és az egész várost teletölti panasszal,
és arany-öltözetét tüstént feketére cseréli;
s rögtön, amint kiderült, ki a gyilkos, tűnik a gyásza,
s bosszu-szerelme kerül szakadó sok könnye helyébe.
Egy fahasáb volt, mit mikoron megszülte fiát már

Thestias, ott Három Nővérek tettek a tűzre,
kik sorsunk fonalát fonogatják fűrgé hüvelykkel,
s így szóltak: „Neked és e hasábnak adunk azonos kort,
mostszületett csecsemő!” A jövőt miután kidalolták
tűntek az istennők, de a lángbaborult fahasábot
anyja hamar kiragadta, vizet szórt bőven a fára.
S az be soká volt rejtve a ház belső zugolyában,
és, mivel őrizték, őrizte az életed, ifjú.
Most a szülő veszi újra elő, forgácsra a fáklyát
rendeli, és a fenyőfáklyán gyújt lángot, emésztőt.
Négyszer akarta a fát immár rárakni a lángra,
s hagyta megint félben: nővér s anya küzd a szívében,
s egy kebelét ez a két név más- és másfele vonja.
Gyakran a majdani vétektől elsápad az arca,
gyakran meg hevesen pirosul haragos szemelángja,
arca is olykor bösz, mintegy fenyegetve viharzó,
olykor meg már-már azt vélnéd, szájalom-osztó;
majd, hogy a vad lobogás könnyét kiaszalta szívének,
jöttek a könnyek elő ismét; valamint a hajótest,
mit szél űz útján, szemközt meg a széllal a hullám,
két nagy erőt érez, kétféle parancsnak is enged:
Thestias is két érzés közt ide és oda hajlik,
és felváltva levetkezi és felszítja haragját.

Győz az anyán mégis lassanként benne a nővér,
s vérrel a véreinek végül kérlelnie árnyát
hajtja kegyetlenségre kegyesség. Éled a bösz tűz,
s ő „Ez a máglya az én bensőm égesse meg!” így szól,
s úgy, ahogyan tartotta kezében a végzetadó fát,
sír-oltár elibé állott s boldogtalan így szólt:
„Vétek-megtoroló istennők, hárman, az én dúlt
áldozatomra, ti Eumenisek, ti tekintsetek immár!
Bűnt torolok s teszek én; legyen írja halál a halálnak;
bűnhöz a bűnnek kell járulnia, sírhoz a sírnak:
gyász gyászhoz gyűljék, hogy e vétkes ház vele vesszen!
Győzelmes gyermekét Oeneus vigadozva fogadja,
s Thestius árva legyen? Ketten gyászoljatok inkább.
Csak ti, ti új lelkek, ti fivéreim árnyai, csak ti
lássátok meg a tiszteletem, ti vegyétek e drágán
szerzett áldozatot, méhemnek szörnyű gyümölcsét!
Jaj, hova visz haragom? Ti fivérek, az édesanyának,
hogy keze késlekedik, nézzétek el; érdeme díja
vesznie, megvallom; de ne én legyek az, ki lesújtom.
Hát sose bűnhődjék, éljen, s a sikernek örüljön,
hordja dagadt dölyfét, s Calydonnak bírja uralmát,
míg ti heverték alatt, csöpp hamvak, jéghideg árnyak?
Ezt ugyan én soha nem tűröm: csak vesszen a bűnös,
s apja reményét, országát, vigye sírba hazáját!
Hol van most a szülők érzése, az édesanyáé?
És az a tíz hónap, melyben hordoztam a terhem?

Égtél volna csak el csecsemőként hajdan a tűzzel,
túrtem volna csak el! De, hogy éltél, érdemem adta;
s hogy most halsz, a tiéd! Tettednek vedd vele díját:
kétszer-adott lelked - szültem, s a hasábot a tűzből
mentettem - kileheld, vagy, akár az öcséimet, ölj meg!
Kívánom s mégsem tehetem. Hát mit cselekedjem?
Látom a testvérek sebeit s az ölést is, a szörnyűt,
majd a szülőanya név s a kegyesség megtöri merszem.
Én nyomorult! Iszonyú diadalmatok, ámde legyen meg,
drága fivéreim; ám a vigasznak, mit megadok most,
menjek utána magam!” Szól, és remegő keze dobja
- míg maga félretekint- lángokba a sírbavivő fát.
Sóhajtotta hasáb, vagy csak sóhajtani látszott,
míg, kedvetlen, a tűz megfogta s emésztetni kezdte.
Mitsen tud Meleagros, e lángtól messze, de mégis
felgyúl tőle, a bensőjét vak lángok emésztik,
érzi; de nagy kínján diadalt vesz hősi erénye.
Gyászol azonban, amért sebnélküli gyáva halállal
vész, s Ancaeusnak sebeit dicséri, irigyli;
nyögve idős apját, a fivéreit és a szemérmes
húgokat is szólítja halódva, meg ágybeli társát,
meglehet, anyját is. Növekednek a lángok, a kínok,
majd meg lankadnak; s kialusznak végül is együtt.
Lassudan ellengett lebegő levegőbe a lelke,
míg a hasáb parazsát a fehér hamu lepte be lassan.

Porban a nagy Calydon: csupa könny közt ifja-öregje,
nép s vezetők nyögnek; megtépik a nők is a fűrtjük,
s Euenos peremén emlőiket ütve zokognak.
Ősz fűrtjét földön fetrengve az apja s elaggott
arcát is mocskolja; miért élt eddig, üvölti.
Mert az ölő anya, jól tudván, hogy a tette iszony volt,
megbüntette a bűnt: a hasát vasa felhasította.
Nem tudnám, ha az istenség száz nyelvet is adna
énnekem, és az egész Helicont s vele nagyszerű elmét,
bús nővéreinek megzengeni szörnyü keservét.
Kékreverik mellük, bájukkal mitse törődnek,
míg még megvan a test, melegítik a karjukon egyre,
csókkal a holttetemet, hintik csupa csókkal az ágyát.
S hogy hamu lett, a kimert hamvat mellükre szorítják,
sírhalma borulva hevernek, a dombon a sziklát,
min neve áll, ölelik, s a betűkbe a könnyüket öntik.
Majd Latonia Parthaon házának elégli
balsorsát, s őket (csak Gorgét és a menyét nagy
Alcmenének nem) tollat testükre teremtve
könnyűvé teszi, karjaikat terjeszti ki szárnyá,
csont-csőrre ajakuk, s magukat teszi légi madárrá.

THESEUS ACHELOUSNÁL. PERIMELE

És ezalatt Theseus, a közös viadalt befejezve,
ment az Erechtheus-bástyához, tritonisi várhoz.
Útját záportól-dagadó Achelous elállja,
s így késlelteti őt: „Gyere, lépj házamba, te híres
Cecropides, sose bízd magadat rohanó habözönre:
roppant törzseket is tovahord, görget riadalmas
zúgással sziklát is az ár. Láttam, hogy a partról
istállót elvitt nyájastól; voltak erősek
bárha az ökrök, nem használt, s a lovak noha gyorsak.
Ifjakat is gyakran, ha a hó olvadt a magasban,
elmerített ez az ár leözönlő forgatagába.
Jobb lenyugodnod már, míg nem tér vissza a vízárr
partja közé, s maga medrében, lepadva, nem ömlik.”

Aegides bólint: „Achelous, megteszem,” így szól,
„mit te tanácsolsz, elfogadom fedeled”; s eszerint tett.
Tért az előcsarnokba: tufából volt az emelve
és lukacsos tajtékköböl; moha-szőnyege nedves:
mennyezetét kagyló s bíborcsiga rakta ki rajzzal.
Két részén átkelt napjának már Hyperion,
végigdőlt ágyán Theseus meg a bajnoki társak,
itt Ixionides, túlhan Troizen daliája:
hősi Lelex, ki halántékán már ősz haját is hord,
s mind, kiket éppenolyan becsülettel lát az acarnan
büszke folyó: a magas vendégnek olyannyira örvend.
Most a mezítlábas nimfák raja mindjük elébe
asztalt rak: s miután jóllaktak a dús lakomával,
drágaköves kelyhek seregét öltik tele borral.
Néz az alatt terülő tengerre a hős, „Mi az ott, mondd,”
kérdi, mutatja is ujjával, „S a sziget neve ott mi,
hadd tudjam, ha ugyan nem több, mert többnek alítom!”

S szól a folyó: „Nem is egy föld az, mit láttok a vízben:
öt föld nyúlik el ott. Szemetek megcsalja a távol.
S hogy ne csodáld nagyonis, mit tett, megsértve Diana,
nimfák voltak azok, kik tízbika-áldozatukhoz
egykor meghívták a mezőség isteneit mind,
s nem gondoltak rám, úgy járták ünnepi táncuk.
Megduzzadtam ezért, s mint szoktam legmagasabbra
nőni, olyan voltam; tájtékos nagy haragomban
erdőt erdőtől, szántótól szeltem a szántót,
és - aki most azután gondolt rám! - mindama nimfát,
földjével, besodortam az árba. Vízem meg a tenger
elszeli most az egész földnyelvet, s annyi szigetre
osztja, ahány az Echinas amott, mit látsz a habok közt.
Mint magad is látod, van odébb egy más sziget is még,
drága nekem (Perimelének mondják a hajósok):

tőle a szűzi nevet, szeretőm volt, én eloroztam;
Hippodamas haragos lett, apja, s a tengeri habba
lökte le lánytestét, szirtről, hogy lelje a vesztét.
Felfogtam s vittem, míg úszott, s szóltam is: »Isten,
nagy Hármasszigonyú, ki a kóbor tengeren úr vagy,
és kibe szent folyamok végül valamennyien omlunk,
légy jelen és kegyesen halld meg, Neptunus, az esdőt.
Ennek, akit viszek én, ártottam. Hippodamas ha
volna szelíd meg igazságos, nem ilyen gonosz ádáz,
lányát megszánna, s tettemre kerülne bocsánat.
Hát te segíts, apjának iszony-vadsága elől adj,
Neptunus, szigetet, vagy szíved váltsa szigetté!
Akkor is átölelem!« Bólint a vizek fejedelme,
bólintása alatt a habok mind felkavarulnak.
Megrettent a leány, de csak úszott. S míg tovaúszott,
gyors riadásában remegő csecseit kezem érte;
míg azokat fogom én, érzem, mint válik a teljes
teste keménnyé s mint fedi el kebelét a kemény föld.
Szólok még, de az úszónak már tagjai tűnnek
földbe, szigetté átváltan mered ott ma szilárdan.”

PHILEMON ÉS BAUCIS

Hallgat már a folyam, Bámulják mind e csodákat:
Ixion fia meg, minthogy vadszivü s az istent
megveti mind, e nagyon hívőkön csak nevet, így szól:
„Mind mese ez; túlsok, mit vélsz, Achelous, az égről,
hogya, minek csak akarja, alakját elveszi s adja.”

Mind megdöbbenetek, s az ilyen szót nem helyeselték;
s adta Lelex legelőbb, érett-koru, -lelkü, a választ:
„Végtelen ám a hatalma, határt sosem ismer, az égnek;
s mit csak az égilakók kívántak, teljesedett is;
s hogy sose kételkedj: hárs mellett tölgyfa magaslik
phryg halmok közepett, közepes kőfal körülöttük:
láttam, mert Pittheus odaküldött egykoron engem,
minthogy az apja, Pelops volt régen e föld fejedelme.
Nem távol tó áll, tó most, hajdanta lakott föld,
most szárcsák, vöcskők, vizityúkok lakhelye, posvány.
Arra halandó képében Jupiter s vele pálcás
gyermeke jött, Atlantiades, de levette a szárnyát.
Kértek ezer házban pihenőt és éjjeli szállást,
zártak ezer házat reteszek; hanem egy befogadta
mégis a két istent, csak sásfedeles kicsi kunyhó,
ám jó Baucis anyó s vele egykoru férje Philemon
házasok ott lettek még ifjan, s ott öregedtek
együtt, és a szegénységet megvallva viselték
könnyen e kunyhóban, sose lázadt ellene lelkük;
ott urat és szolgát, vendég, be hiába keresnél:
ők az egész háznép, s a parancsot az adja, ki kapja.

Hát hogy az égilakók e szerény kicsi házhoz elértek,
és fejükét hajtván alacsony kapuján bekerültek,
már elibük széket hoz az agg, le is ülteti őket;
rá a serény Baucis takarót tesz, durvaszövésűt,
tűzhelye langyosodott hamuját tovasöpri, föléleszt
tegnapi csöpp parazsat, táplálja levéllel a lángot
s száraz kéreggel; lobbantja öreg lehelettel;
fölszelt mézgafenyőt, padlásról hozza a rőzsét,
tördeli szét, s a kis üstnek alá odarakja serényen.
Majd, a locsolt kertből ami zöldséget hoz a férje,
fosztja levéltől mind; azután kormos fatetőről
ágas villával leemel füstlepte szalonnát,
mit be soká őrzött, darabocskát szel le belőle,
és a tűzön buzgó vízben megfőzi puhára.
Múlatják az időt közben, csalják csevegéssel,
várakozásuk könnyü legyen. S ama bükkfa-medencét,
falbaütött szögről mely függött görbe fülével,
langyosodott vízzel töltik, fürdetni a lábuk;
állt a középben egy ágy, raknak rá nádbuzogánynak

pelyhével töltött vánkost; fűzből keret és láb.
Nádbuzogány-pelyhes vánkost tesznek kerevetre,
rendezik el buzgón; fűzből kerevet-keret és láb;
rá takarót tesznek, mit egyébkor elő sose vesznek,
csak szent ünnepeken; de bizony hogy ez is csak öreg volt
és foszlott, illő mindenhogya a fűz-kerevethez.
Dőlt le a két isten. Nekitűrózkodva, remegve
asztalt ad az anyó: de a háromból rövidebb volt
egy láb: tettek alá cserepet, s eltűnt a különbség,
már egyenes; lapját zöld ménta sikálja simára.
Tiszta Minervának kétszínű bogyója kerül rá,
s ősszel termő som borseprő-óvta gyümölcse;
répa, cikória is, sajttá sűrűdötten aludttej,
s véle tojás, langyos hamuban forgatva kifőzött,
mindez agyagtálban. S keverő, ami éppoly ezüstből
volt vésett, vele meg faragott poharak, valamennyi
bükkfából, sárgállt vájt öblük szőke viasszal;
csöpp kis idő: s melegen küldött neki étket a tűzhely,
végül a nem nagy időn át vénült bor jön utána,
s második asztalnak mindez hamar ad helyet aztán:
ott a dió, füge, ott az aszalt datolyák meg a szilva,
majd remekillatu alma kerül kereköblű kosárba,
s bíborosult vessző leszedett friss fűrtje, a szőlő.
Ott közepütt, a fehér lépesméz; és ami legfőbb:
jóakaró orcák, sose rest, sose szűkös igyekvés.

Közben a kancsóról látják, hogy megtelik újra
mindig, amint kiürül, s hogy a bor megemelkedik önként,
megrémulnek, a furcsa csodán, tenyerét fölemelve
Baucis anyó könyörög s vele félénk férje Philemon,
rögtönzött kicsiny étkeikért a bocsánatuk esdve.
Volt egy lúdjuk, a kis kunyhó őrzője, egyetlen,
ezt a lakók le akarták vágni az égilakóknak;
fűrge a lúd, repdes, fárasztja a két öregembert,
játssza ki őket igen hosszan, s fut az égilakókhoz
végülis oltalomért: mire ők tiltják leölését.
»Égből érkeztünk, bűnhődni fog itt a sok ádáz
szomszéd, érdeme díjában; de ti«, szólnak, »a vészből
megmenekültök, igen; de ki kell most lépnetek innen,
s nyomdokaink kísérve, a hegy meredek tetejére
mennetek!« Így is tesz mindkettő, botrahajolva
lépdelnek föl a domb derekán igyekezve a vének.

Annyira voltak csak, mint nyíl tud szállni, a csúcstól,
s vissza amint néznek, látják, hogy lent az egész táj
mélyre, mocsárba merült, csak az ő kicsiny otthonuk áll még;
sírnak a szomszédok sorsán, s ámulnak az aggok;
s ím az a kettőjüknek is oly kicsi ócska lakocska
templommá válik: cölöp állott, most csupa oszlop,
sárgul a zsupp, s a tető tündöklök sárga arannyal,
díszes az ajtófél, márványból rakva a padlat.

Saturnus fia most szeliden megkérdezi tőlük:
»Mondd, te igazságos vénember s hű felesége
ennek a jó férjnek, mire vágytok?« Csak keveset szól
Baucisszal, s közösen vele már ezt kéri Philemon:
»Itt mi a papjaitok, szentélyetek őrei légyünk,
s mert egyetértésben töltöttük az életet együtt,
egy legyen elhívó óránk, sose lássam a sírját
én feleségemnek, ne temessen el ő soha engem.«

Teljesedik vágyuk: hív őrei voltak a szentelt
helynek, míg éltek; s mikor őket az aggkor, az évek
megtörték, s mikor épp ama lépcsőn állva, az elmúlt
dolgokról szóltak, hát Baucis látja: Philemon
lombosodik, s Baucist levedzeni látja Philemon.
Már mindkettőnek kezdett arcára a lombcsúcs
nőni, mikor míg még lehetett, »Isten veled, édes
hitvesem!« ezt mondták, egyszerre, s az ágak is ekkor
és egyszerre belepték ajkuk: a thynosi tájon
azt az iker két fát a lakos mutogatja ma is még.
Ezt szavanemjászó sok vén (nem volt oka csalni)
mondta el énekem; magam is láttam koszorúkat
függni az ágakon ott, s szóltam, magam is, koszorúzva:
»Égi legyen, kit az ég kedvel, s tisztelt, aki tisztel!«»

ERYSICHTHON. AZ ÉHSÉG

Elhallgat; meghat mindenkit a szó meg a szóló,
legjobban Theseust; akihez, mert több csoda-dolgot
kívánt hallani még, Calydon vize felkönyökölve
így intézte a szót: „Vannak, te vitéz, akik egyszer
változtak mássá, hanem aztán már soha újjá;
s van nem is egy, ki ahányszor akar, tud váltani orcát;
mint, Proteus, te, a földölelő sima víz lakozója.
Mert hiszen ifjú legény egyszer s vagy másszor oroszlán,
most dühödött vadkan, máskor, mihez érni se mernek,
kígyó vagy; de utána bikává válthat a szarvad;
gyakran sziklának, gyakran tudsz látszani fának,
olykor csörgedező víznek mímelve alakját,
vagy folyam, olykor meg víz ellensége tüzes láng.

Autolycus felesége, akit nemzett Erysichthon,
éppígy volt: Erysichthon nem tisztelte az istent,
egyet sem, tömjént sose füstölt tiszteletükre;
mondják, még a Ceres ligetét is sérteni merte
bárdjával, s az öreg berket megbántani vassal.
Egy terebélyes nagy tölgy állt a liget közepében,
egymaga erdőség; szalagok, táblák diszitették
és koszorúk, cél-ért fogadalmak jó jele mindez.
Tölgylakozó dryasok gyakran táncoltak alatta,
gyakran megmérték, karjukkal láncbafonódva
fogták körbe e fát, s törzsét háromszor öt ölnyi
vastagnak lelték, s koronája alatt a nagy erdő
oly mélyen feküdt, mint más fa tövében a fűszál.
Mégsem fogta vasát Triopas fia vissza e fától,
ad ki parancsot a szolgálknak, vágják ki tövestül;
és amikor habozásuk látja, kikapja az egyik
kézből fejszét, s bösz szívvel mondja beszédét:
»Nemhogy egy istennő kedvence, de volna e tölgyfa
istennő maga is, lombostól dől le ma mégis.«

Így szól, s oldalvást csóválja a légben a baltát;
megremegett, felsóhajtott Deo terebélye,
lombja is elsápadt, sápadtak rajta a makkok,
hosszu nagy ágait is haloványság lepte be végig.
És amikor törzsébe sebet hasított a gonosz kéz,
sértett kérgéből nem másképp folyt ki a friss vér,
mint oltárok előtt, ha a roppant nagy bika eldől,
árad a vércsobogás a leszelt nyak csonka tövéből.

Megriadott mindjűk, s volt egy, ki merészen a vétkét
meggátolni, a bösz fejszét megakasztani vágyik.
Ránéz, és »No, kegyes lelked hadd kapja jutalmát!«
mondja s a nagy fa felől fordítja fejére a fejszét
néki a thesszál úr, lenyakazza, s a tölgynek üt újra;
hang hallatszik a tölgy-törzsből, kellős-közepéből:

»Én, a Ceres szeretett nimfája halódom a fában;
halld a jövőt: iszonyú tettednek lesz lakolása,
elmúlásomnak vigaszául jóslom a veszted.«

Ő meg a vad vétket véghezviszi, vágja veszettül
mégis a fát; sok ütésnek utána, huzatva kötéllel,
rogy le az, és sok szomszédos fát sújt le a súlya.

Tölgylakozó dryasok, magukért s az egész ligetért is
döbbenet - mind nővérek - keseregve Cereshez
futnak mély gyászban: büntesse meg ő Erysichthont.

Bólint erre a szép úrnő; feje mozdulatára
körben a dús földek rendülnek sárga kalásszal,
s bűnhődést tervel, de olyat, hogy szánni lehetne,
szánni ha volna való a gonosztett elkövetőjét,
hogy szaggassa ölő Éhség szét, s mert oda néki
mennie nem lehet (Éhségnek köze véle, Ceresszel,
nincs, ez a végzet), a bérc Oreasaiból kiszemelve
egyet, e réti kis istenséghez ilyen szavakat szól:

»Áll egy hely szélső peremén a jeges Scythiának,
bús talajú, meddő tájék, nincs fája, gyümölcse;
lomha Fagy és Remegés lakik ott, meg a bús Haloványság,
s böjttartó Éhség: neki mondd, hogy törjön az ocsmány
gaztévő nyomorult gyomrába, ne tudja kiűzni
bőség semmi, de engem is ő győzzön le csatában;
vedd és vidd szekerem, hogy a hosszú nagy út ne ijesszen;
vedd sárkányaim is, zabolájuk az égben irányítsd!«
Szólt s átadta; suhant kocsijával a hírnök a légben,
és Scythiába került: meredek hegyorom tetejében
(Caucasos, így nevezik) kígyóit eloldja a hámból,
s látja az Éhséget, kihez indult: sziklakövek közt,
gyér füveket harapott foggal, karmolt ki karommal.
Tüskehajú, beesettség volt, arcán haloványság,
ajkai szűkültek, gégejét rozsdá reszelte,
bőre kemény, de alatta akár beleit kivehetnéd;
vánnyadt vékonyán át csúf csontjai messze kiálltak,
has helyiben hasnak helye horpad, függeni vélnéd
melleit és a gerinc bordáira búa tapadni.
Nyújtja soványság ízületét, domb duzzad a térdén,
és iszonyú púppá meredett mindkét bokacsontja.
Nézi a távolból (nem mert közelébe hatolni),
mondja, az istennő mit üzent; s noha csak kis időt állt
ott, s noha csak távol, s a vidékre csak épp az imént ért:
véli, hogy érzi az éhséget, s fordítja suhanni
vissza a sárkányok zaboláját Haemoniába.

Végzi az Éhség most, noha másként ellene munkál,
mit kér tőle Ceres, legen át szél-szárnyakon indul,
ér palotájához, surran be az istenutáló
hálójába, hol az mély s oldó álom ölében
(éjszaka volt) feküdt; tüstént két karral ölelve,
és testébe taszítva magát, telefújja a torkát,

mellét és ajakát, s étvágyat ereszt az erébe,
s téve, mi kell, termő mezeit tovaahagyja a földnek,
s vissza szokott barlangjához, hazatér nyomorához.

Még a szelíd Álom szárnnyal simogatja az ifjút,
ő meg az álomban máris kívánja az étket,
ajka hiába mozog, fogait morzsolja fogához,
csalja üres torkát képzelt eledellel örökkön,
s nem lakomát nyel: a lengedező levegőt lakomázza;
illan az álom, a lágy, s dühösen megszállja az étvágy,
tág torkán, tüzesült belein gyakorolja uralmát.
Késedelem nélkül, mit a víz, mit a föld, mit a lég ad,
kéri, s az éhségről kesereg, noha rakva az asztal,
ételeket kutat étkek közt; s nem elég neki, egynek,
sok városnak, egész népnek mi elég lehet, annyi;
többet akar, mennél több étket dönt a hasába.
S mint minden földek vizeit befogadja a tenger,
messze folyókat iszik, vízzel soha meg nem elégszik,
s mint ragadó tűzláng tápot nem vet soha vissza,
rengeteg erdőket fölemészt, és bármi sokat kap,
annál többre szorul, s a tömegtől nő csak az éhe:
így a galád Erysichthonnak mindent benyel ajka
s máris több eledelt követel. Mert étek az étket
kívántatja, az űr gyomrában nő a falástól.

Mind, amit apjától örökölt, bekavarta a gyomra
mély örvénye, de sértetlen maradott a hasában
így is a rettentő éhség, soha nem szelidült meg,
torkát marta a láng. Vagyonát besodorta belébe;
már csak lánya maradt, méltó jobblelkű apára.
Ezt is eladta; mi mást tehetett? De a lányka a gazdát
el nem szenvedti, és karját a vizekre kitárva
»Rabságból szabadíts, te, ki szüzességemet egykor
vetted erőszakosan!« szolt: Neptun volt, aki tette;
nem veti ez meg a kérését; s az utána jövőnek
orra előtt már szinte, alakját férfira váltja,
s lányravaló leplét kicseréli halászi ruhára.
Most meglátja az úr, s így szól: »Te, ki horgodat apró
étek alatt rejtet, vesszős nád jó kezelője,
úgy legyen itt ez a víz csendes, s a halacska hiszékeny,
s akkor tudjon a horgodról, amikor beharapta,
hogya elárulod ezt: a zilálthaju lány, aki gyatra
öltözetében a partodon állt (mert láttam is: itt állt),
merre lehet: mert messzebb már nyoma nem vezet innen.«
Az meg, a lány, érezte, hogy őt fedi-rejti az isten,
s tőle magát kérdik, felel így a nyomát keresőnek:
»Bárki vagy, engedj meg: nem fordult másfele eddig
innen az örvénytől a szemem, munkámba merültem;
s hogy sose kételkedj: legyen úgy munkámhoz a víznek
istene jóakaró, hogy már rég senki nem állt itt,
már magamon kívül, nő-féle e parti vidéken.«

Hitt a szavának, megfordult a fővényben a gazda,
megcsalatott, elment, a leány pedig újra leány lett.

Apja pedig látván, hogy a lány így átalakulhat,
gyakran eladta eképp ezután Triopas unokáját,
s ez, hol kanca-, madár-, hol meg bika-, szarvas-alakban
elmenekül - s a mohó apa csalfán új eledelt nyer.
Mégis a baj végül, miután mindent fölemésztett,
újdonaúj táplálékot nyújt annak a kórnak,
kezdi saját testét harapással tépni, befalni,
és testét a szegény kevesítve kívánja növelni.

Mért is időzöm másoknál? Hiszen, ifjak, a testem
egy bizonyos számig magam is felválthatom éppígy.
Egyszer ilyen, mint most, másszor kígyó vagyok, ismét
máskor a csorda magas vezetője, erőshegyü szarvval, -
míg megvolt szarvam. Mert most, mint látod, e homlok
fegyvere félszárú.” Szava szálltán sóhaja hangzott.

KILENCEDIK KÖNYV

ACHELOUS ÉS HERCULES

Mért sóhajtozik, és mért csonka a homloka, kérdi
Neptun hős fia most; s Calydonnak nádkoszorúza
egyszerű-hajfűrtű folyamától hallja e választ:
„Gyászos ajándékot követelsz. Ki beszélne örömmel
vesztett harca felől? De azért halld rendre, nem is volt
vesztenem annyira rút, amilyen gyönyörű verekednem,
és hogy olyan híres hőst vert le, vigasztal erősen.
Tán a füledhez elért immár neve Deianira
szűznek: a legszebb volt hajdan minden hajadon közt,
birtoklását sok kérő vetekedve remélte.
Házához mentünk annak, kit apósul akartunk,
s »Parthaon fia,« így szóltam, »végy engem a vőddé;«
Alcides ugyanígy; mire mások visszavonultak.
Ő Jupitert ígérte apósul, s tettei hírét
mondja, mi mindent tett, mit rámért mostohaanyja;
»Istennek rút ember elől hátrálnia;« szóltam
- mert nem volt még isten amaz -, »lásd, mind a haboknak,
mik birodalmadon át futnak, vagyok én fejedelme;
nem jövevény vóként jöttem, nem távoli tájról,
itt lakozom magam is, mint része a birtokaidnak.
Baj ne legyen valahogy, hogy a nagy Juno, a királynő,
nem gyűlöl, s kijelölt munkák nagy terhe se büntet!
Mert akivel kérkedsz, hogy apád, Alcmena szülötte,
vagy nem apád Jupiter, vagy vétek tette apáddá.
Úgy az apád, ha anyád megesett; válassz: hazudottan
volt az apád Jupiter, vagy csúfság volt születésed?«
Míg ezeket mondom, komoran néz ő a szemembe,
és alig is fékezheti már felgyúlt dühe lángját,
ennyi, amit rávág: »Nyelvemnél jobban erősebb.
Jó harcban győzzek, szó-harcban légy te a győztes;«
s ront dühödötten rám. Resteltem futni előle,
oly göggel szóltam: zöld köntösömet lehajítom,
karjaimat kivetem, mellemről messze begömbült
ökleimet tartom, készen vele harcomat állnom.
Ő homokot mer fel, telehint homorú tenyerével,
kapja cserébe a sárga fővenyt maga is tenyeremtől.
Most elkapja nyakam, most két gyors lábam után kap,
vagy vélnéd, hogy kap, támad nekem innen-amonnan.
Véd engem súlyom; rohamát vele biztosan állom,
nem másként, mint szirt, mit a vízár szörnyű robajjal
ostromol, az pedig áll helyben, nagy súlya megóvjá.
Kissé szétszakadunk, de megintcsak harcba fonódunk
állunk elszántan helyben, mindketten erősen;

láb lábat gáncsol, mell mellett mellet a mell nyom,
homloka homlokomon, feszül ujján ujjam is újra.
Nem másképp láttam verekedni a büszke bikákat,
míg viadaldíjul ligetük legszebbik üszőjét
kívánják, s reszketve figyel körülöttük a csorda,
még nem tudva, a kettőből uralomra melyik jut.
Háromszor, de hasztalanul kívánta nyomakvó
mellem a melléről Alcides messzirevetni;
végre, negyedszer, megszabadul, kapcsát a karomnak
nyitja, kezével meg (hisz amint volt, vallanom, úgy kell)
megpörgetve levet, s hátam nagy súlya lenyomja:
elhiheted (hazugul nem vágyom hírre kerülni),
úgy éreztem, hogy valamely hegy csúcsa kerül rám.
Csak nehezen tudtam kettőnk közibé veritékes
két karomat csúsztatni, lazítani vad szorítását:
még pihegek, s nem hagy pihenőt, nem ereszt az erőmhöz;
megmarkolta nyakam; mire végül a földre zuhantam,
térdem a földre feszült, a fogam belemart a fövénybe.

S mert az erőm kevesebb, fortélyhoz fordul az elmém:
hosszú kígyóvá válván csúsztam ki alóla;
és miután sebtén karikákba tekertem a testem
s kétágú nyelvem rezgettem vad sziszegéssel,
csak csúfolta cselem, nevetett Tiryns daliája:
»Nékem a bölcsőmben volt kígyót ölni szokásom;
s légy te akár minden sárkánynál több, Achelous,
lernai hydrának mi piciny kis része lehetnél?
Azt a sebek szaporították, volt száz feje, s abból
egyet sem lehetett büntetlen nyesni nyakáról,
kettő nőtt tüstént a helyébe erős örökösként.
S ezt - aki véréből sarjasztott új viperákat
s nőtt, mikor öldöstem - leigáztam, tűzrevettem.
Hát mire jutsz, mit vélsz, te, kinek csak a jelmeze kígyó,
és idegen fegyverrel vívsz, hazudott alakodban?«
Mondta, s a tíz ujját nyugúl rányomta nyakamra:
fuldoklottam, akárha fogó fogná be a gégém,
és a hüvelykeiből torkom kiszakítani vívtam.
Vesztettem, de maradt, vívnom vele, harmadik arcom:
vad bika; azzá változom át, s újítom a harcom.
Ő meg a nyaklebenyem balról megfogja keményen;
elfutnék; követ és megránt, szarvamba fogózik,
szegzi a földbe szilárd szarvam, leteríti a fövényre.
S ez nem elég: ahogyan markolta, letörte a jobbja
egy szarvam, s így, homlokomat csonkítva, letépte.
Naisok illatozó szirmokkal, drága gyümölcscsel
töltik szent öblét: szarvammal gazdag a Bőség.”

Szólt; egy nimfa pedig jön már, feltűrve Diana
módján köntöse és vállán haja szertezilálva,
szolgálója: egész termő őszt hoz be a szarvban,
második asztalukul halmoz föl drága gyümölcsöt.

Megvirradt, a hegyek tetejét megcsapta a napfény,
oszlik az ifju sereg, nem várja be végig a víznek
megbékélését, míg minden habja szelíden
folyna a medrében. S Achelous, végre, paraszti
arcát s csonkultszarvu fejét habözönbe meríti.

NESSUS. HERCULES HALÁLA

Őt csak a díszétől fosztotta meg akkor a végzet,
másként ép maradott; s feje kárát tudta takarni
rejtő fűzlombbal, fölibé font nádkoszorúval;
míg téged, dühödött Nessus, meg is ölt lobogásod
épp e leányért, gyors nyíl verte keresztül a hátad.
Otthoni bástya felé igyekezve az új feleséggel,
ért Jupiter fia Euenus rohanó folyamához:
ez dagadottabb volt a szokottnál téli esőktől,
sok sebes örvénnyel, mi felett át senkise kelhet.
Nem féltette magát mégsem, felesége miatt félt;
s most az erős Nessus, ki a gázlót ismeri, így szól
hozzálépve: „Az asszonyodat túlpartra segítem,
Alcides; te magad pedig ússz át, élj az erőddel!”
Ekkor a víztől s Nessustól remegő calydoni
szűzet az aoni hős Nessusnak bízta kezére.
Ő maga tegzestől meg oroszlánbőr-köpenyestől
(mert buzogányt s görbült íjat túlpartra vetett már)
így szól: „Megkezdtém, hát át kell kelnem az áron.”
Nem habozik, sose nézi, a víz hol omol szelidebben,
szégyelné, hogy a hab szívességére szoruljon.
Partra kerül, s amit áthajított, venné föl az íját,
s hallja: sikolt felesége, mivel Nessus, kire bízta,
álnokul el kívánja ragadni. „Hová,” riad ekkor,
„lábadban bízó rabló? Kétestviselő, te,
Nessus, halld a szavam, s mi enyém, elorozni ne merjed!
Hogyha talán tőlem nem félsz, legalább az apádnak
gyász-kerekén okosodj, a tilos nászt messze kerüld el.
Nem menekülsz, bármint bizakodj is mén-inaidban:
sebbel tartóztatlak fel, nem lábbal.” E szókat
tett bizonyítja: a messzeszökő hátába nyilat lő:
átszaladott mellén is a nyíl, vashorga kiállott.
Az kiszakítja, s a két lukon át szökkent ki a vére,
lernai hydra veszett mérgével gennyesedetten.
Fölmeri ezt Nessus: „Boszultatlan - mondja magában -
nem halok”, és ingét, mit a forró vér telefröcskölt,
adja a rablott nőnek mint szerelemre-hevítőt.
Múlt az idő; már tetteinek hírével a földet
eltöltötte a hős, lecsitítva a mostoha mérgét.
Oechaliából jött, győzött, s áldozni akart épp
Cenaeus Jupiternek a hős, hogy elért a füledhez,
Deianira, a bőszejű Hír, mely a valóhoz
kedvvel tesz hamisat, s a hazugság nagyranöveszti:
Amphitryon fia már Iolétól gyúlt szerelemre.
Elhiszi, mert szeret, és riadottan az új szerelemnek
hírétől, legelőbb könnyekben tör ki, a kínját

így szelidíti szegény. De hamar „Minek is zokogok?” szól,
„Minden könnyemnek csak örül férjem szeretője.
És mivel épp ide jön, valamit kell tennem azonnal,
míg van idő, míg násznyoszolyám más nem bitorolja.
Sírjak, hallgassak? Térjek Calydonba, maradjak?
Elköltözzem-e, vagy legalább akadályukul álljak?
Vagy tudván, Meleagros, hogy húgod vagyok, ékes
hőstettel bizonyítsam meg, mire képes a sértett
hitves, az asszonyi kín, és döfjem torkon az ágyast?”
Sokfélén töpreng, s azt véli a legkitünőbbnek:
Nessus vérében megmártott öltözetet küld
férjének, s vele majd újjáéleszti szerelmét;
bízza Lichasra tehát, aki nem sejt semmit (aminthogy
ő maga sem), gyászát a szegény; lágy szózata küldi:
adja urának az inget; a hős átvéve gyanútlan
ölti a lernai mérgű ruhát vállára azonnal.

Éppen tömjént hoz, s loccsantja is, esdve, a lángra,
márvány oltárát csészéből öntözi borral:
fölmelegült, közelében a tűznek, a méreg a hőtől,
és a vitéz testén szétaradt, mindenüvé szállt.
Hősi erénye, amíg lehetett, elfojtja nyögését;
győzött rajta a kín végül: feldönti az oltárt,
Oeta sűrű ligetét gyötrődő hangja betölti.
Testéről tüstént tépné le a vészokozó mezt:
húzza, de az bőrét velehúzza, kimondani szörnyű,
vagy tagjára tapad, s nem tudja letépni magáról,
vagy húsát hasogatja, csupasszá fosztja a csontját.
Vére akárcsak az izzó vas, hús vízbe ha mártják,
úgy felforr a tüzes méregtől, sustorog és fő.
S ez nem elég: belső részét vad lángok emésztik,
kék izzadságtól izamos mindenhol a teste,
megperzselt idegek pattognak, lesz velejéből
vak tüztől gennyedt folyadék; fölemelve az égre
két tenyerét, „Saturnia,” szól, „hízlald a szemed, nézd
kínjaimat, vesztem föntről szemléld, te kegyetlen,
s vad szivedet töltsd el! De ha ellenséget is ébreszt
szánakozásra e kín, téged, hát vedd el e gyötrött
lelket, e gyűlöletet, s örökös munkára jelöltet:
halnom ajándék már; s hogy a mostoha adja meg, illik!
Én vertem le a vendég-vért templomra kiontó
Busirist? A vad Antaeustól anyja hatalmát
én szakítottam-e el? S nem féltem hármassal alakját
én az ibér pásztornak, s néked, Cerberus, egykor?
Hát te, kezem, te szorítottad meg a vad bika szarvát?
És a te munkád látta a Stympthalos vize, s Elis,
s partheni parti berek? Thermodon-mélyi arannyal
díszes kardszíjat te szereztél bajnokul egykor,
s álmatlan sárkánytól őrzött szép aranyalmát?

Én voltam, kit nem győztek le a kentaurok sem,
s Arcadiának pusztító kana sem? Vagy a hydra
ért valamit vele, hogy kárán kettőzte hatalmát?
Thrák lovakat nem láttam-e én, dús emberi vértől
meghízottakat, és jászlat tele holttetemekkel?
Jászlat döntöttem, lovakat s urukat meg is öltem.
És ez a kéz fojtott Nemeában szörnyet; e nyak volt,
melyen az ég nyugodott! Jupiter bösz asszonya régen
elfáradt a parancsosztásban, a teljesítésben
én nem. S most új vész tört rám, min semmi vitézség,
fegyver sem, kar sem győzhet: tévelyg a tudómben
rútul emésztő láng, minden tagomon legelészget.
Eurystheus pedig ép! - S van még, aki isteneket hisz!”
Mondja, s az oetai nagy bérce száguld sebesülten,
nem másképp, ahogyan bika fut, ha belé kelevézét
verte a bérci vadász, s közeléből elmenekült már.
Sűrűn felsóhajt, sűrűn megreszket a dühtől,
sűrűn tépdesi már, hasogatja le szörnyü ruháját,
szálfákat leterít, feldúlja a bérci tetőket,
vagy pedig apja felé karját terjeszti az égre.

S íme Lichast, aki nagyremegőn egy sziklaüregben
rejtőzött, meglátja, egész dühe ellene támad:
„Gyilkos ajándékot hoztál, te Lichas, te leszel hát
az, ki halálom okozza?” Amaz sápadva, vacogva
mentegetőzik a bajnok előtt remegő dadogással.
Ekkor az esdekelőt s térdét megölelni törekvőt
Alcides felkapja, körül megpörgeti többször,
és hadigépeknél hevesebben a habba hajítja.
Az meg röptében merevénne válik a légben;
mint hús szél az esőt, mondják, faggyal teszi hóvá,
majd puha hópelyhek perdülnek s összetömődnék,
egybeszilárdulnak s így válnak jégzivatarrá:
ő, amikor testét az erős karok elhajították,
vértelenül féltében, s nedvtől fosztva egészen,
sziklává merevült - ezt mondja felőle a régmúlt.
Euboianál még ma is egy kis szirt hegye nyúl ki
szintre az örvényből, s ott őrizi emberalakját;
erre hajós, minthogyha csak érezhetne, sosem lép,
s hívja Lichas néven. Te pedig, Jupiter deli sarja,
fákat vágsz ki az Oetának meredek tetejében,
raksz magasan máglyát; íved s vele tágölü tegzed
és nyilaid, mik majd újból Trójába kerülnek,
általadod Poeas sarjának. Ez ekkor a máglyád
fellobbantja. Amint faldossa a láng a fahalmot,
rá Nemeának oroszlánját terited takaróul,
és buzogányod párnául használva lefekszel,
nem más arccal, mint ha akár lakomán heverésznél
színborral dúsan, kelyhek közepett koszorúsan.

Már nagy erővel s mindenüvé harapózva, ropogva
terjed a láng, s tör rá, ki lenézi, ki nagy nyugalomban
várja; s a föld védőjét féltik az istenek ottfenn.
Hozzájuk Jupiter, Saturnus gyermeke, látva,
mennyre féltik, kedvvel szól: „Örülök, hogy eképpen
aggódtok fiamért, magas égiek; érzi a szívem,
mily hálás népnek vagyok apja, vagyok fejedelme,
s hogy fiamat ti is óvjátok szerető figyelemmel.
Mert noha ez nagy tetteiért meg is illeti, érte
én magam is hálát érzek. De hiába ne féljen
hű szívetek, sose tartsatok így ti az oetai tűztől!
Győzött mindenén ő: győz majd, mit láttok, e lángon;
Vulcanus csak anyától lett részébe tehet kárt,
mert örök az, mit tőlem nyert, sosem érheti romlás,
nem győz rajta halál, nincs láng, ami ezt leigázza:
és idejét amidőn ez a része bevégi a földön,
égbe hozom; hiszem is, hogy e tettem az égbelieknek
kedves lesz. De ha, Herculesem, lesz bárki az égben,
kit tán sértene ez, ki nem adná néked e díjat,
mégis elismeri érdemedet, s dicséri e tettem.”
Mind helyeselték az égbeliek; Jupiter felesége,
még ő is, noha látszott, hogy sértette a végső
néhány szó, ami róla esett, jól tűrte a többi.
Közben amit csak a láng földülhat, már fölemésztett
Mulciber, és nem is ismerné föl senki a nagy hőst,
mert amit anyjától örökölt, az a test elenyészett,
és csak a nagy Jupitertől lett rész, az maradott ép;
s mint ahogyan vénkort ha levet bőrével a kígyó
felfrissül mindig, s új pikkelye szertesugárzik,
úgy Tiryns daliája, halandó tagjai hullván,
jobbik részével virul, él; az alakja nagyobb lesz,
s isteni méltóságával nagy tiszteletet kelt.
Őt mindentehető felhőkbe ragadja
négyfogatú szekerén, sugaras csillagseregéhez.

ALCMENE ÉS GALANTHIS

Érzi a súlyt Atlas. Hanem Eurystheus, Sthenelosnak
gyermeke, mérgét nem szüntette, a hős fia ellen
éppolyan indulatos. Rég él bús aggodalomban
argosi Alcmene: öreges panaszát kinek adja
tudtul, a sok tettet, mit a földön hős fia végzett,
s ensorsát - Iolénak. E lányt, mivel apja akarta,
Hyllus a nászágyába s igaz szívébe fogadta,
s méhét megtöltötte nemes magvával; e lányhoz
szól most Alcmene: „Legalább hozzád legyen áldó
majdan az ég, s idejét vajudásodnak tegye gyorsá,
hogyha megért az időd, s hívod te is Ilithiát,
őt, aki énhozzám, Junót kedvelve, kemény volt.
Tűrő Herculesem születését vártam erősen,
már tizedik jelben járt fönt a nap, ámde a méhem
még mindig feszítette a gyermek, s akkora volt már
terhem, hogy nagyonis lehetett már tudni: az apja
csak Jupiter lehet - akkor már nem tudtam a kínom
túrni tovább; a fagyos riadás, nézd, ellepi testem
most is, amint mondom s emlékszem, már mar a kínom.
Hét éjen s napon át kínban gyötrődve feszültem,
majd kimerülve, karom feltárva az égre, kiáltok,
Lucinát hívom, s a Megoldó isteni nőket.
Jön Lucina, de Junónak pártjára szegődött,
s adni ajándékul fejemet kívánta dühének;
hogy meghallja nyögésemet, ül le kapunknak elébe,
ott amaz oltáron, jobb térdét nyomja a balra,
ujjait is szorosan mint fésűt összeszorítva,
hátráltat; hozzá halkán mormolva varázsszót,
és a szülést, noha már indult, késlelteti véle.
Küzdök, a hálátlan Jupitert örvöngve, hiába
vádlok; meghalnék; sziklát is jajpanaszommal
lágýitanék; az anyák könyörögnek, a cadmosi nők mind,
oldalamon, s vígasztalnak, míg szaggat a kínom.
Volt egy szolgáléány köztük, nép lánya, Galanthis,
szőkehajú, ki parancsaimat végezte serényen,
s kit szorgalmáért kedveltem. E lány veszi észre,
hogy Juno gátol valahogy; ki-bejárva az ajtón,
látta az istennőt, ki az oltár legtetetjén ült
egybefonott ujjal kezeit térdére tapasztva,
s »Bárki vagy is,« mondotta, »köszöntséd az asszonyom, örvendj:
argosi Alcmene megkönnyült, gyermeke megjött.»
Felpattan, kulcsolt kezeit szétnyitja riadtan
az, ki az áldott méh úrasszonya: s én szülök immár.

Hírlik, a megcsalt istennőt kinevette Galanthis,
az meg feldühödött, a leányt megfogta hajánál,
földön húzta. A lány fölkelne, de visszataszítja
ekkor, s két karját mellső lábbá alakítja.
Megmaradott virgonc természetű, háta se veszti
régi színét: pusztán más most, mint volt, az alakja.
S mert a szülő nőnek hazugul használt vala szája,
száján szül, s itt él palotánkban, mint azelőtt is.”

DRYOPE. IOLAUS

Mondta, s a hű szolgálólányt földéizve eszébe,
sóhajtott; hanem őhózzá menye ily szavakat szólt:
„Lám, te, anyánk, keseregsz, noha nem volt véred a nő, ki
arcát elvesztette; s ha én elmondom a néném
rettenetes sorsát néked? Noha gátol a szóban
könnyem s fájdalomam. Szép volt s anyjának egyetlen
lánya (apánk egy volt, az anyám más) Oechaliában
leggyönyörűbb Dryope, kit szüzesség-veszítettet
- mert aki Delphin s Deluson úr, leteperte az isten -,
Andraemon vett el, s mint boldog hitvesek éltek.
Tó terül el szomszédságunkban, a partja akárcsak
tengerpart, lejtős, tetejét mirtus koszorúzza:
hát ide jött Dryope, aki nem sejtette, mi vár rá,
- méltatlankodj csak! - nimfáknak szedni virágot,
s még nem is esztendő csecsemőjét hozta a keblén
mint édes terhet, mellén langy tejjel itatta.
Bíbor szirmaival ragyogott, nem messze a tótól,
bőven ígérve bogyó-termést, egy szép vizi-lótusz:
erről most Dryope, játéku hogy gyerekének
adja, virágot tép, magam is már szedni akartam
(ott voltam magam is): s látom, vér hull a virágnak
szirmaiból, s hogy borzadozón rezzennek az ágak.
Mert, mint földmivelők - későn! - magyarázatul adják,
Lotis a nimfa, mikor bujamód kergette Priapus,
itt lett lótuuszá, de nevét őrizte tovább is.

Ezt nem tudta az én néném: hőköl riadottan,
s menne (a nimfákat már megtisztelte imája),
s ím gyökeret ver a lába: kitépni kívánja; hiába:
csak felső-testét mozdítja; borítja, alulról
növe, s az ágyékáig már, mindjobban a kéreg.
Látja, haját tépné, szaggatná szerte a fürtjét,
s lombbal tölti kezét, a fejét csupa lomb borította,
Kisfia, Amphisos (kinek Eurytus adta, nagyapja,
ezt a nevet) már érzi, miképp merevül meg az emlő
ajka között, s hogy szívja, de már nem csorran a jó tej.
Ott voltam, láttam szörny-sorsod, néked azonban
semmi segítséget nem tudtam nyújtani, nővér!
Mint az erőmből telt, fogom át törzsét, a növő fát,
késleltetve, s hogy engem is így leljen be, kívánom.
Hitvese Andraemon, odajön, meg apám is, az árva,
már keresik Dryopét; Dryopét keresik, de nekik már
lótuszfát mutatok; csókolják (még meleg ekkor),
és öleléssel a fát, gyökerére borulva, szorítják.
Nem volt emberi már rajtad más, mint csak az arcod,
édes nővérem! Harmatként hull le a könnyed

lombbá vált szomorú testedre, s - amíg a beszédnek
 még meglévő szád utat ad - panasz omlik a légbe:
 »Hinni ha tudtok a balsorsúnak, az égre kimondom:
 méltatlan lakolok, bűn nélkül büntet a sorsom!
 Ártatlan voltam: ha hazudnám, vesszen a lombom,
 száradjak ki, a fejsze ledöntsön, a tűz fölemésszen.
 Most anya-ágamról e kicsiny csecsemőt levegyétek,
 bízzátok dajkára, s ezentúl lombjaim árnyán
 szopja a dajka tejét, játsszék is a lombjaim árnyán;
 s majd ha beszél, oktassátok ti, köszönteni anyját,
 hadd szóljon szomorún: Itt rejlik anyám, e fatörzsben.
 Féljen e mély tótól s bimbót sose tépjen a fáról,
 s higgye, hogy istennők élnek valamennyi növényben!
 Ég veled, én édes férjem s nővérem, apám is!
 S hogyha kegyesség él szivetekben, az ágam a késtől,
 és a barom harapásától óvjátok a lombom.
 S mert nekem itt most már hozzátok hajlani tiltott:
 ágaskodva, az ajkamról ti vegyétek a csókot,
 míg érinthetitek, s kicsinyem toljátok a számhoz!
 Vége beszédemnek: kúszik már körben a kéreg
 hó-nyakamon lágyan, s fejem is fönt lomb lepi mindjárt.
 És a szemem nem kell kezeteknek zárnia! Úgyis
 ráborul így, míg haldoklom, szemeimre a kéreg!«
 Szólani szűnt ekkor, s szűnt lenni is ajka; sokáig
 még meleg volt, noha eltűnt teste, az ágak.”
 Míg Iole e csodát elmondja, s néki a könnyét
 Alcmene (noha sír maga is) szárítja, hüvelykét
 érintgetve szeméhez, hát már új csoda tűnik
 mindjük elé, s a kesergést szünteti: áll kapujukban
 csaknem kisfiuként, arcán csak zsenge szakállal,
 ifjui éveinek képét öltvén Iolaus.
 Hebe adta meg ezt, Junónak lánya, a férje
 kérésére; s akart esküdni is arra, hogy eztán
 ezt az ajándékot sose fogja megadni,
 ámde Themis nem tűrte: „Mivel már készül a hadra
 Théba,” eképp szólott, „s Capaneust más, mint Jupiter, nem
 verheti majd le, a két testvér egymást sebesíti,
 s földbe szállva, saját árnyát meglátja a jóspap
 még élteben; az ifju szülőt bosszulva szülőjén
 egy s azonos tettéért lesz kegyes is, gonosz is majd,
 s majd elveszti eszt, el a házát, s üzi az árnya
 anyjának, meg az Eumenisek bőszt képei folyton,
 míg ama vészokozó aranyat felesége kívánja,
 és Phegeus-karddal rokonok keze szúrja halálra.
 S Callirhoe, Achelous lánya, a nagy Jupitertől
 akkor már felnőtt-kort kér két zsenge fiának;
 győztes férje halála soká ne legyen bosszultatlan;
 Juppiter akkor majd a menyét, aki mostohalánya,
 ráveszi: férfiu-kort adjon meg e kiskoruaknak.”

BYBLIS

Jósdalu ajkával mikor ezt Themis így kidalolta,
már zugolódtak az égilakók, zshivajogva zajongtak,
s hogy mért nem lehet ezt másoknak is adnia, kérdik
morgással: Pallantias azt panaszolja, urának
évei mily aggok; panaszolja Ceres, a szelíd, hogy
Iasion őszül: s legyen ifjú - Mulciber így szól -
ujra Erichthonius! Venus is már aggodalomban
kéri, hogy Anchises a jövőben is ifju lehessen;
mindegyik istennek volt ott védenice; növekvő
zajjal háborgott mindjük, míg Juppiter ilyképp
nem szólt: „Hogyha a tisztelet él szivetekben irántam,
merre rohantok? Vagy gondolja közöttetek egy is,
hogy győzhetne a végzeten is? Vele tért Iolaus
vissza az éveihez, végzet teszi Callirhoénak
sarjait ifjává, nem dicsvágy, nem hadifegyver.
Mindeteket, s vigaszul szolgáljon ez, engem is éppúgy
végzet kormányoz, s ha talán másítani tudnám,
Aeacusom meg nem tudnák hajlítani évek,
s élte virágjának Rhadamanthus örökkön örülne,
együtt Minosommal, akit nyom a terhes öregkor,
megvetik, és immár nem uralkodik úgy, ahogy eddig.”
Megrendültek az égilakók, és ki se mert keseregni,
látva, hogy Aeacus és Rhadamanthus gyöngye a kortól,
s Minos is, ki pedig, míg meg nem verte a vénkor,
puszta nevével is oly sok erős nagy népet ijesztett;
ekkor erőtlén lett, s fiasarját Deionénak,
Miletust, aki dölyfös volt, mert Phoebus az apja,
s ő maga ifju-erős, rettegte; hogy ellene készül,
tudta, de ősei földjéről nem merte elúzni.

Önként futsz, Miletus, gyors gályáddal az Aegeus
árját átszelvén, falakat raksz Ázsia földjén,
mik nevedet viselő város köribe magasodnak.
Ott, míg apjának kanyaros partján veszi léptét,
Maeandrosnak lánya, a többször visszafutónak,
Cyanee, gyönyörűszép nimfa, veled közösülve,
Byblist és Caunust szüli néked, az ikreket, aztán.
Byblis a példa reá, hogy a lány ne szeresse, mi tiltott,
Byblis, a phoebusi bátyja iránt szerelemre hevülő:
mert érzése a bátyja iránt sem húgi, sem illő.
Kezdetben nem tudta, milyen tűz égeti szívét,
nem hiszi azt, hogy vét, ha sűrűn csókolja fivérét,
s hogy testvére nyakán karját nyugtatja, a kislány
azt hiszi, gyöngédség, hiszi csak testvérszeretetnek.
Lassan irányt téveszt érzelme, ha jó a fivérhez,
felcicomázza magát, vágy rá, hogy lássa csinosnak,

és ha magánál szebbet lát közelében, irigyli.
 Még nem tudja egészen, hogy mi e tűz a szívében,
 vágyát még nem mondja ki, csak belül ég iszonyúan;
 már így hívja: uram; vérségi nevét megutálja:
 inkább Byblisnek szólítsa a báty, ne hugának!
 Ébren ugyan nem ereszti szívébe parázna reményét,
 nem meri még, de mikor szeliden ringatja az álom,
 gyakran látja, amit vágyik: hogy testüket össze-
 kulcsolják ketten; pirul is, noha álma ölében.
 Illan az álom; a lány hallgat, szemléli magában
 álma alakzatait, s így sóhajt, lelkezavartan:
 „Én nyomorult! Mit akarhat az éj álombeli képe?
 Csak be ne telnék így! Mért kellett látnom ez álmot?
 Bár ő, még ha az ellenség szeme nézi is, oly szép,
 tetszik is, és tudnám, ha fivér nem volna, szeretni,
 méltó is hozzám; egyedül, hogy a húga vagyok, baj.
 Ébren ugyan sose merjek ilyen tettekre hajolni,
 ám ez az álomalak csak jöjjön sokszor el újra!
 Álomhoz tanu nincs, de a kék valamint a valódi.
 Ó, Venus, és te Venus szárnyas fiúsarja, Cupido,
 mekkora volt gyönyöröm! Milyen édes kéjbe merültem!
 Fektemben hogyan olvadozott a velőig a testem!
 Rágondolni is élvezetes, noha kurta gyönyör volt,
 gyorsan szállt el az éj, kezdtük csak, s már irigyelte.
 Jaj, ha nevet kicserélve, lehetne veled frigyesülnöm,
 Caunus, apádnak mily örömet tudnék menyé lenni,
 s Caunus, apámnak mily jó volna, ha így veje lennél!
 Ég adná: mi enyém s a tiéd, mind volna közös, csak
 nagyszüleink ne; lehetnél énnálam nemesebb te!
 Nem tudom én, kit fogsz, te sugárszép, tenni anyává;
 nékem, mert, ó jaj, szüleim szüleid, sohatöbbé
 nem léssz más, mint báty: az választ el, mi közelhoz.
 Tudtul az álmokép nékem mit is ad! - Mi a súlya
 vajjon az álmoknak? - Vagy az álmoknak van-e súlya?
 Isteneinknek jobb! - hugaikkal nászbavegyülnek:
 Opsot Saturnus, noha hógát, nászra vezette,
 Oceanus Tethyst, Junót az Olympusi Legfőbb.
 Megvannak jogaik! Minek is vetem égi szokással
 egybe a földi szokást, a halandók házasságát?
 Vagy tovakergetem én a szívem tiltott lobogását,
 vagy, ha nem, azt kérem, haljak meg, s majd kiterítve
 nyúljak előtte el én, s csókoljon, holtat, a bátyám.
 S mégis: e nagy lobogás kettőnkől kér közös érzést!
 Tán ha nekem tetszik, neki bűnnek tetszik e tetszés.
 Csakhogy az Aeolidák sose félték húgaik ágát!
 S én honnan tudom ezt? És mért is gyűjtöm a példát?
 Merre ragadsz, buja láng? Távozz, menj messzire tőlem!
 Másként, mint a fivért illik húgnak, ne szeressem!

Ám ha előbb ő lobbant volna tüzekre irántam,
akkor alávetném magamat még örületének.
Hát, akit én nem vernék vissza, ha értem esengne,
esdve magam kérjem? Tudsz szólani? Vallani tudsz-e?
Úz a szívem, tudok én! Ha a szégyen fékezi ajkam,
rejtett vágyaimat titkos levelem szava vallja.”

Így döntött, habozása felett ez a gondolat úr lett.
Feltámaszkodik, és rádölvén balkönyökére,
„Lássá!” eképpen szól, „Megvallom vak lobogásom!
Jaj nékem! Hova csúszom? Mily láng perzseli elmém?”
Gondolatát azután remegő kézzel szedi össze.
Jobbjában vessző, az üres viasz ott van a balján.
Már belefog, s habozik; betüket vet, félrehajítja,
ír, s eltörli megint; változtat, helybenhagy, elvet;
fölv teszi, dobja le tábláját, s veszi újra kezébe;
Hogy mit akar, nem tudja; mit óhajt tenni, utálja;
szégyen s bátorság egymással harcol az arcán.
„Húgod” volt, amit írt, de a „húg” szót visszasimítja,
majd pedig ily szavakat vet végül a síma viaszra:
„Üdv attól, ki - ha meg nem adod neki - üdvöt a földön
nem lelhet, szeretőd: a nevét szégyenli leírni;
s hogyha talán kérded, mire vágyom, bárcsak e kérést
adhatnám név nélkül elő, s hogy Byblis a kérő,
azt csak utána, csak úgy, ha helyesled a teljesítését.
Sebzett keblemről bizonyos, hogy régen adott jelt
sápadt és lefogyott orcám, sok könnye szememnek,
sok sűrű sóhajtasom, amelynek nyílt oka nem volt,
sok szorító ölelés, meg a csók, mire hogyha ügyeltél,
jól érezhetted: nem csak testvéri a lángja.
Én, noha lelkemnek súlyos volt nagy sebe, s örült
láng lobogott bensőmben, mindent megcselekedtem
(isteneink tanuim), hogy térjek józan eszemre;
hosszan harcoltam, vágytam kikerülni Cupido
vésszes fegyvereit, s túrtam, boldogtalan, annyit,
többet, mint lányról hiheted; vesztettem e harcban,
s kénytelenül kérem remegő szóval: te segíts meg!
Csak te tudod szeretőd megmenteni, csak te leverni:
válassz hát, mit akarsz! Nem az ellenséged eseng így;
az, ki tehozzád tartozik, és ki akarna tehozzád
méginkább fűzetni nagyon, szorosabb kötelékkel.
Aggok a törvényt ismerjék, tudják, mi a tiltott
és mi szabad, fürkésszék ők a szabályokat egyre:
gondtalanul szeretés illő a mi ifjukurunkhoz!
Mert még nem tudjuk, mi szabad, s hisszük: mi se tiltott;
és a nagy égilakók példáját bízva követjük.
Sem szigorú apa, sem hírünk féltése, sem aggály
nem támaszt akadályt; de legyen csak ok aggodalomra:
édes testvér név, mi alá rejthetjük a csínyünk.
Hisz szabad énnekem teveled szót váltani titkon,

csókot is egymásnak s ölelést nyíltan szabad adnunk:
még mi hiányzik? Szánd, aki így megvallja szerelmét,
s nem tenné, ha e tűz nem volna a végzete lángja;
sírkövemen ne akard, hogy az álljon: sírba te vittél!”
Ennyi hiábavaló szót írt, már többre a táblán
helye sem akadt, az utolsó vers a peremre futott ki.
Most vétkes levelére pecsétjét ráüti, melyet
minthogy a nyelve kiszáradt, könnyel nedvesített meg,
és szolgálai közül egyet szólít be pirulva,
s félénk hízelgőn így szól: „Vidd, hívem, az én...” és
hosszu idő múltán rebeg így: „...bátyámnak e táblát.”
Adja is át, de kicsúszik a tábla, kihull a kezéből.
Fél az előjeltől, de azért elküldi. A szolga
lelt alkalmas időt, s átadta a titkos ígéket.

Szőrnyű haraggal a megdöbbenet maeandrusi ifjú
elveti - még csak alig nézett bele - sebtén a táblát,
és nehezen fékezve kezét, arcába ne vágjon,
„Míg tudsz,” mondja a megremegő szolgának, „odébbfuss,
tiltott kéj nyomorult hiradója, ki, hogyha a sorsod
szégyenemet nem hozná, itt halnál a kezemtől!”
Félve fut ez, s úrnőjének hírülviszi Caunus
vad szavait. Sápadsz, meghallva a visszavető szót,
Byblis, egész tested jéggé dermedve remeg már;
majd, eszmélete megjövén, gyúlt lángja is újra,
nyelve pedig, levegőt alig is rezzentve, susogta:
„Méltán történt így! Sebetemet minek is mutogattam?
Mért is kellett azt, mit jobb elrejtteni titkon,
bíznom a nagysebtén siető táblára azonnal?
Kétes szókkal előbb vizsgáltam volna a lelke
gondolatát! Hogy a szél kedvez vagy nem, puhatolnom
kellett volna előbb vászنام csücskével, utána
szállnom biztonságban, a vízre; kitértam a vászنام,
s lám, a nemismert szélviharok töltik meg egészen.
Szirteknek rohanok, merülök, beborít a vizeknek
vad hulláma, nem is kerülök soha vissza a partra.
Biztos előjelek is tiltottak e bús szerelemtől,
óvtak s intettek, hisz lám kiesett a kezemből
táblám, épp amikor küldtem, s rongálta reményem!
Nem lett volna-e jobb a napot, vagy a vágyamat inkább,
vagy mégis pusztán a napot kicserélnem? Az isten
biztos jelt maga nyújtott, s én bomlotteszű voltam.
S jobb, ha magam szólok, sose bíznom a szót a viaszra,
jobb lett volna mutatni tüzem szemtől vele szemben:
vágyakozó arcom ha tekinti, s a könnyeim árját,
többet mondhatok én, mint azt, mi levélben is elfér;
átfonhattam volna nyakát, bármint ne akarja,
s hogyha elűz, rogyhattam volna halódva elébe,
lába köré kulcsolt karral könyörögve, hogy éljek.
Mindent tettem volna, kemény lelkét mi egyenként

hogyha nem is, de talán együtt hajlítani tudja.
 S tán az, akit hozzá küldtem, sem volt hiba nélkül:
 nem lépett hozzá illőn, nem nézte, mely óra
 alkalmas, mikor épp pihen, és a kedélye is oldott.
 Már bizonyos, hogy ez ártott csak: nem tigris az anyja,
 nincs száraz kovakő, nincs vad vas az ő kebelében,
 nincsen acél; s a tejével nem szoptatta oroszlán.
 Meggyőzőm! Teszek új próbát; már nem hagyom abba,
 mit kezdtem, valamíg csak a lelkem nem hagy el engem.
 Jobb lett volna - ha visszaigézni lehetne a tettem -
 el sem kezdeni - így, megkezdve, kivívni a legjobb.
 Mert ha a vágyamról leteszek, tud róla amúgyis,
 s azt, hogy mit mertem, feledésnek amúgysem ereszti;
 s minthogy elállottam, hiszi, hogy csak könnyen akartam,
 vagy pedig őt cselesen csak megkísérteni vágytam,
 vagy pedig épp azt, hogy szivemet nem az isten, a gyújtó,
 égeti így, pusztán buja kéj kerített erejébe.
 Vétlenné tennem magamat most már lehetetlen.
 Írtam is és kértem: mindenképp mocskos a vágyam;
 most már mit se tegyek - s ártatlan nem leszek úgysem.
 Hátra a vágyamból sok van, kicsiség csak a bűnből.”
 Szól, s - a bizonytalan elmében, lám, így nagy a kétség -
 míg kísértést bán, kísértést kezdeni kíván:
 mértéken túllép a szegény - és mindig elúszik.
 Vége sosincs ennek, s a fiú - menekülve a büntől -
 messzefut és idegen földön várost emel, újat.
 Most azután Miletus lánya, beszélnek, egészen
 tébolyodott lett, melléről leszakítja ruháját,
 őrzöng féktelenül, hevesen veri-csapja a karját.
 Már nyíltan vágyát, megvallja szerelmi kudarcát,
 éppen azáltal, hogy tovahagyja honát meg a gyűlölt
 házat, s tőle-szökött bátyjának száll a nyomába.
 Mint ahogyan, Semele fiúsarja, botoddal igézett
 papnők Ismaruson megtérő harmadik évet
 tartanak, úgy látták Byblist visitozni a réten.
 Bubastis-beli nők. Tovahagyta e tájat is aztán,
 bolyg károk, lándzsás lelegek, Lycie-beliek közt.
 Már Cragos és Limyre, már Xanthus habja maradt el,
 már a hegy is, hol a szörnyű Chimaera, a tűzbelü rém élt,
 kígyófarku, oroszlánmellű, arcu teremtmény.
 Vége az erdőknek, lankadtan a nagy kereséstől
 összeesél, Byblis, szétszórt hajad omlik a durva
 földre, s a hullt levelek halmára szorítod az arcod.
 Őt a lelex nimfák sokszor kísérik emelni
 gyöngéd karjukkal, s oktatják: hátha kigyógyul
 lángjából; de vigasz-szavaik zárt fülre találnak.
 Némán fekszik, a zöld füveket karmolja körömmel
 Byblis, s könnyei áradatát árasztja a gyepre.

Naiasok, mondják, forrást, mely már-már nem apad ki,
adtak a könnyének: s adhattak volna nagyobbbat?
Mint a fenyő hasadott héjából csorran a gyanta,
s mint a kövér földből fröccsen felszínre a kátrány,
s mint ahogy olvadozik, ha tavasz szele érkezik enyhén
és süt a nap, hamar újra a víz, mit a tél befagyasztott:
így maga könnyeivé olvad szét phoebusi Byblis,
s fordul forrássá, mely még ma is abban a völgyben
hordja nevét habosan s mélyárnyú tölgyfa alatt fut.

IPHIS

S most ez az új csoda Krétának száz városa földjét
tán eltölti a hírével, ha nem épp ezidőtájt
változik Iphis is át, hozzá közelebb, csodamódon.
Gnososnak közelében Phaistos földje világra
férfit adott, Ligdust; nem volt neki nagy neve s ismert,
ám szabadon született; vagyonával ugyan születését
nem jobbítja, de élete dús volt ékes erényben,
gáncstalan élt; terhes felesége fülébe e szókat
súgta, ez intelmet, hogy a régvárt óra közelgett:
„Kettőt kívánok: könnyen szüld kisgyerekünket,
és legyen az fiú, mert teher ám a leányka a háznál,
és a szerencse vagyont nem adott. Ha tehát, mi ne légyen,
mégis lányt szülnél valahogy (nézd el kegyelet, mert
nem mondom szívesen), meg kell hogy haljon a gyermek.”
Szólt, s mindkettőjük könnyekkel fürdeti arcát,
az, ki parancsot adott, s aki kapta a szörnyű parancsot.
Hosszan s hasztalanul könyörög Telethusa urához:
ennyire szűk korlát közibé ne szorítsa reményét;
állhatatos maradott Ligdus; s mikor asszonya immár
csak nehezen hordotta hasában méhe gyümölcsét,
éji idő közepén, álmának képzeletében,
Inachis állt meg az ágya előtt, avagy állani látszott,
szent kísérettel: hold-szarv ragyogott a fejében,
és aranyos szép búzakalász, s fejedelmi sok ékszer;
oldala mellett állt ugató-torkú nagy Anubis,
szent Bubastis is, és mellette a kétszínű Apis,
és aki szót elnyom s ujjával csendre parancsol,
szisztrumok, és kit olyan sokszor kérlelnek, Osiris,
s álmadó mérgek vándor kígyója közöttük.
Mintegy felriadót s jól látót ekkor az úrnő
így szólítja meg: „Ó, te ki hívem vagy, Telethusa,
hagyd el a bűgondot, férjednek játszd ki parancsát,
és ne habozz, miután Lucina megoldja szülésed,
bármi leszen, fölemelni: segítő istened, íme,
pártod fogni jövök, sose mondhatod azt, hogy imáddal
hálátlant tisztelsz.” Így szólt, s kisuhant a szobából.
Kél fel örömmel a krétai nő, s fölemelve az égre
tisztá kezét, könyörög, hogy e nyert látása beteljék.
Nőnek a fájdalmak, kitörekszik a gyermek a fényre;
lány született, de az apja a lányt nem tudja leánynak,
anyja fiút mond és megtartja; az anyja szavának
hisznek; a dajkán kívül más nem tudja a titkot.
Apja az istennek hálát s nevet ad a gyerekeknek,
hívja, nagyapjáról, Iphisnek. Az anyja e névnek
örvend: nem hazug ez - fiu is kaphatja, leány is.

Jámbor volt a csalás, rejtett maradott, ami rejtett:
öltönye mint fiué, orcája ha volna leányé,
vagy ha fiué is, mindenképp bájos egészen.

Tíz év eltelt már, s eltelt még három a tízre,
s Iphis, apád eljegyzi teveled a szőke Ianthét,
phaestusi szűzek közt ki a leggyönyörűbb alakú volt,
és akinek Dicte bércén élt apja, Telestes.
Termetük és koruk egy volt, és azonos tanítóktól
kapták öt elemét ifjan minden tudománynak.
Ártatlan szivük is kezdett szerelemre hevülni
kölcönösen: de ha egy a sebük, sosem egy a reményük:
várja a már ígért nászfáklyát, jöjjön a várt nap,
és, kit férfinak vél, férjül várja Ianthe;
Iphis imádja, akit nem tud majd bírni, de annál
jobban vágyódik, lángol, szűz, tűzzel a szűzért.
Könnyet alig tart vissza: „Mi lesz végül velem?” így szól,
„Mily különös, milyen új szerelem-gond bánt, milyen eddig
senkit sem? Ha az égilakók kímélni akartak,
mért nem kímélnék? Ha pedig leteríteni vágnak,
hát legalább természetesen vetnének a sírba!
Lám, a tehen tehenet, kancát sosem áhit a kanca:
juh csak kost kíván, nőtény hímszarvas után jár.
Még a madár sem nősz másként, hisz nincs olyan állat
egy sem, amelynek nőtényért nőténye hevülne.
Bár ne is élnék én! Hogy minden szörnyet e Kréta
lásson, a Napnak lánya bikáért gyúlt szerelemre,
mégis: hímért, nő; de amannál, lám, a szerelmem
- meg kell vallanom - örültebb: hisz elérte a célját
ő, mert bölcs csellel kelt össze bikával üszőnek
képében, s akit így becsapott, megkapta szerelmét.
Hogyha talán idegyűlné a föld minden leleménye,
s hogyha akár viaszolt szárnyán maga Daedalus újra,
mit tud tenni? Talán fiuvá tud tenni leányból
mesterien? Vagy megváltoztat, téged, Ianthe?
Mért nem erősíted meg a lelked, s nem szabadulsz meg,
Iphis, e tébolyodott s minden cél nélküli lángtól?
Hogy mire lettél, lásd, magadat megcsalni ne kívánd,
törj az után, mi szabad, vágyj arra, amit, ki leány, vágy!
Mert a remény, ami gyújtja, mi szítja tovább a szerelmet;
és neked épp az nincs. Sose tilt szerető öleléstől
semmilyen őrség el, sem a féltő férj dühödése,
durva szülői szigor; s a leány sem futna előled;
s lám, a tiéd mégsem lehet ő, és bármi esik meg,
mégse lehetsz boldog, noha ég-föld érted igyekszik.
Bármit kértem is én, soha nem volt hasztalan eddig,
isteneink nékem mindent szívesen meg is adták;
még az apám is akarja, mit én, s kívánja apósom,
ám nem akarja a természet, pedig ez legerősebb,
s nékem ez árt egyedül. S a nap itt van, a régen csengett,

egybekelési napunk, az enyém lehet íme Ianthe -
és sose lesz az enyém: víz közt gyötör engem a szomjam.
Házasító Juno, mire jössz, mire jössz, Hymenaeus?
Nincs itt házasodó, mindkettőnk férjhezadandó.”

Szünteti itt szavait: de a másik szűz se kevésbé
hánytorog: ó, mennél hamarabb, esd, jőjj, Hymenaeus.
Ettől fél Telethusa, előbb az időt halogatja,
majd kórról hazudik, jeleket, rossz álmokat említ;
csakhogy már minden hazudott ürügyet kimerített,
és a menyegzőnek tovatolt órája közelgett,
hátra csak egy nap volt: ekkor Telethusa leoldja
hajszorító szalagát a fejről s lánya fejről,
majd, szétszórva haját, átfonja esengve az oltárt:
„Isis, halld, ki Paraetionium- s mareotisi földön
úrnő vagy, s Pharoson, s hétszarvú Níluson éppúgy,
adj te segítséget,” könyörög, „gyógyítsd riadalmam!
Téged láttalak én, s a te sok jelvényedet, úrnőm,
mind, ami itt is van, csörgőd, tüzeid, követőid,
s megtettem, lelkem mélyén jól értve, parancsod.
Hogy lányom láthatja a fényt s büntetlenül élek,
ezt tanácsod tette, te adtad: hát könyörülj most
kettőnkön, s te segíts!” Szavait sok könnye követte.
Úgy látszott (s úgy volt), hogy az oltárt rezgeti Isis,
szent ajtó remegett, villant hold-alkatu szarva
rögtön az úrnőnek, csörgött nagy hanggal a szisztrum.
Nem bizonyos, de örül mégis nagyon ennek a jelnek,
s lép ki a templomból Telethusa, nyomába meg Iphis
lép, a szokottnál lépte nagyobb; elszáll a fehérség
arcáról; megerősödik, és már arca vonása
élesül, és rövidebb lett már hajafürtje, ziláltabb,
élénkebb, mint volt nőként: mert, tegnapi lány, te
már fiu vagy! Díszítse tehát hálátok az oltárt,
bízva örüljete, ékiti is hálájuk az oltárt,
és az ajándékon felirat, fogadalmi rövid vers:
LÁNYKÉNT MIT FOGADOTT, MOST MINT FIU ADJA MEG IPHIS.
S hogy sugarával a föld kerekét beragyogta a hajnal,
jött Venus és Juno s Hymenaeus a nászi tüzekhez,
s tette Ianthéját asszonnyá férfiu Iphis.

TIZEDIK KÖNYV

ORPHEUS ÉS EURYDICE

Innen a tág legen át, sáfrány köpenyébe takartan,
szállt a cicon nép partjaihoz hamarost Hymenaeus,
mert oda Orpheus hangja, haszontalanul, hívogatta.
Hát odament csakugyan, de bizony nem is ünnepi szókkal,
nem vidor orcával, nem jó jelt víve magával.
Könnyzokozó füstöt sziszegett ki a fáklya kezéből,
lángra sosem lobbant, bármint csóválta kezével.
Bús ez a jel - s szomorúbb ami lett: dús fűben a réten
kószálgatva az új feleség, nais-csapatával,
meghalt, mert kígyófogakat fogadott be bokája.
Érte soká zokogott Rhodopénak dalnoka ittfenn,
s hogy próbát ne mulasszon az árnyak közt sem amott lenn:
Taenarus-ajtón át le merészelt szállni a Styxhez,
s légnemű népeken át, temetést nyert árnyakon által
Persephonéhoz elér s a sivár birodalmak urához,
s kezdi előtte dalát, pengetve a dalhoz a lantját:
„Istenségei föld mélyén ez alanti világnak,
melybe leszállunk majd, mindnyájan, földi halandók,
hogya szabad mellőzni a cifra, hazug kerülőket,
s szólni valót: nem azért jöttem, hogy a Tartarus árnyát
láthassam; s nem azért, hogy megkössöm, min a kígyók
teste mered, hármass torkát a medusai szörnynek;
hitvesemért jöttem, kibe eltaposott viperának
mérge hatolt, s elorozta virágzó évei számát.
Megkísértem, megvallom, túrni a gyászom;
ámde Amor győzött. Jólismert isten az ottfenn;
és, hogy emitt az-e, nem tudom én: de gyanítom erősen;
hogya a hír nemcsak költötte az egykori rablást,
össze Amor fűzött titeket. S most kérlek e rémes
helyre, Chaosra, a nagyra, e tág tér csönd-iszonyára:
Eurydice fonalát fűzzétek vissza a léthez!
Mind ide térünk majd, kicsikét elidőzve a földön,
mind, vagy később vagy hamarabb, egy helyre törekszünk.
Errefelé tartunk, ez a végső székhely, az ember
leghosszabb ideig fejedelmeinek titeket tud.
Ő is majd, ha megérve befutja az évei számát,
újra tiétek: amit kérek, csak kölcsön-ajándék;
ezt a kegyet ha a sors nőmnek nem akarja megadni,
vissza se térek: örüljétek itt két holtnak ezentúl!”
Míg zengette e dalt, s pengette szavához a lanthúrt,
sírtak a vértelenült lelkek; nem kapkod a tűnő
habhoz Tantalus, Ixion torpan kerekével,
nem tépnek madarak májat, sem a belosi lányok
nem meregetnek; Sisyphus, ülsz sziklára nyugodva.
Akkor - a hír így mondja - az Eumeniseknek először

ázott könnyben az orcájuk, s a király felesége
és az alanti nagy úr sem tudta lenézni a kérést;
hívják Eurydicét: új árnyak lenge rajából
lassan elébük lép, fájó sebe fékezi léptét.
Megnyeri őt, de csak úgy, Rhodopének dalnoka Orpheus:
nem néz vissza reá, valamíg az avernusi völgyből
újra a földre nem ér; másképp odavész az ajándék.
Mennek az ösvényen csöndben, mely a földre vezet fel,
árnyborított, meredek-lejtős, tele sűrű homállyal;
s már közelébe is érnek a felső föld peremének:
itt, félvén, hogy elillan a hitvese, látni mohóan
Orpheus megfordul, mire ő tűnik tova tüstént.
Nyújtja kezét: ölelést keresőn, megölelni akarja,
s, jaj, csak a szertefutó levegőbe ölelhet a karja!
Ő meg, az ismét haldokoló, nem sír az uráról
semmi panaszt (másról sírhatna-e, mint szeretetről?),
s „Légy boldog” szól még hozzá legutolszor: a hangja
már alig is hallik, s maga ismét visszairamlík.

Nem másként döbbsent Orpheus meg a hitvese kettős
elmúltán, mint az, ki az eb hármass nyaka láttán
(legközepén láncsal), megijedt, s nem múlt el a félsze,
csak miután sziklává vált, s vele élte is elszállt;
vagy mint az, ki magát vétkesnek akarta mutatni,
Olenos, elvállalva a bünt, s te, ki szép alakodban
túlsággal bíztál, Lethaea, ti két szerető szív
hajdan, s most két szirt forrásteli Ida hegyormán.
Kéri, hogy ismét átszelhesse az árt, de hiába:
eltiltotta a révész: mégis hét napon által
ült gyászban s a Ceres adományai nélkül a parton;
könnyei táplálták s lelkének gondja-keserve.
Sírt, amiért Erebusban az istenek ennyire zordak,
s ment Rhodopéra megint s északszelü haemusi bércre.

Háromszor végezte be már Titan a halakkal
zárt évet, s Orpheus menekült minden szerelemtől,
mit nők nyújthattak: vagy, mert ez okozta keservét,
vagy fogadalma kötötte; sokan vágytak vele hálni,
és sokakat sértett, hogy a dalnok visszavetette.
Sőt ő volt, ki a thrák nép közt bevezette a zsenge
ifjú fiúk szeretését, és hogy az ifjú korról
szedjék már le a kurta tavasznak zsenge virágát.

A FÁK GYÜLEKEZÉSE. CYPARISSUS

Volt egy domb, tágas nagy tér terpedt tetejében,
s ezt a teret viruló pázsit füve tette üdévé;
árnyék nem; miután oda tért meg az isteni dalnok
egy sarkába leült, s húrját pendíteni kezdte,
s lett árnyék: mert Chaoniának nem maradott el
fája, s a Heliasok cserjéje, s a nagytetejű tölgy,
és nem a lágy hársfák, nem a bükk, nem a szüzi babérfa,
és a törös mogyoró, s kőris, gerelyekre kiváló,
görcstelen-águ fenyő, dús makktól görnyedező tölgy,
és a platánfa, a kellemetes, meg a többszinű jávor,
és nem a vízszerető fűzek, nem a szép vizi lótosz,
és az örökké-zöld puszpáng, s alacsony tamariszkusz,
két színű mirtusfák, kékmagvú bérci borostyán.
Hajladozó-lábú repkény, te is arra siettél,
és szőlővesszők, s szőlőhöz társuladott szőlő,
gyertyánok, topolyák, piruló terméssel adózó
arbutusz, és gyözők hajlós szép díszei, pálmák,
és borzastetejű, felgyűrt hajfűrtű fenyőfa,
kedves az istenek anyjának: Cybeleius Attis
egykoron emberből amiért e fatörzsbe keményült.

Köztük a ciprus, akár céloszlop; most fa, de egykor
gyermek volt, akiért lobogott a nagy isten, a húrral
lantot pendítő, pendítő íjat a húrral.

Élt Carthaea terén egy szép nagy szarvas, a nimfák
szent állatja, olyan széles volt s ágas a szarva,
hogy feje általa lett terebély árnyékba takarva.
Szarván szikrázott az arany, s teli drágakövekkel
csüng le a nyakbavető marjáig, síma nyakáról.
Homloka vékony szíjon hord vele-egykoru boglárt,
fényes ezüst fityegőt; csillognak vakszeme táján
mint a bogyók, a füléről függő fülbevalói;
ez, született félénkségétől megszabadulva,
lépdél a házakhoz, s a nyakát is simogatásra
bár idegen kéznek, nagybátran nyújtani szokta.
S néked volt a leginkább kedves, a ceosi népnek
leggyönyörűbbje, te szép Cyparissus: az új legelőkre
csak te vezetted, a források habjához e szarvast,
tarka virágkoszorút fonsz olykor a szarva fölébe,
máskor a hátán ülsz, s mint víg lovas erre meg arra
könnyen kormányozod bíbor kantárral a száját:
Hőség volt, dél volt, izzó nap göze hevében
forrongott kampós ollója a partlaki Ráknak;
fáradtan lefeküdt a füvek fölibé az a szarvas,
dúslevelű nagy fák árnyában hús levegőt szítt.

Itt véletlenül őt hegyezett gerelyével az ifjú
átdöfi, és amikor meglátja halódni sebében,
halni kíván maga is. Phoebus hogy nem csitította
vígaszul: úgy keseregjen csak, mint illik e csöpp kis
tárgyhoz! Az ifjú mégis nyög, s azt kéri az égtől
végadományul, hogy mindig gyászoljon ezentúl.
Most, hogy a sírástól már minden vére kiszáradt,
tagjai lassanként kezdtek zöld színbe borulni,
s fürtjei, tiszta fehér homlok szép díszei eddig,
fölborzadtak mind, s meredezve az ég fele álltak,
fölhegyesült csúccsal csak a csillagos égre tekintve.
Ekkor a bús isten felnyög: „Gyászollak örökké,
mások gyászmegadója, kesergők társa, te!” mondja.

GANYMEDES. HYACINTHUS

Íly ligetet vonzott a dalos dala arra a térre;
s ő a vadak s madarak közepette leült a középre.
Majd, hogy a hűrt már mind megkísértette hüvelykkel,
és érezte: ezek, noha más-más hangokat adnak,
mennyre összhangzók, ajakát ily dalra nyitotta:
„Múzsá anyám, Jupiternél kezd (ő mindenén úr), kezd
éneke indítását! Hisz már zengtem a dalban
többször is őt: zengtem fentebben már a Gigasok
tetteit, és győztes mennykőt Phlegrára miként szórt.
Most könnyebb lant kell, fiukat fonjunk be dalunkba,
égilakók akiket kedveltek, s lányokat is, kik
gyúlva tilos tűzzel, bűnhődtek - s joggal - a vágyért.

Phryg Ganymedesért lobogott szerelemben az égi
felség, s lelt alakot Jupiter, mit hord szivesebben,
mint a magáét. Más madarat nem méltat e cselre:
azzá lesz, mely az ő villámát hordani tudja.
Nem habozik: hazudott szárnyakkal surran a légben,
s elviszi Iliadest, aki most nektárkeverője,
bár Juno nem akarja, italt tölt nagy Jupiternek.

Téged, Amyclas-sarj, Phoebus vitt volna az égbe,
hogyha időt hagy a bús sors arra, hogy ezt cselekedje.
Mégis örök vagy, amennyire csak lehet, és ha tavasz győz
újra telet, s az esős Hálnak Kos lép a helyébe,
éledsz folytonosan, kivirágzol a zöld gyepen újra.
Édesapám mind közt téged szeretett a leginkább,
s föld közepén Delphit odahagyta az istene ekkor,
mert ez az Eurotast meg a bástyák-nélküli Spártát
járta, s a lantnak sem volt már becsületje, s az íjnak:
méltóságfeledőn, hálót sem restel emelni,
sem pórázon vinni ebet, s vad bérc meredélyén,
véle futkosni, az együttlét táplálja a lángját.
Már mintegy közepén haladott Titan a közelgő
és a tűnő éjnek, kezdet s vég távol egyenlőn,
s ők levetik mezüket, kenekednek gazdag olajjal,
s így sugaras-ragyogón a koronggal kezdik a küzdést.
Ezt legelőbb Phoebus veti föl, csóválva, a légbe;
száll sebesen, felhőt hasogat nagy súlya az égen;
hosszu idő multán hullt újra a földre, mutatva:
mily művészettel hajították, mily nagy erővel.
Oktalanul fut elő - játék heve űzi előre -
Taenarides a korongot kézhezkapni, de ekkor
rúgja föl újra a föld, a kemény, a korongot a légbe
és arcodba, szegény Hyacinthus. Sápád, akár te,
ekkor az isten, alácsukló tested fölemelve,
most ápol téged, sebedet szárítja, a gyászost,

most bucsuzó lelked fogná még vissza füvekkel.
Nem használ tudomány: sebedet gyógyítani meddő.
Mint mikoron violák vagy a mák letöretnek a kertben,
vagy sárgás nyelvvel rezgő gyönyörű liliomszál,
hervadnak, nehezült fejüket tüstént lebocsátják,
állani nem tudnak, lekonyultan nézik a földet:
így függ haldokló feje, így - erejét odavesztve -
terhe magának a nyak, vállára konyulva lehajlik.
„Oebalides, viruló élted közepén lehanyatlász,”
Phoebus szól, „s látom sebedet, mit vétkem ütött rád.
Kínom s bűnöm vagy: hisz az én jobbmra halálod
bélyege kéne hogy üttessék! Én hoztam a véged!
Mégis, a vétkem ugyan mi? Hacsak teveled mulatoznom
nem volt bűn, ha szeretnem téged nem lehetett bűn?
Bárcsak az életemet tudnám befejezni tevéled!
Minthogy azonban nekünk ezt megtiltja a végzet,
mindig vélem léssz, szól rólad folyton az ajkam.
Kézzeled ütött lantom, s tefelőled szól dalolásom,
s mint új zsenge virág, a nyögésemet írva utánozod.
S jó az idő, mikor egy nagy hős ugyanígy e virágba
rejtje magát, s a nevét ugyanígy olvasni a szirmon.”
Míg így szól, igazat-mondó ajkával, Apollo,
lámcsak, a vér, mely omol s a fűvet megfesti pirosra,
már nem vér: ragyogóbban, akár a Tyrus-beli bíbor,
drága virággá lesz, liliomformájú növényné,
csak hogy amannak ezüst, ennek meg bíbor a színe.
Phoebusnak nem elég (mivel ő tisztelte meg ezzel):
ő maga írja reá a jaját, s e nyögése az AI AI
ott áll már szirmán, a betűk mondják ki a gyászat.
Spárta pedig nem resteli, hogy fia volt Hyacinthus,
máig tiszteli őt; s mint tették egykor az ősök,
évenként ülik ünnepeit, Hyacinthia néven.

A CERASTÁK ÉS A PROPOETISOK

S hogyha az ércbendús Amathustól kérdeni vágyunk,
kedves-e, hogy Propoetisokat szült, néki, tagadná;
mint azokat szintén, kiknek torz homloka kettős
szarvú lett, s innen nevük is nem más, de Cerastae.
Állt ajtójuk előtt Vendégszerető Jupiternek
szent oltára; a látogatók, ha a vért tetejében
szemlélik, hihetik, hogy borjak hulltak el ottan
áldozatul, vagy akár Amathus-beli gyöngye juhocskák:
csak hogy vendég hullt! Az iszonyteli áldozatoktól
sértődött Venus istennő ophiusai földjét
s városait készült elhagyni. „De drága mezőim,
városaim mit vétettek?” szólt, „Vaj’ mi a bűnük?
Bűnhődjék inkább e gonosz nép számkivetéssel,
vagy leöléssel, vagy mi e kettő közt lakolás van.
S ez más, mint az alakjuk másítása, lehetne?”
Míg töpreng, őket mire váltsa, tekint szaruikra:
s intelem ez számára, hogy ezt meghagyja e népnek;
roppant tagjaikat váltotta mogorva bikákká.

Merte tagadni a Propoetis-lányok buja ajka,
hogy Venus istennő; haragos lett az, s a leányok
elsők lettek ezért, kik eladták testük, a földön;
majd miután a szemérmük szűnve pirulni se tudtak,
már - a különbség csak kicsiség - kővé alakultak.

PYGMALION

Pygmalion, látván, hogy ezek mily vétkesen élnek,
elborzadt buja bűnűktől, mit az asszonyi szívnek
nyújt bővebben a természet, nem vett maga mellé
asszonyt, nőtelen élt, nőtlen volt ágya sokáig.
Nagy művészettel készített szobrot eközben
hó elefántcsontból, amilyen szép nő a világra
nem születik sohasem; s a saját művébe bolondult.
Élő szép szűznek vélhetnéd könnyen e szobrot;
tán a szemérem tiltja csupán mozdulnia, vélnéd;
művészet fedi el, hogy csak művészet. Az ámult
Pygmalion az utánzott testtől gyúl szerelemre.
Ujjjaival művét tapogatja: ha emberi test-e
vagy csak ivor; s hogy ivor, nem vallja be mégse magának.
Csókokat ad, s hiszi: kap; szól hozzá, tartja ölében,
és hiszi: ujjai lágy testébe nyomódnak a lánynak,
s fél, hogy kék folt kél a leányon, ahol tapogatta.
Mond gyöngéd szavakat, s azután ami kedves ajándék
mindig a lánynak, elé viszi: kagylót, síma kövecskét,
gyöngé madárcákát, sokezerszínű tarka virágot,
szép liliomszálat, festett labdákat, a fákról
Heliasok könnyét; testére ruhákat is aggat;
ujjait ékkővel s a nyakát csinosítja nyakékkal;
gyöngéd gyöngy a fülére, kerül kebelére kösöntyű:
mind illik neki ez; s nem csúnyább meztelenül sem.
Sidoni bíborral készült kerevetre teríti,
hitvesnek hívogatja, pihér párnára nyugosztja
végre nyakát, valamintha csak érezhetne akármit.

Jött Venus ünnepe, mely Cyprusban mindig igenszent,
és, szarvuk körülöntve arannyal, hullnak a tulkok
áldozatul, hósín nyakukat bárd metszi keresztül,
füstöl a sok tömjén; s ő, mint kell, áldozat-adva
áll meg az oltárnál, s félénk szava szól: „Ha ti mindent,
égiek, adhattok, vágyom feleségemül...” Azt nem
merte kimondani: „Őt”, pusztán: „...egy olyant, ki hasonló.”
Csakhogy arany Venus átértette (hisz ünnepi napján
ott volt), hogy mire áhitozik; s hogy kedvez e vágnak,
égig háromszor lobogó lánggal kimutatta.
Pygmalion hazatér, lányszobrát látni szeretné,
ágyra lefekteti, ad csókot neki, érzi: melegszik;
ajkát nyomja reá ismét, mellére az ujját:
s lám az ivor lágyul, s már nem mereven, benyomódik
vágyó ujjá alatt, valamint a hymetti viasz, ha
nap heve éri, puhul, ha hüvelyk meggyúrja, igen sok
más alakot vesz föl, használják, hasznos eképp lesz.

Ámul, félve örül, s aggódik, hátha csalódik,
most a szerelmes, a vágyott lányt érinti megújra.
Élő test! Ereit már verni tapintja hüvelyke.
Most azután a Paphos-beli hős szívbéli szavakkal
adja Venusnak a háláját; és ajkait immár
nyomja a nem hazudott ajkakra; a szűz meg a csókot
érzi, el is pirul, és félénk szemeket vet a fényre,
és egyszerre az ég boltját és látja szerelmét.
Eljön az istennő is, mit megadott, ama nászhoz,
és hogy a holdnak szarva kerekre kilencszer egészül,
jó a világra Paphos, nevet ő ad majd a szigetnek.

MYRRHA

Ettől lett Cinyras, ki - ha nem lett volna utóda -
az lett volna, akit boldognak mondani kész vagy.
Rettenetesen dalolok; távozzék lány s apa innen,
vagy ha talán elbűvölné szívetek dalolásom,
ezt sose higgyétek, ne legyen hihető ez a vétek;
vagy ha talán mégis, higgyétek a meglakolást is!
S hogyha e vétkeket a természet föl tudta mutatni,
boldog az ismari nép s földünk is, igen, kijelentem,
mert távol van a tájától, mely e rettenetes bűnt
hozta világra; akármily dús is rajta a gyömbér,
s bárha terem fahajat, costus-füvet és fa-kisírta
tömjént s annyi virágot még Panchaia földje;
csak hogy myrrhát is: de az új fa nem éri meg árát!
Hogy vétkeket sebedet nyíla verte, tagadja Cupido,
Myrrha, s a fáklátüzet felmenteni vágyik e bűntől.
Styx-i üszökkal, duzzadó viperákkal az egyik
Nővér fűtt tereád: az apát gyűlölni bizony bűn,
ám ahogyan szereted te, nagyobb bűn! - Jönnek a kérők,
válogatott ifjak, Kelet ékes színe-virága,
küzdenek érted; válassz hát mind közül egyet,
Myrrha, csak arra ügyelj, hogy e mind közt egy ne akadjon.

Érzi s akarja legyőzni magában e csúnya szerelmet,
„Mily dühödés ragad el? Mire vágyom?” kérdi magától,
„Istenek, és te, szülők szentelt joga, gyermeki érzés,
állatok ellen mind, vessétek vissza e vétkeket,
hogyha ugyan vétek. De bizony hogy az ily szerelemre
átkot erény nem mond: hisz az állatok is csak eképpen
társulnak, s az üszőt vétkezőnek senkise tartja,
hogyha a hátán apját tűri, a mén maga lányát
és maga gyermekeit meghágja a bak, s a madár is
azt vállalja, kinek magvából lett maga, férjül.
Boldogok ők, kiknek szabad ez! Csak az emberek adták
ezt az irigy törvényt; mit a természet helyeselné,
tiltja a mostoha jog. Noha vannak népek, akik közt
ifjú az anyjával, mondják, s a leány az apával
nászbavegyül, s kettős szeretettől nő a kegyesség.
Én nyomorult! Mért is nem jöttem amott a világra?
Lám, rossz helyre vetett sorsom! - De miért keseregnem?
Félre tilos vágyak! Méltó ő nagy szeretetre,
ámde, miként apa, úgy. - S ha leánya nagy Cinyrasnak
nem volnék, Cinyrasszal tudnék nászbavegyülni:
most, mivel ő az enyém, nem enyém; s mivel így közel állunk,
távoli; mint idegen többet nyerhetne a szívem.
Elmenekülnék én, elhagynám itthoni földem,
bűnömötől-üzött; de tüzem, szeretőt, idefűzött,

hogy lássam Cinyrast, érintsem, véle beszéljek,
csókom nyomjam rá, ha ezen túl nem tehetek mást.
Vétkes lány, mire várhatsz még, mondd, merre tekintesz?
Mennyi jogot s címet kever össze - nem érted? - a szíved!
Lenni anyádnak akarsz vágytársa, apád szeretője?
Anyja fivérednek, nővére a gyermekeidnek?
Hát nem ijeszt el a három nővér, éjszinü kígyós
fürtjeivel, hogy vad fáklyát nyom szádra, szemedre,
látva gonosz szivedet? De hiszen nem tűrte a tested
eddig e bűnt, ne fogadd lelkedbe se, össze ne mocskold
evvel a nagy természetnek szentelt kötelékét!
Hisz ha kívánnád is, tiltott; kegyes ő, ki a törvényt
tiszteli - ó, bárcsak, dühödésem benne is égne!”

Szólni szűnt; Cinyras seregét szemléli a méltó
kérőknek, s habozik; mit kezdjen, kérdi a lánytól,
sorra sorolva nevük, melyiket kívánja urául.
Hallgat a lány legelőbb, fölneáz apjára, a melle
hullámzik, s a szemét langy könnyek harmatosítják.
Úgy hiszi apja, hogy ezt szűzlányi szemérme okozza;
tiltja a sírástól, csókkal szárítja az arcát;
Myrrha a csóknak örül túlsággal; kérdi az apja,
kit választ, „Csak olyant, amilyen te vagy” így felel; apja
másképp értve a szót, dicséri a lányt: „Csak ilyen légy
mindig, ilyen jámbor.” De a „jámbor” szóra a lány, mert
tudta, milyen bűnös, szemeit lesütötte a földre.

Már éjfél fele járt, oldotta a testet, a gondot
mély álm; de a szűz ébren, virrasztva, emésztő
lángjaiban lobog, és töpreng dühödött epedésén,
hol kétségbeesik, hol megkísérteni vágyik,
szégyeli, vágyik rá, nem tudván, mit cselekedjék;
s mint bárdtól sebesült roppant fa inog, ha a végső
fejszecsapás van hátra, esik, de ki tudja, hová hull:
lelke a lánynak eképp ing-leng sokféle sebében,
erre meg arra hajol, mindkétfele hullna: szerelme
nyugtót s célt másban nem lelhet, mint a halálban.
Ezt választja. Feláll; vetné a nyakába a hurkot;
felköti köntös-övét kapujuknak legtetejére
s „Légy boldog, szeretett Cinyras, s hogy mért halok, értsed!”
ezt nyögi, és halovány nyaka már e kötélbe szorítva.
Fennhangzó szavait, mondják, hallotta a dajka,
hű dajkája, ki ott küszöbét őrizte a lánynak.
Felriad, ajtót tár az anyó, s hogy a szörnyü halálnak
eszközeit meglátja, sikolt, mellét veri, tépi
öltözetét, s a leánynak azonnal rántja nyakáról
s szétszaggatja övét; ráér most végre zokogni,
karral ölelni a lányt s kérdezni a tette okáról.
Hallgat a szűz némán, mereven bámulja a földet,
s fáj neki, hogy meglátták, míg halogatta halálát.
Kérleli őt az anyó, ősz fürtjét tárja elébe

s hervadozó kebelét, könnyörög bölcsőre s az első
tejre: mi fáj neki, mondja el. Am elfordul a lányka
és csak nyög, de a dajka, amit kérd, tudni kívánja,
s már nemcsak hűséget ígér. „Szólj,” mondja, „lehessen
adnom e bajra segítséget: nem rest az öregség.
Vágy dühit? Ismerek én egy nőt, füvet-éneket értőt;
megbabonáztak tán? Megtisztít majd a varázsom;
s rád ha az ég haragos, majd áldozatokra kibékül.
Más mi lehet nyavalyád? Házad, vagyonod virulásban,
minden igen jól van: s az anyád él és az apád is.”
Myrrha pedig szívből felsóhajt apja nevére;
semmi komoly vétket nem sejdít ekkor a dajka,
pusztán azt, hogy a lányt valamely szerelem tüzesíti;
szándékában erős, könnyörög, szóljon neki (bármi
bántja) felőle, s könnyontót veszi éltes ölébe,
és mialatt remegő kézzel simogatja, eképp szól:
„Látom, hogy szerelem kínoz; vesd félre a félszet,
pártol ügyességem: sosem ér az apádhoz a híre.”
Őrjöngön szökken föl a lány dajkája öléből,
fürja fejét párnája közé, s „Menj, kérlek,” eképp szól,
„kíméld szégyenemet!” Marad az. „Menj, vagy sose kérdezd,
mért kínlódom;” a lány így szól, „bünt kérdesz e szóval.”
Most az anyó megijed, vénkortól s aggodalomtól
megremegő kézzel könnyörög, rogy lába elé már,
hízeleg is, zsarol is: ha okát nem tudja meg, akkor
fölfedi, hogy meg akarta magát - szól - ölni hurokkal;
és megígéri segítségét, ha bevallja szerelmét.
Az fölemelve fejét, kitörő könnyekbe fűroszti
ősz dajkája ölét, vágyódnék vallani többször,
majd elakad szava, és köpenyét fölvonja fejére,
s szól: „Ó, boldog anyám, amiért az a férje, ki férje!”
Így szól, s nyög. Jégborzadás fut csontjain által
(mert most érti baját) az anyónak, s ősz haja égre
borzad egész fejbőrén, mint vad sörte, mered föl;
hosszan szól a leánnyal, hogy lebeszélje e szörnyű
gerjedelemről; tudja a szűz, hogy jó, mire kérik;
mégis, halni előbb kész, mint nem bírni szerelmét.
„Élj hát,” szól az anyó, „és bírd a te...” nem mer „apádat”
mondani, elhallgat, s esküdve ígéri: segíti.
Évi nagy ünnepeit kezdték ülni Ceresnek,
most az anyák, burkolva fehér leplekbe a testük,
zsenge kalászból font koszorút felajánlani vittek,
s hosszú kilenc éjen szerelem meg férfi-tapintás
tiltott volt nékik: Cenchreis szent csapatukban
lép, a királyasszony, titkos szent készülétek közt.
Hát hogy a törvényes feleség kerevetje elárvult,
és borosan leli meg Cinyrast a keríteni szorgos
dajka: hazug néven, de igaz szerelemre, leányt mond,
s orcáját dicséri, korát hogy kérdi a férfi,

„Mint Myrrháé”, szól. Vigye hát oda, kapja parancsát;
 megy haza „Örvendezz,” így szól, „édes kicsi lányom:
 győztünk!” Csakhogy a szűz, a szegény, mégsem tud örülni
 teljes szívéből, hiszen érzi előre a vesztét;
 mégis azért örül is: nagy volt dúltsága szívének.
 Jött is a hallgató éj, a Bootes már a Trionok
 csillagzatja közé, oldalt, fordítja a rúdját:
 most indul vétkezni a lány; elinalt az arany hold,
 elfeketült felhők fedték el a csillagok arcát;
 Fénytől fosztva az éj; legelőbb te takartad el arcod,
 Icarus; Erigone ezután, ki becsülte az apját.
 Háromszor botlott meg Myrrha, előjelül akkor
 háromszor sivített a bagoly baljós riadása:
 mégis megy, s a sötét meg az éj csökkent a szemérmét;
 balja a dajka kezében van, jobbával a vaksi
 éjben utat tapogat. S odaérve a nászi küszöbhez,
 már ajtót is nyit, már lép be, a térde remegni
 kezd, rogyadoz, már arcából fut a szín, fut a vér ki,
 bátorsága pedig tűnik tova léptei közben.
 Bűnéhez közel ér, s borzad, már bánja amit mert,
 s - vajha ne ismernék föl! - vágyik visszasuhanni.
 Húzta a már habozót az anyó a magas kerevethöz
 és átadta: „E lányt, Cinyras,” ezt mondta, „fogadd el;
 mert a tiéd;” s kulcsolja a bűnös testeket egybe.
 Förtelmes nyoszolyán nemző veszi át maga magvát,
 félénken buzdít, oszlatja a szűzi szemérmet.
 S tán, nagyon ifjúnak, neki ezt is mondja: „Leányom”,
 s hozzá ő hogy „Apám”, így szól, nevet adva a bűnnek.
 Ágyát apjának miután elhagyta, teherben,
 átokvert magvat, vétkét, bűnös hasa hordoz.
 Második éj kettőz vétket, s nem hozza a véget,
 vágyakozik végül Cinyras meglátni szerelmét,
 oly sok csókjuk után; fényt gyújt, meglátja leányát
 és bűnét; szavakat kínjában nem lel, azonnal
 rántja hegyes kardját fennfüggő kardhüvelyéből;
 Myrrha szalad: s a sötétben, az óvó éji homályban
 megmenekül, széles pusztákon szerte bolyongván,
 Panchaeát s az arab pálmás földet tovahagyja;
 szarva a holdnak már görbült teljesre kilencszer,
 s ő a sabaei mezőn lankadtan végre megállott;
 terhét hordta, de már csak alig. Nem tudta, mit óhajt;
 s míg utálta az életet és remegett a haláltól,
 ily esdésre fakadt: „Vétket bánóra ha néztek,
 isteneink, méltán bűnhődöm; nem menekülnék
 bűnhődésemtől, de hogy élőket sose sértsen
 életem, és holtom ne a holtakat, üzzetek engem
 mindkét országból ki: se élő, holt se legyek már!”
 Meghallgatta az ég a szavát: ez a vágya, e végső,
 lelt kegyes isteneket: míg szól, fedi föld a bokáit,

meghasadott körméből nő szanaszét a gyökérzet,
s szolgál már alapul sudaras szép hosszú fatörzsnek,
csontjai fásulnak, s a velő maradott a középén,
vér válik nedvvé, merevül két karja faággá,
ujjai gallyakká, kéreggé bőre keményül.
Most a fa már a növény, a pufók hasat is beborítja,
emlőit lepi el, s a nyakára sietve nyomakszik;
késlekedést nem tűr a leány, hajlik le elébe
és arcát a növény kéregnek alája meríti.
S bár érzékeit is testével mind odaveszti,
mégis sír: langyos könnyek csöppennek a fából.
Van becse gyöngyös cseppjeinek, nevezik ma e könnyet
róla - a híre sosem szűnik - mirrhának örökké.

Csakhogy a vérfertőzésből lett magzat amott benn
növe utat keresett, hogy már elhagyja szülőjét
s fényre jöhessen: a has közepén dagadozgat a fának.
Gyötri a súly az anyát; de kimondani nincs szava kínját,
Lucinát sem tudja szülő hangján hívogatni.
Mégis mintha erőlködnék, meggörbül egészen,
sűrű nyögést hallat, könnyektől ázik a kérge.
Gyötrött ágabogára leszáll Lucina, a nyájas,
nyújtja kezét, s a szülést könnyítő szép szavakat mond:
s ím a fa meghasad, és kérgéből fordul a fényre
élő terhe, visít a gyerek; kit lágy fűvön aztán
anyjának könnyében a nais-raj lefűröszött.
Még az Irigység is szépnek mondhatja; a teste,
- mint Amorok testét ha mutatja pucéran a festmény;
ámde, hogy öltözetük se legyen kétféle, vagy ennek
adj könnyű tegzet, vagy vedd el a tegzet amattól!

VENUS ÉS ADONIS

Szárnyon jár az idő, titkon suhan el mifölöttünk,
nincs is az éveknél sebesebb: lám, ő, kit a nővér
szült, s ki nagyapjának fia volt, s nemrégén a fában
rejtőzött s abból született, gyönyörű csecsemő lett,
ifjú, férfiu már, s még szebb, mint annakelőtte,
már Venus érte lobog, s bosszút áll anyja tüzéért.
Mert a Venus tegzes fia, míg csókolja az anyját,
emlőjét vesszővel sérti (kiállt a tegezből);
visszataszítja fiát kézzel: de bizony sebe mélyebb,
mint ahogyan legelőbb látszott s mint ő maga hitte.
Férfiu-kellemtől bájolt, sose járja Cythere
partját már, meg a tág tenger körítette Paphost sem,
nincs a halas Cnidoson, sem az ércbendűs Amathuson.
Távolidőzik az égtől is: több néki Adonis.
Vele mulat, vele jár; s aki árnyékban heverészett
mindig is, és maga szépségét piperézte szünetlen,
most ligeten, hegyeken, kószál tövises meredélyen,
térde fölé fölkötte mezét, mint szokta Diana,
és ebeket serkent könnyű zsákmánynak utána,
űz szaladó nyulakat, nagyszarvú szarvasokat hajt,
űzi az őzeket is; de erős vadkant sosem üldöz,
sem ragadó farkast; karmos medvét kerül egyre,
és a baromcsordák húsát befaló vad oroszlánt.
Téged is int - ha az intés használhatna -, Adonis,
hogy mindettől félj. „Légy bátor”, szól, „a futókkal
szemben: nem biztonságos, ha merészre merész vagy.
Tartózkodj attól, fiu, hogy - káromra - szilaj légy;
vadra, minek fegyvert természet adott, sose támadj;
ezt a dicsőséged ne sirassam! Kor, csinos orca
meg nem hat vadakat - mint engem -, nem vad oroszlánt,
nem meredő-sörtéjű kant, lelkét se, szemét se.
Vad villám lakozik hajlott agyarában a kannak,
támad a sárga oroszlán és iszonyú a haragja,
gyűlölöm őket mind.” S hogy okát megkérdi az ifjú,
„Megmondom,” felel ő, „hallj bűnről, régi csodásról.
Elfáradtam már a szokatlan munkatevéstől;
kellemes árnya alá hívogat, lásd, itt ez a nyárfa,
kínál ágyat a gyep: szívesen heverek le a földre”
(és lehevert) „teveled.” Gyepen ül, s mellette az ifjú
hátrahajolva, nyakát támasztva ölébe, tekint rá;
s ő szól, csókjaival meg-megszaggatva beszédét:

ATALANTA

„Hallottad bizonyára, miként győzött a futásban
egy lány férfiakon: nem költött volt ez a nagy hír;
mert győzött csakugyan, de nehéz volt dönteni: vajjon
gyors lábával vagy szépséggel volt-e kiválóbb.
Férje felől istent kérdett, s neki akkor az isten
»Nem kell férj, Atalanta, neked;« szolt, »fuss te a férjtől!
S minthogy eképp nem téssz, még élsz, s már nem te magad léssz.«
Megrémülve az isteni szón, csak az erdei árnyban
él a leány, s kérők sürgő seregét riogatja
vissza e bős feltétellel: »Sose kap meg arául,
csak ki futásba legyőz. Lábbal versengeni jertek:
Engem nyer díjul, vélem lép nászra a győztes,
lomhák díja halál: legyen ily törvényű a verseny!«
Bős ez a feltétel, de (a szépség oly nagy erővel
bír) sok tébolyodott kérő vállalta e törvényt.
Hippomemes az egyenlőtlen versenyt, odaülve,
nézi: »Ilyen nagy vész árán ki akar feleséget?«
szól, s elítéli az ifjaknak nagylángu szerelmét.
Csakhogy amint arcát és testét látta mezítlen,
mint az enyém (s a tiéd, ha leány volnál te, Adonis),
elbámul, s fölemelt karral: »Vádoltalak,« így szól,
»s íme bocsánatotok kérem; nem láttam a díjat,
melyért versengtek!« Dícséri, kigyúl a szerelme;
s egy ifjú se legyen sebesebb - óhajtja - e lánynál;
sőt irigyen még fél. »De miért ne kísértsem e versenyt,
hátha szerencsém lesz?« Most már ezt kérdi magától,
»Bátrat pártol az ég maga is!« mormolja magában
Hippomenes, s közben röpül el mellette a szűzlány.
S bár scytha nyílnál sem lomhábban látszik előtte
szállni a lány: mit rajta csodál, az mégis a szépség,
s gyors rohanásában még szebbnek látszik e szépség.
Talpa mögé repeső bokaszíjját fűjja a szellő,
míg elefántcsontszín hátára lobog haja, lentebb
térde alatt hímzett szalagok szökdellve lobogtak;
és a fehér lánytesten terjedt szét a pirosság,
nem másként, valamintha a függöny bíbora hósín
csarnokot árnyékol színlelt árnyékkal egészen.
Míg ezt nézi a vendég, már el is értek a célhoz,
győz Atalanta, s az ünnepnek koszorúja köríti.
Nyögnek a vesztesek és bűnhődnek, amint kikötötték.
Mégis, az ifju ezek vesztén sem félemedett meg,
áll a közepére, a szűz szép lányra kíváncsi szemet tűz,
s »Mért kérkedsz a tunyákon nyert könnyű diadallal?
Lépj versenyre velem! S ha segít,« így szól, »a szerencse
engem, szégyelned sose kell, hogy hátramaradtál:

mert az apám Megareus Onchestius, és a nagyapja
Neptunus, minden tenger fejedelme az őszám;
és a vitézségem se silányabb; s így, ha te győzől,
nagynevű léssz, mint Hippomenes leverője, örökké.«
Lágyul a Schoeneus-lány szeme, míg szemléli a szólót,
s már töpreng, hogy győznie vagy győzetnie jobb-e,
s mondja: »Vajon milyen istenség, ki a szépet utálja,
terveli őt elvesztetni, és hogy az élete árán
törjön frigyre velem? Hiszen ennyit tán nem is érek.
Nem szépsége ígéz engem (noha tudna ígézni),
ám hogy még csaknem gyermek; nem is ő: kora hat rám.
S hát hogy ilyen bátor s a haláltól vissza se retten?
S hogy nemes és negyedízben a nagy Neptunus utóda?
S hogy szeret engem s oly nagy becsben tartja a nászunk,
hogy meghal, ha a vad végzet neki meg nem ad engem?
Míg van időd, vendég, menekülj; mért vágyod a vérnászt?
Gyilkos az én nyoszolyám; hajadon nincs ügyse, ki téged
nem kíván, sok okos lány lenne hites feleséged. -
Mégis, mért féltlek, mikor elhullt annyi legény már?
Lássa, ha veszni akar! Ha e sok kérőnek a vesztén
még nem okult eddig, s ha az életet ennyire unja! -
Haljon-e hát meg azért, amiért velem áhitoz élni,
s mint bőszt bére szerelmének, befogadja a sírhant?
Gyölöletes gyász lesz győzelmem, túrni se tudnám.
Mégsem az én vétkem! Céloztól bárcsak elállnál,
vagy, ha e téboly ver, gyorsabban a célba te szállnál!
Jaj, mily szűzi vonásokkal szép ifjúi arcod!
Hippomenes, jaj, bár sose tűntem volna szemedbe!
Méltó lettél volna, hogy élj. Lett volna szelídebb
végzetem, és engem nem tiltott volna a násztól,
csak teveled kíváncsoznom kerevetre kerülni.«
Így szolt, s mint újonc, kit a vágy most perzsel először:
csak szeret, és nem tudja, hogy ez szerelem, pedig érzi.
Apja s a nép a szokott versengést sürgeti immár,
s most neptunusi Hippomenes aggódva-esengve
énhozzám könyörög: »Cytherea legyen velem,« így szol,
»és a tüzet, mit adott nekem, kedvezve kísérje.«
Esdő, lágy szavait nem irigy lég súgta fülembe;
megnyert, nem tagadom; szükség volt gyors segítségre.
Rét terül ott el, mit Tamasusnak hív a lakosság,
Cyprus leggyönyörűbb tájéka, a régi időben
nekem az aggok szentelték, hogy templomom evvel
mégdúsabb legyen; egy fa ragyog közepén a mezőnek,
sárgák ágai, és cseng-bong szép lombja, arannyal:
Három szép aranyalmáját leszakasztva, siettem
Hippomeneshez, s ő látott csak, más nem, a kincset
átadtam, s megmondottam, vele mit cselekedjék.
Adnak a kürtök jelt, kirohannak ketten a síkra,
és a főveny-szinten sebesen surrannak előre:

száraz talppal ezek, vélnéd, szöknének az áron,
 búzakalász sem hajlana meg talpuknak alatta.
 Lelket adott a fiúnak a lárma, a taps, a rivalgás
 sok-sok ajakról: »Most! Ez a perc, most, rajta, szorítsd meg!
 Hippomenes, igyekezz! Most vedd be a teljes erődöt!
 Jaj, ne henyélj, győzől!« Megarának hőse örült-e
 jobban e hangoknak, vagy Schoeneus lánya, ki tudja?
 Hányszor késlekedik, noha könnyen jutna elébe,
 mert a soká szemlélt orcát nem hagyja el önként!
 Szállt száraz lihegés a fiú fáradt ajakáról,
 messze a céloszlop: s most Neptun dédunokája
 végre a három szép almából elhajít egyet.
 Hökken, torpan a szűz, áhítja a drága gyümölcsöt,
 félreszökell s a futó aranyat fölkapja kezével;
 Hippomenes meg előz: tapssal tele harsog a térség.
 Most a teret, mit imént veszített, a leány nyeri vissza:
 háta mögött hagyván a fiút sebesebb rohanásban.
 Második almadobás késlelteti újra, de újra
 mellé ér s ismét tovahagyja. A verseny utolja
 volt csak hátra; »Segíts, úrnőm, adományod adója!«
 szól, s hogy a lány még lomhábban térjen meg: a rétre
 ifju erővel a fényes arany gömböt veti félre.
 Fusson-e érte, a szűz habozik: s én kényszeritem rá,
 hogy vegye föl, s megtoldom még súlyát a gyümölcsnek:
 így hátráltatom őt nehezékkal, késedelemmel.
 Hogy szaladásuknál szavamat hosszabbra ne nyújtsam:
 vesztes lett a leány: s díját elnyerte a győztes.

Méltó voltam-e, hogy hálát s tömjént is adózzék
 nékem, Adonis, mondd. Hálátlan volt s feledékeny,
 és tömjént sem adott! Haragom fellobban azonnal,
 fáj ez a sértés, és hogy más le ne nézzen ezentúl,
 példát adni török, magam ellenük így dühitem föl;
 Istenek Anyjának szentélyét (híres Echion
 mit fogadása szerint épített) sűrű ligetben
 érték el, s a nagy út nekik pihenést javasolt már;
 ott ölelőzni, időnek előtte, kigyúlt a kívánság
 Hippomenesben, mit gerjesztett isteniségem.
 Szentélyhez közel ott volt egy félfényű kicsiny zúg,
 mint valamely barlang, tajtékkő fedte be végig,
 hajdanidőtől szent, hova sok-sok régi faszobrát
 halmozták papok föl a régszent égbelieknek;
 megy be, s a szent kamarát a tilos kéj becsteleníti.
 Elfordultak a szent képmások; a tornyos Anyának
 támadt kedve a vétkeket le a Styxbe sodorni:
 csak keveselte e bűnhődést; így sárga sörény nőtt
 egyszerűen nyakukon, körmük hajlik be karommá,
 vállukból szügy lesz, kebelükbe tolakszik egészen
 súlyuk, s farkukkal seprik tetejét a fövénynek;

Orcájuk dühödött, morgás lett régi szavukból,
lakhelyük erdőség, s ők, két riadalmas oroszlán,
foggal a zabláját, fékét fogják Cybelének.
Tőlük, kedveském, s más vadtól, mely nem a hátát
futva, de vad vívásra neked mellét mutogatja,
mindig csak menekülj: ne okozd merszeddel a gyászunk!”

Adta ez intelmét, s azután két hattyuja szárnyán
száll tova; csakhogy a bátorság sose hajt a tanácsra.
Véletlen vadkant vertek ki, nyomába nyomulván,
rejtekből az ebek, kirohant az a sűrű berekből,
s hát Cinyras fia oldalról kelevézt üt a kanba:
görbe agyarral a kan, mit festett vére, a dárdát
rázza ki, majd a futóra, a menhely után kutatóra
támad, s ágyékába fogát mélyen belevágja,
s dönti az immár haldokolót le a sárga fövényre.
Szállt lebegő fogatán Cytherea a híg levegőben,
s hattyui szép fogatán Cyprosba sem ért el az útján:
távolból a halódónak meghallja nyögését;
megfordítja fehér hattyúit; s hogy magas égből
látja a vérben fetrengő félholt fiutestet,
szökken alá, megtépi haját, megtépi ruháját,
s két, sosem erre való tenyerével verdesi mellét,
s perli a sorsot: „A törvényt nem te szabod meg egészen;”
szól panaszos hangon, „mert érted, Adonis, a gyászom
mindig megmarad, és évenként újra meg újra
képe halálodnak s panaszomnak hangja feléled;
s véredből váljék ma virág. Vagy váltani néked
lány-tagokat hajdan jóillatu menta-virággá,
Persephone, lehetett? De ha hős gyerekét Cinyrasnak
átváltoztatom, az vétség?” Szólt, majd meg a vérét
hinti be illatozó nektárral, a vér pedig ettől
duzzadozott, valamint buborék az esőben a lápnak
sárga vizén, azután nem telt bele egy kerek óra,
s lám a kifolyt vérből ugyanoly szépszínű virág kél,
mint ama pún fáé, mely magvát rejteni szokta
szívós héja alatt; hosszan sose tart virulása;
mert laza módon csüng, mert könnyű: hullik azonnal,
és, melytől a nevét is kapta, a szél leszakítja.

TIZENEGYEDIK KÖNYV

ORPHEUS HALÁLA

Míg ilyen énekkel vadakat vont hű követőül
s fákat a thrák dalnok, sziklával, s vitte magával,
ím a cicon nők, mámorosult mellük beborítva
erdei vad bőrrel, látják egy domb tetejéről
Orpheust, mint veri lantidegét s társítja dalához.
Egy közülük, haja dús fürtjét fölvetve a szélben,
„Lám, ott van,” harsan, „ki lenéz!”, s gerelyét veti máris
zengő szája felé Phoebus dalosajku fiának;
lombos volt a gerely: foltot vert, nem sebesített;
egy másiknak a fegyvere kő, mit azonban a légben
még mialatt süvitett, a dal és lant hangja legyőzött,
s mintha csak őrzöngő dühükért kérné a kegyelmét,
úgy hullt lába elé. De a vak harc terjed, a mérték
tűnik, uralkodik ádázul s őrzöng az Eriny.
S tán minden fegyvert lecsitítana mégis az ének,
csak hogy a roppant zaj, berecynthusi síp, meg a kürtszó,
és a dobok s tapsok, s a bomlott nők vad visitása
lantmuzsikát elnyom; ki se hallgat már a dalosra,
s rázuhogó köveket fest végül vére pirosra.

Mert legelőbb a dalos hangját még egyre csodáló
sok vadat és madarat, kígyót szaggatja a baccháns
nők keze szét, így fosztják meg diadalmenetétől,
s vériszamos kézzel végül már ellene törnek,
s úgy sereglenek, akár madarak, ha a nappali fényben
kóválygó baglyot látnak, vagy akár ha a színház
körbefogott fövényén az ebek raja ejti a szarvast
hajnali órán zsákmányul; most mind körülállják,
s rá a nem errevaló koszorús botokat hajigálják.
Van, ki rögt, más ágat vet, mit frissibe tépett,
más köveket; s hogy a düh ne maradjon fegyvere híján:
ökrök szántották a mezőt közelükben, ekével.
s tőlük nem távol, kenyerük keresőn veritékkel,
izmos földmivelők ásták a keményrögű földet,
s látva a nőcsapatot, szerszámuk-hagyva szaladnak
szerte, a szerszámok szanaszét szóródnak a réten,
ásók, hosszú kapák, boronák, nagysúlyu lapátok;
fölszedik ők mindezt szilajul, széttépik az összes
fölmeredő szarvú ökröt, s vesztére rohannak
vissza a dalnoknak; ki kezét széttárva, hiába
most legelőször szól, nem hat meg kit se dalával:
adázul megölik, s amaz ajkon, mit - Jupiterre! -
sziklák hallgattak, s a vadállatok érteni tudtak,
lelke a dalnoknak, kilehelten, a szélbe iramlott!

Téged a bús madarak, téged szilaj állatok, Orpheus,
téged a durva kövek, téged jajgattak a berkek,
kik dalodért gyakran kísérték el; üstöke-nyírtan
meggyászolt a fa mind, lombját lehajítva; dagadtak
önnön könnyüktől a folyók is; gyászfeketében
naisok és dryasok, hajukat szétszórva, zokogtak.
Tagjai szerte hevernek; a főt, Hebrus, meg a lantot
áradatod befogadta: csodás, hogy míg a vizedben
úszik a lant, panaszos hangon szól, suttog a holt nyelv
szinte panaszt, s panaszos választ zeng vissza a partod.
Elhagyják honi áradatuk, tengerbe kerülnek,
s már methymnai Lesbosnak peremére verődnek.
Itt, idegen fövényen, vad sárkány tátja ki torkát:
falni a víztől még csöpögő haju főt a hasába.
Phoebus megjelenik, fékezni a marni törekvőt,
és a kinyílt ajakú sárkányt kövé merevíti:
torka-kitátottan maradott meg, kőbe-fagyottan.
Száll le a földre az árny; s mit látott már, nem is oly rég,
mind a vidékre reáismer, kegyesek mezejében
fölleli Eurydicét, forrón ráfonja a karját;
most ezek ott ketten, kar karban, járnak a réten,
s hol felesége után sétál, hol lépdél előtte,
s visszatekinthet rá - nem kell már félnie - Orpheus.

Ezt a gonosz bünt büntetlen nem hagyta Lyaeus,
mert szentségeinek dalosát gyászolta erősen,
és a ligetben az edonis nőket, kik e vétket
szemlélték, köti görbe gyökérrel azonnal a földre;
mert lábujjaikat, mindkét, épp ott, ahol állott,
fogja s a föld mélyébe hegyük belenyomja szilárdan.
Mint a madár amikor lábát beakasztja a törbe,
melyet a furfangos madarász, álcázva, elé tett,
érzi: fogoly, repdes, kötelét maga vonja szorosra:
így közülük mindaz, kinek immár földben a lába,
rémülten menekülni akar hevesen, de hiába:
tartja, erős a gyökér, a szökellőt húzza magához;
míg, hol az ujja, kutatja, s a lába, s a körmei, látja:
gömbölyü ikráján siklik föl sebtén a kéreg,
vágynak a jobbójával csapdosni keservben a combját,
tölgyet ver vele már, s tölgyé merevült puha melle,
vállá is azzá vált; vélnéd, hogy a karjuk is immár
mind csak karcsu faág, s nem csalna e vélekedésed.

MIDAS

Bacchusnak bizony ez sem elég, odahagyja a földjüket,
és jobb társaival Tmolus szőlőjéhez indul
s Pactolus folyamához, amely még akkor arannyal
nem csobogott, s irigyen fővenyéért senkise nézte.
Bacchánsnők, szatírok vették körül ott is; azonban
Silenust, kit a bor totyogóssá tett, meg a vénkor,
földmivelő phrygek elfogták, s vitték, koszorúkkal
kötve, Midas elibé, kit a cecropi Eumolpusszal
együtt thrák Orpheus tanított volt szent dühödésre.
Ráismert a király: testvér ő, társ a menetben;
hát az ilyen kedves vendégnek tiszteletére
tíz napon, éjjelen át lakomát adat, ünnepet állít;
s már tizenegyzedszer hajtott tova csillagi népet
Lucifer: ekkor a lyd földekre elér nagy örömmel,
s ifju neveltje kezébe Midas átadja az aggot.
Kedves a jog, de veszélyes, amit neki erre az isten
ad, hogy ajándékot válasszon, a vénnek örülve.
Ő pedig él evvel, de balul: „Tedd,” mondja, „mihez csak
ér testem, minden változzék sárga arannyá.”
Liber rábólint, kárára megadja, amit kér,
csak sajnálja, miért nem akart jobbat s okosabbat.

Víg Berecynthus bajnoka, megy, kárának örülve,
s ezt-azt érintvén próbálja, mit ér az ígéret,
s hinni magának alig képes: mert, lám, alacsony tölgy
ágát tépi le, és az az ág ott nyomban arany lesz.
egy követ is fölemel, s az a kő is sápad aranytól;
nyúl egy röghöz is: érintése hatékony, a rögből
lesz tömör érc; leszakítja Ceres ért-magvu kalászát:
s lett aratása arany; fáról mit tép le, az almát
Hesperis-almának látnád; ajtó tetejéhez
ér most ujjaival, s a tető sugarazva világol;
és tisztán csobogó vízben tenyerét ha lemossa,
megcsalná Danaét is akár a kezén csöpögő víz;
lelkében hely alig van már e reménynek, aranynak
lát mindent. - Míg így örvend, a cselédei asztalt
étkekkel raknak, s a kenyérnek semmi hiánya:
s íme, Ceresnek ajándékát ahogy illeti jobbja,
menten megmerevül keze közt a Ceres adománya,
s hogyha mohó foggal lakomáját rágni kívánja,
hát foga sárga arany-lemezekbe harap, soha másba;
Bacchus ajándékát csobogó vízzel ha vegyíti,
olvasztott aranyat vélnél leömlölni a torkán.
Új nyavalyáján döbbenten, gazdag-nyomorultan,
futna a kinceitől s iszonyodva utálja, mit esdett.

Éhségét bőség sosem enyhíti; égeti torkát
szomja, s az undok arany méltán kínozza szünetlen;
égnek emelve kezét s tündöklő karjait, így szól:
„Vétkeztünk, Lenaeus atyám! A bocsánatod esdjük;
hát könyörülj rajtam, ments meg ragyogó nyomoromtól!”
Nyájas az istenség: Bacchus volt állapotába
visszahelyezte a bűnbánót, adománya-feloldva:
„Hogy károdra kívánt aranyad már rád ne ragadjon,”
mondta, „a nagy Sardesszal szomszéd vízhez eredj el,
szembe lehömpölyödő habjával, a lyd hegyen által
lépdelj, míg a folyó forrását nem leled ott fönn!
mártsd be, ahol legtöbb tajték tör elő a talajból,
testedet és fejedet, s lemosod habjával a vétket!”
Forrásvízbe merült a király; s az a víz aranyos lett,
mert az erő rászállt a folyóra az emberi testről;
régiekről ma is őriz a földje
mindig aranyzemcsét, az iszap tündöklök arannyal.

Már minden kincset megutálva, a réten, a berken
jár, s hegyi barlangban lakozó Pant tiszteli pusztán,
tompaszerű maradt mégis, s ez bajba taszítja
ismét: együgyűség, ami árt neki, most is, akár rég.
Mert a magas meredek Tmolus letekint a vizekre,
s messzire elnyúlik, Sardesig a vége lehajlik
itt, de amott a kicsinyke Hypaepae adja határát.
Pan, fiatal nimfáknak amint dicsekedve dalolgat,
könnyű dalát viaszolt nádsípon játszva e tájon,
gyatrább énekűnek bátor kijelenteni Phoebust,
kezd is egyenlőtlen versenyt, hol Tmolus a bíró.
Űl le saját bérceire tehát, s szabadítja a bíró
fái közül ki fülét; kék fürtjét cser koszorúzza
pusztán, és a halántékán makk-díszei függnek.
Látja a nyáj-istent, s „Bírák várokozik,” szól,
„nincs ok késni.” A nádsípót Pan zengeti tüstént,
s barbár hangja Midast (aki épp a körökben időzött)
elbűvölte; utána pedig Phoebus fele fordult
szent Tmolus: pillantását kísérte az erdő.
Szőke haját Parnassus-bérci babér koszorúzza
Phoebusnak, bíbor-köpenyével söpri a földet,
ind elefántcsonttal s gyöngyökkel díszes a lantja
baljában, s a verő-vesszőcskét jobbkeze tartja;
már ahogy áll: művész. Azután pendíti hüvelyke
mesterien húrját; Tmolus, bűvölten az édes
hangtól hátráljon - Pant inti - a síppal a lanttól.
Tetszik a szent hegycsúcs ítélete mindegyiküknek,
ellene egymaga szól pusztán, nem tartja helyesnek,
megtámadja Midas; sose tűri a delusi isten,
hogy füle emberi fül legyen, mikor ennyire tompa,
hosszúvá teszi, tölti fehér szőrökkel az odvét,
s ingadozó-tömvé teszi, hogy mozgatni lehessen:

emberi teste marad, csak ez egy részt éri ítélet:
lassan lépegető csacsinak füle nőtt a helyébe.

Rejteni vágyott csúfságát, szégyelte, befedte
körbe halántékát a király bíbor tiarával;
ámde a szolga, ki hosszú haját nyesegette vasával,
ezt meglátta; a csúf titkot nem merte sehogysem
elhírlelni, de vágyott rá, hogy mondja ki mégis,
és hallgatni nem is volt képes, félrevonult hát,
ásott gödröt, e lukba susogta be, hogy fejedelmét
mílyfülűnek láthatta, kimerve kezével a földet,
majd a saját szavait földdel beborítja megintcsak,
és némán tovalép a göröngybetakarta gödörtől.
Ott szaporán remegő nádakból nőtt föl egy erdő,
esztendő teltén meg is érett, s magva vetőjét
elhirdette: ahogy sűrűjét mozgatta az enyhe
Auster, az úr füleit s a dugott szavakat kisusogta.

Bosszutevése után Tmolustól híg levegőn át
szállt Nephele-lány Hellének tengerszorosaig
Leto sarja, s megállt mezejében Laomedonnak.
Sigeumtól jobbra s a Rhoeteum tetejétől
balra egy ős oltár áll, Dörgő, Hangzatos Úré;
onnan látja, az új Tróját hogyan is magasítja
Laomedon, s hogy a fal mily nagy munkát követel meg,
s hogy nem kis kincsekbe kerül, míg felnövekednék;
hát hármasszigonyú apjával a tengeri árnak
emberi formát ölt, s a phrygek fejedelmi urának
bástyafalát ketten - kikötött aranyért - magasítják.
Kész van a fal, de a bért a király nem akarja megadni,
s hitványságának hamis esküt tesz tetejébe.
„Büntetlen sose léssz”, harsan fel a víz a fejedelme,
s minden hullámát a fukar Trójára vezérli,
tengerré teszi tájékát is, a földmiveseknek
elviszi munkáját, a mezőket vízzel elönti.
S mindez még nem elég: a király lányát követelni
tengeri szörny támad; kőszirtre kötik ki a lánykát,
Alcides szabadítja meg őt, s az ezért megígért bért
kéri, a jó lovakat, de nem adják - ekkora tettért! -,
ő meg a kétszeres esküszegő Tróját leigazza.
És Telamon, haditársa, se megy díj nélkül el onnan:
Hesione az övé. Mert Peleus már ura volt egy
isteni asszonynak, s nem volt nagyapára se büszkébb,
mint az apósra, hiszen Jupiternek volt unokája
hős, nem is egy - de csak egynek volt felesége is isten.

PELEUS ÉS THETIS

„Halld, vizi istennő,” ősz Proteus mondta Thetisnek,
„anyja oly ifjúnak léssz majd, ki a tettei által
apjánál több lesz, s mondják is nála nagyobbnak.”
Hát a világ többet Jupiternél hogy sose lásson,
bárha a szívében nem langyos tűz lobog érte,
násza elől Jupiter menekül habalatti Thetisnek,
s rendeli: Aeacides vegye át e jogát, unokája:
ez legyen az, kit a tengeri szűz az ölébe fogadjon.
Egy sarlóalakú öböl ível Haemoniában:
mindkét ága előreszalad, kikötőnek igen jó
volna, ha mélyebb volna a víz; de fővenyt alig is fed;
partja kemény, talaján nem is őrződik meg a lábnyom,
sétálót sose késleltet, hínár se borítja;
mirtusos erdőség susog ott kétszínű bogyókkal.
Barlang van közepén (természet vájta ki, vagy kéz,
kétséges, de talán inkább az utóbbi); gyakorta
jársz ide meztelenül, delfin-paripán, Thetis úrnő.
Ott téged Peleus, mikor éppen az álom igaz le,
megtámad, s amikor hő vágyát visszavetted te,
kezd az erőszakhoz: két karját fonja nyakadra;
s hogyha szokott módon nem válnál százalakúvá
mesterien, véghezvinné vak mersze a tervét;
mert ha madár vagy: a hős foglyul-markol madarászmód;
vaskos fává válsz: Peleus már ágaidon csüng;
pettyezetett párdac vagy most, ez a harmadik orcád;
Aeacides megijed, testedről karja lecsusszan.
Tengeri isteneket kérlel, bort önt a habokba,
éget marha-belet, s őket tömjénnel imádja;
végre a carpathi jós hozzá örvény közepéből
„Aeacides,” kikiált, „a kívánt kerevetre kerülhetsz,
csak kövecses barlangmélyben kösd őt meg erősen,
míg aluszik, köss rá kötelet, hurkold a bilincset.
Öltsön száz alakot, de magad rászedni ne engedd,
fogd csak, akármi leszen, míg nem lesz újra Thetisszé!”
Elhallgat Proteus, arcát veti vissza a vízbe,
és végső szavait hullámözönökbe borítja.
Tart lefelé Titan, fordul lefelé kocsirúdja,
hesperi habra mutat, s Nereus szép lánya a vízből
lép ugyanekkor elő a szokott sziklára ledőlni;
szűz testére tör ott Peleus, de alig teszi, tüstént
vált a leány alakot; s egyszerre csak érzi: a testét
már lekötözte a hős, két karját szétfeszítette.
Ekkor felnyög a nő: „Győztél, de veled van az isten,”
újra Thetisszé válik; a hős átfonja erősen,
elnyeri, mit kívánt, így nemzi a bajnok Achillest.

PELEUS CEYXNÉL

Peleust hát fia boldoggá, felesége is azzá tette; ha nem nézed Phocus vétkes megölését, boldog egészen a hős: de fivér-vér terheli lelkét, apja lakából száműzetik s trachisi vidéken lel menedéket. Emitt vér s vétek nélkül uralgott Lucifer-apjának tündöklő gyermeke Ceyx, arca az apjáé, de komor volt épp azidőben, elragadott testvére miatt alig ő maga immár. Ér oda Aeacides, gondtól s kimerülten az úttól, s lép be kevés kísérővel várába az úrnak; és ami nyáj vele volt, s ami csordát vitt el az útra, hagyta a bástyáktól nem messze a völgy hüvösében; majd amidőn a király elibé odalép legelőszőr, tart esdő-szalagot két kézzel az arca elébe, és elmondja, ki ő, ki az apja, de rejti a vétkét, más, hazug okról szól; s szállást vagy a város ölében kér, vagy a szántón. Szól szeliden Trachis fejedelme: „Még alacsonysorsú jövevénynek is ad birodalmam otthont, tudd, Peleus, soha nem vendégszeretetlen; s tedd hozzá: te magad hős vagy, neves, és Jupitertől származol, így az időt esdéssel kár pazarolnod. Mind a tiéd, mit kérsz; s amit itt látsz, tudd a tiédnek, mert a tiéd is: bár láthatnál jobbakat itten!” Sírt a király: kérdik, keserű nagy kínja miért kélt, Peleus és követői; e szókkal mondja a választ: „Tán bizony az hiszitek, tollas volt mindig a szárnyas, mely rablásból él s riadalmas a többi madárnak; férfiu volt, s (ilyen állhatatos természete) éppily bösz is, háboruságra törő, vad erőszakot űző, Daedalion nevű hős. Az apánk az volt, ki a Hajnalt hívja először elő s legutolszor megy le az égről; én békét szerető, csendtartó, hitvesimádó voltam, öcsémnek meg csak a véres háboru tetszett: népeket és fejedelmeket úgy vert ő le vitézül, mint most, elváltozva, megöl thisbei galambot. Lány pedig Chione, akinek kérője ezernyi, mert gyönyörű lány volt, kétszer hét évei száma. Jött történetesen Phoebus, s kit szült vala Maia, az Delphijéből, ez a Cyllene tetejéről, meglátták a leányt, s mindkettő gyúlt szerelemre. Vágya reménységét éjjelre halasztja Apollo; társa türelmetlen, s álomvesszője hegyével illeti szűz arcát: álomban túri az isten vad gyönyörét a leány; éj hinti a csillagokat szét: Phoebus anyóként jön, már-orzott kéjt oroz ismét. És a leány hasa gömbölyödött, s világra eképp jött annak a szárnyasarujú istennek sarja, a kópé

Autolycus, ki a legkitűnőbb sokféle csenésben,
tesz feketét a fehérből és hósínt feketéből
könnyen; az apjának művészete benne se holt el;
éppígy Phoebustól (mivel ikrei lettek a lánynak)
jött a világra a dal meg a lant értője, Philammon.
Szülni mit is használ kettőt, és tetszeni két nagy
istennek, s származni dicső apa és nagyapától?
Kárt hoz tán a dicsőség is? Kárt soknak, e lánynak
mindenképp! Ki magát magasabbra becsülni merészen
merte Diánánál, s ennek bírálni az arcát;
mondta haraggal az istennő: »Fog tetszeni tettem.«
Késedelem nélkül feszít íjat, s vetve ki vesszőt
húrjáról, vétkes nyelvét döfi át a leánynak.
Néma a nyelv, sem hang, sem szó nem tör ki a torkon,
szólna nagyon, s csak a vére omol, s vele élete elszáll;
bánatosan megöleltem öcsém, éreztem a kínját
szívből, s kívántam még vigasztalni szavakkal!
Tengeri hab robaját ahogyan nem hallja a kőszirt,
úgy nem a szót e szegény, kesereg csak a gyermeke vesztén;
és hogy a lány máglyán égett, négyszer nekiszökkent
ő is a lángoknak, négyszer fogtuk vala vissza;
futni rugaszkodik, és valamint fiatal bika, hogyha
görbe nyakát darazsak dühödött raja marja fulánkkal,
vaktában rohan el. Sebesebben láttam azonnal
futni az embernél, szárnyasnak véled a lábát.
Tűnik előlünk hát, felfut, kívánva halálát,
végül a Parnassus tetejére; de rajta Apollo
megkönyörült, mikor épp le akart szökkenni a szirtről,
váltja madárrá: váratlan szárny fogja a légben,
horgas csőre kerül, karmokká görbül a körme,
bátorsága marad, s nagy erő kis teste lakója,
most már ölyv, kegyelem soha nem kél benne, de minden
többi madárra dühöng: kint érez, kínokat oszt is.”

Míg e csodát a vitéz elmondja, a Lucifer-adta,
öccse felől, lihegő szaladással száll közelükbe
Peleus nyájának Phocis-beli őre, Onetor,
s így kiabál: „Peleus, Peleus, jaj, szörnyü csapás ért!”
Bármi a hír meg a baj, csak szóljon, rendeli Peleus;
fél Trachis fejedelme is és így csügg a beszélőn;
s az szól: „Hajtottam lankadt csordámat a görbe
parthoz, a Nap magasán járt fönn, és visszatekintve
éppoly hosszú utat látott, mint nézve előre,
barmaim ott részint térdeltek a sárga homokban,
és nézték, leheverve, a tenger tágterü síkját,
más részük lomhán tévelygett erre-amarra;
úszott is néhány, a nyakát felnyújtva a vízből.
Áll ott egy szentély, márvány nincs rajta, arany sem,
csak sűrű fák árnyéka borítja ősi berekben:
Nereus lányaié s Nereusé (mondta a parton

egy gályás nékem, hálóit napra terítve);
sűrű füzes borította mocsár terül el közelében,
mit ki-kiöntő tengervíz tett sűrű mocsárrá:
kél most nagy zörgés, az egész táj rémületére:
szörnyű vad, farkas száguld ki a lápi bozótból,
villámló vigyorát tajtékos vér tüzesíti,
sárga-vörös tűzláng szikráz két szörnyü szeméből.
És, noha egyképpen kínozza a düh meg az éhség,
bősz dühe rettentőbb: mert hosszas bőjtje után sem
vet keserű éhének véget marhaöléssel,
mar sebet inkább mindegyiken, leteríti a csordát.
Végzetesen közülünk is néhány megsebesül, míg
védjük a csordánkat, s meghal; vértől pirosul már
körben a part, meg a hab, meg a bögést visszaverő láp.
Káros a késedelem, habozásra idő se kerülhet:
míg van a csordából írmag, fegyverbe siessünk,
rajta, ragadjunk fegyvereket, s mind ellene menjünk!”

Mondta a pásztor; a kárt szívére sosem veszi Peleus,
emlékszik, mit tett, és sejti: a Nereis ad most
barmaiból a megölt Phocusnak síri imádást.
Oeta királya a férfiakat fegyverbe kiáltja,
fogjon mind dárdát; s velük együtt készül az útra;
csakhogy hitvese, Alcyone, kit a zaj megijesztett,
fut ki a házából, haja nincs rendezve egészen,
vállán szertezilálja, s borulva a férje nyakába,
kéri zokogva, segílyt küldjön csak, harcba ne menjen,
élete mentve legyen: két lelket ment meg ez eggyel!
Aeacides így szól: „Szép s hű riadalmadat, úrnóm,
vesd el! Elég hálát ébreszt, mit ígértetek eddig.
Új csodaszörny ellen fegyvert sose vágyom emelni;
tengeri istenség kívánja imánk.” Torony áll ott
vár tetején, lankadt gályák számára öröm-jel:
arra sietnek föl, s felnyögnek, látva a parton
földreterült barmok seregét, meg a vérhabos ajkú,
hosszu szőrein is vérmocskolt vad fene szörnyet.
Peleus onnan a nyílt tenger fele tárja ki karját,
s kéri a kék Psamathét, hogy már tegye félre haragját
és adjon segedelmet; a hős könyörög, de az úrnő
nem hajlik; Thetis az, ki esengő szóval urának
végre kegyelmet nyer. De a farkas az öldökléstől
vissza azértsem tér, olyan édes néki a friss vér,
mígnem, amint épp egy kis üszőnek marja a torkát,
márvánnyá merevül; s olyan épp, mint volt, csak a színe
más testének: a kő új színnel jelzi, hogy immár
nem farkas - márvány, sose kell rettegni a láttán.
Számkivetett Peleust e helyen sem ereszti a végzet
megtelepülni: a magnesokhoz fut menekülve,
s Haemonie-beli hős tisztítja meg ottan, Acastus.

CEYX ÉS ALCYONE. AZ ÁLOM

Közben az öccsét ért s öccsét azután követő sok szörnyű csodás történetől riadottszivű Ceyx arra tökéli magát, hogy az emberi szív vigaszához tér, Clarus istene szentélyéhez; mert phlegyei haddal a bős Phorbas Delphit elzárta egészen. Mégis e szándékát legelőbb elmondta tenéked, Alcyone, hűséges nő, kinek ekkor a csontját fagy foglalta el, és arcát megszállta a puszpángfának sápadtsága, s elomlott rajta a könnyár. Szólana háromszor, háromszor fékezi sírás, majd fel-felszakadó zokogással küzdve kimondja szép szerető panaszát: „Mily vétkem tette, te édes, hogy már elfordulsz tőlem, hova lett a szerelmed? Távolidőzni ma már nyugton tudsz Alcyonétól? Vonz a nagy út? Távolból jobban kedvel a szíved? Hogyha a szárazföldön mégy, csak a kín gyötör engem, és nem a félelem is, búmhoz nem járul a féltés! Engem az ár rettent, szomorú földidézni a tengert: nemrég is láttam roncsolt deszkákat a parton, sok testnélküli sír iratát olvastam idáig. Lelked a túlságos bizalom sose szállja meg, édes, hogy veje Hippiotadesnak vagy, ki erős szeleket tud tartani tömlőben, s lecsitítja az árt, ha kívánja. Hogyha az elszabadult sok szél megszállja a tengert, nincs nekik, mi tilos: zsákmányuk már az egész föld és az egész habözön, s odafönn felhőket is úznak, összeütik s vöröses tüzeket vernek ki belőlük. Ismerem őket jól (láttam kicsi korban, apámnak házában) s annál iszonyúbbnak tartom a mérgük. Hogyha pedig szándékodtól sose vonhat el esdés, én szeretett férjem, s mindenhogyan útnakeredsz már, vígy hát engem is el! S együtt hadd hanyjon a hullám; attól félnék csak, mi valódi veszély; veled együtt túrném, bármi jön, és úsznánk tág tengeren együtt.”

Aeolis ily szava, könnye bizony meghatja a fényszült hitvest: nem lobogott szerelemtüze lankatagabban; mégsem akarja a már kijelölt utazást halogatni, s Alcyonét se kívánja kitenni a vízi veszélynek; hogy riadott kebelét lecsitítsa, beszél neki hosszan. Megnyugtadni sehogysé tudja; de enyhíti eggyel mégis az aggályát, nem mással győzi meg, ezzel: „Minden késlekedés hosszú, de tüzére apámnak esküszöm én tenéked, ha megengedi nékem a végzet, még mielőtt kétszer telnék meg a hold, hazatérek.”

Megtérésre reményt miután ez ígérete gyújtott, rendeli rögtön, hogy vonják ki a csendes öbölből már a fenyőbarkát s lássák el fölszereléssel;

mit mikor Alcyone meglát, valamint ki jövőt lát,
megborzad, s ismét sűrű sok könny önti el arcát,
s míg az urára borul, szomorú szájjal, nyomorultul
szól: „Isten veled!”, és elnyúlik a földön aléltan;
késnék most Ceyx örömet, de az ifjak, a kettős
sorban ülők, izmos mellükhöz húzva lapátot,
már ütemes mozgással az árt szelik: ő meg, az asszony,
fölveti még nedves szemeit, s úgy nézi a görbe
tat magasán álló férjét, ahogy int a kezével;
látja a jelt, viszonozza; mikor meg a part tovahátrál,
messzebb mint arcot láthatna a messze tekintet,
ő a szökő gályát, valamíg szeme tudja követni,
nézi; s a távolság nőttén hogy ez is tovatűnt már,
hát, mi az árbocfán odafönt leng, nézi a vásznat;
s hogy vásznat sem lát, üres ágyát gondteli szívvel
felkeresi s rádől: szoba s ágy új könnyre fakasztja
Alcyonét, s hogy mit veszített, az eszébe idézi.

Elhagytak kikötőt; kötelekbe csapódtak a szellők:
már a hajós függő evezőket félrerakosgat,
szarvakat árboc-csúcsához köt, leereszti a vásznat
mindenhol, s vándor szeleket vendégel a vászon.
Még nem egész a felén útjának, vagy feleútján
járt a hajó, mindkét földtől jó távol az árban,
s kezd, úgy estefelé, dagadó tajtékkal a tenger
szerte fehérteni, és hevesebben fúni az Eurus.
Harsog a kormányos: „Szarvakkal vissza a csúcsról;
és odakötni az árbocfákhoz mind a vitorlát!”
Mondja; de véghezvinni vihar nem ereszti parancsát,
s tengeri hab dörgése nem engedi hallani hangját.
Némelyik önként kél evezőket menteni gyorsan,
más meg az oldalakat tömi, más becsavarja a vásznat,
áradatot mer emez, s a vizet veti vissza a vízbe,
az rudakat leemel; rend nélkül föl-le sűrögnek,
s nő a goromba vihar, bős szél fú innen-amonnan,
szél szaggat szeleket, haragos hab hull a habokba.
Retteg a kormányos, maga is; nem tudja, hogy állnak;
sem, hogy mit tiltson, s hogy rendeletet mire adjon:
oly nagy a vész, a tudásánál oly sokkal erősebb.
Harsog a dúlt népség, recsegéssel zúg a kötélzet,
zeng hullám hegyiben hullám, magas égből a villám.
Tengeri ár meredez, már-már odaér a nagy éghez,
szinte a feltorló felhőkön fröccsen a tajték;
sárga fővenyt forgat felszínre a víz fenekéről
sárgán, máskor meg feketén, feketébben a Styxnél,
majd ismét lelapul, s robajos tajtéka fehérlik.
S lám, Trachis gályája lebeg s hull árral az áron,
látszik most magasán, valamint hegyorom tetejéről
nézni a völgybe alá, mélységes-mély Acheronba,
majd, hogy aláhuppan, s homorún veszi körbe a vízár,

lenti világ fenekéről néz magasába az égnek.
Gyakran nyög csúnyán, mikor oldalt csapja a hullám,
s nem zúg gyöngébben, mint hogyha a bástya tövében
vas-kos vagy hajítógépek zúzzák be a várat;
s mint az oroszlán ront, erejét tömörítve futásba,
mellel a mellének meredő gerelyek seregének,
így a hab is, rábízva magát a goromba szelekre,
tört a hajótestnek, sokkal magasabbra tolulva;
minden csap kilazul, hasadékok fosztva viasztól
rendre kitágulnak, s az ölü patakok benyomulnak.
Felleg megnyílik, zivatar zúg, zúdul a zápor,
azt vélnéd, hogy az ég a vizek közepébe merül be,
és a dagadt tenger föl az ég tetejére türemlik.
Vászon nedvesedik felhőktől, égi habokkal
tengeri ár elegyül; csillagtól árva az égbolt,
nyomja az éjt maga mélye, vadult viharok feketéje.
Át-és átszeli ezt felcsilló fénnel a villám:
tornyosodott tajték tetején tüze tombol az égnek.
És már szökken az ár a kivájt gályának ölébe;
mint az az ostromló, ki vitézül előzi a többi,
s többször a védekező város bástyáinak ugrik,
végre, reménye szerint, dicsvágytól lángrahevülten,
elfoglalja falát, egyedül maga annyi ezer közt:
így, magas oldalait megcsapva kilencszer a hullám,
jött az erős tizedik, hevesebben fölmagasodva,
s addig a lankadozó gályát ostromlani nem szűnt,
míg végtére miként ha bevett üregébe, le nem szállt.
Tenger tört kintről a fenyőfa-hajóba, zuhogva,
s tenger volt odabent: nem másképp reszket a nép bent,
mint városban, ahol kintről törik által a bástyát,
míg a bevett falakon belül is bolydulnak a bőszenek.
Mesterség nem elég, szív csügged; látnak, amennyi
hullám jó, ugyanannyi halált rájuk viharozni.
Ez zokogást nem fojt el, amaz csak bámul, amaz meg
kit vár még temetés, boldognak mondja; a másik,
égre, mit úgysem lát, kart tár, fogadalmas imáját
mondja, segílyt kér; az testvért, szüleit, gyereket mind
és házát s aki benne maradt, földidézi eszébe;
Alcyone Ceyx fájdalma, csak Alcyonéről
szól szomorú szájjal, s noha csak rá vágyik e vészben,
hogy nincs véle, örül; néz vissza, kívánja honának
látni megint partját, s mégegyszer látni a házát,
csakhogy merre lehet, nem tudja: a tengeri örvény
annyira forr, a szurok-felhők sűrű árnya szakad rá
s teljes eget betakar, képét kettőzi az éjnek.
Eltörik egy forgószélnek rohamában az árboc,
el kormányuk is, és zsákmánya fölé magasodva
görbült háttal a hab, büszkén letekint a habokra;
majd, nem könnyebben, minthogyha Athost vagy a Pindust

forгатnák ki tövükből és vetnék be a vízbe,
zúdul alá ismét, s erejével s nagy nehezevel
mélybe meríti egész gályájukat; ekkor a legtöbb
ember a ránehezült örvénytől verten, a légre
nem kerül, elpusztul; sok más még csüng a hajónak
tört részén: maga Ceyx is máskor jogar-örző
kézzel roncsra függ; s apját, szólítja apósát,
jaj, be haszontalanul! S legtöbbször a hű feleséget,
Alcyonét hívogatja, reá emlékezik úszva:
testét Alcyone elibé görgesse a hullám,
sírhalmozatot tetemére az ő szerető keze rakjon!
És valahányszor a víz, ajakát hogy nyissa, ereszti,
Alcyonét harsan, s mormogja nevét a habokba.
S íme az ár közepén feketén víz íve magaslik,
megtörik, omlik alá, s a fejét tört habba borítja -
Lucifer akkoridőn beborult volt, látni se tudták
aznap: amért nem volt lehető odahagynia égi
főnti helyét, füstös felhővel fedte el arcát.

Közben az Aeolis, ily nagy vészt nem sejtve sehogysem,
már számolja az éjeket, és készíti ruháit
férjének, s készíti elő, miket ő maga ölt fel,
hogya a férj hazaér, s ennek - be hiába! - örül már.
Mindegyik istennek, kegyesen, tömjénnel is áldoz,
mindjüknél jobban Junónak látogatója,
férjéért, ki pedig nincs már, oltára elé lép,
s kéri, hogy épségben térjen haza hitvese hozzá,
s hogy más nőt ne szeressen már: sok volt a kívánság,
és ami teljesedett, csak e végső, nem lehetett más.

Már Juno nem tűri, hogy így kérjék a kimúltért;
oltárához kéz, mit a gyász fertőz, ne is érjen.
„Iris,” eképpen szól, „szavaim hű hírüladója,
szállj el a szenderítő Álom házába, sietve:
s mondd, hogy a holt Ceyx képében küldjön el éji
álmokat Alcyone elibé: hadd tudja, mi történt.”
Mondta; ezerszinű öltözetét, nosza, ölti fel Iris,
fut le, szokott ívvel vetvén jelt fönt, ahol ível:
felleg alatt rejlő fejedelmet fölkeresendő.

Cimmerius népnek közelén mélyöblü üreg van,
odvas hegy, házat hol az Álom lakja, a lomha,
s abba bizony sugarát sem reggel, sem deleléskor,
s nem veti hulláskor Phoebus: csupa köd, csupa felhő
gőzöl a földje felől, szürkén ing-leng a borongás.
Itt tarajosfejű szárnyas ugyan sose hívja rikoltva
Aurorát, csaholásukkal csöndet sose törnek
éber ebek, sem a lúd, mely jobban hall az ebeknél;
sem vadak és barmok, sem a szélről lengedező ág,
emberi nyelveknek szava sem töri itt meg a csöndet.
Néma a mély nyugalom; mégis, sziklának alóla
csermelye csorran a Lethének, s csobogással aláfut

kis kavicsok tetején, csalogatja a habja az álmod.
Barlang szája előtt buja mák száz szirma virágzik,
és sok fű, melynek szendert szedegetve tejéből,
hinti a harmatos Éj szanaszerte az árnyteli földön.
Ajtó, mely küszöbön fordul s fordulva csikordul,
nincs az egész házban, figyelő őr nincs kapujában;
áll feketében a barlangnak közepében egy ében
ágy, éjszín tollal, s terített éjszín takaróval:
lankadozó bágyadt testtel hever ott el az isten.
És szanaszerte körül, számnélküli tarka alakban,
sok hiú Álomkép, ugyanannyi, amennyi kalász van
búzamezőn, erdőn falevél, pici porszem a parton.
Lép be a szűz úrnő, útjából söpri kezével
mindet szét; fényes fátylától csillog a szent ház;
lomha nehéz súlytól lecsukott szemeit, noha bajjal,
nyitja az isten, majd ismét s ismét lehanyatlik,
bólogató állal mellét meg-megböki többször,
végre magát fölrázza magából, s felkönyökölve
kérdi, miért jött (mert ráismert); mondta az úrnő:
„Legszelidebb isten, te, kitől megnyugszik a minden,
Álom, lelkek igaz békéje, ki gondokat üzől,
s munkában kimerült testet munkára üdítesz,
küldd a való alakot megjátszó álomi képet
Hercules ős Trachisa felé, képében urának
Alcyone elibé, hadd lássa a gályatörést ő,
Juno rendeli így.” S miután átadta e szókat,
ment tova már Iris: nem tudta az álmosító gőzt
túrni tovább; érezte, belé mint csusszan az álom;
hát szökik, és fut az égbe megint föl a tarka fonálon.

Álom, a nagy nemző, ivadécai sűrű rajából
hívja elő Morpheust, ki utánzani mesterien tud
s nagy művész: ügyesebb nem akad mímelni a mások
járását, arcát, s ahogyan szól ez s az, a hangját;
még a ruháját is, meg amit kiki mondani kedvel,
leggyakoribb szavait; de csak embert játszik örökkön;
más szárnyast alakít, vadakat, hosszúhasu kígyót;
égilakó Icelos, de Phobeter néven idézi
ezt a halandó nép; van művész harmadik is még,
Phantasos: ő fává, földdé, busa sziklakövekké,
vízzé, s lelketlen tárggyá alakul csalafintán;
arcukat ők a királyok elé s a vezérek elébe
éjszaka villantják, kószálnak mások a nép közt.
Elmellőzi a többieket, s valamennyi rokonból
csak Morpheust választja ki, Thaumas lánya parancsát
tenni, a vén Álom; s ez után laza bágyadozásban
ejti alá a fejét, puha párnán szunnyad el ismét.

Morpheus meg tovaszáll, puha szárnnal nesztelen illan
át a homály terein, s máris feltűnik a várban,
Haemoniában, ahol testéről tolla-letéve

Ceyxnek képét meg alakját ölti magára,
 s lép, haloványan, akár a halott, csupaszon, ruha nélkül,
 fekvő bús felesége elé: szakadoz le szakállán
 végig a tengervíz, hajafürtjei nedvesedettek.
 Sírva hajol kerevetje fölé, könnyezve kimondja:
 „Ismered-é Ceyx uradat, te szegény feleségem,
 vagy pedig arcom a vég elváltoztatta? Tekints rám:
 hitvesed arca helyett itt látod a hitvesed árnyát!
 Szent fogadalmaid, Alcyone, meg nem segítettek!
 Meghaltam! Magadat sose merd áltatni reménnyel!
 Fergeteges délszél Aegeus habján a hajómat
 megtámadta, meg is pörgette, letörte lehével.
 Szám, amikor szeretett nevedet hivogatta hiába,
 megtelt hullámmal. - Nem kétes hírnöki szájból
 hallod e hírt, nem a kósza beszéd hordozza füledbe:
 gályatörött, magam én, festem teelébed elestem.
 Ebredj, kelj, könnyezz, gyászkontöst öltve sirass meg,
 megsiratatlan a mély árnyakhoz menni ne engedj!”
 Mindezeket Morpheus oly hangon mondja: az asszony
 elhiszi, férje beszél (s úgy látja, a könnye valódi),
 és kíséri szavát Ceyx keze mozdulatával.
 Alcyone felnyög, könnyezve kitárja a karját
 álma alatt, s ura teste helyett levegőt ölel azzal,
 s felzokog: „Állj! Ne tovább! Hova futsz? Veled indulok én is.”
 Most maga hangja s a férj árnyképe elúzi az álmát,
 felriad, és legelőbb szétnéz, vajon ott van-e most is,
 kit csak imént látott, mert hangja-riasztva a szolgák
 lámpással jöttek. S amikor nem látja sehohol,
 verdesi orcáját, melléről marja a ruháját,
 öklözi két kebelét, nincs gondja feloldani fürtjét:
 tépdesi; és gyászának okát hogy kérdi a dajka,
 „Alcyone odavan, nincs többé!” mondja, „urával,
 Ceyxével halt. Ne zavarjon semmi vigasz-szó!
 Gályatörötten halt: láttam, s kart tártam elébe,
 ráismertem, ahogy tovatűnt, itt tartani vágytam.
 Árnyék volt nem más, de valóban az én uram árnya,
 ez bizonyos. Nem olyan, ha kíváncsi vagy, arca vonása,
 mint máskor, nem olyan sugaras, mint mindezidáig:
 sápadtan, csupaszon láttam, boldogtalan asszony,
 s még izmosos hajjal. Szánandó állapotában
 itt állt, itt e helyen”; (s ha vajon nyoma ott-e, körülnéz).
 „Ettől rettegetem, jóslón ezt félté a lelkem;
 s kértem, a szélre ne bíz magadat, tőlem ne szaladj el.
 Jaj be kívánnám már, mivel így vesztettedbe rohantál,
 vittél volna veled: jó is lett volna, valóban
 véled erednem; mert perc sem lett volna, amit nem
 oldaladon töltök, s nem váltunk volna a végben.
 Most pedig itt vagyok, ott halok én, hányódom a habban,
 távol a tengertől tengerben pusztulok. Elmém

tengernél dühödöttebb volna, ha élni kívánnék
még ezután, s túlélni e nagy kínt kinnal akarnám!
Nem küzdök, te szegény, s árván sose hagylak el immár,
most legalább veled indulok el, s ha a sírban az urna
egybe veled nem ölel, sírvers fűz egybe betűkkel:
csontunk hogyha nem is, de nevünk majd illeti egymást.”
Tilt a keserv több szót, veri minden szóra a mellét,
megdöbbszent szive mélyéből sűrű sóhaja serken.

Megvirradt: ki a partra ered, s oda tart szomorúan,
hol legutolszor látta urát, a vizekre kiszállót,
és míg ott elidőz, míg szól: „Kötéléket e parton
oldott, innen eredt útnak, csókolt meg utolszor”,
míg mindent, ami itt történt, földidéz, s ki az árra
néz, lát messzünnen valamit közeledni a vízben,
holttestnek tűnik, de először nem bizonyos még,
hoggy mi; azonban amint közelebb hordozza a hullám,
látni, hogy emberi test, noha így is messze lebeg még;
még nem tudja, ki; gályatörött; meghatva e jeltől,
bár idegennek véli, siratja: „Szegény, te,” kiáltja,
„bárki vagy is; nyomorult nőd is, ha van!” Ekkor a hullám
hozza közel s közelebb: s ő néz rá, nézi erősen,
s lesz gyöngébb s gyöngébb, ó jaj, már part közelében
úszik a test, már ráismerhet, látja: a férje!
„Ő az!” sír föl a nő, hasogatja körömmel az arcát,
tépi haját, leplét leszakítja, kitárja a karját
Ceyxhez remegőn: „Hát, édes hitvesem, így jössz,
így térsz meg hozzám, te szegény?” Áll ott a haboknál
emberkézzel emelt töltés, min a tengeri hullám
megtörik és meglankad a víz rohanó dühödése.
Erre fölugrik a nő; csoda, hogy megtette: röpiült már,
most-lett tollaival lebegő levegőben evezve,
s érintette a hab tetejét szárnyheggyel az árva,
s míg szálldos, szomorú hangot, tele bús panaszokkal,
csattogató vékony csőréen át cserdit a légbe.
És hogy a vérehagyott, elnémult testet elérte,
kedves tagjait ott mostlett két szárnyal ölelte,
s rácsippenti hideg csókját csontcsőre, hiába.
Ceyx ezt érezte-e, vagy csak a habremegésben
látszik emelni fejét, kétlette a nép, de bizony hogy
érezte ő: s végül - hisz az ég is szánta - madárrá
vált ez a két szerető; s miután így végzetük egy volt,
megmaradott a szerelmük is, és e madári alakban
hitvesi hűségük: van nászuk, kél ivadékuk;
hét csöndes napon át, télvíz idején, üli mindig
Alcyone libegő fészket a habok tetejében.
Akkor az ár nyugoszik: szeleket zár Aeolus, őriz,
mert unokáinak így kedvez, hogy az árt szelidíti.

AESACOS

Látja egy agg: mint szállnak az ár tetejében, az égen
és dicséri e nagy s végig-hű, tiszta szerelmet;
s egy másik mellette, de tán ugyanő „Ez is,” így szólt,
„mely tengerbe merül, látod, s oly vékony a lába,
(és egy hosszunyakú bűvármadarat mutat ujja)
hősi, királyi utód; s ha, elődei rendje miképpen
ért hozzá, kutatod, tudd meg, hogy az ősei Ilus
s Assaracus voltak, s Jupiter-zsákmány Ganymedes,
Laomedon az öreg, s Priamus, ki a trójai várnak
végső dölteként élt; Hectornak volt a fivére,
és ha, mikor nagyon ifjú volt, nem sújtja a végzet,
tán Hectorénál se csekélyebb mára a híre,
jóllehet azt, Hectort, a Dymas lánygyermeké szülte,
s Aesacos anyjától titkon lett, Ida tövében,
kétszarvú Granicos lánya Alexirhoétól.
Ez várost gyűlölt, udvartól visszavonultan
félreeső hegyeket kedvelt és egyszerű szántót,
s csak ritkán keverült tömegébe a trójaiaknak.
Szíve azért nem vad, nem volt szerelemre tudatlan,
s Hesperiat megpillantotta (kit egykor az erdőn
üzögetett), mikor apjának, Cebrennek a partján
száritgatta sűrűn vállára bukó hajasátrát.
Mint rőt farkas elől szarvas szalad, illan a nimfa,
vagy mint vadkacsa fut, ha a víztől messzeccsatangolt
s hirtelen űzi az ölyv; a leányt az a trójai bajnok
kergeti: ezt riadás, de amazt szerelem teszi gyorsrá.
Rejt a mező viperát, s lábát ez a félve futónak
foggal marja föl, és testébe folytatja a mérget;
nem fut már, nem is él a leány: kábultan a bajnok
holtat ölel, s fölsír: „Jaj, bánom, bánom az üzést!
Ettől nem féltem, nem akartam ilyen diadalmat.
Rád a halált ketten hoztuk, te szegény: hisz a kígyó
adta sebed, de okát magam én! Az enyém a nagyobb bűn,
hát a haláloddhoz vigaszul járuljon a vesztem.”
Szólt, s szírtől, mit alul kievett odvasra a hullám,
vízbe vetette magát. Tethys megszánta az ugrót,
és kegyesen fölfogta vizén, tollal borította,
míg úszott, s nem halt meg a hős, noha vágyakozott rá.
Bosszús most a szerelmes, mert él, bár nem akarja,
és nyomorult testét oda nem hagyhatja a lelke,
így hát rögtön amint új szárnyát érzi a vállán,
fölröpül és ismét hab alá buktatja a testét.
Toll könnyít meg esést: dühös Aesacos, újra a mélybe
mártja magát, a halál útjára törekszik örökön.
Már lefogyott epedésében, lábszára kinyúlott,
és nyaka is megnyúlt, feje messze a törzse fölött van;
árva madár, kire csak bú vár, búvik, neve búvár.

TIZENKETTEDİK KÖNYV

A GÖRÖGÖK AULISBAN

Apja viszont, Priamus, nem tudta, hogy Aesacos, immár szárnyasan, él - s gyászolt; az üres sírt, min neve díszlett, Hector tiszteli meg, s a fivérei, áldozatokkal; csak Paris, ő maradott távol bús tiszteletétől, majd, rablott feleségével, nagy háboruságot vitt a hazára: fölesküdten tódultak utána harcos ezer gályán a vizén valamennyi pelasgok; bosszujuk el se halasztódik, ha goromba vihar nem gátol gálya-utat s nem fog Boeotia földjén haldús Aulis ölén gályákat vissza az úttól. Épp Jupitert tisztelték ott, mint ősi szokásuk: felfénylett öreg oltáruk, tüze lángja fehérlett, s látnak a hős danaus daliák kékpikkelyű kígyót kúszni platán törzsén, közelében az áldozatuknak. Fészek volt a tetőn, s kétszer négy csöppnyi fióka; mindezeket s az anyát, ki e kárát körbe kerengte, megkerítette, mohón tátott torkába temette. Megdőbbent seregük; de a jós, aki látja jövőjük, Thestorides, „Győzünk!” így szól, „Vigadozz, te pelasg nép! Trója ledől, de nekünk hosszan tart fáradozásunk;” és a kilenc madarat hadi-éveknek magyarázza. Az meg, amint átfonta a fát s zöld ágain elnyúlt, kővé vált, megtartva csavart kígyói alakját.

Aon víz tükrén vad Nereus vesztegel egyre, át nem ereszt hadat és gályát; „Védelmezi Tróját Neptun,” vélik már, „hiszen ott falat ő magasított”; Thestorides mást hisz, mivel épp nincs rejtve előle, s ő sem rejti: a szűz úrnőt békíteni szűzi lány vérével kell. A közügy több, mint a kegyesség, győz az apán a király: szűz vérét ontani ott áll sok zokogó pap közt oltárnál Iphigenia; enyhül az istennő: ködfelhőt küld a szemekre, szentelt szertartás, tömegek, fogadalmas imák közt, és a mycenei lányt, mondják, szarvasra cseréli. Így, hogy a vér, amiképp illet, békíti Dianát, s csillapodott Phoebe meg a tenger szörnyü haragja, már az ezer gályát a szelek raja fűjja előre, s jutnak sok baj után Phrygiában a parti fövényre.

Áll a világ közepén egy hely, föld, tengeri tajték s égbeli tájak közt, hármass-birodalmi határul; innen, akármi esik, bárhol, noha távoli tájon, látni lehet, s nyílt fülbe hatol bárhonnan a szózat: Famáé ez a tér, s a torony tetején a tanyája, számtalan ott a bejárat, ezer rés nyílik a házon, elrekesztett kapu egy küszöbét se borítja lakának:

éjjel-nappal tárt: fala bongó-hangzatú érc-fal,
zúg és zeng, szavakat vesz s vall: ismétli, amit hall;
nincs mélyén nyugalom, zuga nincs, ami hangtalan állna,
nem zsvajog mégsem, susmorgás kél csak a mélyben,
mint mit a tengerről hallhat, ha ki messze figyel rá,
s mint amilyen hangot, ha sötét felhők seregével
ver zivatart Jupiter, küld végül a távoli dörgés.
Csarnoka telt, népség jön-megy, bolyog, imbolyog ebben:
szó, igaz és hazudott vegyesen, teng-leng a teremben,
kósza, riadt hírek, zavaros szavak ezrei szállnak;
itt az üres füleket telecsorrantják csevegéssel,
ott hordják ismét szanaszét, s nő folyton a költött
kósza beszéd; viszi messze neszét s megtoldja, ki hallja.
Ott a Hiszékenység, a hamarszivü Rászedetéssel,
ott van a Káröröm is, Félszek riadott sokasága,
rögtöni Lázadozás, kétes-forrásu Susorgás.
Ő maga meg, mi egen, vizeken, s mi megeshet a földön,
mindent lát, s a világ kerekét kémlelve kutatja.

ACHILLES ÉS CYGNUS

Elhírlelte tehát: közelednek, hős katonákkal
rakva, görög gályák; várják, nem meglepetésül
jönnek a fegyveresek: kikötőt őriznek a trószok;
s ott legelőbb, ahogy adta a sors, Hector gerelyétől,
Protesilaos, aláhullasz; danaos daliáknak
drága a harcezdnet; Hector, hőst ölvé, kitűnik;
és a phrygek se kevés vérük hullatva, megérzik
már az archiv karokat, Sigeum partja piroslik,
s már a vitéz Cygnus, Neptun ivadéka, a harcban
ezreket ölt, és már szekeren száguldva Achilles
Pelionon-nőtt lándzsával rajokat terített le,
s Cygnust vagy Hectort fürkészve a harci-sorok közt,
Cygnus elébe kerül (Hectort tíz évnek utána
éri csak el): hósín, járomba fogott paripáit
bízgatgatva tehát, szekerét Cygnus fele hajtja,
és rezgő gerelyét izmos karjával emelve
„Bárki vagy, ifjú vitéz,” így szól, „véged; de vigaszként
vedd, hogy a haemoni hős hasította ki torkod, Achilles!”

Így szólt Aeacides; szava szálltán fegyvere szárnyalt,
lökte ki lándzsáját, s noha nem vétette irányát,
mégse tudott többet megtenni a vashegyű dárda,
mint hogy a hős mellét megütötte, de tompa ütéssel.
„Istennő fia, mert hírből ismerlek,” eképpen
szól az, „mért ámulsz, amiért meg nem sebesültem?”
(Mert ámult.) „Nem e lóforgós rőt harci-sisak volt,
mit szemlélsz, sem az öblös pajzs, mely a balkaromon függ,
megsegítőm: hisz ezek pusztán díszítik a testem;
Mars is ezért hord fegyvereket! De akár lehajítom
s meztelenül maradok, mégis sértetlenül állok;
ér valamit nem Nereus-lánytól lenni, de attól,
Nereusnak ki, s a lányainak s ura mind a vizeknek.”

Szólt, s (ami majd pajzsába akad) gerelyét röpitette
Aeacidesra: reztet s háromszor három ökörbőrt
át is vert a gerely, tizedik kör fogta föl útján.
Rázza le, s ismét vet rezgő kelevézt a vitézlő
hős, izmos kézzel: s ismét sértetlen a teste
ellenségének; mégegy röpül, ez se sebezte
meztelenült mellét mutató, pajzsnélküli Cygnust.
Nem másképp dühödött föl Achilles, mint a porondon
bősz bika, hogyha a pún posztót, mi haragra hevíti
rettenetes szarvval döfi folyton, s érzi: hiába.
Csak nem esett ki talán gerelyének vashegye, nézi:
állt az a dárdanyelen. „Hát akkor”, szól, „a karom lett
gyöngye, s a régi erőt, csak ez eggyel küzdve, kiadta?”

Mert bizonyos, hogy erős volt, hisz Ilynesosi bástyát
döntöttem vele meg, s Tenedost meg az Eetionnak
Thébáját is elönttettem vele honfiúvérrel,
és honi vértől bíborosan zuhogott a Caicus,
s Telephus is megtudta, mit ér - meg, kétszer! - a dárdám.
Itt is e part peremén hullák hegye-halma mutatja,
hogy mire jobbam jó, most is jó, nincs hiba benne.”
Így szólt, s mintha amit mívelt már, hinni se merné,
egy lyciebeli hős daliát vett célba, Menoetest,
s átgerelyezte a páncélját, átfúrta a mellét.
S míg az haldokol és vonagol, veri fővel a földet,
ő a meleg sebből kiszakítja kemény kelevézét
s szól: „Amivel most győztem, ez itt kezem és kelevézem:
rá ezzel török én; s esdem: legyen egy az eredmény!”
Mondja, de már lő is; céltől nem téved a kőris,
Cygnus balvállán pendül, célt érve, a fegyver,
s visszaverődik, akár falról vagy sziklatetőről.
Látta: hol érte a vas, Cygnusnak véres a válla,
és megörült ennek nagy Achilles, meg, de hiába:
semmi seb ott, pusztán a Menoetes vére piroslott!
Most azután dühösen leszökellve a harci-szekérről,
szikravető karddal rohamoz Cygnusra közletről,
s látja: a kardjával pajzsot, sisakot kilukasztott,
csak hogy a sziklaszilárd testen vasa éle kicsorbult.
Vége türelmének, pajzssal veri szembe az arcát,
s verdesi vakszemeit kardjának markolatával,
űzi a hátrálót szorosán, riogatja, zavarja,
csöpp pihenőt nem hagy: Cygnusra a rémület omlik,
éji homály úszkál a szemén, hátrál, de a réten
egy kő áll akadályul, amint épp hátrafelé lép;
átveti most e kövön Cygnust nagy erővel Achilles,
s hátrabukott testét leszorítja keményen a földre.
Pajzssal is és két vas-térddel megnyomja a mellét,
húzza sisak-szíját, mi körül-kerítette az állát,
torkát nyomja el így: levegőt nem hagy neki venni
orrán, sem száján. Vonná már róla a vértet:
s fegyvereket lát csak; testét hósínü madárrá
tette a tengeri istenség, de nevét ma is őrzi.

CAENEUS

Fárasztó harcuk több napra megadta nyugalmauk:
várakozik mindkét tábor, teszi félre a fegyvert.
Őrzik a phryg falakat figyelemmel a főnti vitézek,
argosi sáncaikat figyelemmel a lentiek őrzik,
s virrad az ünnepi nap: Cygnus leverője Achilles
engesztelte tehén vérével Pallas Athenát;
tette a gőzölgő oltárra a felszeletelt húst,
égilakót üdítő szent jószág szállt föl a légbe,
egy rész áldozatul, szolgált lakomául a másik.
Elheveredtek a hadvezetők, sült húst falatoztak,
szomjuk színborral s enyhítik a gondjuk is avval.
Szórakozásuk nem lantszó, nem is emberi ének,
sem likacsos hosszú puszpáng-fuvolák muzsikája:
szóval töltik az éjt, csevegésük a harcierényről
hangzik: az ellenség s a maguk viadalma a tárgya,
kölsönösen s örömet vették ajkukra kiállott
hadveszedelmeiket; mondhatna-e mást is Achilles,
vagy mondhatna-e mást más is, ha jelen van Achilles?
Mostani győzelmét említik, Cygnus elestét,
legszívesebben: mind furcsállja, hogy ennek az ifjú
bajnoknak testét fegyver soha át nem ütötte,
hogy soha nem sebesült, s testén a vas éle kicsorbult.
Ezt maga Aeacides s az achivok mindje csodálta,
s mondta nekik Nestor: „Korotokban, lám, csak e Cygnus,
kit gerely át sose vert, ki nevette a sok hadifegyvert.
Hajdanidőn magam én láttam, ki ezernyi sebet tűrt,
perrhaebus Caeneust, s mégsem volt sértve a teste,
Caeneus perrhaebust, a neves hőst, azt, ki az Othrys
bércsein élt, s akiben méginkább nagy csoda az volt,
hogy nőnek született.” Ámulnak ez új csoda-dolgon,
s kérleli mind, szóljon már róla: közöttük Achilles:
„Rajta, beszélj! Hiszen áhítozunk mind hallani téged;
ékesszózatú agg, te okos nagy dísze korunknak;
rajta, ki volt Caeneus, mondd el, s hogy másnemű mért lett,
s hogy mily háboruból ismerted, mily viadalból,
s rajta ki is győzött, ha ugyan volt, rajta ki győzött.”

Erre az agg így szól: „Noha gátol a lomha öregkor,
s ifjan amit láttam, már gyakran fut ki eszemből,
több, mire emlékszem. De bizony nincs semmise mégsem,
melyre erősebben, bár harc közt s otthon is annyi
minden történt már, hisz elég jut látni amannak,
kit tanuvá sok mindennél tesz a hosszú öregség;
kétszáz évem már tovatűnt, ez a harmadik évszáz.
Híres szép lány volt Elatosnak gyermeke Caenis,
legszebb thesszál szűz; több szomszéd város is érte

és a tiéd is (mert a hazádbeli volt, nagy Achilles),
kérőket küldött, akik őt vetekedve kívánták.
Vágyott volna talán Peleus is nászra e lánnyal:
csak hogy már azidőt volt nászban része anyáddal,
vagy megigérték már, hogy övé lesz; Caenis azonban
férjet nem kívánt, egyedül járt mindig a parton,
s ott Neptunus erőszakkal leteperte (beszélük),
majd, hogy az új szerelemnek örült már, kérdi az isten:
»Mondd, mire vágyakozol; megadom, soha nem tagadom meg:
válassz csak, mit akarsz!« (ugyanegy hír hírleli ezt is).
»Nagy kérésem van,« felel ő, »sérlelmem okozza:
hogyma se tőrjek ilyet; tedd meg, hogy már ne legyek nő:
ez minden vágyam.« Mély hangon mondta a végső
néhány szót; vélnéd, hogy e szókat férfiu mondja:
így is volt; mert már bölintott rá a vizeknek
istene, sőt tetejébe megadta, hogy őt soha semmi
meg ne sebezhesse, s fegyver vasa földre ne verje.
Boldogan indult el; s azzal, mi a férfhoz illik,
tölti az életet Atracides, peneusi parton.

A CENTAURUSOK ÉS A LAPITHÁK HARCA

Hippodamét a merész Ixion gyermeke vette
asszonyául, s felhőből-kélt vad népeket ültet
asztalhoz, lombbal borított barlangja ölében.
Haemoni főbekkel magam is köztük lakomáztam,
és a tömeg zaja visszhangzott a királyi teremben.
Zengik a nászhimnusz, füstölnek az ünnepi lángok,
s jön be a szép hajadon, s az anyák s a menyek körülötte,
tündököl arca; szerencsésnek mondtuk is érte
Pirithoust, de bizony csaknem megcsalt ez a jóslat.
Mert teneked, dühödött Centaurok legdühösebbje,
Eurytos, úgy, ahogyan bortól, úgy lángol a szűznek
láttán kebled, iker-mámor veszi rajtad uralmát.
Már feldöntik az asztalokat, megromlik az ünnep,
már a menyasszonyt hurcolják kifelé a hajánál.
Eurytos Hippodamét, más azt, kire kedve kigyulladt,
s kit lehetett, ragad el; mint megvett város, a barlang.
Női sikolytól hangos a ház; ugrunk fel azonnal
mindnyájan, s legelőbb maga Theseus: »Eurytos,« így szól,
»mily téboly tört rád, hogy amíg én élek a földön,
bántod Pirithoust, s botorul bántszen engem is evvel?«
S hogy ne haszontalanul hallassa e szót, a bajnok
szétveri dúlt tömegük, s a rabolt lányt megszabadítja,
nem felel az semmit (hisz menteni úgyse lehetne
szóval az ily tettet), de a megmentőre merészen
fogja az öklét: s már a fejét s veri nagyszivü mellét.

Volt a közelben véletlen sok domboru képpel
ékes borkeverő; fölemelkedik evvel a roppant
termetű Aegides, veti ellensége fejéhez:
vérrögöt ökre az, színbort és véle velőt is
torkából s a sebéből, és már rugdal az ázott
földre hanyatt hullván. Kéttestű fivérei, hulltán
földühösödve, kiáltoznak: »Fegyvert ide, fegyvert!«
Bor buzdítja dühük; poharak röppenek először,
és a törős kancsók, s a nagyöblű nagy kerek üstök,
mik lakomára valók voltak, most harcra, ölesre.
Kezdi Ophionides Amycus: megfosztja a szentelt
házat az ékeiktől, fönről ő ránt le először
egy lobogólángú gyertyákkal dúsdiszü tartót,
ezt föltartja magasba, akárha lecsapni akarna
áldozatul, szentelt bárdal, hósín bikanyakra,
és Celadon lapithát veri homlokon, össze az arcát
zúzza, csufítja, s a tört csontot belenyomja a húsba.
Két szeme elszökkent, szétroncsolt orra behorpadt,
szájpadrólásának homorú közepére nyomódott.
Pellai hős Pelates most tépi ki egy juhar-asztal

lábát, sújt az ölőre, kinek leesik kebelére
 álla, fogát köpi, mit feketén fröccsen be a vére,
 s Tartarus árnyaihoz, másodszor sújtva, leküldi.
 Gryneus ott közel állt, vizsgálta a füstteli oltárt
 rettenetes szemmel: »Mért is nem harcolok ezzel?«
 mondja; s a fennlobogó lángú oltárt megemelve,
 lendíti legközepébe legott a vitéz lapitháknak,
 két lapithát lelapít, Broteast s közelében Oriót:
 ez Mycale fia, anyjáról mondják, hogy a holdnak
 két szarvát dala már sokszor leigézte erővel.
 »Büntetlen sose léssz, csak akadjon fegyver e kézbe!«
 Exadius harsan, s törnek leemel keze gyorsan
 egy szarvas-szarvat, mely fönn, fogadalmi fenyőn függ.
 Ennek két ágát Gryneusnak szegzi szemébe:
 egy szeme ottmaradott felszúrva a szarv tetejébe,
 más szeme folyt le szakállá felé, s most véresen ott csüng.
 Rhoetus az oltárnak közepéről tép le hasábfát,
 mely tűzzel lángolt, s vele jobbról sújtja Charaxnak
 vakszeme tájkát, rőt fürtök fedte fejében.
 Mint a kiszáradt búzavetés, lángtól ragadottan
 égnék a hajfürtök, s a sebében sülve a friss vér
 szörnyítő sziszegést hallat, mint hangzik a vasnak
 hangja, ha feltüzesül s pirosul, s teszi görbe fogóval
 felcsípvén a kovács, izzóan, a vályu vizébe:
 az meg a langyosodó vízben sziszeg és füttyöl egyre.
 Tüskés fürtjeiről a mohó tüzet ez veri földre,
 és a terem súlyos küszöbét föltépi a földről,
 vállán tartja, akár kocsiterhet; a súly maga mégsem
 engedi ellenségre kivetnie: társa, Cometes
 áldozatul vele hull, mellette, a szirtnehezéktől.
 Kedvet nem fékez Rhoetus: »Vigye erre a mersze.«
 mondja, »csak ezt kérem, minden haditársadat éppígy!«
 Majd tüzesült üszkét a sebébe taszítja be ismét,
 sújt három-négyszer hevesen koponyája hegyébe,
 varratain töri át, velejébe meríti a csontját.
 Euagrust, Cortythust támadja, Dryast is a győztes;
 és hogy a pelyhesedő arcú Corythus legelőször
 földrezuhan, »Mit nyersz,« Euagrus szól, »ha e gyermek
 áldozatod?« De bizony Rhoetus nem hagyja a szólót
 szólni tovább: tombol s torkába taszítja hasábját
 s küldi a rőt lángot torkából gyomra ölébe.
 S téged, büszke Dryas, kerget, csóválja az üszköt,
 már tefölötted is, ám téged sose ver le hasonló
 módon: míg örök öldökölésnek örül, te parázsló
 hosszú karót csapsz csontja közé, nyaka, válla tövébe.
 Felhördül Rhoetus, s - nehezen - kiragadja az üszkös
 csonkot a csontjából, s csörtet tova véreborítva.
 Orneus menekül s Lycabas, s jobbválla sebével
 fut tova véle Medon, s Pisenor, és vele Thaumás,

és aki lábával nemrég még mindeneken győz,
Mermeros is sebesült, sebe meglassítja a léptét;
és Pholus, és Melaneus, meg Abas, aki vadkanokat ver,
és ki e háborútól népét oly hasztalan óvta,
Astylos augur, fut: s Nessushoz, a megriadóhoz
szól: »Te ne fuss, vár rád a jövőben a Hercules íja.«
Eurynomus, Lycidas, s Imbreus sem tudja, s Areos
már a halált kikerülni; Dryasnak sújtja le jobbjá
mindet előlről. És téged, noha hátadat adtad,
futva, te Crenaeus, szemközt ért harci-csapása:
mert a nehéz vas, amint épp néztél hátra, bevágott
épp a szemed közibé, hol az orr forr egybe s a homlok.
Ekkora lárma között, bágyadtan minden érében,
mélyen aludt s felocsúdni nem is volt képes Aphidas,
lankadt markában kelyhet tartott teli borral,
ossai medvének bundás bőrére borultan;
Phorbas rápillant, s látván, hogy fegyvere nincsen,
ujjaival markol kelevéz-szíjába, s eképp szól:
»Idd Styx-vízzel a bort ezután!«, kicsikét se halasztja,
lándzsáját a hanyattfeküvő ifjúba szalasztja,
és a nyakába suhant a fiúnak a vashegyű kőris.
Torkából - a halált nem is érezhette - a vére
éjfeketésén zuhogott a kupába s a bőrheverőre.

Láttam Petraeust, dúsmakkú tölgyet akart épp
földből rántani föl; s hogy a törzsét általölelte
s erre meg arra lazítva tövét, már-már kiemelte,
Pirithous kelevéze betört bordái közébe,
s vergődő kebelét a kemény tölgyfára szögezte.
Pirithous volt az, ki Lycust lekaszált vitézül,
Pirithous, ki Chromist, mondják: de olyan diadalmat
egy sem adott neki, mint a Helops meg a Dictys eleste,
mert a helopsi halántékon behatolt kelevéze,
jobbfüle tájékán, s kiszaladt hegye balfüle mellett,
Dictys meg lezuhant egy kétkegyű szirt magasáról,
míg menekült remegőn Ixion sarja dühétől,
mélybebukott fővel, s testének nagy nehezevel
kőrisfát tört el, törzsét burkolva belébe.
Bosszura száll Aphareus, leszakít egy szirtet a bércről,
s máris rá dobna; hanem őt Aegeus fia csapja
tölgy-ággal könyökön, nagy csontját széttöri rögtön,
s már a haszontalanult testet nem akarja megölni,
sem kedvet, sem időt nem szán rá, szökken azonnal
büszke Bienornak hátára, mely eddig ugyan nem
hordott mást, térdét bordáiba nyomja, sörényét
balkézzel markolva, fejét és dühteli ajkát
s büszke halántékát veri szét a csomós buzogánnyal.
Tölgybuzogánnyal Nedymnost, s leteríti Lycopes
dárdavetőt, s hull Hippasos is, mellét ki szakállal
védte, lehull Rhipheus, magasabb, mint szálfa az erdőn,

s Thereus, haemoni hegy tetejét ki bejárva, a medvét
 élve terelte, ha morgott is, foglyául a házba.
 Nem tűrhette tovább Theseus örökös diadalmát
 Demoleon: ki akart a sűrűből, teljes erőből,
 egy nagy régi fenyő-törzset csavarintani többől;
 ezt nem tudta, letörte tehát s rá így hajította.
 Theseus hátraszökellt, kikerülte a gyors hadifegyvert,
 mert Pallas rászólt (maga mondta, hogy így menekült meg).
 Mégsem esett le haszontalan ez; Crantornak, a hősnek
 torkát s balvállát s kebelét szétnyeste egészen:
 ő az apádnak volt fegyvernőke, bajnok Achilles,
 kit dolopok harcban vesztes fejedelme, Amyntor,
 Aeacidesnak adott: békéjük zálogaképpen.
 Látja e hőst Peleus csúf sebtől szétszakítottan,
 s »Aldozatom, Crantor, deli ifju, te legszeretettebb,
 vedd!« így szól, s köriskelevését Demoleonra
 küldi kemény karral s iszonyú szívbéli haraggal,
 oldalbordáin tör az át és csüngve a csontján
 rezg: az két kézzel rántotta ki, ám hegye nélkül
 dárdanyelét (ezt is nehezen), hegye állt a tüdőben;
 fájdalom ad lelkének erőt: nekifordul a hősnek
 sebzetten, s lólábaival löki-rúgja keményen.
 Visszaver ő pajzzsal patavágást, vissza sisakkal,
 védi a két vállát, kifeszíti elébük a kardját,
 egyet szúr marján s két mellet döf vele által.
 Phlegraeost s Hylest ezelőtt sebzette halálra
 távolból, s közel Iphinoust s mellette Clanist is.
 Majd ugyanígy Dorylast, aki farkasbőr-sisakot hord,
 s két nagy görbe ökörszarvat, mint bösz hadifegyvert,
 mely bíborszínű volt a kiontott vér folyamától.
 Néki (mivel lelkem nagy erőt ad) »Nézz ide,« szoltam,
 »mennyre hitványabb szarvad, mint vaskelvézem«,
 s csóváltam gerelyem; nem tudta kerülni sehogysem,
 jobbát hát a sebet-váró homlokra emelte:
 átdöfi ezt s a kezét; két körben lárma; s a küzdőt,
 míg inog és míg vad sebtől dől föld fele, Peleus
 (mert közel állt hozzá) hasa alján áthasította.
 Felszökken dühösen, beleit vonszolja ölében,
 ráhág arra, mi lóg, a tiport beleket kiszakítja,
 lába körül béllal, kiürült hassal lehanyatlik.
 Szép alakod sem menthet meg, deli Cyllarus, ekkor,
 hogyha ugyan szépség van az ilyformájú alakban.
 Pelyhesedett a szakálla, arany volt színe, aranyszín
 haj hulláma borult végig vállára, szügyére,
 arca vidám, bájos; nyaka, válla, s a melle, s a karja
 illik a művészek sok dícsért műremekéhez,
 férfiúei ezek; s lóteste se volt kicsikét sem
 hitványabb; képzelj hozzá nyakat és fejet, akkor
 Castorhoz méltó: homorú hátán az ülés jó,

domboru szép szügye volt. Feketébb szőr rajta szuroknál,
 farka fehér mégis; tündöklük lába fehéren.
 Törzséből sok nő szeretett bele, ámde csak egy lett
 asszonya, Hylonome, akinél nem volt a berekben
 félig lóalakú nők közt kecsesebb soha egy sem;
 ez kedvességgel, szerelemmel, szívbeli szóval
 egymaga bírja urát, s oly dísszel, mely tud a kanca
 s nő testen tündöklenni: fürtjét rendezí fésű,
 rozmarin és violák, koszorúzzák máskor a rózsák,
 máskor meg hósín liliom, mit a fürtjein átfon;
 napjában kétszer Pagasae forrása vizében
 mossa meg orcáját, s a folyóban kétszer a testét.
 És más nem csüngött, csak az illő s válogatott vad
 bőre a bal mellén s balvállán köntöseképpen.
 Bennük a hű szerelem: ketten kószálnak a bérceken,
 barlangjukba együtt búnak; lapithák lakomáján
 részt közösen vettek, közösen vívták viadalmuk.
 Balról bős kelevéz röppen (nem tudni, ki küldte),
 s kissé lentebb döf, mint mell és nyak kerül egybe,
 Cyllarus, át téged, kicsi sebtől sértve, de mégis
 meghidegült a szived, meg a tested, a dárda kihúztán.
 Hylonome a halódó hőst hamar általölelte,
 ápolgatja sebtét kézzel, s ajakára az ajkát
 nyomva, az elszálló lelket fenntartani vágyik;
 s hogy már látja: halott, szólal, de a lárma fülemhez
 jutni nem engedi végszavait, s ugyanabba a vasba
 dől maga is, férjére fonódva, halálba hanyatlik.
 Szinte ma is látom, ki a kétszer három oroszlán
 bőrét összecsomózva egésszé tette, ruhává,
 Phaeocomest: ember- s ló-testét ily ruha fedte;
 tuskót (két kétökrű fogat mit vonni alig jó)
 vetve ki, Tectaphos Olenidest veri fejtetejében;
 nagykorú nagy feje szétreccsen, s omlik ki a száján
 s orrlukain s a szemén s a fülén agya lágy kocsonyája,
 mintha aludt tej foly, szívárogo a tölgyfonadékon,
 vagy valamin must csorg rostán át, súlynak alatta,
 számos szűk lukon át csöppen, s noha sűrű, kibuggyan.
 Én meg, amint ez amazt fegyvertől fosztani készül
 (tudja az édesapád), véknyába merítem a kardom
 mélyen. Amott fekszik Chthonius s vele Teleboas, kit
 kardom előlt: kétágu husáng volt fegyvere annak,
 ennek dárda; s a dárdával, lásd, megsebesített:
 itt van a jel! Noha régen esett, még rajtam a sebhely.
 Pergamumot bár akkor küldtek volna bevennem;
 hátráltatni a nagy Hectort - ha le nem verem - akkor
 tudtam volna! Dehát Hector nem is élt az időben,
 vagy még gyermek volt; ma meg engem gyöngít az aggkor.
 Hát Periphast, kétestű Pyraethus hős leverőjét
 említsem? S vajon Ampyxot? Négy lábú Echeclést

arcba ki döfte amott, hegynélküli somgerelyével?
Földre pelethroni hős Macareus - mellébe rudat vert -
dönti Erigdupust; s emlékszem még a gerelyre,
mit Nessus hajított, s ágyékon döfte Cymelust.
És sose véld, hogy az Ampycides Mopsus csak örökké
dalt zengett s jóstolt: mert Mopsus verte Hoditest
földre gerellyel, kétalakút, s épp szólni kívánót:
nyelvét állá fölé, s állát torkára szögezte.

Ötre hozott Caeneus véget; Styphelusra, Bromusra,
Antimachus s Elymus hullt még s nagybárdu Pyracmon:
s bárha sebükre nem, emlékszem számukra, nevükre.
Emathiei Halesusnak, kit a karja leverte volt,
vértjében száguld Latreus, nagytestű, növésű:
korban öreg s fiatal közt állt, de erős fiatalként
vív a csatán, a halántékát tarkázta az ősz haj.
Pajzzsal volt ékes, karddal, macedon gerelyével,
mindkét hadra emelve szemét, megrázta keményen
fegyvereit, szökkenve patán kört mért a fövényben,
s ily szavakat zuditott dicsekedve a híg levegőbe:
»Caenis, tűrjelek én? Hisz örökké asszony, örökké
Caenis léssz te nekem. Születésed módja nem int-e,
vagy nem is emlékszel, micsodás tett hozta jutalmad,
s férfi-álmalakod milyen áron nyerted el egykor?
Lásd, mire is lettél, s mit túrtél, lásd: guzsaly illik,
menj, a kezédbe, kosár; fonalat sodorintson az ujjad;
férfinak engedd át a csatát.« Caeneus neki, míg így
hánnya magát, kelevézt futtában szúr a sügyébe,
ott, hol a ló s ember nőtt egybe. De kíndühitetten
csapja ez arcba a phyllosi hős fiatalt gerelyével.
Nem másképp ugrott el a hegy, mint jég a földről,
vagy homorú dobnak bőrén ha piciny kavics ugrál.
Szembeszökik vele most, be akarja meríteni kardját,
küzdve, kemény vékonyába: s a kard sehogyan se hatol be.
»Most mégsem menekülsz! Leterülsz kardom közepétől,
mert hegye eltompult«, így szól, s rézsút be a kardot
készül nyomni, kinyújtja kezét, átfogja a vékonyát.
Most a csapás csikorog, mint márvány testre ha csattan,
s pattan az érc-kardél szanaszét, ahogy éri a bőrét.
Sértetlen testét miután kedvére mutatta,
»Rajta!« kiált Caeneus, »kísértse vasunk a te tested!«
S marjának mélyébe meríti a markolatáig
végzetadó kardját, és megforgatja belében
vaktában, kézzel, sebeket szaporítva sebekre.
Ekkor a kéttaguak vad lármát verve rohannak,
fegyverüket már mind vetik és viszik arra az egyre.
Visszaverődik a vas: vágatlan, vérkinemontva
áll Elatos fia, hős Caeneus, sok ütésnek utána.

Bámult mind e csodán. »Ó jaj, mily szörnyű gyalázat!«
Monychus így harsan. »Mindünkön győz ez a férfi,

bár nem is az; de biz az, nem kis tettekkal elérte,
és mi vagyunk, aki ő régen. Mit is érnek e roppant
nagy testek, kettős nagy erőnk, s hogy két deli lénynek
tette a természet testünk nemes ötvözetévé?
Istennő sose szült minket, sose volt a mi nemzőnk
Ixion, ki a nagy Junót is merte remélni,
istennőt: hiszen ím, seregünkön győz ez a félhím!
Szirteket és fákat, gördítetek ormokat erre,
üssétek ki erős lelkét erdők tömegével!
Torkát nyomja el az: súly végez véle, ha seb nem.«
Szólt, s egy fát, mit az őrvölgő Auster kicsavart volt,
megmarkolt s nagyerős ellenségükre vetette;
példát így mutatott; hamarost megmeztelenült már
Othrys a szálfáktól, s nem volt már Pelion árnyas.
Caeneus most, betemetve a súlyos fák tömegétől,
hánnya magát ama tölgyek alatt, és tartja a halmot
izmos vállával, de mikor feje s ajka fölébe
nő a teher, s levegőt sem tud már venni az orrán,
roskadozik, majd hasztalanul kíván föl a légre
törni megint, lesodorni a sok fölibé hajított fát;
máskor meg mozdul, valamint láthatjuk az Idát,
ott ni, amint meg-megrázkódik a föld remegésén.
Végét nem tudjuk: hír kélt olyan is, hogy a testét
Tartarus-árnyakhoz taszította le végül az erdő;
Ampycides mást mond: látott a halom közepéből
rőtollú madarat röppenni a híg levegőbe,
mit legelőbb akkor láttam, legutolszor is akkor.
Ezt amidőn meglátja, miként szemléli a tábor,
s mint szárnyal lassan, s dalol is, dala messzire harsan,
Mopsus nézi nagyon, szeme-lelke nyomábaszegődik,
s így szól: »Üdvözlégy, lapithák nagy dísze, te hajdan
nagyszerű férfi, de most csoda-röptü madár, deli Caeneus!«
Mopsus mondta, tehát hisszük: harag ébred a gyászból,
mert nehezen tűrjük, hogy olyan sokan egyre rohantak;
s nagy fájdalomukat sose szününk veszteni vassal,
míg a halál, a futás meg az éj nem hordja el őket.”

PERICLYMENOS

Míg félémler Centaurok s lapithák viadalát
mondta Pylos fejedelme, nagyon fájt Tlepolemusnak,
hogy sosem emliti Alcidest; hallgatni nem óhajt,
szól: „Be csodálom, öreg, hogy már feleded, mi dicsőség
volt ott Herculesé; hisz apám elmondta nem egyszer,
hogy maga volt, ki a felhőnek fiait leigázta.”
Szólt a Pylos-beli hős szomorúan: „A búra miért kell
emlékeztetned, mért tépsz föl rég-behegedt gyászt,
mint sértett meg apád, és én mint gyűlölöm érte?
Istenek! Ő hihetetleneket tett, és a világot
érdeme megtöltötte, de bár le lehetne tagadnom;
hát hisz Deiphobust se dicsérjük, Polydamast sem,
még Hectort sem: az ellenséget ugyan ki dicsérné?
Egykor apád, bizony ő, Messenét verte le földig,
s két vétlen városra vonult: Elisre, Pylosra,
otthonom isteneit vassal, támadta tüzekkel;
s hogy másról, akit ott leterített, szót ne is ejtsek:
Neleusnak voltunk kétszer hat szép fiasarja;
egy híján kétszer hatot ölt meg Hercules akkor;
én túléltem e vészt; s értem minden diadalmát:
veszte Periclymenusnak volt csak bámulatos, ki
öltöni, váltani tudta, ahogy csak akarta, alakját,
mert neki ezt Neptun, Neleus nemzője, megadta.
Ő miután öltött sokszáz alakot, de hiába,
váltja magát szárnyassá, mely viszi görbe karommal
gyakran a villámot, mit kedvel az istenek atyja;
horgas csőrével - mert élt e madár erejével -
s kampós karmaival szaggatta a férfiu arcát.
Túlbiztos nyílhúrt von rá Tiryns daliája,
és belelő, míg felhők közt viszi könnyen a testét
és levegőben leng, szárnyának fönti tövébe;
szerteszakadt - sebe bár nem súlyos - számos idegszál,
elgyöngült a madár, szárnyat rebbentene, nem száll,
földrezuhan, bágyadt tollával a légbe fogózni
nem tud; a nyílvevő, mely csüngött könnyen a szárnyán,
gyors zuhanás nagy súlyától mellébe magától
nyomta be vas-végét, s balról átfúrta a gégét.
S most dönts el te, magad: dicsérnem kell-e apádnak
tetteit, ó, te derék, te Rhodos deli gályavezére.
Nem többel: csönddel veszem én csak rajta a bosszum
drága fivéreimért: de veled sose vész a barátság.
Ezt mondotta tehát Neleus fia mézes ajakkal;
Bacchus ajándékát itták ismét, szava szüntén,
majd kerevetről keltek; az éjt megkapta az álom.

ACHILLES HALÁLA

S most, ki szigonnyal a kék habokat szelidíti, az isten,
bús, amiért fia átalakult phaethoni madárrá,
szívől meggyűlölte ezért a goromba Achillest,
s ellene túlságos haragot táplálva dühöngött.
És hogy a háboru dúlt már majdnem kétszer öt éve,
nyíratlan Smintheust e szavakkal kérdi felőle:
„Ó, te fivéremnek fia, mind közt legszeretettebb,
Trója hiú falait hajdanta ki vélem emelted,
hát sóhajtasod sem kél, mikor omlani látod?
Vagy nem búslakodol, hogy a védők nagy sokaságát
vas végezte ki? Hogy - ne akarjam mondani mindet -
Hector hős árnyát vonszolják városa alján?
S ő, az a vadszívű, a csatáknál vérborítottabb,
még ma is él, a mi nagy művünk dúlója, Achilles.
Jutna kezemre hiszen: szigonyom, megtudja, mit érhet,
akkor; azonban, mert nincs mód vele megverekednem,
titkon sújtsd le, mikor sem véli, se várja, nyiladdal!”
Bólint erre - saját s nagybátyja haragja hevíti -
Delius, és indul, fellegerítetten, a trószok
tábor-irányában, s ott látja a harc viharában
hetyke Parist, mint szór itt-ott nyilakat kicsinyekre;
fölfedi néki magát mint istent: „Névtelenekre
mért is vesztegeted vessződ? Ha a népedet óvod,
Aeacidesra, fivéreidet bosszulva, nyilazzál!”
Mondta, mutatta a Pelidest, aki trósz daliákat
döntögetett vassal, s fordítva felé Paris ívét,
végzetadó jobbról röpitett bizonyoshegyü vesszőt.
Hector veszte után ez adott csak az agg Priamusnak
felderítő örömet. Sok hős leverője, Achilles,
egy görög asszonynak remegő rablója leverte hát!
Már ha a veszteget asszonyi kéz kellett hogy okozza,
fejszét vártál volna a Thermodon vize mellől.
Már a phrygek riadalma, pelasgok nagynevű óvó
dísze, az Aeacides, ki fölött soha senkise győzött,
égett: lángot adott, aki fegyvert egykor, az isten;
már hamu; lám, a vitéz, a hatalmastermetű hősből,
csöpp hamu lett, mely egészen meg sem tölti az urnát,
hős neve él mégis, mi betölti egészen a földet.
Ez mértéke dicsőségének, ez az, mi a hőshöz
méltó: Pelides sose süllyed a Tartarus-árnyba.
Vértje pedig, hogy megtudhasd, ki viselte e vértet,
harc oka lett, fegyvert fegyverzete küzdeni késztet.

Nem meri Tydides követelni, sem Oileos Ajax,
sem kisebb fia Atreusnak, sem a korban, a harcban
első; mások sem: Telamon fia lép csak előre
és Laertesé, oly erősen bízva magában.
Terhet a Tantalides s haragot hárít tova: minden
argosi hadvezetőt megidéz tábor-közepére,
tárja elébük a pert, ítéljék ők meg a fegyvert.

TIZENHARMADIK KÖNYV

VITA ACHILLES FEGYVEREIÉRT. AIAX

Ültek a hadvezetők, körülöttük a harcosok álltak,
s szóra emelkedik ott hétrétegű pajzs ura Ajax;
mérge türelmetlen, mint mindig; nézi mogorván
Sigeum partját, s a hajók seregét is a parton,
nyújtja előre kezét, s így szól: „Jupiterre! E gályák
rendje előtt perelünk, s ki velem mérkőzik - Ulixes!
Hector lángja elől sose volt rest visszavonulni;
azt én fogtam fel, s én űztem messze felőlük.
Többhasznú, ha ravasz szókkal vívod viadalmaid,
mint ha kezed harcol; de nekem készségem a szóra,
s nincs neki tette, tudom: hisz amit magam én csatasíkon
érek a küzdésben, bizony annyit ez itt a beszédben.
Csakhogy a tetteimet minek is sorjázni, pelasgok,
nékem; hisz láttátok jól; de regélje Ulixes
mit maga tett, mire még tanu sincs, amiről csak az éj tud!
Nem tagadom, nagy a díj, de veszít értéke, ha érte
ő a vetélytársam: nem büszke, ha elnyeri, Ajax,
azt, s ha akármi nagy is, mit Ulixes vágya remélt már.
Ebben a percben, igen, nyertes lett ebben a perben,
mert ha legyőzöm is őt, tudják: velem állt viadalra.

És ha vitézségemben akár kétkedni lehetne:
régi nemességem kiemel, Telamon ivadékát;
ő volt s Hercules az, ki bevette a trójai bástyát,
és Colchis peremén kikötött pagasaei hajóval;
apja meg, Aeacus, ott ítél sok hallgató árnyon,
Sisypchos Aeolidest hol súlyos szikla szorítja;
legmagasabb Jupiter sarjának vallja, fiának,
Aeacus ősmét: így Jupitertől harmadik Ajax.
Mégis, e szép eredet peremet ne segítse, achivok,
hogya a bajnok Achilles is nem származik onnan:
testvér ő, testvéri e kincs! Te, ki Sisypchos által
lettél, és ravasz és tolvaj, mint ő maga, mért is
kívánsz így közibé keveredni az Aeacidáknak?
S mert hamarabb, mint fölfedtek, fegyverbe siettem -
vesszem e fegyvereket, s inkább az kapja meg őket,
fegyvert legkésőbb ki fogott, s halogatta a harcot,
színlelt örültséggel, amíg egy jobbeszü nála,
- csak maga ellensége! - le nem leplezte a gyávát:
Naupliades, és nem hurcolta erővel a harcba?
Mert egyet sem akart, megkapja a legkitünőbbet:
s én az örökségem s tisztségem is érte vesztsem,
és csak azért, amiért első közt szálltam a vészbe?
Bár lett volna bolond, vagy hitték volna valóban:
akkor ugyan sohasem jön a phryg várhoz seregünkben,
hogy vétekbe vigyen! S téged, Poetas fia, akkor

nem tett volna ki vak vétünk Lemnos szigetére!
Erdei barlangban hol, hallom, jajpanaszoddal
sziklákat lágyítsz, s kéred Laertiadesra
érdeme díjául, mit megkap, hogyha van isten.
Most pedig ő, ki velünk esküdt föl e várviadalra,
társ-vezetőnk, ó, jaj, ki utódként Hercules íját
hordja, betegségtől, éhségtől összetöretve,
étket s mezt madaraktól nyer, szárnyasra lövöldöz
vesszeivel, mik a trójai vár vesztére jelöltek.
S ő legalább él, hisz soha nem kísérte Ulixest;
hátrahagyni be vágynék így a szegény Palamedes:
élne hiszen, vagy nem lett volna halála gyalázat;
kit - nagyon emlékezve, hogy ő leplezte le egykor -
megvádolt, hogy elárult; és aranyat mutatott fel,
mit maga ázott el, hogy a bűnt hazugul bizonyítsa.
Hát vagy számkivetés, mivel árt minekünk, s mikor az nem:
gyilkosság! Így küzd, evvel riadalmas Ulixes.

Ékesszólásban hű Nestort verje le ámbár,
nem hiszem el neki, hogy Nestort elhagyni a harcban
nem vétek; pedig ő esdett, úgy hívta Ulixest,
mert lova megsebesült, maga kortól elnehezült volt,
ez pedig őt odadobta; nem én költöttem e vétkét,
tudja a Tydides, aki szólította nevén is
többször a megszaladót, korholta a gyáva barátot.
Látnak az égilakók mindünket tiszta szemekkel!
Majd, ki nem adta, segítséget kér; s mint ahogy ő mást,
úgy el kellene hagyni: hisz épp ő adta e törvényt.
Bajtársakra kiált: ott termek, látom a rémült
sápadozót, remegőt, a haláltól annyira félőt;
pajzsom ráboritom, fektében véle megóvom,
s megmentem tehetetlen lelkét (nem nagy az érdem).
Hogyha kitartasz e mérkőzésben, jőjj oda vissza:
ellenség elibé, sebesülten, örök remegésben:
bújj el a pajzsom alá, azután küzdj ellenem onnan!
S hogy kisegítettem, ki sebétől állani sem tud,
úgy fut el onnan, hogy sebe sem gátolja futását.
Hector megjelenik, s vele, küzdeni, égilakók is;
s merre csak elszáguld, nemcsak te ijedsz meg, Ulixes,
még aki bátor, az is: rohamában olyan riadalmas.
Őt, aki ujjongott sikerében az öldökölésnek,
távolból iszonyú kővel hátára vetettem;
őt, aki egyvalakit hívott fel párviadalra,
vállaltam: s hogy a sors rám essék, kérte imátok,
és elnyerte, achiv daliák! S ha talán e csatának
végét kérdezitek: nem győzött rajtam a bajnok.
Tűzzel a trójaiak törnek, vassal, s Jupiterrel
gályáinknak: ugyan hol van bőszáju Ulixes?
En biz e mellel ezer gályát megvédtem, amellyel
visszahajózhattok: most fegyvert adjatok értük!

Szólhatok-é igazat? Rólam száll majd a dicsőség
rájuk előbb, mint róluk rám, közös úgys a hírünk;
Aiaxért ez a vért, nem e hős verseng ma a vértért.

Hozza elő Ithacus Rhesust, nyúlszívű Dolonnal,
s Priamides Helanust, az elorzott Palladiummal:
nappal mitsem tett; s Diomedes nélkül ugyan mit?
Hogyha e fegyvereket megnyerheti ily kicsiny érdem,
összátok ketté, s Diomedes kapja a többet!
Ez mire jutna velük? Csak az óvatlanra szokása
csapni, de rejtve, sosem fegyverrel, csak csupa csellel.
Már a sisaknak aranyugarú ragyogása azonnal
fölfedné cseleit, sose lenne a leshelye biztos;
s Dulichion-beli fő az Achilles harci-sisakját
úgysem bírja el; és kelevéze, a Pelion-adta,
jaj be nehéz kelevéz is lenne e gyáva karoknak!
s melybe a mindenség van vésve, a pajzs, sosem illik
oly balkarra, mi csak remegőn tolvajlani termett:
mért is akarsz oly ajándékot, mi csak összenyom, álnok,
mit ha talán tévedtében neked ad az achivság,
lesz amiért leterítsen a trósz, nem amért ijedezzek;
még, amivel mindig győzöl, félénk, te, futásod,
még az is elnehezül, ha a vállon ekkora súly ül.
Tedd hozzá: pajzsod, mely alig látott viadalmat,
sértetlen; s az enyém, min ezer lyuk tátog a sok-sok
fegyvertől, már szükséges, hogy nyerjen utódot.
Végre minek sok szó? Tegye csak tett, lássuk, a próbát!
Vessük a hős vértjét sűrűjébe a trójaiaknak;
hozni parancs küldjön; s aki hozza, kezére kerüljön!”
Így végzett Telamon fia, és zúgott a szavára
körben a népsokaság; s Laertes hős fia felkelt,
és a szemét kissé le a földre sütötte, utána
néz a sereg vezetőire, végül hangra nyitotta
ajkát, és kellemtelenül nem folyt a beszéde.

„Vágyatok és vágyam ha eléri, pelasgok, a célját,
nem kelhetne vitánk, kire szálljon örökbe a fegyver:
fegyvereid tieid, s te miénk volnál ma, Achilles;
csak hogy az ádáz sors miután elorozta mitőlünk,”
(és a szemét, valamintha a könnye omolna, törölte)
„volna-e jobb, ki követhetné örökében Achillest,
mint aki által lett seregünk követője Achilles?
Tompaeszűnek látszik (az is), sose hozza a hasznát,
ez, s ne a káromat az, hogy eszem van, mit javatokra
sokszor használtam; s ez az ékes szóm se, ha ékes,
mely gazdájáért csak most szól, értetek eddig,
keltsen irigységet; kiki tartsa meg azt, mi erénye.
Ősöket és törzset, s mi amúgysem műve magamnak,
én magaménak alig tartok; de, ha ő Jupiternek
dédunokájaként mondotta magát, bizony én is
véréből lettem, s messzebből én se születtem:

Laertes az apám, Arcesius annak az apja,
annak meg Jupiter, s egy sem volt száműzetésben;
édesanyám révén Cyllene istene által
szinte nemes vagyok én: két ágról isten az ősöm.
Mégsem, amért az anyám révén nemesebb születésem,
és nem, amért az apám testvérvért ontani nem kélt,
kérem e fegyvereket: de legyen vezetőök az érdem;
Ajax érdeméül valahogy ne vegyétek azonban,
hogy Peleus s Telamon testvér volt; úgysem a vérség
kell, hogy e fegyvert nyerje nekünk, de a harci vitézség!
Vagy, ha rokonság kell, ha kutatjuk a legközelebbit,
apja is él, Peleus, s ugyanúgy fiugyermeke, Pyrrhus:
mit keres itt Ajax? Scyros Phthiába e dísszel!
S vére Achilleshez Teucert ugyanúgy köti, mint őt:
kéri e fegyvereket? S megkapná, hogyha kívánná?
S mert csak a tetteknek táruul pőrén viadalma,
én többet tettem, semhogy fél tudjam e percben
mondani mind, de azért sorolom szép rendben, amint volt.

Tudva előre a Nereus-lány, hogy gyermeke meghal,
női ruhát ad rá, és rászéd e női ruhával,
mely férfit rejt, mindenkit, s Ajaxot is éppúgy.
Férfiszívet vonzó fegyvert elegyíték a női
áru közé, s a vitéz ifjú még el se vetette
női ruháját, s már pajzsot, már harci gerelyt fog;
s »Istennő fia,« ezt mondom, »porig omlani rád vár
Pergamus! És habozol? Mért késel rontani Tróját?«
Megragadom s vezetem bátor tettekre a bátrat.
Tettei tetteim így: én győztem a harci gerellyel
Telephoson, s mikor esdett, tőlem nyerte az írt is;
hogy Thebae rom, az én művem; Lesbost, Tenedost is,
Phoebus városait: Chrysét, Cillát s vele Scyrust,
én foglaltam el; és Lymesos bástyátetőit,
jobbom verte le így, s rombolta egészen a földig.
Mást ne is említsek: ki megölte a vadszivű Hectort,
azt ugye én adtam; s vele így vesztét a vitéznek.
Fegyvert fegyverekért, az Achillest fölfedezőkért,
kérek: az élőnek nyújtottam, kérem a holtól.

Hogy minden danaost egynek gyötrelme hatott meg,
s Euboeában ezernyi hajó töltötte meg Aulist,
s vártuk a jó szelet és nem jött, vagy szembefuvó kélt,
és Agamemnónt bőszejóslat kénytette ledőfni
ártatlan lányát, vérrel kérlelni Dianát,
s ő nem akarta, harag kélt benne az istenek ellen,
s bárha király - apaként lágyul szive, én a közösség
haszna felé fordítottam szavaimmal a lelkét:
(nézze el Atrides; megvallom:) szörnyű nehéz volt
vinnem e pört, hisz a bírónak szive részrehajolt volt.
Mégis a nép java őt rávette, jogarja, fivére,
arra, hogy ezt a dicsőséget, vérén, de elérje.

Majd a leány anyját (oda küldtek) kell szavaimmal
rászednem, nem rávennem; ment volna csak Ajax,
hát a szelet várnák még most is az árva vitorlák.
Ilion is látott, oda mentem büszke követként,
Trója tanácsházát láttam, termébe hatoltam,
hősökkel tele volt az még; meg nem riadottan
vittem ügyünket, amit rám bízott mind a görögség;
megvádolva Parist, kérem Helenét meg a kincset;
és Priamust s vele Antenort meggyőzőm, a hívét.
Ám Paris és a fivérei és rabló követői,
vad kezüket csak alig tartják - te tudod, Menelaus,
mert első napján veled osztottam veszedelmed.

Hosszú lenne előszámlálnom, amit kezeimmal
s hoztam az elmémrel jó hasznót a háboru hosszán.
Kezdeti harcok után bástyái mögé behuzódik
hosszan az ellenség, nem akadt nyílt összecsapásra
alkalmunk; s csaknem tíz év, mire újul a harcunk;
mit tettél közben, te, ki mást, mint küzdeni, nem tudsz?
Volt-e haszon benned? S kérdezd, én mit cselekedtem:
ellenségre lesek, sáncot körítek seregünknek,
hosszú háboruban türelemmel tűrni tanítom
társaimat, s hogy mint szerzünk élelmet a hadnak,
s fegyvert mint fogjunk; s hova küldenek, indulok egyre. -
Juppiter álomképet küld csalfán a királyhoz,
s háboruját, mit megkezdett, vele abbahagyatja.
Mentheti ezt a király azzal, ki sugallta; de Ajax
ellene szóljon, Pergamumot követelje leverni,
s harcoljon, hisz tud! Féket mért nem vet elébük?
Fegyveresen példát mért nem nyújt kósza tömegnek?
Nem sok amattól ez, ki örökké oly nagyokat mond.
Mit? Maga is szaladott! Láttam s resteltem eléggé,
mint fordítasz hátat s igazítod - szégyen! - a vásznat;
»Mit tesztek?« szoltam rögtön, »Megvesztetek-é mind,
társak, a már-már meghódolt Tróját idehagyni?
Csak szégyent visztek haza hát, tíz év tovatűntén?«
Így meg ilyen szókkal, hisz szónok lettem a kintől,
visszatereltem a gályáktól magam én a futókat.
Hívja az Atrides gyűlésbe a még remegőket:
s lám, száját Telamon fia most sem merte kinyitni,
bezzeg merte gyalázni a had fejedelmeit akkor
Thersites, de meg is büntettem a szemtelen embert!
Fölkelek, és az ijedteket is verekedni hevítem;
harcierényüket új életre riasztja a hangom.
Hát amit ez látszott később cselekedni vitézül,
én tettem - mivel őt én hoztam vissza futásból.
Végre: melyik danaus dícsér, társul melyik is kér
téged? Mert vélem Tydeus fia közli a tervét,
bennem megbízik; s bízik, ha a társa Ulixes.
Nem kicsiség sokezernyi görögből lenni az egynek,

kit Diomedes hív! Nem a sors sorsolt ki az útra:
ám megvetve az ellenség meg az éj veszedelmét,
azt a phryget, ki hasonlót, mint mi, akart, leterítem,
azt a Dolont; nem előbb mégsem, mielőtt ki nem adja
s nem fedi föl mindazt, mit az álnok Trója kitervelt.
Mindent megtudtam, nem volt mit kémlenem immár,
visszavonulhatnék, az ígért dícséret enyém már;
mégsem volt ez elég, Rhesus sátrába megyek még,
s tábora legközepén megölöm s vele sok haditársát,
zsákmányolt szekeren kerülök haza győztes erőben,
mint diadalmeneten, mivel azt, mire vágytam, elértem.
Ellenség követelte e hős lovait, s csak egy éjért;
s fegyvereit nem kaphatom én? Még jobbszívű Ajax!

Mondjam-e, hogy Lycie-beli Sarpedon csapatát is
szétkaszabolta vasam? Sok vérrel vertem a földre
Coeranos Iphitidest, azután Chromiust meg Alastort,
Alcandrust, Haliust, Prytanist és véle Noemont;
Chersidamasra, Thoonra a vést én vittem ugyancsak;
Ennomos is, kit a sors üzött, és véle Charops is,
s már kicsinyebb nevűek kezem által hulltak a várnak
bástyatövében. S polgárok, van harci-sebem sok,
büszke helyen; sose higgyétek pusztán a szavamnak,
lássátok!” széthúzta mezét, s így mondta ki: „Íme,
itt van a mell, mely a vést veletek vállalja szünetlen!
Míg Telamon fia egy csepp vért nem adott ezidáig
értetek, ennyi időn át sem, sértetlen a teste!
Mit számít mindez, mikor ő dicsekedhetik azzal,
hogymeg Jupiterrel s Trójával harcolt a hajókért?
Így volt nem tagadom (kicsinyíteni úgyse szokásom
semmi igaz tettet), de ne mondja, hogymeg egymaga tette,
és a dicsőségből, mi közös, részt nektek is adjon;
Actorides, az Achilles-vértől óva, zavarta
messze a trósz, másképp a hajók s védő odaégnek. -
S azt hiszi, Hectorral csakis ő mert volna kiállni;
és a király, s a vezérek, s én? Ezt szinte feledné
ő, ki kilencből lett sors által a harcra jelölve.
S végül a vége mi lett, te vitéz, ama párviadalnak?
Hogymeg Hector meg sem sebesült, sértetlen odébbállt!

S én a szegény, mily kínok közt emlékszem a napra,
melyen a hellének védőfala dőlt el, Achilles!
Engem ugyan sem a könny, sem a gyász, sem a félsz nem ijesztett
attól el, hogymeg a holt tetemét fölemeljem a földről:
s testét, íme e két vállon hordoztam, e vállon,
s véle a fegyvereit, miket immár hordani vágyom.
Van nekem arra erőm, hogymeg ilyen súlyt hordani tudjak,
s tudja a tiszteletet lelkem, mit kapna, becsülni:
vajjon azért esdett kék anyja a hős daliáért,
íly nagy ajándékot hogymeg majd, íly mesteri művet,
mit magas égből nyert, tompulteszű, vadszívű harcos

öltsön fel? Ki nem ismeri véseteit sem a pajzsnak,
Oceanust, földet, s a magas menny csillagait mind,
Pleiasok, Hyasok rajait, s Arctost, mely a vízbe
nem merül, Orion kardját, várak seregét sem:
fegyvereket követel, miknek nem is érti a rajzát!
Korhol, amért harcunk bajait hosszan kikerültem,
s hogy későn kezdtem hadatokban a munkatevésem?
Hát nem látja, hogy így vádolja a bajnok Achillest?
Tettetnünk véték? Mindketten tettük e vétket.
Késnünk bűn? Itt voltam előbb, mint ő, a csaták közt.
Engem a hű nő késleltet, hű anyja Achillest,
kezdetidő az övék, ami jó azután, a tiétek:
nem félek, ha talán nem tudnám védeni vétkem;
ő is tette, a nagy: de amazt fölfedte Ulixes
bölcs elméje, nem Ajax hozta a fényre Ulixest.

Ostoba nyelvvel amért énrám így ontja a sértést,
csak ne csodáljuk, hisz szégyent szemetekre is így vet.
Csúfság, hogy hamisan vádoltam volt Palamedest?
S hát ti, kik őt elítéltétek, dísz nyertetek ezzel?
Csakhogy Naupliades nem tudta a szembetűnő bűnt
menteni, azt a nagyot, s hozzátok nemcsak a hír ért:
láttátok díját szemetekkel a vesztegetésnek.
S hogy Poeantiades Vulcanusi Lemnoson él most,
az sem az én vétkem; védjétek a tettetekeket ti,
hisz ráálltatok; én javasoltam az ottmaradását,
megvallom, hogy a harc meg az út nagy terhe ne nyomja,
s kísérelje kemény kínját könnyíteni nyugton.
Szótfogadott - s most él! Jóságból tettem e tettem,
s bár ez is éppen elég: tetejében megsegítettem.
S mert jó sok hívják, hogy e várat véle lerontsuk,
érte ne engem küldjete el: Telamon fia jobb lesz:
ékes szózáttal szelidítse meg azt a haragtól
s kórtól őrzöngőt, fortéllyal csalja mihozzánk.
Visszafelé Simois hamarabb folyik, Ida előbb lesz
lombtalan, és hamarabb segítik Tróját az achivok,
mint kebelem szűnjék cselekedni az érdeketekben,
vagy, danaók, bárgyú Ajax esze hasznatok adja.
Csak gyűlöld a királyt, seregünket, s engem is, átkozz
egyre, Philoctetes, ádázul idézz a fejemre
minden bőszt átkot, kívánd, hogy a sorsom elébed
vessen, s hogy dühösen testemből merd ki a vérem,
s mint a hatalmamban voltál, legyek úgy a tiédben:
mégis elédlépek, s ráveszlek, hogy gyere vélem;
és úgy nyerjem meg nyilaid, ha segít a Szerencse,
mint ama dardán jóst el tudtam fogni cselemmel,
mint ahogyan Trójának sorsát fejteni tudtam,
mint Phrygie-beli, ellenség-rejtette Minervát
megkaparintottam. S Ajax vélem vetekednék?
Jóslat szólt: e szobor nélkül ki se győzi le Tróját!

S hát hol a hős Ajax? Hol vannak dölyfös igéi
annak a nagy hősnek? Mért félsz? mért merte Ulixes
akkor az őrhelyeket mély éjben szelni keresztül,
és vad kardokon át áthágni a trójai bástyát,
s fellegvárba hatolni, s az úrnőt, szent küszöbéről,
ellenség tömegén áthozva ragadni mihozzánk?
Végbe ha nem viszem ezt, Telamon fia ő, be hiába
hordana hétbikabőrpajzsot mindmáig a balján.
Nékem Trója fölött az az éj diadalmát adott már:
győztem Pergamumon, lehetővé téve bevennünk.
Tydidest, ki az én társam, ne akard mutogatni,
mormolgatva, nekünk; volt része, no persze, e tettben!
ám egyedül te se voltál, míg pajzsoddal a gályák
védelmét adtad: csapatod volt, nekem ez egy társ.
És ez tudja, hogy az, ki okos, több, mint aki bajnok,
s hogy nem a győznytudó karnak kell kapnia díjat,
mert másképp maga is kérné; s Ajax, a szerényebb,
vadszivü Eurypylos, s hős Andraemon fia véle,
s Idomeneus, aki egy földön született vele, szintén,
Meriones, s a nagyobb Atrides öccse is éppúgy:
bajnokok ők, nálad csatavész közt egy se silányabb,
míg a tanácsban utánam jönnek! Jobbod a harcban
hasznos; eszed tompult, azt sokkal jobb, ha vezérlem.
Ész nélkül van erőd; hanem én a jövőbe tekintek;
tudsz harcolni, de énvélem választ ki időt rá
Atrides; hasznot csak testtel hajtasz a hadnak,
én lelkeimmel is; így kormányos, amint evezősnél
több a hajón, s ahogyan harcosnál több, ki vezérel,
annyival én nálad, hisz a szív, ami mindig erősebb
testünkben, nem a kéz: az erő ott fészkel a szívben.

Hát, fejedelmek, a díj azt illeti most, aki őrzött
sok hosszú évig gondban s igaz aggodalomban,
érdememért kapjam kezetekből ezt a jutalmat.
Munkánk célba talált: tovalöktem a sors akadályát:
Trója lerontását lehetővé téve, bevettem.
Most a reményre, mi mindünké, Trójára, mi omlik,
s isteneinkre, kiket Trójától vettem el épp most,
s arra, amit bölcsen ha talán még kellene tenni,
s arra, amit bátran s gyorsan kell még cselekedni,
végzete Trójának ha talán új tetteket áhít,
el ne feledjete! És ha nekem nem juthat e fegyver,
adjátok *neki* hát!” s a magasba mutatja Minervát.

Hajlik e szókra a sok vezető; s hogy mit tud, a szép szó,
most kiderült: a vitéz vértjét ékesszavu nyerte.
Az, ki vasat, lángot, Hectort, Jupitert is elégszer
feltartott, feltartani most nem tudja haragját;
kin sose győztek, a kín győz rajta: kirántja a kardját,
s „Ez csak enyém! Vagy Ulixes tán követelheti ezt is?”
szólt, „Magam ellen kell fordítanom; ó be gyakorta

ázott phryg vérben, most hát ázzék az enyémben,
Ajaxot ne akadhasson, ki legyőzi, csak Ajax.”
Szólt, s kebelébe, mely ott, hol vas sebesíteni tudta,
most legelőbb sebesült, beledőfte a vésteli kardot.
Mélyrehatolt az acél, keze már nem tudta kihúzni;
vére vetette ki; és a talaj veresülve e vértől,
zöld gyepből sarjaszt bíborragyogásu virágot;
ezt legelőször az Oebalius sebe szülte világra;
ifjút s férfiut is jelölő betű van közepébe
írva a szirmainak: neve ennek, jajszava annak.

HECUBA

Hypsipyle s a neves Thoas országába, a férjek
mészárlásáról hírhedt tájakra, a győztes
vásznat a Tiryns-béli vitéz nyílvevesszeiért bont.
S hogy gazdástul a hős görögökhöz hozta el őket,
végre a végét hozta velük nagy háborujuknak.
Trója ledől, Priamus pusztul, Priamus felesége
mindez után odaveszti szegény már emberi képét,
és új hang rémít idegen levegőt: ugatása,
hol szűk partba szorul hosszú-vizü Hellespontus.
Ilion égett, s még nem aludt ki egészen a lángja:
Juppiter oltárába ivódott agg Priamusnak
vére; leánya pedig, Phoebus papnője, hajánál
húztatik, és tenyerét - de hiába - az ég fele tárja.
Dardán édesanyák ős istenszobrot ölelnek,
míg lehet, és a kigyúlt szentélyben várva a sorsuk,
lesznek gyűlöletes zsákmány győztes görögöknek;
Astyanaxot a bástyáról, honnan be gyakorta
nézte (amint neki anyja mutatta), hogy apja miképpen
harcol az ősi hazáért s érte, a mélybe vetették.
S már Boreas útjuk javasolja, a jó fuvalattól
zúg, lobog is vásznuk: kormányos sürget az útra;
„Üdv, Trójánk! Visznek”, rí hangjuk, nyomnak a földre
csókot a trójai nők; s füst s rom marad otthon utánuk.
Legvégül Hecube jön s hág a hajóra - siralmas
látvány! -, sok fia sírjánál lelték föl a sírót:
halmokat átkarolót, csontoknak csókokat osztót
Dulichion-beli kéz szakít onnan el; egy fia hamvát,
Hectorét, mégis kebelében hozza magával;
míg Hector sírján néhány ősz fűrtje, csekélyke
áldozatul maradott, néhány hajafűrtje s a könnye.

Szemben a megdőlt Trójával, szemben Phrygiával
bistoni föld terül el: Polymestor volt a királya
rajta a dús népnek; titkon neki bíz a kezére
téged apád, Polydoros, hogy légy távol a harctól,
bölcs lett volna e tett, ha veled nem küldi a kincset,
azt a sokat, s a mohó lelket nem vonja a rosszra.
Trójai sors fordult, a gonosz thrák kardja után nyúlt
és a reábízott fiu torkát átdöfi véle,
majd - minthogyha a test tűntén továtúnne a vétke! -
sziklatetőről hullámokba hajítja a hullát.

POLYXENA

Thrák kikötőbe került Atreus fia, gályahadával,
várva a békésebb szeleket, lecsitult-habu tengert:
hirtelen itt, magasán, mint míg élt, oly nagy alakban,
hosszan felhasadott földből, mintegy fenyegetve
s oly képet hordozva jelent meg előttük Achilles,
mint amidőn Agamemnon ellen vad vasa villant;
„Meg sem is emlékeztek”, szólott, „énrólam, achivok,
elmentek, s hírem velem együtt nyugszik a földben!
Így ne legyen! Ne legyen sírom soha megbecsületlen:
árnyamat éppenezért békítse Polyxena vére!”
Szólt; s mit a zord árny kért, tesz is haditársai tüstént,
s anyja öléből őt, a vigaszt, már-már az egyetlent,
eltépik, s a szerencsétlen szűz, több a neménél,
már a halomnál áll, mire majd mint áldozat omlik.
Vérengző oltár elibé vonszolva se veszti
szűz méltóságát, s megtudva, az áldozat ő lesz,
s látva Neoptolemust, ki vasával előtte megállott
és arcára szegezte szemét, szólott: „Rajta, csak ontsd ki,
ontsd ki nemes vérem, ne habozz, nincs késlekedésre
semmi okod, döfd át vassal torkom vagy a mellem;”
(s mellét és a nyakát kitakarja, lemezteleníti)
„mert hisz amúgysem akar szolgálni Polyxena senkit!
Ezzel nem tesztek szelidebbé semmilyen istent!
Azt óhajtom csak, hogy anyám sose tudja halálom:
ő csökkenti csupán örömöm, hogy meghalok, ámbár
éltét kéne siratnia és nem az én kora vesztem.
És ti, hogy én szabadon térhessek a styxi vidékre,
álljatok arrébb, és - ha helyes mit kérek - az én szűz
testem férfiizek ne is érintsék! Hiszen annak,
bárki legyen, kit véremmel békíteni vágytok,
inkább kedves a vér, ha szabad. S ha talán szívetekhez
érnek a végszavaim (Priamus fejedelmi leánya
kér, nem a foglyotok így), adjátok a testem anyámnak
váltság nélkül is át, szomorú jogot eltemetéshez
könnyeivel váltson, ne arannyal; tette, amíg volt.”
Könnytelenül mondotta, de nem tartotta a könnyét
vissza a nép; s a pap is kelleetlen, könnyeket ontva,
elfordult fővel szúrt kést kitakart kebelébe.
Omlott földre a lány lassan, lankadt ina-térde,
és remegéstelen-arcu maradt végpillanatáig;
s volt még gondja reá, hogy amit kell, fedje-takarja,
elhulltában is így őrizte a szüzi szemérmet.
Trójai nők vették karjukra, s a Priamidáknak
sorsa felett sírtak, s hogy e ház vért mily sokat ontott;
érted sírtak, szűz, s aki voltál büszke királynő

nemrég, hercegek anyja, virágzó Ázsia dísz,
 s most rossz zsákmányrészt; kit tán diadalmas Ulixes
 el se fogad, ha talán nem nézi, hogy anyja te voltál
 Hectornak: s Hector gazdát anyjának alig lel!
 Most az erős lélek fosztotta tetemre borulva,
 mit férjért s oly sok gyerekért s ontott a hazáért,
 érted is ont könnyet; könnyet hint mind a sebekre,
 arcát csókolgatja, saját kebelét veri ismét,
 mint már oly sokszor, s az aludt vért ősz hajafürtje
 seprí; s a mellét marcangolva, ilyen szavakat szól:
 „Lány, te anyádnak utolsó kínja - hiszen mi maradt még? -,
 én kiterült lányom, sebeid sebesítenek engem:
 lám, hogy gyilkosság nélkül ne veszítsem enyéim,
 már neked is sebeid vannak; nőt, téged a vastól
 szívem biztosnak vélt: s ím, nő, véged a vastól!
 Ő ölt meg téged, mint immár annyi fivéred:
 Tróját elvesztő, mieinket ölő vad Achilles;
 őt miután Paris és Phoebus nyila elveszítette,
 szóltam: már ez után sose lesz riadalmas Achilles.
 S még most is riadalmas volt; még hamva is őrzöng
 házunk ellen, a sírból is kimutatja haragját:
 termékeny neki voltam, az Aeacidának! Elomlott
 nagy Trójánk, s a közös nyomorúság véghez eképp ért,
 ám legalább véghez: s egyedül nekem áll az a vár még.
 Bánatom is tart még. Ki hatalmas voltam idáig,
 sok vőm állt, s fiaim s férjem s menyeim körülöttem:
 elhurcolnak enyéimnek még sírjaitól is,
 Penelope számára, szegényen, s ő Ithacában
 fog mutogatni, amíg munkálok, a nőknek: »Ez itten
 Hector nagynevű anyja, ez ő, Priamus felesége.«
 S oly sok gyászom után, vigaszomra ki egymagad éltél,
 íme, az ellenség árnyát békítéd, a sírján!
 Áldozatot neki szültem hát! Vasból van-e szívem,
 hogy még késlekedem? Mire őrzöl, hosszú öregség?
 Ég, te kegyetlen, azért, hogy több temetésre tekintsek,
 őrzöd vén éltem? Tudná még mondani bárki
 boldognak Priamust, miután már Pergamum eldőlt?
 Boldog, mert meghalt! Nem látott veszni, leányom,
 téged; az élete is tovatűnt, amikor birodalma.
 És, te királyi leány, tán méltó lesz temetésed,
 tested az ősöknek szentelt sírjába kerül tán?
 Házam sorsa nem ez: csak anyádnak könny-adománya
 kísér, és idegen földnek feküszöl fövényében!
 Mindenem elpusztult: de kiért még élni kívánnék
 csöppnyi időt, él még, az anyának legszeretettebb
 s most egyetlen sarj, a legifjabb férfit-hajtás,
 erre a partra akit küldtem titkon, Polydorus.
 Szörnyű sebét mért késlekedem megmosni habokkal,
 és arcát, mit a vér iszonyú sugarával elöntött?”

Így szólt, és öreges léptekkel a part fele tartott,
s tépte fehér fűrtjét. „Korsót”, ezt mondta az árva,
„adatok énnekem, trósz nők!” Mert volna vizet már:
s partravetett Polydorusnak pillant tetemére,
melyen a thrák fegyver szörnyű sebeket hasított volt;
felsikítottak a nők, elnémult ő maga kínban,
hangját s könnyeit is, mik készek mind kitörésre,
benső kín nyeli el, megdermed, mint a kemény szirt,
megkövesült szemeit bénultan szegzi a földre,
olykor meg komor és dúlt arccal néz föl az égre,
most a fiú arcára tekint, azután a sebekre,
legfőképpen ezekre, magát fegyverzi haraggal.
Fellángol, s valamintha királynő volna ma is még,
bosszút állni kíván, csak a bosszú tölti be lelkét;
mintha szopós kölykétől fosztva dühöng az oroszlán,
lábnyomokat követ és, kit még nem lát, az elorzót:
így Hecube, miután haragot s gyászt egybevegyített,
csak dühödött gyászát, s nem is érzi az évei számát,
s megy Polymestorhoz sebesen, megy az álnok ölöhöz,
és vele szólni kíván: minthogy meg akarja mutatni
rejtegetett maradék aranyát, vele küldi fiának.
Elhiszi Odrysius, buzdítja a préda szerelme,
titkos helyre siet, s hízelgő álnok ajakkal:
„Add, Hecube, gyorsan,” szól, „add a fiadnak a kincset!
Mind az övé lesz, mit most adsz s amit eddig is adtál,
esküszöm isteneinkre!” Komor szeme nézi a szólót
és hamis eskütevőt Hecubénak; forr a haragtól,
rárohan, és rabnők rajait hivogatja rivallva,
s ujjait annak az álnoknak beleszúrja szemébe.
Arcából kikaparja szemét (erejét harag adja)
és a kezét belemártja, s a gaznak vájja tovább is
nem szemeit (már nincsenek), ám csatakos szemegödrét.
Ekkor a thrákok, uruk vesztén böszülten, a trósz nőt
kezdik kopjákkal, kezdik hajigálni kövekkel,
ő meg a ráhajigált köveket mardossa morogva,
és száját amikor kívánná nyitni beszédre,
fel-felugat: s a vidék ma is az, s a nevét ma is erről
őrizi; míg maga ő emlékszik hosszan a búra,
és a sithoni mezőkön járva sokáig üvöltöz.
Sírtak a trójaiak sorsán, sorsán a pelasgok,
ellenségei is, gyászolt valamennyi nagy isten,
annyira mind, hogy a nagy Jupiter huga és felesége
megvallotta: e sors Hecubát méltatlanul érte.

MEMNON

Társuk volt e csatán, de nem ért rá sírni a trószok sorsán, sem Hecubán, Aurora, se Trója elestén, mert a szívét közelebbi keserv és gyász szoritotta, Memnonért, akit ő, sáfrányhaju anyja, Achilles lándzsahegyétől látott phryg csatasíkon elesni; látta, s a szín, amitől pirosul hajnalban az égbolt, megsápadt, s rejtő felhőbe borult a magasság. Végső máglyatüzön mégsem nézhette fiának égő tagjait, ám szétbontott fürttel, ahogy volt, nem restelte a nagy Jupiternek elébe borulni térdre, s a könnyeihez szavait kulcsolni eképpen: „Mind közt legkicsinyebb, kiknek lakot ad arany aether (mert hisz a legkevesebb szentély az enyém a világon), istennő mégis, jöttem, nem azért, hogy esengjek ünnepeket tőled, szentélyt, dús lángteli oltárt: ámde, ha azt nézed, hogy nő létemre, mi hasznot nyersz tőlem, ki az éj végét szabom új sugarammal, érdemesíts jutalomra; de most Aurora - keserv közt - nem gondol vele, hogy díjat, mi megilleti, kérjen; Memnontól fosztatva jövök, ki hiába felöltött hős fegyvert bátyjáért hordott, s kit nagyon ifjan ölt meg (eképpen akartátok) nagyszivű Achilles. Hát a halálért nyújts vigaszul neki tiszteletet most, legmagasabb isten, s enyhítsd kínját az anyának!”

Bólintott Jupiter, Memnon máglyája magasból küldött villámtól lerogy, és feketíti a füstnek fellege már a napot, valamint ha folyók vize gőzöl ködfelhőt, amin át sugarát a nap át se bocsátja; száll a sötét hamu föl, testté gomolyul s alakot vesz sűrűsödötten a tűzlángból és hőt is azonnal, és azután lelket (könnyűség ad neki szárnyat), mint a madár legelőbb csak olyan, s azután igazán az, csattog a tollaival; surrog nővérei szárnya: számtalanok, mind onnan eredt és mind ugyanakkor; szállnak a máglya körül háromszor, zeng zokogásuk háromszor, negyedik röpüléskor szerteszaladnak; két részről, dühödött két tábor; s szemberohannak: horgas karmukkal, csőrükkel, szörnyű haraggal harcolnak, s egymás szárnyát, kebelét kaszabolják, s áldozatul rokonuk hamvára lehullanak együtt, és hogy e hőstől származnak, soha nem feledik már. Innen e most támadt madarak neve: róla nevezve Memnonisek; s ha tizenkét jelt megjárt a nap immár, mind rivalog s hadi-áldozatára sereglük a sírnál. Gyászol más, amiért Dymantist látja ugatni; ám Aurora egész máig csak mint anya gyászol: könnye pereg, s az egész földet vele harmatosítja.

AENEAS ÚTJA. SCYLLA

Mind a reménységet nem hagyta ledőlni a végzet
Trója falával: a szentségek s más szent teher: apja,
nyomja a két vállát Cythere daliás gyerekének.
Annyi javakból így zsákmányt választ a kegyes szív,
s Ascaniust, a fiát; s a menekvő gályasereggel
Antandrosból fut; gyilkos thrák parti vidéket
s azt a vidéket, min Polydorus vére csepeg még,
már tovahagyja; sebes széllel s jó tengeri árral
ér el Apollo várához, kísérik a társak.

Ott Anius (Phoebus kit papnak, a népe királynak
tud) szívesen befogadja a hőst templomba, lakába,
várost megmutogat, szentélyt s közelében a két fát,
melynek törzséhez Latona vajúdva fogódzott.

És miután tömjént s vele bort öntött a tüzekbe,
s mint kellett, leütött tulkok húsát sütögette,
már a király házába siettek, el is heveredtek,
és Bacchus s a Ceres adományát véve mulattak.

Most kegyes Anchises: „Ó, Phoebus papja, te tisztos,
tévednék? Mikor itt jártam legelőször e házban,
egy fiad és kétszer két lányod volt, ugye így volt?”

Rá Anius megrázta fejét, dús ősz haja fűrtjét
szent szalagokkal, s szólt búsan: „Nagy hős, igen, így volt,
nem tévedsz; láttál bizony itt, mint öt gyerek apját,
s most (ily szélsébesen változnak az emberi dolgok)
csaknem elárvultan. Fiam él, de nekem mi segítség?
Messze van, Androsban, mi nevéről nyerte nevét is,
apja helyett ott kormányoz. Neki Delius osztott
jósleket, míg húgainak Liber keze nyújtott
oly adományt, mi a vártnál több s csaknem hihetetlen:
mert mindaz, mihez ők, a leányaim értek, azonnal
vált gabonává, színborrá, vált tiszta olajjá,
s ez mindnyájunkat gyönyörű jólétre segített.

Atrides mikor ezt megtudta, a Trója-lerontó
(hogy sose hidd: a vihar minket, mely benneteket vert,
nem sújtott szintén) fegyverrel tépte el őket
apjuk karjaiból s rájukszólt: ég-adománnyal
táplálják seregét, gályáit, az argosi népet.

Elmenekült mind, merre tudott: Euboea fogadta
kettejüket be, megint kettőt bátyjuk laka Andros.

Az meg jön s haddal fenyeget, ha nem adja ki néki:
győz a kegyességen riadalma, kiadja a testvér
húgait; és mentségéül tudd ezt az ijedtnék:

nem volt itt Aeneas, s nem, megvédeni Androst,
Hector, tíz évig bátyátok a hosszú csatákban!
Készült már a fogoly lányok számára a béklyó:

karjukat ők, most még szabadon, föl az égre emelték,
s »Bacchus apánk«, szoltak, »te segíts meg!« Megsegítette
őket a kincosztó, - ha segítség az, hogy az esdő
elpusztul csodamód; s nem tudtam, mint vesztették
régi alakjukat ők, s megmondani most se tudom még;
lényege jólismert: tolluk nőtt, s hitvesed által
kedvelt szárnyassá, lettek hőszerű galambbá.”

Ezt meg ilyen szavakat szoltak s közben lakomáztak,
asztalok eltűntén azután álmra ledőltek,
reggel fölkeltek s be a jós-szentélybe siettek;
Phoebus az ősi anyát s rokonuknak partjait adja
céljukul ott; a király partig kíséri el őket,
s Anchises kap tőle jogart, unokája köpenyt kap
s tegzet, s Aeneas keverőt, mit az aoni földről
küldött volt a királynak régi ismenosi Therses:
Therses volt küldője, s az ötvöse hylai Alcon:
ez vésett az edényre sok ékes mondai képet.
Várost; hét kapuját meg tudnád rajta mutatni;
hét kapu jelzi nevét, azt, hogy mely város e város;
volt temetés, halmok, máglyák, volt tűz is előtte,
szétszórt hajfürtű, csupaszított mellű anyák is,
jelzik a gyászt; nimfákat látsz, azok is keseregnek
száradt kútjaikon: lomb nélkül a fák meredeznek,
s rágesálnak gödölyék szétszikkadt sziklai szirtet.
Thebai Orion két lányát véste ki rajta:
ez nőnél bátrabb: kitakart torkába vasat ver;
annak meg mellébe merült tompulthegyü fegyver.
Népük egészségéért haltak: a városon által
nagy temetési menet viszi őket s égeti máglyán.
Kél szűz hamvukból, a nemük hogy eképp ki ne haljon
vélük, két ifjú: így hívja a monda: Coronák,
őket: a két anya hamvához menetet vezetőket.
Eddig a képsorozat, tündöklék e régi edényen,
bronzból; és az akanthusz, arany, fut a fenti szegélyen.
Ott nem adott a kapott kincsnél gyatrábbat a trósz sem:
adtak a főpapnak tömjénhez drága edénykét,
szép csészét s aranyos koronát, teli drágakövekkel.

Innen a teucrok, mert tudták, Teucernek eredtek
véréből, Krétát keresik föl, s mert levegőjét
állani nem tudták hosszan, százvárosu földjét
elhagyják, s auson kikötőbe kívánnak elérni.
Dúl a vihar, hányódnak; majd Strophasok cseles öblén
támaszt szívükben riadalmat a szárnyas Aello.
Dulichion révét, Ithacát s mellette Samost is,
neriti bérceket is, hol Ulixes úr, az az álnok,
elhagyták a hajók: pöre tárgyát égbelieknek
látták, Ambraciát, s kővé meredetten a bírát.
Actium-isten Apollóról híres ma e szikla -,
Dodonát ugyanúgy, tölgyével jóslatot osztót,

s Chaonie kikötőt, hol sarjai rég a molossus
úrnak gaz tűzből szárnyukkal megmenekedtek.

Majd meg a phaeacok földjét, ama drágagyümölcsűt
érik el, és Epirost, s Buthrotost, hol a látnok
trójai országol, mint képzelt trójai várban;
innen, tudva jövődjük, mit jós-ajakával
Priamides Helenus híven mondott ki, sietnek
Sicaniába: e föld három csúccsal fut az árba,
záporadó Auster fele néz ki a vízre Pachynos,
lágý Zephyrekre tekint Lilybaeon, azonban a vízbe
nem merülő Medvékre tekint s északra Peloros.
Erre a trójaiak, jó árral, gyors evezőkkel
tartanak, és éjjel Zancle fövényére kiszállnak:
Jobbfele Scylla mered, balról a Charybdis ijesztget;
ez felfalja a gályákat, s ismét kiokádja,
az feketült hassal sok ebet hord, böszdühödésűt,
arca pedig lányé, s ha a szó, mit zengtek a költők,
nem hazudott mindig, szűz volt ő hajdanidőben:
sok kérője került, kérésük visszavetette,
s tengeri nimfáknak - kedvelték - tért a körébe,
és a kijátszott ifjakról ott mondta regéit.
Hozzá, míg odahajtja haját, fésülni, kezéhez,
szól Galatea, szavát sóhajjal meg-megakasztva:
„Téged azért, hajadon, nem böszült férfifaj űzött,
büntetlen lehetett tőlük megvonni szerelmed;
míg én, kit Nereus nemzett, kit a kékhaju Doris
szült, kit olyan sok nővérem tud biztosan óvni,
én csak gyász árán tudtam menekülni a Cyclops
szörnyű szerelmétől.” S a szavát elfojtja a sírás.
Márvány-ujjaival letörölte a könnyet a nimfa
s vígasztalta az istennőt: „Mondd el nekem, édes,
és fájdalmad okát (híved vagyok) el sose titkold!”
Erre Crataeisnak lányához a Nereis így szólt:

ACIS ÉS GALATEA. POLYPHEMUS

„Acist Faun nemzette, Symaethis szülte, a nimfa,
nagy gyönyörűségét az apának, az édesanyának,
nékem méginkább; mert hozzám fűzte szerelme.
Szép volt ő, s amikor kétszer nyolc éves is elmúlt,
gyöngéd szép arcát a pehely zsenge körítette.
Szüntelen őt űztem, míg űzött engem a Cyclops.
És hogy e szörny vágyát útáltam-e, vagy pedig érte
Acisomért lángoltam-e jobban, válaszom erre
adni se tudnám; egyformán. De, kegyes Venus, ó jaj,
mily nagy erőd is van! Hiszen ő, az a bösz, kit az erdők
rettegnek maguk is, kihez egy vándor se kerülhet
büntetlen, ki lenéz istent, megvet nagy Olympust,
érzi a vágy erejét, szerelemtől megragadottan
lángol, nem gondol sem a nyájra, se szirtüregére.
Már alakodra ügysz, látom, már tetszeni kívánsz,
már mereven hajadat, Polyphemos, megboronálsz,
már szereted sarlóval nyelni goromba szakállad,
s víz tükörébe tekintve simítani rendbe vad arcod.
Már odahagyja a rettenetes vérszomj, az ölésvágy;
büntetlen járnak-kelnek közelében a gályák.
Telemus ekkoriban sicut Aetnához keveredve,
Telemus Eurymides, kit meg nem csalt soha szárnyas,
ment iszonyú Polyphemos elé, s szólt: »Egyszemedet, mit
homlokodon hordasz, tudd, majd elorozza Ulixes.«
Csak nevetett: »Minden jósok közt«, szólt, »buta, tévedsz:
egy lány már elorozta.« Lenézi a hasztalan intő
bölcszavu jóst, s hol nagy léptekkel rója a partot,
hol, mikor ellankad, hazaindul hús üregébe.

Domb fut a vízbe, alakja akárcsak a nyúltnyelű éké
(mindkét oldalról hullám kavargul körülötte):
erre a vad Cyclops fölhang, föl is ül közepére;
gyapjas nyája nyomába nyomul, noha nincs vezetője.
Majd a fenyőfát, mit botként visel egyre kezében,
fekteti lába elé (árboznak sem kicsi szálát),
száz nádszálból összerakott sípját veszi kézbe,
pásztori síphangját hallották körben a bércek,
hallották a habok; magam én, rejtőzve ölében
Acisnak, kedves szeretőmnek, szirtüregemben,
szintén hallottam, s a szavát soha el se felejttem:
»Hó a fagyal, de fehérebb vagy, Galatea, fagyalnál,
réteknél virulóbb, karcsúbb, mint szép magas éger,
kristálynál ragyogóbb, vidorabb gyöngéd gödölénél,
símább, mint kagyló, mit a víz simogat szakadatlan,
nyáron az árnyéknál, kívántabb télen a napnál,
almánál nemesebb, a platánnál messzirelátzóbb,

jégnél tündökölőbb, ért szőlő nincs ilyen édes,
lágyabb vagy te aludttejnél és hattyui tollnál,
s mint patakos kertek, szebb vagy, jaj, csak ne szaladnál;
és vad vagy, Galatea, vadabb vagy az ifju bikáknál,
ennyire nagykoru tölgy se kemény, csalfább vagy a habnál,
fűz-ágnál makacsabb, makacsabb a fehér venyigénél,
sziklánál sziklább, hevesebb zuhogó folyamárnál,
pávánál hegyesebb, lobogó tűznél is emésztőbb,
medveanyánál is bőszebb, s mint tüske, te sebzőbb,
tengernél süketebb, dühösebb taposott viperánál,
és (mit a legfőképp kívánnék űzni belőled),
nemcsak a szarvasnál, visító ugatásra futónál,
szélnél is szaladóbb, szellőnél szélesebb vagy!
Jaj, de ha ismernél, sose futnál, késlekedésed
bánnád, s harcolnál te magad, megtartani engem.
Van tág szirtüregem, hegyi nagy kőszikla tövében,
melybe a nyár közepén se hatolhat a nap hevülése,
és télen nem a fagy; s almám van dúsan az ágon,
hosszú vesszeimen szőlő függ, fürtje aranylik,
függ bíborszínű is: neked őrizem ezt is, amazt is.
Erdei árnyban nőtt puha epreket is szedegethetsz,
és te magad szedhetsz somot is, mit meghoz a dús ősz,
és nedvdús szilvát, nemcsak feketét, de olyant is,
mely sárgásan tud vetekedni a zsenge viasszal.
Gesztenye is terem ott, légy hitvesem és soha nem léssz
híján, sem másnak, minden fát csak neked őrzök.
Lásd, az a nyáj az enyém, mégtöbb bolyg szerte a völgyben,
sok van az erdőben, sok a mély barlangok ölében;
s hogyha talán kérded, mi a számuk, nem tudom én sem:
nyájuk számlálják a szegények! Hogyha dicsérem
nyájam, akár sose hidd; de ha eljössz, látni fogod majd:
megtelt tőgyeiket csak alig hordozza a lábuk.
Langymeleg ólakban szunnyad sok kései bárány,
és ugyanígy más ólakban gödölyék kuporognak.
És van elég a fehér tejből, van mindig: ivásra
egy rész, míg savanyítóban más része megalszik.
És nemcsak könnyű, nem köznapi lesz az ajándék,
mit tőlem kapsz majd: kis dāmivad, kecske, nyulacskák,
vagy tuba-pár, vagy fák ormáról fészek, elorzott.
Leltem két bocsot is, tudnak majd játszani véled,
ikrek: alig tudnád, melyik ez, melyik az, kitalálni;
borzas mackónak két kis bocsa, bérc tetejében;
,Úrnőmnek szánom’, mondtam, hogy rájuk akadtam.
Vesd ragyogó fejedet fel a tenger kékes öléből,
jer, Galatea, elém, itt van, ne utáld, az ajándék!
Ismerem én magamat, hisz láttam az arcom a vízben
még a minap, s tetszett is, amint megnéztem, a képem.
Nézd, be magas vagyok én: nálam Jupiter se sudárabb
fönn, a nagy égben (mert szoktátok mondani mindig,

hogy valamely Jupiter fő ott; komor arcomon omlik
 végig a sok dús fürt, s vállam beborítja berekként;
 és amiért rajtam sűrűn meredezget a serte,
 csúnyának sose higgy: lomb nélkül csúnya a szálfa,
 csúnya a mén, ha nyakán nem leng dús sárga sörénye;
 toll díszít madarat, juhon is díszül van a gyapjú:
 férfi szakállal szép, s ha a testét szőre borítja.
 Egy szem van csak a homlokomon, de milyen? Nagy, akárcsak
 roppant pajzs. S no talán a Nap is nem néz le az égről
 épp ugyanígy? Nem lát mindent? Pedig egy szeme van csak.
 Tedd hozzá: vizeidnek apám, nem más a királya:
 ő lesz hát az ipad; csak már könyörülj a könyörgőn,
 s hallgass meg! Teeléd hajolunk, egyedül teelébed;
 én - ki eget, Jupitert, villámot megvetek - omlok,
 Nereus-lány, teeléd; haragod villáma ijesztőbb.
 S még az utálatod is tudnám tán túrni szelíden,
 hogyha utálnál mindenkit; de miért, hogy elűzöl,
 Acist meg szereted, s öleled - s engem soha - Acist?
 Ő ha magának tetszik, tessék, sőt, Galatea,
 - bár gyötör ez - neked is; de kerüljön csak kezeimbe,
 érezné, hogy mint testem, van olyan nagy erőm is!
 Szaggatnám beleit, szórnám szanaszerte a testét
 rétjeimen, s be - hogy egyek eképp legyetek - vizeidbe.
 Mert lobogok, s megsértve a tűz hevesebben is éget;
 úgy érzem, hogy az Aetnát minden lánglobogással
 áthozták a szivembe, s te rajtam nem könyörülsz meg.«
 Ezt panaszolta, de hasztalanul, s - láttam nagyonis jól -
 fölkel, mint a tehéntől fosztott vad bika, tombol,
 meg sosem áll, berkén-ligetén szaladoz, fel-alá jár,
 majd meg a bős minket, kik mitsem sejtve hevertünk,
 megpillant, magamat s Acist, s »Látlak!« kiabálja,
 »Kéjeiteknek most lesz végső egyesülése.«
 Hangja, amint illik haragos Cyclophoz egészen,
 akkora volt: e kiáltástól megrendül az Aetna.
 Én megrémültem, s tüstént a vizekbe merültem;
 míg a symaethi vitéz fut már, fordít neki hátat,
 s szól: »Galatea, segíts! S ti szülőim, mentsetek engem,
 végveszedelmemben vegyetek honotokba, könyörgők!«
 Űzi a Cyclops őt; szirtet szaggat le a hegyről,
 ráveti ezt, s noha csak végső hegye érte el Acist,
 mégis egész testét betemette a szörnyű tömeg kő.
 Annyit tettem csak, mit a végzet tennem adott volt:
 őseinek természete hogy térjen tetemébe.
 S most legelőbb bíbor vér folyt ki a szirtnek alóla,
 majd ez a szín kezdett hamarost tovatűnni; olyan lett,
 mint amilyen színű a folyam ha zavarja a zápor,
 lassan megtisztult; ekkor szétreccsen a kőszirt,
 és hasadékból élő nád vesszeje sarjad,

s öblös szája a sziklának zúg locska habokkal,
s ím csoda: hasközepig fiatal fiu áll ki a vízből,
mostnőtt szarva körül viruló zöld sáskoszorúval,
Acis volt, csak az arca egészen kékesen égett
s termete lett magasabb, de azért ő volt, ki folyóvá
fordult ott, s a folyó a nevét megtartja ma is még.”

GLAUCUS

Elhallgat Galatea, eloszlik a nimfai gyűlés,
úsznak a Nereisek szanaszét, sima hab tetejében.
Scylla megint megtér; rábízni magát a vizekre
nem meri; vagy csupaszon sétálgat a szomju fövényben,
vagy, mikor ellankad, valamely hús rejtek-öbölben
örvénylő hab közt fürdőzik, üdíti a testét;
s íme az áradatot szelvén, új vízi lakos jó,
Anthedon, akit Euboiában lát vizilénnyé
válni, az ő, Glaucus; s elfogja a vágy a leányért,
és mindent, amiről úgy véli, az elszaladó lányt
késleltetheti, sorra sorol; de fut az sebesen, fél,
és föl is ér egy dombra, mi ott magasul föl a partnál.
Szemben az árral a hegy, nagy szirt nyúlik ki belőle,
lombkoszorús csúccsal hosszan hajlik ki a vízre.
Itt meg is állt, biztos helyen, és nem tudva, hogy isten
vagy szörny az, színét hosszan bámulja, haját is,
mely dúsan vállát s végig beborítja a hátát,
s nézi a halfarkat, mely az ágyékán alul indult,
Glaucus látja a lányt, s egy szomszéd szirtre ledőlve,
szól: „Nem szörny vagyok én, szép szűz, nem vad csodalény, hidd,
istenség vagyok én: Proteus sem több a vizekben
nálam, sem Triton, s Athamasnak sarja, Palaemon.
Ember voltam előbb, de olyan, ki örökkön a tengert
kedveltem nagyonis, hab közt mulatoztam örökkön;
mert vagy halbefogó hálót meritettem a vízbe,
vagy sziklán ültem, s a halászó nádra ügyeltem.
Egy zöld rét van a part peremén, e mezőnek az egyik
vége a tengertől, más vége körítve füvektől,
mikbe a szarvviselő marhák foga nem harapott még,
szende juhok, borzas kecskék, ti sem ismeritek még;
onnan a munkás méh sose gyűjtött semmi virágport,
ünnepi szép koszorúk se kerültek a főkre e rétről,
sarló sem suhogott e gyepen; s én voltam az első,
rátelepedve ki hálóim szárítani kezdtem,
és a fogott halakat rendben számlálni akartam
éppen e gyeptetején, miket úzótt volt a szerencse
hálómhoz, s a hiszékenységgé horgomra taszított;
költésnek vélnéd: - de ugyan mit is érne a költés? -
rögtön, amint füvet ért, kezdett mocoogni a zsákmány,
forgani oldalról oldalra, akárcsak a vízben.
Ámulok és habozom, de azok szökkennek a vízbe,
új urukat s az egész partot tüstént tovahagyva.
Bámultam, s az okát hosszan kételkedve kutattam,
isten tette-e ezt, vagy a fűnek nedve okozta:

»Lássuk e fűben erő mi lehet?« kérdeztem, azonnal
tépek a fűből és foggal harapok bele tüstént.
Új s különös nedvét e növénynek alig nyeli gégém,
érezem azonnal, hogy megrendül bévül a szívem,
és hogy a keblem már vágyódik a másik elembe;
hosszan már nem időzhettem, s »Isten veled, ó, te
többé már sohasem taposandó föld!« lemerültem.
Tengeri istenek itt társul méltatva személyem,
hogy vegyenek rólam mindent le, mi földi halandó,
Oceanust s Tethyst kéri: megtisztít e kettő,
s vétekelűző szent dalokat duruzsolva kilencszer,
száz folyamárnak alá küldik tisztulni a mellem;
íme azonnal több oldalról zúdul az ár rám,
és az egész tenger tömegével dől a fejemre.
Azt, ami ott megesett, eddig tudom újraregél
ekkorig emlékszem, többről már nincs tudomásom.
Végülis eszméltem, de bizony más lettem egészen,
mint nemrég voltam, lelkemben is átalakultam.
Ekkor megláttam: zöld-rozsdás már a szakállam,
hosszú sörény a hajam, szanaszét seprődik a habban,
vállam igen nagy lett, s a karom kékké szineződött,
lábszáram görbült, s halfarkká pikkelyeződött.
Mit használ alakom, s hogy tetszem a tengerieknek,
s mért vagyok én isten, ha neked nem tetszem emígy sem?»
Mondta az isten, akart még többet szólni, azonban
Scylla szaladt, menekült; őrzöng, fut a férfi dühöngve
Titan-lány Circe csoda-töltött háza ölébe.

TIZENNEGYEDIK KÖNYV

SCYLLA ÉS CIRCE

S már a Gigas iszonyú torkára vetett magas Aetnán,
s Cyclopsok mezején, mely ekét, boronát sosem ismer,
és az igába fogott ökröknek mitse köszönhet,
túlkelt Euboee lakozója, vizek szeretője,
s túl Zanción, s ami szemben van vele, Rhegiumon túl,
gályatörő áron, mit két föld partja szorít be
kétoldalt: a sicul földé és Ausoniáé.

Majd meg a tyrrhen víz tükrét szeli nagy keze, aztán
fünevelő dombját, s tornácát érte a Naplány
Circének Glaucus, mely zsúfolt álvad-alakkal.
Kit meglátva, köszöntve, köszöntést kapva cserébe,
„Istenen, istennő, könyörülj!” szól, „csak te segíthetsz
méltónak ha találsz, engem, gyötrő szerelemben.
Senki nem érzi, milyen nagy erő van a réti füvekben,
annyira, Titan-lány, mint én, újult alakomban.
Örjöngésem hogy ne legyen titkos teelőtted:
Messina várával szemközt, Itália partján
megláttam Scyllát. Szégyenlem mind a könyörgést
és fogadást s megutált szavaim mind sorra sorolni:
ámde te, hogyha varázs-versed van, kérlek, emeld szent
ajkad versre, ha meg tán több hatalom van a fűben,
élj a kipróbált füvek ragyogó erejével.
Nem kívánom, hogy sebemet gyógyítva mulasszad,
nem végét vágyom: de, hogy égjen a lány is e lángon.”
Ám Circe (mert nő nem akad, ki ilyen lobogásra
hajlamosabb önála; vagy ő maga ad okot erre,
vagy Venus áll bosszút, amiért a Nap ellene pletykált)
válaszul így szól most: „Azt üzd, aki várja, hogy üzzed,
azt, ki szeret téged, kit a vágy, mint téged is, éget.
Méltó vagy, hogy a nő kérjen, méltó, szerelemre;
s hogyha reményt nyújtasz, hidd el, hogy kérnek is erre.
Hogy sose kételkedj, s hogy bízhass szép alakodban,
ím én, istennő, kinek apja a lángsugarú Nap,
én, aki versemmel, s ki vagyok tehetős füveimmal,
áhitozom tereád. Ki lenéz, azt nézd le; szeressed
azt, ki szeret; s így egy tettel két bosszút is állhatsz.”
Erre a kísértésre felelt neki Glaucus: „Előbb lesz
lombos a tengervíz, s hínáros a nagy hegyek orma,
mint, hogy amíg él Scylla, szívem másítsa szerelmem.”

Gerjed az istennő méregre, de kárt neki nem tud
(s mint szerető, nem akar) soha tenni, zudítja haragját
arra, ki kedveltebb, mint ő; sértett szerelemben
zúz tüstént iszonyú füveket, sajtolja ki nedvük,
és mérget kavart, Hecate-dalt mormol a nedvre,
mélykék lepleket ölt, azután a sok erdei állat

hízelgő raja közt kivonul palotája öléből;
Zancle szirteivel szemben van Rhegion, arra
tart tüstént, s a dühös, tarajos hullámokon úgy jár,
mint amikor biztos talajon lépdelhet a lába,
száraz talpa tapos tetejében a tengeri árnak.
Ott kicsiny örvény volt, meggömbült ívben a partja,
Scyllának szeretett pihenőhelye, hús menedéke
hév naptól s a hevült víztől, ha az ég tetejében
áll a nap és árnyat legjobban kurtit a földön.
Ezt csodatévő mérgeivel megrontja előre;
ártalmas gyökerek nedvét fröccsenti vizébe,
mormolgat fölibé rejtelmes bűvös igéket,
háromszorta kilenc ízben dudorászva varázsdalt.
Scylla jön és fürdik, lemerül hasa legközepéig,
s látja, hogy ágyékát ugató szörnyek koszorúzzák;
nem hiszi még, hogy az ő testének része e szörnyek
rút raja: fut-menekül, vágyik tovaúzni riadtan
szemtelen ajkaikat - s viszi, miktől futna, kutyáit;
és testét, combját, s amikor tapogatja a lábát,
Cerberus-ajkat lel mindenhol a tagja helyében:
áll kutya-szörnyeken így, csonkult ágyékkal ezeknek
szabva határt hátul, hasa velük dombosodik ki.

Sírt szerető Glaucus, s Circének, a fű-gyökerekkel
rútul bánónak, nászától messzire elfut.
Helybemaradt s Circén bosszút állt Scylla: Ulixest
megfosztotta a társaitól, mikor arra hajóztak;
s tán ugyanő lemeríti hajóit a trójaiaknak,
más alakot ha nem ölt hamarabb, sziklát a vizekben,
mely kimered: s a hajós ezt is kikerüli, e zátonyt.

A CERCOPSOK

Ezt amikor kikerülte a trósz sereg, és a Charybdist,
azt a mohót, amikor közelébe jutottak az auson
partnak már, jön a szél, s Libyába sodorja el őket.
Ott befogadja nagy Aeneas házába, szívébe
egy Sidon-beli nő, ki mikor phryg férje tovább fut,
nem jól tűri: de máglyán; mit - szentelni - felállít,
vasba omol, s megcsal mindenkit, megcsalatottan.
Aeneas, fövényes föld új falait tovahagyva,
tér meg Acestes hívéhez s az Eryx-hegyi várhoz,
apjának sírját megtiszteli áldozatával.
És miket Iris majd felgyújtott már, a hajókat
oldja ki, Hippotades földjét, s tájat, hol a kénfüst
füstölög, elhagyván, s Acheloustól kik eredtek,
Sirenek szirtjét, s vezetőtől árva hajója
Inarimét, Prochytét elhagyja s a dombokon épült
puszta Pithecusaet, népéről elnevezettet.
Megdühödött minden cercopsra az istenek apja,
meggyűlölte csalásaikat, hamis esküdözésük,
s változtatta e férfiakat csupa állati lénné,
mely emberre ütő s elütő is az emberi fajtól:
tagjaikat törpítve, pizsén felnyomta az orruk
homlokukig, s öregasszony-ránccal szántva fel arcuk,
végig sűrű fakó szőrrel borította be testük,
s küldi e földre rajuk, de előbb megfosztja a szájuk
emberi szóktól, esküdöző nyelvük se pereg már;
most panaszkodnak rekedett rikkantás, és soha nem más.

SIBYLLA

Parthenope falait jobbról ugyanúgy tovahagyta,
mint ezeket, s balról fennzengő Aeolidesnek
sírhalrát, s náddal borított posványokat; így ér
Cumae barlangjához, a szívós-éltű Sibylla
látására. Hogy apjának lelkéhez, Avernus
habjain át, vigye el, megkéri. Lenéz az a földre
hosszan, majd fölnez, s örvöng, befogadva az istent:
„Kérésed nagy,” szól, „nagy hős, kit jobbod a harcban,
s gyermeki szent érzés ismertté tett a tüzekben.
Mégis, csak sose félj, trósz hős: mit kérsz, a tiéd lesz:
általam Elysium lakait s meglátod a végső
hont is alant, s szeretett képét meglátod apádnak.
Úttalan út - hol erény él - nincs.” Így szól, s egy arannyal
fénylő ágra mutat ligetében avernusi Juno
úrnőnek, s hogy törzséről ezt tépje le, mondja.
Megteszi Aeneas; meglátja a rémteli Orcus
kincseit, és maga őseit ott, és köztük a fennkölt
Anchises árnyát; megtudja, hogy ott mi a törvény
s mily veszedelmekkel kell vívnia majdani harcban.
Majd föl a földre megint, lankadt léptekkel, elindul,
s fáradsága, amíg vezetőjével cseveg, enyhül.

Rettenetes tájban míg járt-kélt, éji homályban,
„Légy istennő,” szól, „vagy csak kedveltje az égnek,
nékem örökké isten léssz: mim van, s mi vagyok, mind
csak tenedek köszönöm: terein ki vezetsz a halálnak,
és aki visszavezetsz, hogy láttam már, a halálból.
Éppenezt, e sok érdemedért, ha a légre fölérek,
templomot és tömjént kapsz tőlem, tiszteletemként.”
Ránéz most, és mély sóhajjal mondja a jósnő:
„Nem vagyok istennő, tömjénes tiszteletedre
emberi főt ne akarj méltatni; de hogy sose tévedj:
Phoebus ígért nékem végnélküli életet egykor,
hogyha kitárom a szüzességem vágya tüzének.
Bízok, hogy megadom, kincsekkel is ostromol, így szól:
»Válassz, cumai szüz; válaszd, mire vágyik a szíved:
és a tiéd!« Homokot fogtam markomba, mutattam:
»Mennyi a szem«, szoltam, »most itt, e homok-sokaságban,
éppoly sok születésnapot!« ez volt vágyam, a balga;
és örökös fiatalságot nem kértem e korhoz.
Ezt meg is adta, s örök fiatalság lesz vele részem,
hogyha szerelmét elviselem. Nem vágyom e kegyre,
és maradok hajadon. De az élet jobb fele eltűnt,
s lám, itt van remegő lábakkal a gyöngye öregség,
és ez nem mulik el. Hétszázadik évem is elszállt,
látod; csakhogy a por számát kell így is elérnem:

háromszáz aratást látnom, s ugyanannyiszor újbort.
Jó az idő, amikor szép szál testem kicsivé lesz,
mert nagy idő múlik el; vénkor zsugorítja-emészt,
csöpp súllyá csökkenti, s utána nem is hiszi senki,
hogy tetszettem az istennek; s tán ő maga, Phoebus,
föl sem is ismer majd, vagy igen, s letagadja szerelmét.
Úgy elváltozom én! Ki se fog láthatni, de hangról
rám ismernek: a sors hangom meghagyja tovább is.

ACHAEMENIDES POLYPHEMOSNÁL

Míg meredek sétája során így szólt a Sibylla,
Styx tava tájáról hágott euboeai várba
trójai Aeneas; s áldoz, mint illik; a partra
tér azután, melynek dajkája nem adta nevét még.
És ugyanitt állt meg, sok kínnak-búnak utána,
Neritius Macareus, követőd, leleményes Ulixes;
ez ráismer Achaemenidesra, kit Aetna hegyének
aljában hagytak; s váratlan látva, hogy él még,
szól ámulva: „Milyen véletlen, vagy melyik isten
őríz, Achaemenides? Barbár gályára görög, te,
hogymint? És mely föld fele fut gályátok az áron?”
Mondja e kérdőnek, már nem rút durva ruhában,
s már nem tüskékkel tűzött otromba köpenyben
bajnok Achaemenides: „Lássam tüstént Polyphemost,
és embervértől csatakos csúf állati száját,
hogymint Ulixes gályáját vágynám, vagy a házam
inkább; vagy ha nem úgy tisztelném, mint az apámat,
Aeneast; bármit tehetek - s még semmi a hálám.
Hogymint szólok s lehelek, s az eget s hogymint látom a napfényt,
tudja feledni szívem? Lehetek hálátlan iránta?
Általa van, hogymint az életem el nem vette a Cyclops
gyomra; s most, ha a napfényt már el kellene hagynom,
tán sír halma takar, de a szörny hasa semmiesetre.
Hát mit is éreztem (hacsak elmém rettenetemben
el nem bénult már), mikor ott elhagytatok engem,
vízre kiszállva? Akartam ugyan kiabálni - de akkor
rámlél az ellenség! Hisz Ulixes, visszakiáltva,
csaknem vészbesodort titeket. Jól láttam a szirtet,
mit hegyből szakított s a habok közepébe hajított.
Jól láttam, hogymint akár hadigép, úgy hányta a roppant
sziklákat, ki a tengeri árra, gigászi karokkal,
s rettegtem, hogymint a víz vagy a szél lemeríti a gályát;
arra se gondoltam: hiszen én már nem vagyok abban.
S hogymint veletek kisuhan gályátok a szörnyü halálból,
ő nyöszörögve-jajongva az Aetnát körbe-bolyongja,
kézzel az erdőnek fáit tapogatja: bebotlik
minden szirtbe vakon, s vérmocskolt kart ki a vízre
tárva, nagy átkot mond az egész törzsünkre, achivok.
»Bárcsak a véletlen«, szól, »hozná vissza Ulixest!
vagy valakit követői közül, kin tölteni tudnám
mérget, és a belét falnám, testét darabolnám,
és csobogó vérét tátott torkomba ihatnám,
s rághatnám rángó húsát, tépdelve, fogammal
akkor a vakságom nem kellene annyira bánnom.«
Ezt mondotta a szörny, meg ilyesmit. A rémület elfog;

vértől még csöpögő ajakát nézem riadottan,
s rettenetes kezeit, fény-fosztott nagy szeme-gödrét,
tagjait, embervér-ragacsos, rút szörnyü szakállát.
Már látom - s nem a legszörnyebb ez még! - a halálom;
mert hisz majd megfog s tüstént gyomrába gyömöszköl,
láttam előre e rémképet, s képzeltem elébem
azt az időt, amikor két társam teste az ádáz
szörnytől háromszor-négyszer csattant le a földre,
s ő rájuk kuporult, valamint borzas nagy oroszlán,
és belüket, husukat, velejükkel a csontjukat ette,
s még mozgó testük sóvár gyomrába temette.
Borzadozott lelkem, meghűlt ereimben a vérem,
látva, miként csámcsog, s mint hullat, hány ki a száján
sok véres falatot, színbort, húst összekeverten:
s borzadtam, hogy ilyen sors vár, nyomorultra, reám is.
Rejtve soká vártam, minden csöpp neszre riadtan,
féltem a szörnyü halált, de akartam halni is immár;
űzöm az éhségem - fűvel, makkal, falevéllal,
árva reménytelenül, büntetve, a vészre kitéve;
végre, soká, látom: jön e gálya a távoli áron
intve, menekvésért esdek, s szaladok ki a partra;
megszántak: s fölvelt, görögöt noha, trójai gálya.
Szólj most, kedves társ, sorsodról, szólj a vezérről,
és a seregről, mely teveled szántotta a tengert.”

MACAREUS. ULIXES ÉS CIRCE

„Aeolus,” így szól ő, „fejedelme a tusci vizeknek,
Aeolus Hippotades, ki szelek zárója rekeszbe,
börtömlőkbe adott néhányat rejtve azokból
Dulichion fejedelmének: jó szélfuvalommal
hosszu kilenc nap telt, s a kívánt föld már elibük tűnt.
Majd, hogy a hajnal már kezdett sugarazni tizedszer,
akkor a társak irígy vágy verten, kapzsi kezekkel
szétoldták a szelek kötelékét, kincset alítva;
vissza, az épp megjárt vizén át, szállván szelekkel,
újra az aeoli úr révébe futottak a gályák.
Onnan”, mondta, „Lamus laestrygon hajdani várát
érte hajónk, útján; a király ott Antiphates volt.
Hozzá két társsal küldöttek el engem; azonban
én s egy másik alig tudtunk szabadulni futással,
s harmadikunk a gonosznak száját festi veresre
vérével. Kerget minket, hívogatja övéit
Antiphates: gyűlnek, köveket, fákat hajigálnak,
számos bajnokot és gályát fordítanak árba.
Ám az az egy, mely minket vitt s a vezért is, Ulixest,
megmenekült. A leölt daliákért búbamerülten
s értük sírva sokat, sodródtunk arra a tájra,
mit távol látsz. Hidd: távolról kéne e földet
nézni, mit én láttam! Te pedig, hív trójai bajnok,
istennő fia (ellenség már nem vagy, a harcnak
vége van, Aeneas), menekülj Circe szigetétől.
Mert amikor peremére kötött ki fenyőnk, mi magunk is
Antiphatest s a gonosz Cyclopsot tartva eszünkben,
ily idegen tájakra kilépni bizony nem akartunk.
Sorsot rázunk hát, engem vet a sors ki, Politest,
s Eurylochost és Elpenort, ki szeret sokat inni,
s még más háromszor hatot is, Circe palotáját
kellett föllelnünk: mikor ott küszöbére kerültünk,
számos oroszlán és farkas meg medve, ijesztve
szökken elénk; de okunk nem volt rettegni, mivelhogy
testünkön sebet egy sem akart szaggatni fogával:
farkukat inkább még csóválták, és hizelegve
kísérték léptünk. De a házból jöttek elébünk
máris a szolgálók, márványos termeken által
vittek az úrnőhöz; legszebb termében ez ott ült
ünnepi trónszékén, sugaras szép drága köpenyben,
és efölött aranyos szállal szőtt fátyola függött.
Nimfák s nereisek voltak vele, fürge kezekkel
gyapjút nem fontak, nem sodrott szálát az ujjuk;
rendezték a növényeket ott, kosarakba virágot
s színt játszó füveket volt dolguk rakni külön mind.

Ő meg a munkájukra ügyel föl, tudja nagyon jól,
mily erejű a levél, s hogy kell mind egybekeverní,
vizsgálgatja a néki adott füveket figyelemmel.

Meglátott, s mi köszöntöttük, viszonozta azonnal,
felvidorult orcája, ígért csupa jókat a hangja.
Szolgálóira szólt: pörkölt árpát s vele mézet
egybe aludttejjel s borral jól rázzanak össze;
majd titkon bekever fűnedvet az édes italba.
Isteni jobbával miután átnyújtja a korsót,
isszuk is azt mi fenékig, száraz szomju ajakkal,
ekkor az istennő bús vesszeje érte hajunkat;
(elmondom, noha szégyenlem) nőtt rajtam a serte,
szólani nem tudtam, kívántam - s csak röfögés lett,
hogy mordult, hangom, s orcám hajlott le a földre.
Ajkam mint merevült, éreztem, turcsi nagy orrá,
vastagodott a nyakam; s kezem is, mely fogta a korsót,
láb lett, járkáltam hát rajta; s a többivel együtt
bajba merültekkel (lám, ily nagy erő a varázsfű!)
ólba jutok. S látjuk: sertéssé csak maga nem lett
Eurylochos; maga volt, ki a kínált bort ki nem itta.
Hogyha nem így tett volna, bizony magam én ma is éppúgy
sertés-falkában vagyok, és sose tudja ki sorsunk
tőle Ulixes, és nem jön, bosszúra, utánunk.
Mercurius nyújtott neki át tejszínű virágot,
éjszínű gyökerűt, melynek neve molü az égben.
Égi tanítástól s e növénytől védve kerül hát
Circének házába - a nőt, ki a bort odanyújtja
és vesszővéggel kívánja haját simogatni,
visszariasztja, kivont kardját kifeszíti elébe.
Mebékélve kezet fognak; lép nászkerevetre,
s nászi ajándékul nyeri el jó társai testét.
Jótévő különös fűnedvvel hint be az úrnő;
megfordított vesszővel veri újra fejünket;
megfordítva korábbi ígéit, visszaigézi.
Erre emelkedvén, gyorsan mint éneke zengett,
elhullajtjuk a sertéket, két lábhasadékunk
tűnik, van vállunk, s a karunk is a régi kar immár.
Most, zokogók zokogót, megöleljük a megszabadítót,
csüngünk rajta, vezérünkön; s más szót nem is ejtünk
addig, míg el nem mondjuk neki szívbeli hálánk.
Egy kerek év telik ott termében. E hosszú időben
láttam nála sokat, hallottam is épp elegendőt;
ezt is, amit titkon mondott el nekem az egyik
szolgáló (négyből, kik a szertartásra sűrögnek):
mert a királyunkkal míg Circe elmulatozgat,
ő márványszobrot mutatott nekem, ifjui szobrot,
fejtetején harkály állott e szobornak a szentély
mélyében, s a fején koszorúk gyönyörű raja díszlett.

Hogy ki ez, azt kérdem, mért tisztelik itt e teremben,
és madarat mért hord a fején. »Megmondom,« eképp szól,
»jó Macareus! S hogy lásd, úrnőmnek mekkora roppant
nagy hatalom szolgál, hallgass figyelemmel a szómra.

PICUS ÉS CANENS

Saturnus fia, Picus volt rég Ausoniának
nagy fejedelme, igen sok jó csatamén nevelője.
Éppenolyan, mint itt, noha pusztán mása e márvány:
nézd csak a szobrát, s hogy mily szép volt ő maga, látod.
Lelke is éppenilyen: megnézni az elisi versenyt
(minden öt évben) négyszer sem tudhatta odáig.
Őt Latium hegyein lakozó dryasok nagy örömmel
szemlélték; meg a naisok is, kutak isteni női,
vágytak rá; meg azok, kiket Albula-hab s a Numicus
táplál, és Anio, s folyamában legrövidebbik
Almo, sebes Nar, s árnyékos szép Farfarus; éppígy
scytha Dianának kik időznek rengetegében,
és kik a szomszédos tavakon. Nem kell neki egy sem;
egy nimfáért ég, kit hajdan a kétfejű Janus
nemzett, s szült a Palatiumon Venilia méhe.
Ezt a leányt, miután fölserdült nászra, a kérők
mindje elől megkapja a hős lauretumi Picus.
Széparcú a leány, s még szebb, mert éneke oly szép,
és neve érte: Canens. Erdőt, kőszirteket indít,
bősz vadakat szelidít, folyamot késleltet, a hangja
vándorló madarat feltartott égbeli útján.
Míg ő női szelíd hangján dalait dudorászta,
Picus, házából, iramult lauretumi tájra,
hogy vadkanra vadásszon amott; ült csődöre hátán,
két hosszú gerelyét szorította keményen a balja,
bíborló köpenyét köti vállán össze aranycsat.
Épp e ligetben járt akkor lánysarja a Napnak,
mert termő dombon kívánt füveket szedegetni,
távol a tájtól, mely Circének hordta nevét is.
Rögtön amint meglátta a cserjés-mélyben az ifjút,
elbámult, s a szedett fű mind hullott ki öléből,
s úgy látszott, hogy a tűz velejéig mart be egészen.
Vágytól kábult volt, de mihelyt eszmélete megtért,
kész volt már vágyát megvallani. Csakhogy a ló fut,
ellene ez van most, meg az ifju körött az a sok társ.
,Nem futsz el, noha szélviharok szárnyával iramlasz,
hogyha magam jól ismerem és nincs minden erőtl
még megfosztva füvem, s ha dalom hatalom!’ szava szólal;
és tüstént vadkan képét költötte világra,
és odaküldte az ifju vadász útjába e képmást,
majd azután sűrű erdőnek közepébe szalasztja,
merre sok ágbogtól paripával senkise juthat.
Picus a zsákmány árnyképét nyomon űzi sietve,
szökken az izzadt ló hátáról nyomban a földre,
és hiu célját űzni betér ama sűrű berekbe.

Circe most könyörög, sóhajszavu bűvös imákkal,
 rejtett isteneket rejtelmes dallal igézve,
 mely meg szokta zavarni a Holdnak tiszta világát
 s apja fejét nedves felhőkkel körbekeríti.
 Most is a bűvös szó szálltán az egekre sötét száll,
 föld ködöket gőzöl, s a kísérok éji homályban
 úttalan ödöngnek, fejedelmüket őrzeni késnek.
 Circe él az idővel, a hellyel: „Szép szemeidre,
 mik megbűvöltek,” szól most, „s gyönyörű alakodra,
 mely, te csodásan szép, istennőt hajt meg előtted,
 oltsd tüzeimet, s ipadúl a Napot, mely mindeneket lát,
 válaszd, s el ne taszítsd, kérlek, Titania Circét.”
 Szólt; vad az ifju: a nőt s kérését visszataszítja:
 „Bárki lehetsz, hanem én a tiéd nem! foglya vagyok már
 egy másik nőnek, s esdem, hogy a foglya maradjak.
 Nem töröm én meg e szent fogadást tiltott szerelemmel,
 míg Janus-nemzette Canensomat őrzí a végzet.”
 Esdekel újra a Titán-lány többször, de hiába;
 „Megsiratod,” szól most, „nem fog soha látni Canensed;
 s hogy sértett szerető asszony mit tud cselekedni,
 érzed, mert Circe ez a sértett és szeretett nő!”
 Kétszer néz nyugatot, néz kétszer vissza keletre;
 rácsap az ifjura háromszor, három dala hangzik.
 Elfut ez, ám bámul, hogy gyorsabb, mint viszi máskor
 lába, ha fut; testét beborítják, látja, a tollak;
 s mert új szárnyasként lakozik Latium ligetében,
 tiltakozik dühösen, csont-csőrrel csapkod a csontos
 tölgybe, sebet döfköd hosszú ágakba haragja.
 Tollazatát bíbor, köpenyének színe, színezte;
 az, mi aranycsat volt, mi a köntöst egybeharapta,
 lett aranyos hely és a nyakát koszorúzza arannyal.
 S Picusból más nem, pusztán csak e név maradott fenn.
 Most, miután hívták rivalogva a társai Picust,
 s nem tudták a nyomát föllelni seholsem a réten,
 meglátják Circét (mert ritkult már a sűrű köd,
 mert Circe a ködöt nap- s széllal szertezavarta),
 vádolják jogosan, követelvén tőle királyuk,
 s nyúlnának hozzá, nyilaikkal nyugtalanítják.
 Bösz keverékét ő, mérgét fecskendi reájuk;
 mélybeli isteneket meg az Éjt szólítja a földből,
 és Hecatéhoz üvölt hosszan, süvitő dühös ajkkal.
 Elhagyják helyüket (csoda hallani!) ekkor az erdők,
 nyögdel a föld, a közelben a tölgy kifakul, haloványul,
 körben a fű véres csöppekben harmatot izzad;
 s mintha rekedten bögnének körülöttük a szirtek;
 kezdtek ugatni kutyák, feketén bozsorogtak a kígyók,
 s légszerű árnylelkek látszottak lengeni körben.
 S míg e csodán a vadászok mind dőbbenve remegnek,
 ámult orcáik méregvert vesszeje éri:

erre az érintésre pedig sokféle vadállat
válk az ifjakból, egy sincs már régi alakban.
Tartessos peremét bucsuzón sugarazza be Phoebus,
s várja Canens szeme és szíve is már vissza a férjét,
hasztalanul. Sok szolga sűrög, föl-alá fut a háznép
berki bozótok közt, fáklyákat emelnek elébe.
S néki bizony nem elég, hogy sír, hogy tépi a fürtjét
s verdesi szép mellét, noha mindezt megteszi: felkél
és Latium mezején fel-alá fut, mint aki őrjöng.
Hatszor látta az Éj, hatszor tért vissza a Nappal,
s látta a lányt ébren s étlen, hegyorom tetejében
s völgynek ölén tévelygeni, ott, hova lépte vetette.
Végre a Thybris volt, aki őt láthatta, miképpen
fekszik a part peremén, úttól s fáradtan a bűtől.
Ott könnyek közepette dalát, mit a kín alakított,
ontja keserves-gyöngéden, mint élete végén
szokta halotti dalát lankadva zokogni a hattyú.
Csontjaiban velejét olvasztja a gyásza; egészen
elfogy a lány, elenyész lassúdan a híg levegőben.
Mégis a híre megél mindmáig, mert ama partnak
ősi Camenák - és méltán - a Canens nevet adják.«
Volt sok időm, tudtam sok ilyesmit hallani-látni,
míg az az év tartott; lustákat a vesztegeléstől
ér a parancs, szállnunk ki az árra, kibontani vásznunk.
Kétes utat jósol Circe és sok veszedelmet
Vad tenger habos áradatán, végnélküli úton.
Nem tagadom, féltem, s ez öbölben visszamaradtam.”

DIOMEDES TÁRSAI. OLEASTER

Szólan szűnt Macareus; dajkáját adja a sírnak
Aeneas; márvány halmán kurtán ez a vers áll:
„Engem, Caietát, itt jámborhírű neveltem
illő tűznek adott, kiragadva az argosi tűzből.”
Most, a füves sánctól gályájuk eloldva, a trószok
elhagyják fondor cseleit s házáat is az ádáz
úrñőnek, s a berek fele tartanak, arra, hol árnyas
Thybris tör sárgás fővenyével a tengeri árba.
Itt Faunus-fi Latinusnak nyeri el birodalmát,
lányával, nem harc nélkül: mert hadra kemény nép
várt rá: néki ígért nőért vív vadszívű Turnus.
Tör Latiumra egész Tyrrhenia, küzd a keserves
győzelemért hosszan, szívósan, sok hadifegyver.

Mindkét fél idegen fegyvert is hív segedelmül:
sok rutulok mellett, sok harcol a trójai népért.
Aeneas Euandernek küszöbéhez ugyan nem,
ám a szökő Diomedesnek várába hiába
ment Venulus. Diomedesnek nagy vára, vidéke
volt hozománya, iapyx Daunus pedig óvta, miként vőt
Hol miután Venulus Turnusnak szólt nagy ügyéről,
s kérte segítségét, ezt mondta az aetoli bajnok:
„Nincs nékem seregem, s nem akarnám vinni a népét
harcba apósomnak: nékem nincs emberem egy sem,
fegyvert fogni ki tud. Sose hidd, hogy csak kieszeltem:
bárha szívemben a régi keserv újul meg e szókra,
elmondom néked. Miután nagy Trója elégett,
és danaos tűztől a hatalmas Pergamus eldőlt,
és ama naryci hős, ki a szűztől tépte a szűzet,
bűnhődött, de a bűnhődés mindünkre lesújtott:
szétszakadunk, dühödött habokon hányatva szelektől,
villám, éj, dörgés, habok és ég rémei törnek
ránk danaókra, s a legszörnyebb: Caphareus veszedelme.
S hogy sose und, amiért bajaim hosszan sorolom fel:
akkoriban Priamus maga is sírt volna miértünk.
Engem a vízárból megmentett Pallas, a lándzsás;
száműzetésbe kerültem mégis az otthoni földről;
rég sebére Venus még jól emlékezik, így hát
üldöz: igen sok baj támadt rám messzi vizek közt,
és szárazföldön szintúgy sok-sok hadifegyver,
hogy boldog sorsát nem is egyszer irígylem azoknak,
kik szélorkánban s iszonyú Caphareus közelében
vízbe merültek alá: bár veszttem volna közöttük!

Végsőket túrtunk; a had és a hab elkiseríti
embereim; kérlek, hogy már tévelyegni szűnjünk.
Acmon kit természete és a baj is dühösített,

szól: »Van-e még, társak, min nem győz béketüresünk?
Mit tud még Cytherea velünk mívelni ezentúl?
Mert aki tud gonoszabb sorstól rettegni, sebet még
kaphat; hogyha viszont csúcsát veri már a keservem,
eltaposom minden félelmem, nincs vele gondom.
Hallja csak, és gyűlölje - miként teszi - bár Diomedes
minden bajtársát - megvetjük mind a haragját;
mert nagy erőnk van már, hiszen adtunk érte nagy árat.«
Így ingerli haragra Venust Pleuron-beli Acmon
ismét, rég kialudt mérgét így gyújtja fel újra.
Nem sokakat nyert meg. Mi viszont, sok jóakarója,
korholtuk nagyon őt, ki mikor már mondana választ,
vékony lett szava, s útja szavának szűk, hajafürtje
tollá változik át, megnyúl nyaka, toll lepi tüstént,
s mellét és hátát, s hosszabb toll vonja be karját,
két könyökét pedig úgy hajlítja, akárcsak a szárnyat,
lába nagyobb részét ujjak teszik, és szaruvá lett
szája, merev szaruvá, hegyesen csücsörül ki a csúcsa.
Ezt Lycus, ezt Idas a Rhexenor és vele Nycteus
és bámulja Abas; s ahogyan bámulja, hasonló
képet kap most mind: jó rész tovaszállt csapatunktól,
és gályánk evezői körül szálltak szilajultan.
S hogy milyenek, ha kívánod tudni, ez új madarak, halld:
nem hattyúk, de leginkább hósín hattyura ütnek,
Így e helyet csak alig tudom én, Daunusnak, ipamnak
megszikkadt mezeit, megvédeni embereimmel.”
Így szólt Oenides. Venulus Calydon-fia földjét
s peuceti öblöket is tovahagy s messapi mezőket.
S ott hús barlangot pillant meg az erdei árnyban
cseppel harmatozót, mi a félbak Pan laka immár,
akkoridőben azonban a hegy nimfái tanyája.
Jött egy apul pásztor, s őket tovaűzte e tájról,
mert rájuk riadott, legelőszőr futva futottak;
majd, hogy eszük megjött, kinevették rögtön az űzöt,
és dobogó lábbal körtáncot jártak az erdőn.
Őket meg csúfolja a pásztor, szökdel utánuk,
eldurvult szidalomszavakat hajigálva parasztmód,
s csak kiabál, mígnem torkát bekeríti a kéreg,
fává változik át, erkölcsét nedve mutatja;
mert vadolajfa: bogyója, miként rég nyelve, kesernyés;
vad szava egykori nyers izeit most őrzi gyümölcse.

AENEAS HAJÓI. ARDEA

Innen a küldöttség hazatért: nincs semmi segítség
aetol fegyvertől; megkezdett harcukat így is
folytatják a vitéz rutulok; mindkét sereg ontja
bőven a vért; lobogó fáklyát hoz Turnus, a gályát
mind, mit a tenger megkímélt, elemészteni lángon.
Gyújtva viaszt, szurkot, s ami még táplálja a lángot,
Mulciber, árbocrúdra szalad, hogy elérje a vásznat;
s padjai égtek már, s evezői a görbe hajónak,
és ekkor, hogy az Ida hegyén nőtt mind e fenyőszál,
égilakók Anyjának eszébe jut: ércrivalással
hangos szerte a lég, és buxus-síp riadással;
s őt az oroszlánok szeliden vonják szekerekben
fönt a magas légben, s „Nem tűröm, Turnus, e tűzvészt;”
mondja, „a jobbod szentséget tör véle: eloltom
lángjaidat, ligetem részét hogy föl ne emésszék.”
Mondta az istennő, s dörgés szól, záporosó dől
nyomban utána, esik le a jég, pattogva, az égből;
és a leget meg a feldagadott vizet összezavarják,
Astraeusnak sarjai, és egymásra rohannak.
És a Szülő egynek közülük most él erejével,
s véle a phryg gályák kötelét leszakítja a partról:
oldalt dönt tatokat, lemeríti a forgatagokba;
lágyl a tölgy tüstént, lánytestként úsznak a deszkák,
és a hajók hegyes orrából arc válik azonnal;
ujjakká s úszó lábbá lett már a lapát mind,
oldal előbb ami volt, oldal marad, és az a szálfá,
mely legalul nyúlt volt el a gálya alatt, ma gerinc már,
hajjá vált a kötél, kar lett a vitorlarudakból,
színük amint volt, kék maradott; s mit féltek, a habban,
mint vizi szép szűzek, vidám játékokat űznek;
tengeri naisok ők: a kemény szirt volt a hazájuk,
most meg ezer habözön; sose vágynak a régi hazába.
Nem feledik mégsem, mennyit veszködtek a vészben
sokszor a vad vizeken, s ha hajó hányódik a hab közt,
sokszor nyúlnak alá - ha achivot nem visz a gálya:
mert a phrygeknek veszte miatt a pelasgot utálják,
és örömet láttak roncsokban a neriti gályát,
és ugyanúgy örömet bárkáját Alcinousnak
szírtté vedleni át, kővé merevülni a deszkát.

Hittük, hogy miután nimfákká váltak a gályák,
majd a Rutul megijed s már fölhagy a háborusággal:
nem, makacsul harcol; mindkét fél isteneket bír,
s isteni nagy merszet; nem földért, nem hozományért,
és az após jogaráért, vagy Lavinia, érted

küzdenek ők, de a győzelemért, s mert szégyen a harcot
meg nem vívni; Venus végül meglátja fiának
győztes acélját; Turnus hull, s vele Ardea vára:
Turnusszal volt sorsa erős; s hogy karddal a jött hős
őt átdöfte, s a házakat is forró hamu fődte,
új szárnyas szökken magas égre, a rom közepéből,
és a hamut veri összeütött szárnnyal le magáról;
hang és szikkadt test, haloványság, minden a megdőlt
várhoz oly illő rajt, neve is maradott, ami addig:
Ardea; két szárnyát verdesve, siratja a sorsát.

AENEAS ISTENNÉ VÁLIK

Megnyeri Aeneas nagy erénye az égilakókat,
kénytetni Junót is tovavetnie régi haragját,
Iulus felserdült, rendben számára az ország;
érett már Cythere bajnok fia ekkor az égre.
Mindegyik égilakót megnyerte Venus, megölelte
apja nyakát, s így szólt: „Sose voltál mostoha hozzám,
édesapám, hanem azt kérem: most legkegyesebb légy,
s Aeneasomnak, ki a vérünkből nagyapává
tett téged, ha kis istenséget is, adj neki mégis
ezt legalább! Elegendő volt, hogy a zord birodalmat
egyszer látta fiam, s átkelt már egyszer a Styxen.”
Mind egyetértettek, s a királynő fönt a nagy égben,
ő se maradt hideg, és bólintott nyájasan erre;
szól Jupiter: „Méltók vagytok mindketten az égre,
kérő és akiért kérlelsz, lányom; legyen így hát!”
Szólt; e szavának örül Venus, ad hálát az apának,
s híg levegőően át - kocsiját páros tuba húzta -
Laurens partra suhan, hol igyekszik a nádkoszorúzta
fürgé Numicius ár a közelbe, a tengeri árba.
Ennek rendeli: Aeneasról, mind, mi halandó,
mossa le és csöndben görgesse a tenger ölébe;
rögtön a szarv-viselő elvégzi, amit Venus óhajt:
és tisztítja le Aeneasról mind, mi halandó,
hinti vizével; csak nemesebbik része maradt meg.
Anyja a megtisztult testet keni illatos írral,
mennyeivel, s édes nektárt s vele ambrosziát nyújt
ajkához; s teszi istenné; most őt a quiritek
Indigetes néven szentelt templomba fogadják.

Kétnevű Ascanius lett most Latium fejedelme
s Albáé. A nyomába pedig jött Silvius, aztán
ennek gyermeke, ősi jogart ki az ősi Latinus
névvel birtokol; és jeles Alba követte Latinust;
Epytus ettől lett; azután Capetus s Capys, ámde
elsőjük Capys. Aztán meg Tiberinus uralma
kezdődött, ki a tuzk vízben lelvén a halálát,
adja nevét a folyónak; az ő fia meg Remulus volt
s Acrota véle, a vad. Remulus meghalt, az idősebb,
villámtól, amiért villámként sújtani vágyott;
Acrota óvatosabb, s jogarát megkapja utódja:
bátor Aventinus, ki ahol gyakorolta uralmát,
annak a hegynek alatta pihen, nevet adva a hegynek.

S már Proca volt a palatin nép legfőbb fejedelme;
élt ez alatt Pomona, kinél nem akadt Latiumban
kert-mívelni serényebb más a hamardyasok közt,
és ki gyümölcsfákat jobban gondozna, olyan sem;

innen ered neve is; nem az erdőt és a folyókat,
 csak kedvelte a sík rétet s a gyümölcsteli ágat;
 dárda helyett görbült sarlót hord mindig a jobbja,
 ezzel a fattyu-növést, túlhosszú ágakat ezzel
 nyes, szelidít; gyakran hasított kéregnek alája
 oltó-ágot dug, s etet új hajtást a levével;
 nem szenvedheti szomjukat, és a mohó gyökereknek
 görbe tekervényét öntözgeti fürge patakkal:
 kedveli, míveli ezt; szerelemre sem ébred a vágya;
 póri erőszaktól mégis tart: zárja erősen
 kertjeit, és férfit be nem enged, visszahuzódik.
 Táncra való fiatal szatirok mit nem cselekedtek
 érte, s a Panok, szarvaikat díszítve fenyővel?
 S Silenus, ki az éveinél ifjabb szívü-kedvü?
 És az a tolvajokat sarlóval s férfiú-taggal
 rettegető s leigázó isten? Mindegyiküknél
 Vertumnus szeretőbb, de bizony sikerekre nem erőbb.
 Hányszor hordott, mint a kemény arató, buzakévé,
 s mint a kemény arató, kosarát hordozva olyan volt!
 Gyakran olyannak tűnt, friss széna tapadt a hajában,
 mint aki éppen imént lekaszált füveket takarított;
 gyakran járt ostorral is ő, esküdne, ki látja,
 megfáradt két tulkot imént oldott ki igából.
 Kést vitt; lombmetsző lehetett, venyigék lenyesője
 létrát is hordott: vélhetnéd almaszedőnek;
 karja vitézre mutat, horgas nagy nádja halászra;
 egyszóval más-más alakot sokezerszer is öltött,
 hogy gyönyörű testét a leánynak tudja csodálni.
 Jött, a fején festett szalagokkal is, egy napon arra,
 botra hajolt, a halántékán ősz fürtjei lengtek,
 mímel anyókát, és így lép be a szépfüvű kertbe,
 megbámulja gyümölcseit, és szól „Dús vagy!” a lányhoz,
 csókot is ad neki, mit soha nem csókolna eképpen
 az, ki valóban anyó, le is ül, görbülten, a gyepre,
 s nézi a dús, hajló ágot teli őszi gyümölcessel.
 Szőlőfürtökkel befonott szőlő állt vele szemben:
 ezt dicsérte s a szőlőt is, hogy társa a szőlnek;
 „Csakhogy,” szólt, „ha ez itt szőlőtelen, özvegyen állna,
 lombján kívül már igazán sose hajtana hasznot;
 és ez a szőlő, mely szorosan simul erre a szőlre,
 társtalanul, maga csak, lelapulna egészen a földre;
 s téged e fának szép példája, leány, nem is érint,
 náasztól elmenekülsz, sohasem kívánsz ölelőzni.
 Bárcsak kívánnál! Helenét sem leste ilyen sok
 kérő; azt se, kiért harc kélt lapithák lakodalmán,
 és ama félénk hős feleségét, Penelopét sem.
 Most is, bár menekülsz, s undorral nézed a kérőt,
 férfi ezer kíván, félisten s isten is annyi,
 és valamennyi nagy istenség itt Alba hegyében.

Bölcs ha vagy, és jó férjet akarsz, s hallgatsz az anyóra,
rám, ki azoknál is jobban, ki az elhihetőnél
jobban kedvellek: vedd akkor vissza a póri
náasztüzeket, s Vertumnust vedd nyoszolyádba! Kiért én
jótállok teneked: nálam nem is ismeri jobban
őt maga sem; sohasem kószál szanaszerte a földön,
itt lakozik körben; s nem, mint sok férfi, akit lát,
tüstént abba szeret: te az első és te a végső
lángja vagy és leszel is, teneked kínálja az éltét.
S tedd még hozzá ezt: fiatal, természete bájos,
s képes változtatni magát sokféle alakká,
és mit tőle kívánsz, bármit, tüstént a tiéd lesz.
Vágyatok egy ügyis: te gyümölcsöd míveled, ő meg
elsőként megkapja, vidáman tartja kezében!
Csakhogy a fák termését most nem vágyja a vágya,
sem, mit a kert táplál szeliden nedvével, a zsengét,
mást sem, csak téged: könyörülj meg a lángrahevültön,
s hidd, hogy amit számmal kér, azt itt ő maga kéri,
s féld is az isteneket, féld Idaliét, ki a kőszív
útálója, s a Rhamnus-béli leány dühödését!
S hogy méginkább félj (mert nekem tudnom az aggkor
sokmindent megadott), elmondom, mit tud a teljes
Cyprus - tán ha te is hallod, könyörülsz, szelidülsz is.

POMONA ÉS VERTUMNUS. ANAXARETE

Látta Anaxaretét, Teucernek régi neméből
nemzett lányt, alacsony-születésű Iphis, az ifjú;
látta, s a csontjait is szerelemláng járta keresztül;
jóideig küzdött, hanem ésszel e nagy dühödését
nem győzhette le; ment, könyörögni a lány küszöbéhez,
és hol a dajkának vallott szive szörnyű tüzéről,
s kérte, ne üzze el őt, a leány üdvére könyörgött,
hol meg a szolgálkat kérlelte, külön-külön, esdő
hízeglő hangon: pártolják vágyakozását;
gyakran bízza szavát hízeglőhangu levélre,
közben könnyeivel harmatdús szép koszorúkat
aggat az ajtószárnyra, kemény küszöbére hever le
lágy derekával; a gyászos zárra zúdítva szidalmát.
Bak-csillag ha letűn, vad a tenger, a lányka vadabb még,
norici tűz vasat edz, de keményebb sokkal a lányka,
szirtnél is, mely még eleven talajon gyökeredzik;
megveti és kikacagja, kemény tettekre kevélyen
vad szavakat szaporít, s a reményt is meghiusítja.
Már nem tűri tovább hosszú kínját a szerelmes
Iphis, az ajtónál így szól a leányhoz utolszor:
»Győzől, Anaxarete, sose kell már, hogy közelemtől
undorod ébredjen: készülj diadalra vidáman,
hívd Paeant, s fejedet fényes repkénnyel övezzed!
Győztes vagy, szívesen halok én: vas-szív, ne, örülj hát!
Lesz hát mégis, amit dícsérned kell e tüzemben,
és kedves leszek érte neked, hisz ez érdem előtted.
Gondom azonban, tudd, nem szűnik előbb meg irántad,
mint szűnik életem, és szemeimnek fénye kialszik.
S nem fog a hír hozzád holtomról jönni követként:
hidd, magam én jövök el, s teelötted megjelenek majd,
vad szemedet tetemem láttán hogy kedvre legeltesd.
Ámde, ha, égilakók, látjátok az emberi sorsot,
emlékezzetek énrám, és (nyelvem könyörögni
nem tud már) hogy a hír rólam szóljon, ti tegyétek,
és, mit az életem veszt, az időt hadd nyerje a hírem!«

Mondta, s az ajtószárnyra, mit oly sokszor koszorúzott,
könnyel telt szemeit, halovány karját felemelte,
és hurkot kötözött föl az ajtó legtetetejére,
»Íly koszorú tetszik néked,« szólt, »lám, te kegyetlen!«
és beledugta fejét, s még így is a lány fele fordult,
s összenyomott nyeldeklővel, nyomorú teher, ott függ.
Úgy hallik, hogy nyög s reszket - veri lába - az ajtó;
majd föltárul az ajtószárny s föltárja a látványt;
szolgák zajt vernek, s emelik le, de hasztalan immár,
s (minthogy az apja halott) viszik anyjának küszöbéhez;

ölbe fogadja amaz, s megölelvén gyermeke dermedt
testét, ontja az ajkáról a szülői kesergést,
mindazt megteszi most, mi a gyászbaborult anya dolga:
által a városnak közepén, temetési menetben
hordoztatja a máglyához, könnyezve, a testet.
Útbaesett az a ház, mellette vonult el a síró
síri menet, s a fülébe a gyász zokogó zaja ért el
annak a lánynak, akit bosszúló istene űz már.
»Lássuk«, szól szánón a leány, »a szegény temetését«,
s lép tárt ablakhoz, felső részében a háznak;
majd megpillantván Iphist kiterítve az ágyon,
két szeme megmerevült, sápadtak tagjai, elhűlt
forró vére a testében, menekülne, kívánná
visszaszaladni, de lába megáll, arcát is akarná
elfordítani - nem lehetett; s noha lassudan, úr lett
testén, mely kebelében rég: ama sziklakeményység.
Hogy mese ez, sose véld: Salamis ma is őrzi e lánynak
kőszobrát; s kegyesen-néző Venus isteni háza
áll ott mind e napig. - Gondolj hát erre, te édes,
félre kevélységed vessed, s aki kéri, szeressed:
zsenge gyümölcsleid így kímélje a fagy foga eztán,
így ne szakítsák szét a szelek bimbóid az ágról!”

Majd miután az anyó képében hasztalanul szólt,
ifju alakját ölti magára az isten, a vénség
sok kacatát letaszítja, s aképpen tűnik elébe,
mint amilyen ragyogásu a nap, mikor épp diadalt vesz
minden fellegeken, sugarát nem tartja fel egy sem;
fogna erőszakhoz: de minek! Már lángol a lányka,
látva e szép alakot, s maga is gyöngéd sebet érez.

ROMULUS ÉS HERSILIA

Ausoniát ezután elnyomta Amulius ádáz
harci hatalma, amíg Numitor nem kapta megint meg
jó unokájától a jogart, s a palesi napon már
épül az új város. Tatius s a sabinus atyák is
harcot kezdenek; és miután megnyílik a vár-út,
Tarpeiát jogosan pajzsok soka sújtja halálra;
Cures-béliek ott, lopvást, mint farkasi falka,
némán támadnak, s az amott aluvókra rohannak,
és kapukat vívnak, miket elzárt jó reteszekkel
Iliades: hanem egy kaput ott Saturnia mégis
önkezűen feltárt, nesz nélkül, nem csikorogva;
csak Venus egymaga volt, aki meghallotta, mi történt;
s már csukná be, dehát sose tudja az isteni tettet
megfordítani isten sem. Ianus közelében
ausoni naitasok laktak, hűs berki pataknál:
őket hívja segítségül, s ők nem vonakodnak
tenni, mi méltányos: patakuknak felnyitogatják
bő forrásait; így sem volt elzárva azért még
ajtaja Ianusnak, s az utat nem zárta el árjuk.
Most forrásaikat sárgás kénkövel elöntik,
s gyúlt kátrány füstjét keverik be a víznek érébe.
Mind ennek szállott erejével a gőz a vizeknek
mély-forrásaikhoz, s kik az Alpok nagy hidegével
bírtatok, ó, ti vizek, tűz sem ver vissza dühével!
Már mindkét kapuszárnyra a láng s füst fellege omlik;
nyitva, de hasztalanul, barbár sabinoknak az ajtó,
mert elzárja az új forrás, míg Mars katonái
öltik a vértjeiket; s velük jött Romulus aztán,
jött rohamozva: sabin testekkel a római tájék
fedve, saját testükkel is; és vők vére vegyült el
ott az apósok vérével: kard verte, keverte.
Békét kötnek azért, nem vágynak döntené végképp
vassal, majd Tatiust közösen fejedelmül akarják.
Meghalt már Tatius, s két nép kormányzata néked
jut most Romulus úr: Mavors leemelte sisakját,
s megszólítja eképp a nagy istenek, emberek apját:
„Itt az idő, nemzöm, miután oly erős az alapja
Róma ügyének, hogy nem függ már egy vezetőtől,
hogy te, amit nékem, méltó unokának ígértél,
add meg: emeld föl a földről őt, s föl az égbe helyezzed.
Egykor az isteni gyűlésben nékem szavad adtad
(jól emlékezem én, szavaid lelkembe bevéstem):
»Lesz majd egy,« mondtad, »kit a kéklegű égbe emelsz föl.«
Most az ígéretedet, kérlek, koronázza a tettet!”
Rábólint mindentehető Jupiter, csupa felhő

rejt a magasban eget, dörgés rémíti a földet.
S hogy meglátja: e jel biztatja a felragadásra,
dárda segítségével száll véres szekerére
féktelenül bátran Gradivus, vad paripáit
ostora hajtja tovább, lesuhan levegőegen által,
áll a Palatiumon végül, ligetes tetejében,
és mialatt a quiriteknek jogot oszt a szelíd úr,
elviszi Iliadest: a halandó test el is oszlik
akkor a híg légben, valamint a parittyai ólom
olvad szét gőzzé, ha az ég magasába vetődik;
arca sugárzóbb lett, mégméltóbb fölmagasított
istenpárnákhoz, meze ünnepi: ő ma Quirinus.

Sírt felesége, amért odalett; s Juno, a királynő,
Hersiliához ezért Irist küldötte le ívelt
útján, és meghagyta, hogy őt szólítsa meg így lent:
„Ő, te latin, te sabin nemzethől legkiemeltebb
dísze e két népnek, méltó felesége, nemes nő,
bajnoki férjednek, te Quirinus hitvese most már,
könnyeidet sose ontsd - ha kívánod látni a férjed,
végy vezetődül most, és jöjj a quirini berekbe,
mely a királynak szentélyét fönn árnyba borítja;”
megteszi ő: lesuhan festett szép íven a földre,
s Hersiliához szól, amiként a parancs kijelölte.
Ez szemeit föl alig veti, mert gátolja szemérem,
„Istennő (mert nem tudom én így hirtelenében,
hogy melyik istennő volnál), vígy, vígy oda, kérlek,
hitvesem orcáját hadd lássam!” mondja, „Csak egyszer
adja a sors nekem ezt, s már vallom: az égbe kerültem!”
Késedelem nélkül lép Thaumás szüzi leánya
nyomdokain már Romulus úr dombjára: az égből
csillag esik le a földre, haját lángokba borítja
Hersiliának: e csillaggal röpül ő föl a légbe:
ott ismert karjába ölelve a szent alapító,
Róma vezére, nevét is, akár testét, teszi újjá:
hívja Horának már; istennő, hitvese mellett.

TIZENÖTÖDIK KÖNYV

MYSCELUS. CROTON

Mind keresik közben, ki vihetne terheit ily nagy
tisztségnek, s ki jöhetne nyomába hatalmas uruknak;
kormányzásra a tiszta Numát mondotta a józan
hír jónak; ki sabin népének ezernyi szokását
vizsgálatta, de ez nem elég neki, többre törekszik,
s hogy mi a dolgoknak természete, kémleli egyre.
Curesból ennek nagy gondja kivitte, honából,
s Hercules oly szíves gazdája lakáig elindult.
Kérdi, ki volt, ki görög bástyákat Itália partján
épített; választ ad egy agg, aki ott született volt,
és ki a tűnt dolgoknak nem veszítette tudását:

„Gyermeke nagy Jupiternek ibér ökrökkel idáig
jött dúsán, jó útja során, e lacini vidékre;
s míg csordája legelt szanaszerte a zsenge füvek közt,
mondják, ő vendégszerető házába Crotonnak
tért be; magát, fárasztó útja után kipihente;
majd, mikor útnak eredt, így szólt: „Unokák idejében
itt város magasul”; s úgy is lett, mint megígérte.
Argos-béli Alemontól született a világra
Myscelos; ezt kedvelte az ég azidőt a leginkább.
Őfölibé, mikor épp mély álmom nyomta, lehajlott
s szólt az erős Buzogánytartó: „Hagyd messze hazádat,
s leld föl az Aesarnak kavicsos zuhogó folyamárját!”
És, ha szavára nem áll, sok iszonyteli bajjal ijeszti.
Illan az álmom, az álommal tovatűnik az isten.
Serkén, s hallgatagon töprengve sokáig az álmon,
harcol Alemonides hosszan, vívódva magában;
küldi az istenség, de nem engedi útra a törvény,
mert ki hazát kívánna cserélni, halál a jutalma.
Fényarcát a habokba meríti a fennragyogó Nap,
s csillagokat viselő feje jó fel a sűrű nagy Éjnek:
ismét megjelenik, s ugyanarra riasztja az isten,
és, ha szavára nem áll, még több nagy bajjal ijeszti.
Megriadott, s készült idegenbe kivinni a háza
isteneit. De a városban kélt nyomban a lárma,
s indul a per, hogy törvényt sért; folyván le a pernek
első része, a bűn - tanu nélkül is - ott kiviláglott;
égreemelte kezét-arcát, rút-öltönyű vádlott,
s „Ó, ki tizenkét munkáddal fel az égbe kerültél,
légy”, könyörög, „mentőm; hisz e vétkes tette te vettél.”
Régi szokás kavicsot használni, fehér- s feketét,
ez vádlottat ítél, azzal fölmentik a bűntől.
Ekkor is így tettek; meghozva a gyászos ítélet,
mindje sötét kavicsot hajított a kegyetlen edénybe.

Ám - számlálni - a kis köveket mikor ez kivetette,
mindje fehér volt már, noha mind feketült az imént még:
Hercules által az ítélet fordítva fehérre,
oldva Alemonides! S ő Amphitryoniadesnak
hálát ad, s az ion habokon jó széllel elindul,
és lacedaemoni büszke Tarentumot és Sybarist is
már elhagyja a gálya, s a sallentini Neretust,
Thurii öblét is, Nemesét, azután meg Iapyx
rétjeit; és ahogy ott befutotta a parti vidéket,
megleli már Aesar folyamát, hova küldte a végzet,
s nem távol sírt lelt, hol szent föld fedte Crotonnak
csontjait: és a parancsolt bástyát ott magasítja;
és arról, aki ott nyugszik, nevet is nyer a város.”
Ennek a helynek hát ez volt biztos hagyományú
híre, miként épült ez a város Itália földjén.

PYTHAGORAS

Élt itt egy Samoson született bölcs férfi, ki önként
elmenekült onnan, gyűlölve a zsarnokuralmat;
ez, noha távol, az ég, képes volt isteneinkhez
szállani elmével, s amiket nem adott meg a szemnek
eddig a természet, meglátta a szíve szemével;
s hogy kutató elméje előtt minden kiviláglott,
köztudomásra hozott mindent: köribé gyülekeztek,
némán ámultak szavain, s ő elmagyarázta,
hogy s mint lett a világ, mi a természet, mi a titka,
és mi az isten, a hó honnan lett, honnan a villám,
és Jupiter dörög-é, vagy a szél hasogatja a felhőt,
földrengést mi okoz, mi vezérli a csillagok útját,
s mind, ami még rejtett; ő tiltott húst legelőször
emberi asztaltól, s ő volt, aki szólt is először
erről, bölcs szóval, de kevés hívőre találva:

„Testeteket ne silányítsátok, földi halandók,
tiltott étkekkel! Hisz van gabonátok, az ágon
függnek a dús almák, fűrtökben duzzad a szőlő;
édes fű is akad jó sok, mit főzni puhára
tudtok tűzlángon; nincs tiltva a tej sem előlünk,
és nem a thymusi jószagokat lehelő gyönyörű méz;
gazdagon oszt szelid étket a föld, már szinte pazarlón;
vér és öldökölés nélkül nyújt jó lakomákat.

Húsrá az állatok éheznek, s közülük sem az összes:
mert a lovak, juhok és marhák mind csak fűvet esznek.

Csak miknek természete vad, vérengzeni vágyó:
örmény tigrisek és a haragfűtötte oroszlán,
farkasok és medvék, csak ilyen vadak élnek a vérrel.
Jaj, be gonosz bűn is bensőbe borítani bensőt,
és a mohó testet testtel táplálni kövérré!

S élni az élőknek más élő élete árán!

Annyi ezer jó közt, mit a jó anya nektek, a föld hoz,
más nem öröm, mint vad foggal hasogatni a húsba
rettenetes sebeket? Cyclopsok párjai vagytok?

Hát te mohó, vétkes hasadat teletölteni pusztán
úgy akarod s tudod is, hogy mást beleölsz a hasadba?

Tudd meg, az elmúlt kor, melynek mi arany nevet adtunk,
fák termésével volt boldog, földi füvekkel,
s nem mocskolt kifolyó vérrel soha emberi ajkat.

Biztonságban szállt azidőtt a madár a magasban,
és nem félénken futosott a mezőkön a kis nyúl;
görbe horogra hiszékenység halakat nem akasztott.

Mind e világ cselnélküli volt, sose félt a csalástól;
mindent béke ölelt. De akadt, ki a húst az oroszlán
szájától irigyelte - akárki! -, haszontalan ember,

és eleven testek súlyát süllyeszti hasába,
 s evvel a bűn útját megnyitja; lehet, hogy először
 csak vad vérétől melegült s lett szennyes a fegyver;
 (ennyi elég lett volna) mi ránk, fenyegetve, halált hoz,
 azt a vadat lehet, úgy vélem, vétektelen ölni;
 adni halálnak, igen, de belakmározni bizony nem.
 Csakhogy a bűn terjed: s legelőbb, úgy vélik, a disznó
 kell hogy meghaljon, mivel ő feltúrja a földet
 orrával, s a reményt, mit az év ád, így teszi tönkre;
 bacchusi oltáron szenved ki utána a kecske,
 mert szőlőt rágott; jól van hát, vétkes e kettő!
 Ám a juhok mit vétettek, szelidek, kik az ember
 hasznát szolgálják, tőgyükben duzzad a nektár,
 és puha öltözetünk adják gyapjukkal, az embert
 éltükkel jobban segítik, mint hogyha kimúlnak?
 Vagy mi a vétke az ökröknek, mik a cselet sosem értik,
 egyszerű, ártatlan lények, jól tűrik a munkát?
 Még hálátlan is az, hiszem én, gabonára se méltó
 az, ki az ökröt, mely csak imént vonszolta ekéjét
 s földet néki mivelt, megöli, s ki a munkagyötörte
 nyakra, mely oly sokszor forgatta keményrögű földjét,
 s szerzett dús aratást, képes rásújtani bárdal.
 És nem elég, hogy e csúf vétket megtesszük: a bűnhöz
 társul eget hívunk; s el akarjuk hinni, az isten
 annak örül, ha a munkás tulkot néki leöljük.
 Áldozatot, legszebb alakút, hiba nélkülít (így árt
 tetszeni!) visznek aranyszarvval, visznek szalagokkal
 oltárhoz; s az imát, mit nincs esze érteni, hallja;
 s homloka szarva közé, láthatja: amit maga mivelt,
 búza kerül; s ama kést, mit még tán lát is a víznek
 tükrében, kifolyó vérével szennyezi végül;
 ráng még melle, mikor bensőjét mind kiszakítják,
 vizsgálják, kémlelve belőle: az ég mit akarhat.
 Ennyire éhes hát tiltott eledelre az ember;
 ezt meritek, ti halandók, enni. De, jaj, ne tegyétek,
 s intő szózatomat, kérlek, szívetekbe vegyétek.
 Hisz ha lemészárolt barmok húsába haraptok,
 földmunkásokat, nem mást, eszitek ti szegények!
 Ajkam egy istenség mozgatja; követve az istent
 szólok: az én Delphim kinyitom, feltárom az égbolt
 termeit, és jóslók szívem szent gondolatával.
 Nagyról szól a dalom, s arról, mit nem kutatott fel
 emberi elme, mi még rejtett; kél szállani kedvem
 csillagokig; kél fellegeken fenn szállnom, a lomha
 földet alant hagynom, s Atlas vállára kerülnöm;
 és a sok esztelen és tévelygő emberi népre
 égből nézni alá, s a haláltól szörnyedezőket
 inteni, és a jövő sorsnak pergetni le útját.
 Jaj, nyomorult népség, kiket így borzaszt a fagyos vég!

Mit féltek Styxtől s a sötétől, puszta nevektől,
 költők álmaitól, hazudott veszedelmü világtól?
 Testeteket, ha tüzével a máglya, korával a vénség
 már elemésztí, ne higgyétek, hogy több baj is éri.
 Él, sose hal meg a lélek; mert odahagyja korábbi
 házát, újba kel át, ott él: új háza lakója.
 Én magam (emlékszem) még hajdan a trójai hadban
 Panthoides Euphorbus voltam, kit gerelyével
 mellbe az ifjabb Atrides sújtott a csatában.
 És föl is ismertem, mit rég balkarral emeltem,
 argosi Junónak szentelt termében a pajzsot.
 Változik, el nem enyészik azonban semmi. Amonnan
 jó ide, innen odébb lelkünk; új s új alakokban
 vándorol: állatból átköltözik emberi testbe,
 emberi testünkből állatba: de el nem enyészik.
 Mint amiképp a viasz lágyan vált képet a képre,
 s nem marad az, mi előbb, soha meg nem tartja alakját,
 mégis megmarad, úgy állandó mindig a lelkünk,
 és úgy költözik át más és más képbe örökkön.
 Emberi jobb érzést le ne győzzön vágya a hasnak;
 szűnjetek undok ölésekkel zaklatni helyükből
 társaitok lelkét; vért vér táplálva ne tartson.
 Én a vizekre kiszálltam már, kifeszítve vitorlám
 szélviharoknak elébe: a földön semmi sem áll meg:
 minden foly: s ölt új alakot mindegyre, mozogva.
 Még az idő is örök mozgásban hömpölyög egyre,
 mint a folyó. S a folyók zuhogása miként nem akad meg,
 úgy az időé sem: de miként hab habra habot hajt,
 és a korábbi a későbbit kítaszítja helyéből,
 így az idő is fut, perc percen percnélk utána;
 s újdonaúj mindig: mert elmarad az, mi imént volt,
 s lesz, ami nem volt még: minden perc újul örökkön.
 Látod, az éj ha lefut, hajnállá lenni törekszik,
 és e nyaláb napfény felváltani azt a sötét éjt.
 Más szint ölt fel az ég, mikor éjféltájban az álom
 minden szemre leszáll; s mikor itt van hóparipáin
 Lucifer: ismét mást, amikor Phoebusnak elődje,
 szép Pallantias, égboltunk bíborba borítja.
 Pajzsa az istennek, mikor indul az útra, piroslik,
 hajnalidőn, s ha a föld fele tart már újra, piroslik;
 míg a magasban tiszta fehér, mert fennen a légnek
 jobb természete van, távol sok földi ragálytól.
 Éji Dianának sem egyenlő mindig alakja,
 mert amikor kerekül, karcsúbb, mint másnapi éjen,
 és amikor zsugorul, teltebb, mint másnapi éjen,
 Hát az időnek tán nem látod négy szakaszát, mint
 változik? És éltünk menetét mint tükrözi híven?
 Zsenge, tejes, valamint a gyerekkor, míg a tavasz tart:
 ekkor a fű fénylik, s noha híján még az erőnek,

nedvdús; még ing-leng, de reményt ad a földmivelőnek.
 Minden, látni, virít ezidőt; többféle virággal
 hintve a rét: de a friss lombban nincs semmi erő még.
 Majd, hogy erősebbé fordul, lesz nyár a tavaszból,
 lesz viruló ifjú. Nincs ennél évszak erősebb
 s dúsabbtermésű, nincsen lobogóbb hevülésű.
 Érkezik erre az ősz, fiatal heve már kifogyóban,
 megnyugodott, érett: még nem vén s már nem is ifjú,
 hintve halántékán néhány hajafürtje ezüsttel.
 Majd megjő remegő léptekkel a zordon öreg tél:
 és haja vagy nincs már, vagy minden szála fehérlik.
 Így a mi testünk is, szünetet sose tartva, cseréli
 állapotát: és mik voltunk, és mik ma vagyunk még,
 holnap nem lehetünk. Volt nap, hogy anyáknak ölében
 laktunk: majdani lényünknek csak magva, reménye.
 Míves kézzel a természet munkált, nem akarta,
 hogy duzzadt méhben berekesztve szorongjon a testünk,
 és bennünket a szűk lakból a szabadba bocsátott.
 Fényre kerülve a csöpp csecsemő heverészik erőtlen,
 később négy lábon, valamint csak az állatok, úgy jár;
 lassanként fölkel, remegő s még gyöngye inakkal,
 ingadozik, támaszra szorul, megcsuklik a térde.
 Majd meg erős, gyors lett, befutotta az ifjú pályát,
 és be a közbeeső kort is, majd, túl e határon,
 alkonyuló aggság lejtős útjára hanyatlik.
 Hajdani jó erejét ez a kor csökkenti, lerontja:
 agg Milon felsír, amikor karjára tekint, mely
 hajdanidőn izmos, vetekedni a Herculesével
 képes volt, s ma lazán lefelé csüng és tehetetlen;
 sír, amikor vénasszony-ráncát nézi tükörben
 Tyndaris, és, mért rablották el - kérdezi - kétszer.
 Jaj, te idő, mindent felfalsz, s te irigy kor, öregség,
 mindent szétrontok, szétrágtok lassan a korral,
 szívósan fölemészttek mindent lassu halállal.
 Még amiket hívunk elemeknek, azok se maradnak
 állandók, s hogy mint változnak, halljatok, íme:
 Négy anyatestet tart ama kezdet nélküli Minden
 karja között. Súlyos kettő, sok terhe a mélybe
 húzza alá: a nevük föld és víz, lent van e kettő;
 kettő meg könnyebb: s minthogy súly nem nehezíti,
 száll följebb: levegő s tisztább tűz lángja e kettő.
 Egymástól távol vannak bár, minden e négyből
 támad azért s ezzé válik, tér vissza: a széthullt
 föld ritkul vízzé, víz gőzzé lebben a légbe,
 és súlyát ha a lég odaveszti, megint magasabbra
 szállva föl és föl villanván lesz tiszta tüzekké;
 innen visszafelé, s így térnek körbe megújra:
 tűzláng megsűrűdik, levegővé válik azonnal;
 ez vízzé alakul; majd földdé sűrül a víz is.

És neme egynek sem tartós: újítja örökkön
s váltja a természet mássá másból az egészet.
Semmi a nagy mindenségben, tudd, el nem enyészhet,
csak más képeket ölt: s mit hívsz születésnek, az annyi,
hogy mássá válsz, mint voltál; s meghalni csak annyi,
hogy megszűnsz ennek vagy amannak lenni: mi ott volt,
erre kerül, s oda az: de az összeg megmarad így is.
Úgy hiszem, egy képben mi sem áll fenn hosszú időben:
mint ahogyan ti aranykorból indulva a vaskort
élitek, így változnak a tájak is egyre a földön.
Láttam, hogy mi kemény föld volt hajdanta, öböllé
mélyedt; láttam a tengerből kimeredni a földet;
messze a tengertől sorakoztak a sós vízi kagylók,
s letek a bérceknek meredélyén hajdani horgonyt.
Róma mi volt, völgygé váltotta a mélybefutó víz,
záporosó zsvaj ős tengerbe sodorta a bérceket,
elszáradt fenekén a tavaknak már homok éget;
és ami szikkadt volt, ázik kiterült mocsarakban.
Természet támaszt itt forrást, zár el amott mást;
föld rendül, folyamok folynak, mik előbb sose folytak,
s ismét más folyamok nem folynak a földremegéstől.
Föld repedése fogadta Lycust gyomrába eképpen,
itt mélyen tűnik el, de amott felbuggyan, előlép;
éppígy földbemerül, s más részeken újra kilendül,
s argosi földön előbukkan hamarost Erasinus;
bánja, beszélük, hogy forrását s hajdani partját
messzire hagyta, de most máshol foly a mysi Caicus;
Sicani földet amott Amenanus szelve keresztül,
néha, dugult forrása miatt, mély medre kiszárad.
Itták rég, de vizéhez most hozzá sem akarnál
érni Anigrosnak, miután (ha igaz, mit a költők
szólnak) a kétalakú Centaurok Hercules-íjtól
mérgecs vesszőtől támadt sebüket belemosták.
Hát Hypanist, mely a scythia hegyek közt zúg a magasból,
édesízűt régen, most nem rongálja fanyar só?
Álltak a víz közepén Antissa, Pharos, meg a phoenix
Tyros hajdanidőn, s most nem sziget egy sem ezekből.
Mint szárazföldnek részét lakták vala Leucast:
most körülönti az ár; Zancle is kötve, beszélük,
Itáliához volt: de a hab szétverte a földnek
közbeeső részét, s a vizek közepébe sodorta.
Rajta, keresd az achiv Burist, s Helicét, leled őket
víz fenekén: mindkét várost most is mutogatják
még a hajósok, a bástyáikkal a habnak alatta.
Troezennek, Pittheus várának van közelében
egy domb, puszta, kopár; síkság volt hajdan e tájon,
most meg földhalom áll, mert (szörnyű mondani is már)
ádáz szél dühe, mely beszorult földmélyi üregbe,
kísérelt valahogy küzdőn kikerülni szabadra,

hasztalanul, nem akadt csöpp rés, börtön fala zárta,
és ösvényt fúvásának nem lelt sehogyan sem,
fúttá dagadtra a földet, mint száj hólyagokat fú,
vagy bőrt, kétszarvú kecskéről nyúzva kapottat;
megmaradott ez után e vidéknek domborodása,
és mint dombot a hosszú idő váltotta szilárddá.

Sokminden jut eszembe, amit hallottam idáig
s láttam is, elmondok néhányat: a víz ugye mindig
ad s ölt új alakot? Délben vized oly fagyos, Ammon,
kétszarvú isten, hajnalban s este melegszik.
Ott athamas nép fát is gyújt, mondják, a vizével,
hogyha a hold köre fogy, mikor éppen a legkicsinyebb fenn.
És a ciconoknak folyamát aki issza, a gyomra
megkövesül, s márvánnyá lesz, mit e vízbe bemártasz.
Crathis meg Sybaris, melynek mivelünk vize szomszéd,
ámbrássá festik hajadat s megfestik arannyá.
S van, mi nagyobb csoda, víz, mely nem pusztán csak a testet,
nem, de a lelkeket is meg tudja cserélni egészen:
Salmacis undorító habjáról volna, ki nem tud?
S Aethiópiában ki tavakból inni merészel,
vagy megtébolyodik vagy mély álomba hanyatlik.
Clitori forrásból ki csak egyszer is oltja a szomját,
bortól visszariad, s csak a víz, ami néki gyönyört ad;
vagy van e vízben erő, mely megvív bátran a borral,
vagy, mint ottlakozók mondják, amidőn Amythaon
gyermeke Proetus lányaiból a dühöt tovaűzte
énekekkel, füvel, bevetette a józanító szert
ebbe a vízbe, s a bornak utálata él a habokban.
Lynceste folyamának egészen más a hatása:
az, ki nem ismer mértéket s úgy hörpöli habját,
ing-leng, mintha merő színbort mert volna magába.
Arcadiának egy (ősi nevén) Pheneos nevű táján
kéttermészetű víz fakadoz, félj tőle az éjben:
éjszaka ártalmas, nappal sose káros ivása.
Más és más tavak és folyamok más-más erejűek.
Volt oly idő, mikor Ortygie úszkált a vizek közt,
most habon ül. S Argo félt egykor a Symplegasoktól,
sistergő sűrű tajték közt, melyek összezsapódtak:
most nem mozdulnak, s a szelekkel szembeszegülnek.
És nem lesz, mely most kén-lánggal sutorog, Aetna,
mindig ilyen tüzesült, s nem volt az a kezdetidőkben.
Mert, lehet, élő állat a föld, s nyílás van a testén
sok, min a tűzlángot képes kilehelni magából,
s változtatja, ahogy mozdul, lélegzete útját,
s tudja üregjeit itt meg amott elzárni, kitárni;
vagy mély barlangokban van zárkája szeleknek,
s kő köveken koppan, kiröpül, tűzmagvak a tűzzel
messze lökik ki maguk, s az ütés szül lángot a lánghoz,
és ha a szél lecsitul, hidegebb lesz rögtön a barlang;

vagy ha a szurkot már erejétől fosztja a tűzvész,
vagy ha a sápadt kén, mikor ég, gyér füstöt eresztget;
mert ha a föld dúsan már nem táplálja a lángot,
mert eltelt az idő, s erejük tovatűnt az idővel,
akkor bármi mohó vágyának rágnia nincs mit,
éhséget sose tűr: tüze tűntén, tűnik a tűztől.
Északi Pallenén, mondják, olyan emberek élnek,
kik lebegő tollal tudják beborítani testük,
hogya kilencízben Tritonia tóba merülnek.
Ezt alig is hihetem. Hire járt, hogy a nők Scythiában,
testük méreggel hintvén, ugyanezt gyakorolják.

Hinni ha kell mégis mindazt, mit megbizonyítanak:
hogya a testet idő, s nedves hó készíti rohadni,
nem látod magad is, mint válik kis kukacokká?
S hogya megölt marhát ásol be a föld üregébe
(ismert régi dolog): rothadt bensője hamar szül
mézgyűjtő méh-rajt, mely akárcsak sok-sok elődje,
száll a mezőn, sűrög és fárad, munkálja reményét.
Földbetakart hadiménből kél a darázs a világra.
Partszerető rák ollóit csak vágd le, s enélkül
ásd el, az eltemetett ráktestből scorpio támad,
mely görbült farkkal fenyeget, sebesíteni, tüstént.
Fák levelét hósín szállal befonó kicsi hernyók
(látja a földmivelő ezt jól) kicserélik alakjuk,
és már nem hernyók, de halottak lelkei, lepkék.
Zöld békákat adó magvat mélyén az iszap tart,
s nemz lábatlanokat, majd lábat ad, úszni, azoknak,
és hogy e lábak jók legyenek szökkenni, ugorni,
mindig a két hátsó hosszabb, mint az, mi elől van.
Medveanyától ellett bocs, csak hús, noha él, nincs
semmi alakja: az anyja nyalással képezi tagját,
testét téve olyanná, mint amilyen neki is van.
Nem látod, hogy a méh hatszög viaszába takarja
mind ivadékát, s hogy testüknek tagja se támadt,
s lábuk csak később, csak később nő ki a szárnyuk?
Junónak madarát, mely farkán csillagokat hord,
és Jupiter fegyvernőkeit, Cytherea galambját,
meg más szárnyasokat kikerülni világra tojásból
hogya talán nem tudná, hinné bárki, hogy így van?
Van, ki ilyent is hisz: ha gerincünk rothad a sírban,
hát a velőből majd nagy kígyó kél a világra.

Létet ezek mind más lényektől nyernek; azonban
egy szárnyas maga nemzi magát s örököst maga újul:
assyrok ezt phoenixnek hívják; semmi gyümölcsöt,
semmi füvet nem eszik: tömjén és balzsam az étke.
Ez, miután kerek ötszáz év odalett idejéből,
rengő pálmafa ágai közt és lombtetejében
karmaival s ragyogó csőrrel fölrakja a fészket,
abba fahéjat tesz, meg a nardus zsenge kalászát,

porrátört cimetet, s mirrhát, ama sárgasugárút,
és ráül, s jóillat közt így végzi be éltét.
S mondják: mely aztán ugyaníly nagy korra kerül majd,
apjának teteméből új phoenix jön a létre;
ez ha erőre kapott s terhet már hordani tudja,
fészktől a magas fát tüstént megszabadítja,
és kegyesen viszi bölcsőjét s apjának a sírját,
s át a legen Hyperionnak váráig elérve,
terhet már Hyperionnak teszi szent küszöbére.
Hogyha pedig valamennyire is csoda ez: csoda inkább,
hogy meg-megfordítja nemét, tűr hímet a hátán,
majd azután csodamód maga lesz hímmé a hiéna;
s van csoda-állat, mely szélből él s híg levegőből,
és mihez ér, tüstént ugyanoly szint öltetni képes.
India vesszős Bacchusnak hiuzokkal adózott,
miknek, mint mondják, vizeletjük válik azonnal
kővé, mert levegőn merevül, megaludva keményül.
Így van a kláris: amint levegőre kerül ki, kemény lesz,
bárha előbb hajlós puha fű volt, mélyen a vízben.
Vége a napnak előbb, s Phoebus tengerbe vezérli
fennlihegő lovait hamarabb, mint mondani tudnék
minden változatot: s az idő is változik ilyképp,
látni emitt nem is egy népet nagy erőre kerülni,
ott lehanyatlani: így dús volt kincsben s lakosokban
s tíz esztendőn át ontott vért Trója szünetlen;
most alacsony dombon rokkant romokat mutogat csak,
s örök sírhalmát tengersok kincse helyében;
Spárta be híres volt! Ragyogott nagyhírű Mycenae,
Cecrops városa és Amphion vára ugyancsak!
Spárta ma csöpp falu lett, lehanyatlott ősi Mycenae,
Oedipus ős Thébája mi most? Neve van meg, egyéb sem.
Pandion nagy Athénja mi most? Neve van meg, egyéb sem.
Dardán Róma ma kezd, mondják, magasodni merészen,
Appenninusról rohanó Tiberis vize mentén
nagy fáradtsággal veti meg birodalma alapját:
változik ez, folyton növekedve, s a föld feje lesz majd,
mind a világe! Így mondták, ezt tudjuk, a jósok,
és a jövőt képző Sorsok; s tán jól jut eszembe:
Trója ledőltevel mikor Aeneas jaja harsant,
Priamides Helenus mondotta a búbamerültnek:
»Istennő fia, hogyha hiszed, hogy a sorsba belátok,
tudd meg, hogyha te élsz, Trójánk nem dől le egészen!
Tűz s vas fel nem tart téged: viszed útra a megdőlt
Pergamumot, valamíg Trójának s néked a távol
földön nem tárul hely, mely szelidebb a hazánál;
látja szemem, város mint nő föl a phryg unokáktól,
oly nagy előbb nem volt, most sincs, sose lesz a jövőben.
Más vezetők több századon át nagyságra vezérlik,

Iulus vére leszen mégis, ki a Minden urává
váltja; e férfit majd, ha a föld már élt vele, égi
székhely várja, a felső ég leszen otthona végül.«
Isteneit kivívó Aeneas ezzel a szóval
vígasztalta, tudom, Helenus; s örülök, hogy e bástya
nő, e rokon-város, s hogy eképp, győzelve, a phryg győz.

Mégis, a céloktól lovaim hogy messzire immár
el ne ragadjanak engem: az ég, s ami csak van alatta,
változik, és földünk ugyanígy, és minden a földön
és e világnak része, mi is, mert nemcsak a testünk
él, szárnyas lelkünk is van, s így állati testbe,
átköltözni tudunk evvel, vadak és szelidekbe.
És ama testeket így, mikben lehet épp a szülőink
lelke, fivérünk- s nővérünké, más rokonunké,
vagy hát embereké, mindig tisztelve kiméljük,
és a Thyestes étkével sose töltsük a gyomrunk!
Bűnre szokik bizton, s embernek is ontja dühödten
vérét az, ki vasát belevágja a borju nyakába,
s szánakozás nélkül képes hallgatni a bögést,
vagy ki a gyöngé szopós gödölyét, mely mint csecsemő sír,
tudja lemészárolni, s a szárnyast felfalatozni,
melyet előbb etetett! No, vajon mi hiányzik ezekből
csúfabb gaztethoz kurtán hova indul az ösvény?

Barmod csak szántson, s csak a vénkor hozza halálát,
borzalmas Boreas ellen gyapjas juhod óvjon,
duzzadozó tőgyét kecskének tegye, fejni, kezedbe!
Töröket és hálót, csapdát s ami állatot ámít,
vessetek el! S madarat megcsalni ne járjatok enyvvel,
tollas hurkokkal szarvast ne ijesszettek eztán,
csalfa csalétkék alá horgot kezetek sose rejtsen.
Irsatok ártalmas vadakat; de elég, ha kiirtod:
meg sose edd, szelidebb eledelt érintsen az ajkad.”

EGERIA. HIPPOLYTUS

Ezt, és még sok ilyen tanítást befogadva szívébe,
Ment Numa vissza megint a honába, s amit neki adtak
önként mind, Latiumban, a kormányt kézberagadta.
Nimfa az asszonya, boldog férj; vezetői Camenák;
új szent szertartást alapít, s a goromba csatákban
eldurvult népet békés munkára vezérli.
Majd miután, öregén, létét s odahagyta uralmát,
mind az egész Latiumban a nők, meg a nép, s az atyák is
gyászolták; felesége pedig, várost odahagyva,
már az Aricia-völgy sűrűjén rejtőzik az erdőn,
s ott a dianai szertartást zokogása zavarja.
Ó, be sokat kérték tavi nimfák, erdei nimfák,
hogy ne panaszkodják, hányszor nem mondva vigasz-szót!
S Theseus hős fia is hányszor nem kérte a sírót:
„Tarts mértéket, e földön a sors nem csak tereád sújt;
gondold el, hogy mást ugyanígy kínozott meg a bánat:
könnyebben tűrsz úgy; gyászodban bár ne a példám
nyújtana most vigaszt, de bizony tud nyújtani, tudd meg.
Hippolytusnak a híre hiszem, hogy elért a füledhez,
apja hiszékenysége s az álnok mostoha vétke
mint vesztették el. Bámulj, bizonyítani épp nem
könnyű, de én vagyok az. Mert Pasiphaénak a lánya
édesapám ágyát szennyezni kívánva hiába,
énrám fogta, hogy én akarom, rám így keni vétkét
(fél, hogy megmondom? haragos volt, mert nem öleltem?),
s engem a városból az apám ártatlanul elküld
száműzetésbe, vad esdéssel mond átkot a főmre.
Pittheus Troezenjába ragad rohanó kocsim engem,
s már a corinthusi tengernél száguldok a parton,
s íme a víz dagadoz, hegyként magasul fel a hullám,
dombosan és görbén, és látszik nőni örökké,
benseje felbődül, végül szétpattan a csúcsa;
széthasadó habból nagyszarvú nagy bika szökkent,
állt ki a hullámból szügyig és levegőbe meredt föl,
nyílt száján, meg az orrlukain prüszkölte a tengert.
Társak szíve remeg, hanem én nem rettenek: eltölt
száműzetésemnek nagy gyásza; de vad paripáim
fordítják nyakuk arra, fülük hegyezik remegően,
megzavarodnak a szörny láttán, s vágják neki szirtnek
száguldó szekerem; most én, de hiába, igyekszem
tartani vissza a tajtéktól-sikamos zabolákat,
dőlök hátra, erős gyeplőik húzva magammal.
Ezt az erőt a lovak dühödése se győzi le akkor,
hogyha szekérekerekem mi körül forog, azzal az aggyal
egy tuskóba ütődve nem omlik szét darabokra.

Én kiesem, mert rátekerült a karomra a gyeplő;
hurcolják a belem, s inaim szétzúzza a tuskó;
egy részem vitték, más részem hátravetették,
csontom szertetörött, ropogott, és, lásd, kileheltem
lankadozó lelkem: s nem tudtad volna a testem
annak látni, mi volt, részét sem, mindenem egy seb.
Nimfa, a kínomhoz mernéd még mérni a kínod,
mondd? Mert láttam az országot, hova fény soha nem süt,
s szétrongyolt testem Phlegethon vize csillapította,
és csak Apollo sarjának jó gyógyszere adta
vissza az életemet; paeoni segéllyel, erős jó
orvosoló fűtől éledtem, Dis boszujára;
s akkor, ajándékaért hogy ne akadjon irigyem,
Cynthia sűrű ködöt körített köribém, s hogy egészen
biztonságosan élhessek, s aki látna, se ártson,
megtoldotta korom, s alakom másítva, sokáig
töprengett, Krétát vagy Delost adja-e nékem
lakhelyemül: Delost és Krétát elveti mégis,
és ide hoz, s nevemet, nehogy arról bárki lovakra
gondoljon, vessem le, parancsa ez; »Eddig a percig
Hippolytus voltál, de ezentúl Virbius«, így szól.
Itt e berekben azóta buvok, s szolgálom az úrnőt
én, kicsinyebb isten, s rejtőzöm, hű követője.”

Egeriának a más baja mégsem tudta keservét
megkönnyíteni; ottmaradott, leomolva, a hegynek
alján, s könnyekké olvadt; megszánja a jámbort
húga Apollónak, hús forrássá teszi testét,
s tagjaiból örökös víz keskeny szép ere válik.

TAGES. CIPUS

Megdöbbentek a nimfák mind, s ámult az Amazon
gyermeke, nem másképp, mint tyrrhén földmivelő, ki
meglátott a mező közepén moccanni göröngyöt
önként, végzeteset, mely bár ki se gördíti, gördül,
s emberi képet vesz, s rög-alakját veszti, kinyitja
mostszületett ajakát tüstént, jósolni jövőndőt;
ottlakozók a Tages nevet adták néki; az etruszk
nép legelőször tőle tanult a jövőbe belátni;
s mint amiként ámult, látván a Palatiumon rég
Romulus egy lándzsát váratlan lombba borulni,
s látta, hogy ezt már nem vashegy, de gyökér köti földbe,
és már nem kelevéz, hanem élő fűzfanövendék,
és a csodálókat sosevárt hús árnyba borítja;
s mint Cipus, látván (mert látta) zajos folyamárnak
habjai közt szarvát, s nem hitte igaznak a képet,
fel-felemelte kezét, s a fejét meg-megtapogatta,
s hát érezte, amit látott; nem ítélte szemét el,
ámde megállt útján (győztesként tért haza éppen),
égreemelte kezét, s arcát is az égre emelte,
s „Égilakók,” így szólt, „mit e jel mutat itt, ha szerencsés,
népemnek legyen az s a hazámnak, s hogyha lesújtó,
engem búsítson.” Zöld gyepből rak magas oltárt,
és, remekillatu lángokkal, viruló fűvön áldoz,
csészéből csobbantja a bort, báránybeleket bont,
s kémleli megremegő bélből, mit is ad a jövőndő;
rögtön amint vizsgálja a tyrrhén jóspap a bensőt,
látja: jelentős nagy dolgok készülnek, azonban
nem bizonyos még, mik; de szemét hogy emelte a bélről
Cipus két szarvára, azonnal mondta a jósszót:
„Üdvözlég, te király! Mert, Cipus, e hely s Latiumnak
várai szarvadnak lesznek birodalma s magadnak.
Vesd el a késlekedést, a kitárt kapukon, nosza, lépj be!
Ezt óhajtja a Sors; ha a város már fala közt tart,
biztos pálcával te király léssz benne örökké.”
Visszasiet, s el a várostól fordítja az arcát
Cipus nagykomoran, s így szól: „Jaj, vessen az isten
messze ilyen jeleket! Méltóbb lesz száműzetésben
élnem, mint Capitoliumunknak előtte királyként.”
Szólt, és hívta tanácsba a népet is és a Tanácsot;
mindenelőtt a babér burkába borítja kiserkent
szarvait, és dombot magasít katonái kezével,
föllép rá, s illón ős isteneinkhez esengve,
„Van”, szól, „köztünk egy, kit hogyha ti messze nem űztök,
itt a királytok lesz: nem névvel, jelzem e jellel:
homloka szarvat hord! S a madár jós tudtomul adta,

hogy, ha belép Rómába, ti szolgák lesztek alatta.
Ő Rómába berontott volna a tárt kapun által,
ellene én álltam, noha hozzám nincs szorosabban
senkise kötve. A várostól tartsátok e férfit
messze, Quiritek, vagy fűzzétek láncra keményen,
vagy félelmetek üzzétek tova zsarnoköléssel!”
Mint sűrű fenyvesben zajgás kél, hogyha a déli
szél dűhe benne süvölt, vagy mint felmordul a tenger,
míg mérges moraját távolról hallja az ember,
úgy zúgott fel a nép; de a zajgás nagy gomolyából
egy hang felcsattan tisztán magasabbra: „Ki az hát?”;
nézik a homlokokat, keresik, mi kimondva, a szarvat.
Cipus szól ismét: „Itt áll, kit látni kívántok”,
s bárha a nép nem akarta, fejről vont le díszét,
s homloka két szarvát tüstént feltárta szemüknek.
Földre szemét süti mind, mély sóhaj tör ki szivükből,
és amaz érdemben dús főt (vajjon ki hihetné?)
kelletlen nézik: s nem tűrik már, hogy a tisztas
díszről fosztva legyen, koszorúját visszakörítik;
és a legelsők - mert tiltott bevonulnod a bástyán,
Cipus - olyan nagy szántórészt adnak neked akkor,
mit felszántani tudsz, két ökröt fogva igába,
alkonyatig te magad, kezdvén hajnalhasadáskor.
És a csodás két szarv képmását bronzkapujukba
vésték: ott hosszú korokig meredezve maradjon.

AESCULAPIUS

Tárjátok, Muzsák, költők védői, föl immár
(mert hisz tudjátok, sose csal meg a távoli múlt sem),
ős Tiberis-víz-általölelt szigetén a Coronis
nimfa fiát istenségül mért vettük e várba.
Dúlta a rettenetes dögvész Latium levegőjét,
csúnya betegségtől sápadtak az emberi testek.
Sok temetéstől lankadozón, látták, hogy a bajra
földi segítség nincs, gyógyítani már lehetetlen,
égi segítséghez folyamodtak, a föld közepéhez,
Delphihez mentek, Phoebus jósló küszöbéhez,
hogy nyomorult bajukon, gyógyító jóslatot adva
változtasson az úr, és vessen véget a vésznek.
Most az a hely, s a babér, s a tegez, mely az isteni vállon
függ, mind megreszket, s ily szózat hangzik az üstből,
templomi szent mélyből - dobbannak a szívek a szóra -:
„Azt, amit itt keresel, közelebb kell, római, lesned,
s kellett volna, de tedd meg most: mert hisz nem Apollo
kell nektek, de Apollónak fia, orvosolól.
Menjetek áldással, s hívjátok majd meg a sarjam.”
Hát a Tanács okosan hajlott is az isteni szóra,
és keresik, Phoebus fia mely városban időzik,
s küldik az esdőket, gályán, epidaurosi parthoz;
görbe hajójukkal tüstént hogy e partra kerülnek,
mennek a helléneknek atyáihoz, azt könyörögve,
engedjék nekik át e nagy istent, Ausoniának
kórságát ki elűzi: eképp rendelte a jóslat.
Vélekedésük más és más, van olyan, ki megadná
ezt a segítséget, de sokan vonakodnak: az istent
nem szabad így átadni, ki őket védi-segíti.
Míg a tanács töpreng, tovaűzi a fényt a sötétség,
és az egész földnek kerekét beborítja az árnyék;
s íme a megsegítő isten, míg álmodol, ott áll,
római, ágyadnál, s csak olyan, mint temploma mélyén:
görcsös nagy botját tartotta a balkeze, jobbjá
állán játszadozik, dúsfürtű hosszú szakállán,
s kebléből kegyesen szól hozzád szózata ilyképp:
„Csak sose félj! Megkapsz, de nem így, mint látsz, e szoborban.
Nézd csak e kígyót itt, mely most botomon tekerőzik,
képét vésd az eszedbe, hogy aztán újra felismerd!
Ezzé változom át: de nagyobb leszek, akkora éppen,
mint amilyené válnia kell istennek az égben.”
Szűnik a hang, tűnik tova véle az isten, az isten
nyomdokain fut az álom, az álmot a fény nyomon űzi.
Csillagi tűzlángot hogy a hajnal megfutamított,
lép a Tanács be a templomi mélybe, de mit cselekedjék,

még nem tudja, s az istent kéri: lakozni hol óhajt,
mondja meg ő, s nekik ezt árulja el égi jelekkel.
Még csak alig végzik, s aranyos tarajú sziszegő nagy
kígyó képében jelenik meg előttük az isten,
s megjelenésével szobrot s ajtókat, az oltárt,
márványpadlatot is rendít, s aranyos magas ormot,
és a terem közepén mellig meredezve magaslik,
így áll, szikrázó szeme így néz szét a teremben.
Reszket a rémült nép, föl is ismeri rögtön az istent
papja, ki, tiszta fehér szalagokkal fűrtjein, ott állt;
„Itt van az isten, az isten!” szól, „legyen áhitatos csönd
nyelveken és szíven is! Legyen áldott megjelenésed,
legszebb istenség! Aki híved, most te segítsd meg!”
Mind, aki ott körül áll, könyörög, tisztelve az istent,
esdve elismétlik, mit a pap szól, és a leginkább
hódol az Aeneadák jámbor szíve s ajka előtt.
Bólint erre az istenség, igenel tarajával,
rezgő nyelvével nem is egyszer szisszen a szóra;
fénylő lépcsőkön lecsuszamlík, hátra fejével
fordul, az oltárát szemléli, de már bucsuzóul,
rég lakását, szentélyét üdvözli utolszor.
Majd a virágokkal teleszórt talajon tovasiklik,
és tekereg nagy teste tovább, átszelve a várost,
és a halommal erősített kikötőbe suhan le.
Itt meg is áll, s a kíséreknek csapatát kegyes arccal,
és neki tisztelgő sűrű népét visszabocsátja,
majd meg az Ausoniából jött gályára telepszik
s ez mélyebbre merül, mikor érzi az isteni terhet.

Vígan az Aeneadák taglóznak tulkot a parton,
és koszorús gályán a csavart kötelékeket oldják.
Fútt a könnyű szél a hajót: tetejében az isten
felmagasul s a hajó tatján nyugtatja nyakát, néz
mélykék habra alá, s az ion víz sóshabu árján
játszi Zephyrrel száll, s hatodik hajnalra ocsudva
Itáliában van, s a lacin s scylacaeai partnál
siklik el, ott, hol Junónak szép temploma díszlik;
Iapygiát elhagyja, baloldalon Amphrisiának
szirtjei, és jobbján meredekje Celennia-partnak
s Rhometium tovatűnt, s Caulont és Naryciát is
így tovahagyta, Pelorusnál a sicul szoros eltűnt;
Hippotades házát s Temesének látta sok ércét,
s Leucosiának eredt, s Paestum rózsás ligetéhez,
majd Capreába került, s a Minerva előhegye várta,
s dombok elé, amiken Surrentum szőleje sarjad
s Hercules őt várát s Stabiaet is, a békekivánó
Parthenopét is elérte, s a Cumae-béli Sibyllát.
Majd a melegforrás, mastixot bőven ajánló
Líternum, s homokot medrében hajtva kavargó
Volturnus marad el, s a galambbal dús Sinuessa;

rosszlegű Minturnae, s kit a földbe nevelt fia tett le,
s Antiphatesnak háza, s Trachas, tele mély mocsarakkal,
s Circe földje, meg Antium erdős parti vidéke.
És hogy a szélhajtotta hajóval már ideértetek,
háborgó vizeken, tekerözött partra az isten
s hullámozó háttal, haladott nagy fordulatokkal
apjának szentelt házába, a szőke fövényben.
Szélnek szünte után megvált Epidaurius apja
szent oltárától, s kipihenve magát az apának
háza ölén, zörgő pikkellyel szántja porondját
újra a vízpartnak, s kormányán át a hajóba
kúszva megint, lefeküdt, s így ért Castrumhoz, a szentelt
lavin székhelyhez, s Tiberis bő torkolatához.
Szembesiet vele ekkor a nép, az atyák is, a nők is,
együtt mind, s kik, trójaiak Vestája, vigyáznak
szent lángodra: vidám nagy láрма fogadja az istent.
S merre a szembelevő habon át tovasiklik a gálya,
jobb- meg a balparton folyton füstöl föl a tömjén
sistergőn, s kegyes oltárokról illata árad,
s kést melegít omló vérével az áldozatállat.
Már Rómának, a legfőbbnek jártak kebelében:
fölmered ott, s nekidőlve az árbocfának, a kígyó,
nyakfogatva figyel: hol lel jó helyre, kutatja.
Kettős ágra szakadt a folyóban a hömpölyödő víz,
(azt a helyet: Sziget, így nevezik) két oldalon árad
föld-ölelőn a folyó: ölelő két karja egyenlő.
Ott a latin gályát elhagyja a phoebusi kígyó,
ölti magára megint régebbi nagy istenalakját,
orvosolóként jön, s végét veti nyomban a gyásznak.

CAESAR ISTENNÉ VÁLIK

Mint jövevény jött ő mégis szent templomainkba;
népe között isten Caesar; kit, bárha a harcban
s békében nagy volt, nem is annyira büszke csatái
s itthoni dolgai és a dicsőség gyors lobogása
tették csillaggá, gyönyörűvé, üstökös újjá,
mint magzatja; mivel nincs Caesar tettei közt más
akkora tett, mint az, hogy az apja e férfiúnak lett:
hisz sose több a britannokat is leigázni, papyrus-
termő Nílusnak hétágú áradatába
győztes gályával bevezni, s a bős numidákat
és a cinyphi Jubát s Mithridates büszke nevével
duzzadozó Pontust a quiritek alá leigázni,
s tartani sok diadalmenetet s érdemleni többet,
mint sarjasztani ily férfit, kinek adva uralmat
nagy kegyet adtatok, égilakók, ti, az emberi fajnak!
Hát hogy földi halandótól ne legyen születése,
apját istenné kellett fölemelni; de látta
Aeneas arany anyja, közelgeni látta a gyászos
véget a főpaphoz, s hogy gyilkos tör emelkedik,
s minden szembejövő istenhez szólt haloványan:
„Nézzétek, hogy a cselt énellenem ott milyen álnok
módon készítik, és mint törnek rá, aki nékem
dardán Iulus utódai közt már egymaga él csak.
Én egyedül legyek így jogos és örök aggodalomban?
Nemrég Tydides sebzett calydoni gerellyel,
s Trója a nem jól védett vár omlott le - gyalázat!
Majd a fiam láttam, hosszan mily messze bolyongott
hányódott a habon, holtak birodalma fogadta,
háboruzott Turnusszal, vagy - jobb, hogyha bevalljuk -
inkább Junóval? De ugyan minek is sorolom föl
nemzetségem sok sérelmét? Aggodalom fog
vissza: a vétkes kardokat, ím, énrám köszörűlik.
Gátoljátok meg gáztettük; a vestai lángot,
papjának megölésével kezetek ki ne oltsa.”

Így az egész égnek, de haszontalanul, Venus így sírt,
mind meg is indulnak, de azért nem tudja csapatjuk,
annak a három Nővérnek megtörni szabályát;
ám a közelgő gyászt jelzik nem tompa jelekkel:
mert odafönt, feketült felhők közt, sok hadifegyver
reccsen, trombita bög, bős kürtszó jelzi az égből,
hogy gáztett készül; szomorú orcája a napnak
aggódó földnek gyéren küldött le világot;
fáklyák is gyakran gyúltak ki a csillagos égen,
gyakran a felhőkből vércseppek hulltak a földre;
mélykék Lucifer is rozsdával szennyezi képét,

és a magas holdnak szekerét vér szennyezi szintén;
sokhelyt felsívitott bús hangja a styxi kuviknak,
szobrok ivorjából könny hullott, szent ligetekben
énekhang s baljós szózat fenyegetve morajlott.
Hull, de nem engesztelhet az áldozat, ám a belekből
lázadozás látszik, s a belek közt fejre találnak,
és a forum közepén, s hol a házak, a templomok állnak,
mondják, éji kutyák visitoztak, s hallgatag árnyak
lengtek fel meg alá, földrengés rázta a várost.
Csakhogy a csúfos cselt s a jövődő végzetet immár
isteni jós-intés nem győzte le: mennek a szentély
mélybe, kivont törrel, mert jobb hely az aljas ölésre
úgy vélik, nem akad, mint éppen a Curia, nékik.
Két kézzel veri szép kebelét szomorú Cytherea,
és el akarja az Aeneadát fellebbe takarni,
mint Atrida elől egykor kiragadta Parist is,
s Aeneas Diomedesnek kardját kikerülte.
Szólt most apja: „Magadban akarsz harcolni, leányom,
szemben a végzettel? Lehetetlen. Lépj be a három
Nővérnek házába akár: ott írva találod
nagy bronz s vas táblák lapján sorsát a világnak,
és az örök, tábláit nem ronthatja le villám,
nem félnek dörgést, sem mást, állnak szakadatlan;
nemzetségednek sorsát örök ércbe bevéssze
fölleled ott: magam olvastam, lelkembe is írtam,
s elmondom, te se légy a jövőről értesületlen.
Ő, akiért küzdesz, Cytherea, korát befejezte,
éve letelt, épp annyi, amennyi a földön övé volt.
Istenként föl az égbe kerül, templomban imádják,
s ezt te teszed, s fia, az, ki nevét is majdan örökli,
s hordja a terhét majd, s később, mikor apja ölőin
bosszút áll, minket segítőül élvez a harcban.
Néki, a győztesnek, Mutinában a vár, a körülvelt,
kéri az irgalmát, Pharsalia érzi hatalmát,
Emathiában a vértől ázik utána Philippi,
és a sicul vizeken lehanyatlik a Nagy neve majdan,
és az egyiptomi nő, ki a római hadvezetőnek
asszonya, majd elesik, bármennyire bízik a nászban,
s kész Capitoliumunk fenyegetni canopi igával.
Barbár tájakról, s két tenger partjain élő
sok népről minek is szóljak? Mit a laknivaló föld
őriz, mind az övé lészen, s szolgálja a tenger!
Majd békét ad a földnek, s már polgári jogokra
fordíthatja figyelmét s jó törvényeket alkot,
példával nemesít erkölcsöt, a messze jövőre
gondol előre, a majdszülető unokák idejére,
szent feleségétől született sarjára ezért hát
minden gondjait és a nevét is örökbe ruházza,
és nem előbb, semmint a Pylos-beli vént is eléri

éveivel, nem előbb tér majd csillagnak az égbe.
Addig e lelket tedd, kiragadva leszúrt teteméből,
csillagkévévé: Capitoliumomra tekintsen
Iulius és a forumra örökkön az ég magasából.”

Ezt csak alig mondotta, mikor közepén a tanácsnak
már ott állt a kegyes Venus, úgy, hogy más ki se látta,
és Caesar lelkét, mielőtt az a légbe oszolna,
vette magához, hogy társul vigye égi tüzekhez;
míg viszi, látja, kigyúl, és érezi, éget: azonnal
messze bocsátja öléből: száll magasabbra a holdnál,
üstöke lángot vet, tág térben húzza magával,
csillagként sugaraz, s látván fia tetteit, ez mind
- vallja - nagyobb, mint mit maga tett, s így veszteni örvend.
Ez megtiltja, hogy apjánál magasabbra becsüljék,
csak hogy a Hír a szabad, mely nem függ semmi parancstól,
őt magasabbra emelve, ez egyben mond neki ellent:
így kicsinyebb Agamemnonnál Atreus, a dicsónél,
Aegeus Theseusnál, Peleust megelőzi Achilles;
s végezetül, hogy még illőbb példákra utaljak,
Saturnus kicsinyebb Jupiternél, mert Jupiternek
hódol az égbeli vár s a világ hármass birodalma,
Augustusnak a föld; mindketten apák, fejedelmek.
Istenek, Aeneas kísérők, kiknek a kard s láng
meghódolt, s ti is Itthoniak, s te Quirinus, a város
apja, s e mindig győztesnek nemzője Gradivus,
s Vesta, ki Caesarnak házában lelsz kegyes otthont,
s Caesar Vestájával együtt Phoebus ki amott laksz,
és Jupiter, tarpeiai vár tetejében uralgó,
s más isten, kit a költőnek szólítani jámbor:
későn jöjjön a nap, csak már, mikor én nem is élek,
melyen az isteni Augustus tovahagyja a földet,
égbe kerül, s onnan hallgatja meg esdekelésünk!

Íme, a művem kész, mit sem Jupiter dühödése
sem tűz, vas, se falánk nagy idő soha nem töröl el már.
Jöjjön a nap, mely csak testem tudhatja jogául,
hogy befejezze bizonytalan éveimet, mikor óhajt:
jobb részemmel amúgyis föl, föl a csillagos égre
érek, örök léthez, s a nevem soha el nem enyészhet.
S merre a római nagy hatalom szétterjed a földön,
olvas a nép és zeng: híremmel minden időkben,
hogya a költőknek nem téved jóslata: élek.

JEGYZETSZÓTÁR

(A jegyzetszótár csak azokat a tulajdonneveket tartalmazza, melyek a közvetlen szövegösszefüggésből nem érthetők. Az előfordulások pontos helyét csak azoknál a szereplőknél tüntettük fel, akiről hosszabb rész vagy önálló novella szól.)

Abas fia - vagyis inkább „Abas sarja”, „Abantiades”: Perseus, akinek nagyatyja, Acrisius, Abasnak, az pedig Lynceusnak fia.

Acarna, Acarnania - vidék Hellas középső részén. „Acarna nagy vize”: az Achelous.

Acastus - Pelias fia, Iolcus és az Iolcus környékén lakó magnesek királya.

Achaemenidák - perzsa dinasztia.

Achaemenides - Ulixes egyik társa; a Cyclops-kaland után Sziciliában maradt, s csak Aeneasszal utazott tovább (XIV. 169-222).

Achaja, acháj - Hellas, görög.

Achelous - folyó Aetolia és Acarnania határán, lányai a Sirenek (IX. 1-97). Egyik szarvából lett a bőség szimbóluma, a „bőség-szaru”.

Acheron - alvilági folyó.

Achilles - Peleusnak és Thetis istennőnek a thessaliai Phthiotisban született fia, a Trója ellen vonuló görög sereg legnagyobb hőse. Anyja tudta, hogy a háborúban meg fog halni, s ezért lányruhába öltöztetve akarta megmenteni a hadba vonulástól; Ulixes azonban leleplezte a cselt, s Achillesnek mégiscsak mennie kellett. Halála: XII. 575-623.

achiv - görög.

Acis - Faunus és Symaethis nimfa fia, illetve az Aetna-hegyen eredő folyócska.

Acrisioniades - Perseus.

Acrisius - Argos királya, Abas fia, Belus ükunokája, s így, mivel Belus és Agenor testvérek voltak, rokonságban állt Cadmusszal és leszármazottaival. Testvére Proetus.

Actae, Acte - Attica. „Acte vára”: Athén.

Actorides - Patroclus, Achilles legjobb barátja. Mikor a trójaiak Jupiter akaratából a görögök hajótáboráig törtek előre, Achilles fegyvereiben vonult ellenük; Hector párviadalban megölte.

Adonis - Cinyras lányának, Myrrhának saját atyjától született fia (X. 519-559, 681-739). Véréből lett a pun gránátalmavirághoz hasonló anemóna.

Aeacida, Aeacidák, Aeacides - Phocus vagy Peleus, Aeacus fiai, illetve Achilles.

Aeacus - Aegina (Oenopia) sziget királya, Jupiter és Aegina, Asopos folyamisten lányának fia, halála után az Alvilág egyik bírása.

Aegaeon - százkarú tengeri óriás.

Aegeus - athéni király; fia: Theseus egyik hőstette az volt, hogy megölte a Minotaurust, mely felfalta azokat az athéni ifjakat, akiket Athén Minos parancsára adó fejében küldött Cnossusba; Ariadne, Minos lánya ugyanis szerelemre lobbant a hős iránt, fonalat adott neki, s miután Theseus a labirintusban megölte a szörnyet, ennek segítségével megint visszatárlhatott a bejárathoz. „Aegeus árja”: a mai Égei-tenger.

Aegides - Theseus.

aegis - Minerva pajzsa, rajta a levágott Gorgo-fővel.

Aeneada - Caesar. „Aeneadák”: a rómaiak. A trójai háborúban Paris Menelausszal, Aeneas Diomedesszel vívott párviadalt; Parist is, Aeneast is Venus mentette meg ellenfelétől.

Aeneas - Anchises és Venus fia. Trója pusztulása után vállán mentette ki apját az égő városból, magával vitte Trója istenszobraikat, és elindult új hazát alapítani; őt tekintették a rómaiak ősüknek.

aeol, Aeolia - a három görög törzs egyike, Aeolus (2) leszármazottai, illetve Kisázsia északnyugati, aeolok lakta partszegélye. Az „aeol lány”: Canace, Aeolus lánya, Neptunus kedvese.

Aeolidák - Aeolus (1) leszármazottai, akik között testvérházasság divatozott.

Aeolides - 1. Aeolus (2) fia, Athamas, illetve Cephalus. - 2. Misenus, Aeneas kürtöse, akit Nápoly közelében temettek el.

Aeolis - Aeolus (1) lánya, Alcyone.

Aeolus - 1. a szelek istene; hazája a Szicíliától északra húzódó vulkanikus szigetcsoporthoz tartozott. - 2. thessaliai király, az aeol törzs őse.

Aesacos - Priamus és a Trója melletti folyócska, a Granicos lányának, Alexirhoe nimfának fia (XI. 749-795).

Aesar - Crotonon átfolyó folyócska.

Aesculapius - Apollo és Coronis fia, a gyógyítás istene. Római temploma a Tiberis szigetén állt.

Aeson - a thessaliai Iolcus királya, Iason atyja.

Aesonides - Iason.

Aetolia - vidék Hellas középső részén. „Aetoli bajnok”: Diomedes. „Aetolok”: Aetolia lakói, átvitt értelemben az Arpiban megtelepedett Diomedes alattvalói.

Agamemnon - Atreus fia, Menelaus testvére, Mycenae királya, a Trója ellen vonuló görög sereg fővezére. Lánya Iphigenia (XII. 24-38, XIII. 181-195).

Aganippe - a Múzsák szent forrása a Heliconon.

Agenor - föníciai király, Europe és Cadmus atyja (II. 833-III. 137). „Agenor házküszöbe” a thebaei királyi palota.

Agenorides - admus (III. 1-137, illetve Perseus, bár ő tulajdonképpen nem Agenor, hanem Agenor testvére, Belus leszármazottai közé tartozik).

Ajax - 1. Oileus fia, a „szerényebb” Ajax, a Hellas középső részén lakó locrok királya. Trója eleste után ő hurcolta ki Minerva szentélyéből a szüzi Cassandrákat, Priamus lányát, s az istennő ezért semmisítette meg a hazatérő görög hajórajt a Caphareus-szirtfoknál, Euboea partjain. - 2. Telamon fia, Achilles után a legnagyobb hős a görög seregben; vele kapcsolatban (XIII. 1-398) a homéroszi *Íliász* legfőbb eseményeit összegezi Ovidius.

Alba - város és hegy Róma közelében.

Alcathoe - ismertebb néven a Hellas déli részén épült Megara; hagyomány szerint ősrégi időkben a lelexek lakták.

Alcathous - Pelops fia, Megara (l. Alcathe) alapítója és királya. A város építésében Phoebus Apollo is részt vett, s az a kő, melyre lantját helyezte, lantként pendült meg, ha megütötték. „Alcathous vára”: Megara.

Alcides - Hercules.

Alcinous - a phaeacok királya. Mivel szívesen fogadta Ulixest, hajóját Neptunus kővé változtatta.

Alcithoe - Minyas egyik lánya.

Alcmena - Amphitryon tirynsi király felesége, Electryon mycenaei király lánya (ezért „argosi”), Jupitertől Hercules anyja. „Alcmena menyé”: Deianira, Oeneus lánya, Meleagros nővére.

Aloidák - Otos és Ephialtes, Aloeus és felesége, Iphimedia óriásfiai, akiket Neptunus Enipeus folyamisten képében nemzett.

Alpheios, Alpheus - folyócska Elisben, „szeretője” Arethusá.

Amathus - hegy Ciprus szigetén, híres Venus-templommal. Propoetides, Cerastae: ciprusi nemzetségek (X. 220-242).

Ambracia - város Epirusban. Apollo, Diana és Hercules vitatták, melyiküké a város, s mikor az igazságosságáról ismert Cragaleus Herculesnek ítélte, Apollo kővé változtatta őt. Az Ambraciához közel eső Actium szirtfokon Augustus emeltetett templomot Apollónak az i. e. 31-ben Antonius felett kivívott győzelem emlékére.

Ammon - Jupiterrel azonosított jósisten; szentélye a libyai sivatag egyik oázisában állt. Andromedát az ő parancsára tették ki a tengeri szörny prédájául.

Amphion - Jupiter fia, Niobe felesége, Thebae királya; lantja köveket is megmozgató hangjaival építette fel Thebae városát. „Amphion vára”: Thebae.

Amphitrite - Neptunus felesége, átvitt értelemben a tenger.

Amphitryoniades - Hercules.

Amphrysos - folyócska a thessaliai Phthiotisban.

Ampycides - Mopsus.

Amulius - Procas fia, Alba királya. Bátyja, Numitor helyett ő bitorolta a királyi hatalmat, míg Numitor fiai, Romulus és Remus vissza nem ültették atyjukat a trónra. Romulus és Remus Pales istennő ünnepén kezdtek hozzá Róma felépítéséhez.

Amyclas - a spártai Amyclae város alapítója és királya, „sarja” Hyacinthus (X. 162-219), más néven Taenarides, illetve Oebalides. A másik hős, akinek virággá változását Apollo megjósolja, Ajax (2), (XIII. 384-398).

Amyntor - a Thessalia déli részén lakó dolops néptörzs királya; Peleusszal háborúba keveredett, és vereséget szenvedett.

Anaphe - sziget Kisázsia és Hellas között; a VII. 461-470. sorokban Ovidius további szigeteket sorol fel Anaphe közelében.

Anchises - Aeneas atyja, Venus kedvese.

Andros - sziget Hellas és Kisázsia között.

Antandros - kikötő Trója közelében.

Antenor - Priamus rokona és tanácsosa. Mikor Ulixes Menelausszal követségben járt a trójaiaknál, Heléna kiadatása mellett foglalt állást.

Anthedon - város Boeotiában, Euboeával szemközt.

Antigone - hosszú hajára büszke trójai (ilioni) királylány, Laomedon lánya.

Aonia, aon - Boeotia, boeotiai. „Aoni hős”: Hercules, aki Thebaeaban született, mert szüleit Tirynsből száműzték.

Aonis - boeotiai; „aonisok”: a Múzsák.

Apidanus - folyócska Thessaliában, a Peneus egyik mellékága.

Apollo - Jupiter és Latona fia, a napisten, a tudományok, a gyógyítás és jóslás istene, a Múzsák vezetője; lanttal, illetve íjjal ábrázolták. „Apollo vára”: Delos. „Apollo sarja”: Aesculapius.

Apulus - a dél-itáliai Apulia pásztora.

Aquilo - Boreas.

Arcadia - vidék Hellas déli részén, a Peloponnesuson. „Az arcadiak”: Ancaeus.

Arcas - Callisto és Jupiter fia (II. 496-530); „Lycaon-sarj”, mert Callisto Lycaon lánya volt.

Arctos - a Nagymedve. Achilles pajzsát Thetis kérésére maga Vulcanus készítette; peremén különféle csillagképeket, középső részén az emberi életből vett jeleneteket ábrázolt.

Ardea - a rutulok fővárosa; a név maga kócsagot jelent.

Arethusa - forrás a Syracusae előtt elterülő szigeten. Hagyomány szerint az elisi Pisa város mellett elfolyó Alpheus folyó a tengerbe ömölve Szicília földjén mint Arethusa forrás tör elő ismét a földből.

Argos - város Hellas déli részén, illetve a várost körülvevő vidék. „Argosi lány”: Io (I. 567-746). „Argosi”: átvitt értelemben görög.

Argos, Argus - Arestor fia; száz szeme volt (I. 624-722).

Aricia - városka Róma közelében, Diana-kultusszal. A vízparti berekben lévő Diana-szentély még őrizte az emberáldozat nyomait: papja csak az lehetett, aki az előző papot párviadalban megölte.

Armenia - hegyes, barátságtalan vidék a Kaukázustól délre.

Ascanius - Aeneas fia, más néven Iulus.

Asopiades - Asopos folyamisten lányának fia, Aeacus.

Asterie - Coeus titán lánya; Jupiter sas képében tette magáévá. Ledához, Thestius aetoliai király lányához mint hattyú, Amphitryon tirynsi király feleségéhez, Alcmenához („Tirynthia”) saját férje képében közeledett Jupiter.

Astraea - az igazság istennője.

Astraea sarjai - a szelek.

Astyanax - Hector fia.

Atalanta - 1. Schoeneus boeotiai király lánya (X. 500-704). - 2. Iasos arcadiak király lánya.

Athamas - Aeolus (2) fia, Nephele, majd Ino férje, a boeotiai Orchomenus királya (IV. 416-542). Fia, Palaemon tengeri istenné vált.

Athos - hegy Macedoniában, Hellas északi részén.

Atlantiades - Mercurius, illetve Mercurius fia, Hermaphroditus.

Atlas - titán; a föld nyugati szélén tartotta az égboltot. „Atlas utódja” Mercurius, Atlas lányának, Maiának fia.

Atracides - Caeneus.

Atreus - Pelops fia, Mycenae királya, Agamemnon és Menelaus atyja.

Atrida, Atrides - Atreus fiai: az idősebb Agamemnon, a fiatalabb Menelaus.

Attica - vidék Hellas középső részén; fővárosa Athén.

Aulis - kikötőváros Boeotiában, Euboeával szemközt; innen indult el a görög sereg Trója ellen.

Aurora - a megszemélyesített hajnal.

auson, Ausonia - itáliai, Itália.

Auster - az esőt, vihart hozó déli szél.

Autolycus - Mercurius fia, Erysichthon lányának, Mestrának férje.

Autonoe - Cadmus egyik lánya, Actaeon anyja.

Aventinus - Róma egyik dombja; a hagyomány szerint Aeneas egyik utódjától kapta nevét.

Avernus - az Alvilág.

Bacchus - a bor, a szőlő, a mámor istene; örökifjúnak képzeltek el, homlokán szarvval. A nők vad zene hangjaira, örvengő táncsal hódoltak neki. Kísérői a szatírok és azok vezetője, Silenus.

Bellona - a harc, öldöklés istennője.

Belus - az asszír birodalom legendás megalapítója. Unokái a „belusi lányok”, a Danaidák, akik a nászéjszakán megölték unokatestvér-férjeiket, s ezért az Alvilágban büntetésül azt a feladatot kapták, hogy töltsenek meg egy feneketlen hordót.

Berecynthus - hegy Phrygiában, Cybele kultuszának egyik központja. „Berecynthusi síp”; a Cybele-tiszteletnél használt hangszer. „Berecynthus bajnoka”: Midas phryg király.

biston - thraciai néptörzs.

Boeotia - vidék Hellas középső részén, Attica mellett. „Boeotia vára”: Thebae, Boeotia fővárosa.

Bootes - a szekér alakú Nagymedve közelében álló csillagkép.

Boreas - az északi szél.

Bubastis - város Cariában.

Buthrotos - epirusi város; itt alapította Helenus az új Tróját.

Cadmus - Agenor föníciai király fia, Thebae alapítója. Felesége Mars és Venus lánya, Harmonia lett (III. 1-137, IV. 562-602).

Caeneus - Elatos király fia; az Othrys hegy lábánál épült Perrhaebus város szülötte, a környéken lakó lapithák egyik hőse (XII. 172-209, 455-530).

Caicus - folyó Kisázsiában, Trójától délre.

Caieta - Aeneas dajkája, illetve a róla elnevezett szirtfok és városka Róma és Nápoly között a tengerparton.

Calaurea - sziget Hellas délkeleti partjainál; Neptunus cserélte el Letóval (Latonával) Delusért. A vele kapcsolatos átváltozási monda nem ismeretes.

Calliope - a Múzsák egyike.

Calydon - város Aetoliában; átvitt értelemben Arpi, a száműzött Diomedes új királyi székhelye. Mivel Oeneus, a város királya nem hívta meg az isteneknek bemutatott áldozatra Dianát, az istennő bosszúból vadkant küldött földjei elpusztítására. „Calydon folyama”, „Calydon vize”: az Achelous. „Calydoni szűz”: Deianira. „Az ifjú hős calydoni”: Meleagros.

Camenák, Camoenák - a görög Múzsáknak megfelelő itáliai istenségek.

Canopus - egyiptomi kikötőváros. „Canopi”: egyiptomi.

Capitolium - Róma egyik dombja, tetején a fellegrárral és Jupiter templomával. Ez volt a városon áthaladó diadalmenetek végcélja. Mikor a gallok Rómát ostromolták, egy alkalommal az éj leple alatt akarták megmászni a Capitoliumot, de Juno szent lúdjai gágogásukkal felriasztották az alvó őrséget, s így a rajtaütés nem sikerült.

Caria - vidék Kisázsia délnyugati részén.

Carpathus - sziget Kisázsia és Hellas között. „Carpathi jós”: Proteus.

Carthaea - város Ceos szigetén.

Castalia - forrás Delphi közelében. „Castali barlang”: Apolló jósbarlangja.

Castor - a Tyndaridák egyike.

Caystros - folyó Kisázsiában.

Cecropides - Theseus.

Cecropis - Philomela és Progne.

Cecrops - Athén első királya, Aglauros, Herse és Pandrosos atyja (II. 553-561). „Cecropsi vár”: Athén. „Cecropidák”: az athéniaiak.

Centaurok - Ixion (l. ott) félig ember, félig lótestű leszármazottai, a néphit szerint Thessaliában honosak.

Ceos - sziget Hellas és Kisázsia között. Alcidas, a sziget királya megszegte esküjét; ezért halt meg a lánya.

Cephalus - Aeolus (2) fia, Erechtheus lányának, Procrisnak férje.

Cephe - Cepheus országa, Aethiopia.

Cepheus - aethiopiai király, Andromeda atyja. Felesége, Cassiope bűne az volt, hogy szebbnek hirdette magát a Nereiseknél.

Cephisos - Phocist és Boeotiát átszelő folyócska, Narcissus atyja. Unokája Praxithea, Erechtheus athéni király felesége; átváltozása nem ismeretes.

Cerambus - Othrys-hegyi pásztor. Erőszakkal tört a nimfákra, s azok büntetésből madárrá változtatták; ennek következtében menekülhetett meg a vízözönből.

Cerberus - az Alvilág bejáratát őrző három- (más változat szerint kilenc-) fejű kutya.

Ceres - a föld, a földművelés istennője. „Ceres magva” a gabona.

Ceyx - Lucifer fia, Alcyone férje, az Oeta alatti Trachis királya (XI. 266-748). „Elragadott testvére”: Daedalion (XI. 291-345).

Chaonia - 1. vidék Epirusban. „Chaonia fája”: a tölgy. - 2. város Kisázsia délkeleti részén.

Charybdis - emberevő vízi szörny, néphit szerint a Szicíliát és Itáliát elválasztó tengerszorosban.

Chimaera - oroszlán, kecske és kígyó testű, tüzet okádó szörny; a hagyomány szerint Lyciában élt.

Chios - sziget Hellas és Kisázsia között.

Chiron - bölcs és emberséges kentaur (ezért „kétalakú”, és „Félvad”), lánya a jóstehetségű Ocyrhoe. Ocyrhoe jóslata beteljesedett Chironon: a lernai kígyó (l. Hercules) mérgébe mártott nyíl megsebzte, s mikor iszonyú kínok közt a halálért könyörög, az istenek megengedik, hogy a Párkák elvágják élete fonálát. Ocyrhoe neve az átváltozás után Hippe (a. m. „ló”) lett.

ciconok - thrák néptörzs.

cimmerius nép - a föld legtávolibb nyugati vidékein lakott, az örök sötétség birodalmában.

Cinyps - folyó Libyában. „Cinypsi”, „cinypi”: afrikai.

Cinyras - 1. Pygmalion unokája, Cenchreis férje, Myrrha atyja és Adonisnak atyja is, nagyatyja is (X. 298-518), Ciprus királya. Az „egyik nővér”, az egyik Párka; a „három nővér”: a három Erinys. - 2. asszír király. Juno öntelt lányait templomlépcsőkké változtatta.

Cipus - a köztársasági Róma egyik hadvezére. A szarv a hatalom jelének számított.

Circe - varázslónő, a napisten és Perse lánya. A föld legtávolibb nyugati vidékein, Aeaea szigetén, más változat szerint a Róma és Nápoly között emelkedő Circei hegyfokon, Caieta közelében élt; vendégeit állattá tudta változtatni.

Ciris - a madárrá változott Scylla (2). Nevébe beleéreztek a görög keiró, a. m. „nyírok” igét.

Cithaeron - hegy Thebae közelében.

Claros - város Kisáziában, Apollo híres templomával és jóshelyével.

Clymene - Merops aethiopiai király felesége. Fiát, Phaethont Merops fiának tartották, pedig valójában Phoebus Apollótól született; lányai a Heliasok.

Clytie - Oceanus és Tethys leánya, a napisten kedvese (IV. 256-270).

Cnidos - Venus-tiszteletéről ismert város Kisázsia délnyugati tengerpartján.

Cocalus - szicíliai király.

Colchis - vidék Kisáziában, a Kaukázus lábánál; itt őrizték az aranygyapjút, melyért az argonauták (l. Iason) útrakeltek.

Colophon - város Lydiában.

Corinthus - város az Isthmoson; egyik oldalon a Jón-, másik oldalon az Égei-tenger mosta. Uralkodói a Bacchiada-ház tagjai közül kerültek ki.

Coronis - Phoebus Apollótól Aesculapius anyja (II. 542-632). Aesculapiust, mivel halottakat is feltámasztott, Jupiter egy villámcsapással megölte, de később megint életre keltette.

Corycis - barlang a Parnassus-hegységben, Delphitől északra.

Corythus - a trójai Paris fia.

Cragos - hegy Lyciában.

Crataeis - Scylla (1) anyja.

Croton - Hercules megvendéglője, illetve a róla elnevezett város Dél-Itáliában, a tarentumi öbölben.

Cuma, Cumae - városka Nápoly közelében.

curesek - a sabinok; fővárosuk, Cures lakói.

Curia - a római senatus ülésterme, s mint ilyen, szent hely.

Cyane - forrás Szicíliában, Syracusae mellett; vize az Anapis folyócskával egyesült.

Cybele - phrygiai, tehát a trójaiakat védő istennő, az „Istenek Anyja”, a tornyok védője; oroszlánoktól vont fogaton járt, s ünnepeit vad zenével, tánccal ülték meg. Kegyeltje, a szép Attis, fenyőfává változott.

Cyclasok - a Hellas és Kisázsia között elterülő szigetek.

Cyclops - egyszemű óriás. „A Cyclops”, Polyphemus.

Cygnus - 1. Sthenelus fia (II. 367-380). - 2. Neptunus fia, a Trója közelében lévő Colonae város királya (XII. 71-145) - 3. Apollo és Hyrie fia (VII. 371-381). A név maga mind a görögben, mind a latinban hattyút jelent.

Cyllene - hegy Arcadiában, Mercurius születési helye. „Cyllene istene”, „Cyllenius”: Mercurius.

Cynthia - Diana.

Cynthus - hegy Delus szigetén.

Cytherea - a „cytherai”, azaz Venus, mert a Hellastól délre fekvő Cythera szigetén volt egyik fő kultushelye. „Cythere sarja”: Aeneas.

Cythnus - sziget Hellas és Kisázsia között.

Cyturus - hegy Kisázsiaiban. Erdőinek faanyagát messzire szállították.

Daedalus - athéni szobrász és építész. Mivel testvére fiát, Perdixet (a. m. „fogolymadár”), a fűrészes és körző feltalálója: irigységében letaszította az Acropolisról, száműzetésbe kell mennie. Kréta szigetére, Minoshoz menekül (VIII. 236-259), majd szárnyakat készít, úgy szökik el (VIII. 183-235).

Danae - Acrisius argosi király lánya. Jupiter aranyeső képében tette magáévá, így született Perseus.

danaus - görög.

dardán - trójai. „Dardán jós”, Helenus.

Daulis - városka Phocisban.

Deianira - Parthaon fiának, Oeneus calydoni királynak lánya, Meleagros nővére, Hercules felesége (IX. 1-158).

Deiphobus - Polydamasszal együtt Priamus fiai, Hector testvérei.

Delia - Diana, a „delusi”.

Delius - Apollo.

Delos, Delus - sziget Hellas és Kisázsia között, Apollo és Diana születési helye. Hagyomány szerint a sziget mozgott a tengerben, s csak Apollo és Diana megszületése után vált mozdulatlanná. „Delosi isten”, „Delosi úr”: Apollo.

Delphi, Delphoi - a föld közepének, „köldökének” tartott város Phocisban, Apollo egyik legfőbb kultuszhelye. Versenyjátékai és főleg jóstemploma Hellástól messzire is ismert volt; átvitt értelemben mély értelmű titkot, tudást jelent. „Delphi-i úr”: Apollo.

Deo - Ceres.

Deucalion - az egyetlen férfi, aki élve menekült meg a vízözönből (I. 253-415).

Dia - Naxos.

Dicte - hegy Kréta szigetén.

Dictynna - Diana.

Diomedes - Tydeus fia, Oeneus calydoni király unokája, Argos királya, a Trója alatt harcoló görög sereg egyik legkiválóbb vezére; egy ízben még magát Venust is megsebesítette, ezért is kellett annyiszor éreznie az istennő haragját. A háború után előbb Argosba tért vissza, onnan azonban száműzetésbe kényszerült. Eközben jutott el Itália déli partjaihoz, Apuliába, az iapyxek földjére, ahol az iapyxek királya, Daunus hozzáadta a lányát feleségül, s megtette utódjának. „Diomedesi vár”: az általa alapított Arpi.

Dis - az Alvilág királya, átvitt értelemben maga az Alvilág.

Dodona - Jupiter-szentélyéről és jós-tölgyfáiról híres városka Epirusban.

Dolon - trójai harcos; éjszakai kém szemle közben ölte meg Ulixes és Diomedes, akik szintén kém szemlére indultak. Dolon vállalkozásáért jutalomképpen Achilles lovait követelte, feltételezve, hogy a trójaiak győznek.

Doris - Nereus felesége; lányai a Nereisek.

dryasok - erdei nimfák.

Dulichium - városka Ithaca szigetén. „Dulichium-beli fő”: Ulixes.

Dymantis - Hecuba (XIII. 481-575).

Echidna - félig asszony, félig kígyó alakú szörny, az „Echidna-eb”, a Cerberus anyja.

Echinas - szigetcsoport az Achelous torkolatánál.

Echion - a Cadmus-elvetette kígyófogakból kikelt egyik thebai vitéz, Cadmus lányának, Agauénak férje, Pentheus atyja, egy Cybele-templom építője.

edonis - thrák néptörzs.

égilakók Anyja - Cybele.

Eleusis - Ceres-szentélyéről és misztériumairól híres város, Athén közelében.

Elis - vidék Hellas déli részén, a Peloponnesuson, Arcadiától és Messenétől nyugatra, illetve hasonló nevű fővárosa. „Elisi verseny”: az olympiai verseny.

Elysium - a boldogult lelkek hona az Alvilágban.

Emathie - vidék Hellas északi részén, Macedoniában, átvitt értelemben Thessalia és Macedonia.

Emathis - emathiai; Ovidiusnál Pieros kilenc lánya, akik a Múzsákkal keltek versenyre.

Enipeus - folyócska Thessaliában; a Peneus egyik mellékága.

Ephyre - Corinthus régi neve. Iason és Medea Colchisból jövet egy időre itt találtak otthonra. Mikor Iason beleszeretett a corinthusi királylányba, Medea bosszúból méreggel átítatott ruhát ajándékozott neki, s miután a vetélytársnő meghalt, saját gyermekeit is megölve elmenekült.

Epidaurius - Aesculapius, akinek Epidaurosban volt egyik legfőbb kultushelye.

Epidaurus - város Argos közelében.

Epimetheus - titán, Prometheus fivére. „Epimetheus lányivadéka”: Pyrrha.

Epirus - vidék Hellas északnyugati részén.

Erebus - a „sötétség hona”, az Alvilág.

Erechtheus - athéni király. „Erechtheidák”: az athéniak.

Erichthonius - Vulcanus földből született, kígyó („sárkány”) testűnek képzelt fia.

Eridanus - folyó a föld legtávolibb nyugati vidékén.

Erinyes - bűnösöket büntető, de egyben örületbe, bűnbe kergető istenség, átvitt értelemben rémalak, örület.

Erycina - Venus, akit az Eryx-hegyen különösképpen tiszteltek.

Erymanthus - hegység Arcadia nyugati határán.

Erysichthon - Triopas thessaliai király fia.

Eryx - város és hegy Szicíliában, illetve a város hasonló nevű alapítója. A XIV. 83-85. sorokban Ovidius Aeneas utazásának néhány epizódjára céloz: Acestes, egy trójai nő fia, Segesta szicíliai város alapítója egyszer már vendégül látta Aeneast, még a Dido-kaland előtt; Anchisest Szicíliában temették el; ugyanitt gyűjtotta fel Iris Juno parancsára Aeneas hajóhadát, melyet csak egy hirtelen támadt zivatar mentett meg a pusztulástól.

Euboea - sziget Hellas keleti partjainál. „Euboi vár”: az euboeai telepesektől alapított Cumae. A part, melynek „dajkája nem adta nevét még”: Caieta.

Euenus - folyócska Calydon közelében.

Eumelos - Thebae egyik polgára. Dühében agyonütötte a fiát, akit az istenek madárrá változtattak.

Eumenisek - az Erinysek.

Eumolpus - thrák lantos, az egyik athéni nemzetség őse.

Euphorbus - Pythagoras, a neves görög filozófus (i. e. VI. század második fele), aki többek között a lélekvándorlást tanította, a trójai háborúban elesett Euphorbus reinkarnációjának tartotta magát, s ennek bizonyítékául azt hozta fel, hogy Euphorbusnak trójai zsákmányként Argosba vitt fegyverei pontosan illettek rá.

Europa - Agenor föníciai király lánya (II. 833-875). Fia: Minos.

Eurotas - folyó Hellas déli részén, Spártában.

Eurus - a keleti szél.

Eurypylus - 1. a Hellas és Kisázsia között fekvő Cos-sziget királya; Hercules ölte meg, mikor Trója ellen vezetett háborújából visszatért. A sziget asszonyainak átváltozása máshonnan nem ismeretes. - 2. thessaliai származású hős, a Trója alatt küzdő görög sereg egyik vezére. A XIV. 357-359. sorokban Ovidius más görög vezéreket is felsorol, akik Aiaxszal együtt mind jelentkeztek a Hectorral vívandó párharcra.

Eurystheus - Sthenelus fia, Perseus unokája, Argos királya. Mikor Alcmena szülés előtt állt, Jupiter kijelentette, hogy az aznap születő gyermek egykor összes rokona felett uralkodni fog. Juno féltékenységeben hátráltatta Alcmena vajúdásának idejét, viszont elősegítette, hogy Eurystheus megszülethessen, s így a Jupitertől származó Hercules Eurystheusnak szolgáljon. S Eurystheus zsarnoki hatalma nemcsak Herculesre, de még utódaira is kiterjedt.

Fama - a megszemélyesített „hír”.

Faun, Faunus - a rétek kecskelábú, kecskeszarvú istene; a monda gyakran több Faunusról beszél.

Galatea - Nereus és Doris lánya, a Nereisek egyike (XIII. 750-897).

Ganymedes - Trosnak, Trója (Ilion, ezért „Iliades”) királyának fia (X. 154-161), akit Jupiter sas képében ragadott el. Testvérei Ilus és Assaracus; Ilus fia Laomedon, Laomedoné Priamus.

gigas, gigasok - földszülötte, százkarú, kígyótestű óriások: megkísérelték megdönteni Jupiter uralmát, de Jupiter a phlegraei mezőkön mennykövével leverte a lázadókat. (Phlegraet hol Dél-Itáliába, hol Thráciába helyezték.) „Gigász”: Typhoeus, aki büntetésül az Aetna-hegy alá került.

Glaucus - anthedoni halász, később tengeri isten (XIII. 904-965).

Gnosos - ismertebb nevén Cnossus, város Kréta szigetén.

Gradivus - Mars.

Gratia - a báj és kellem istennője.

Gyaros - sziget Hellas és Kisázsia között.

gyolcsmezű raj - az egyiptomiak. A görögök az egyiptomi Isis istennőt azonosították Ióval, fiát, Epaphust pedig az ugyancsak egyiptomi Apis istennel.

Haemonia - Thessalia. „Haemoniai ív”: a Nyilas-csillagkép.

Haemus - hegy Thráciában. „Még oegrosi nem volt”: vagyis még nem született meg a thrák Oeagros, Orpheus atyja, aki itt élt.

hamadryasok - a fák nimfái.

Három Nővérek - a Párkák.

Hebe - az ifjúság istennője, Juno lánya; Hercules, mikor az istenek sorába került, őt kapta feleségül. Mint apa nélkül született lány és Jupiter fiának, Herculesnek felesége, egyszerre mostohalánya is, menyje is Jupiternek.

Hebrus - folyó Thráciában.

Hecate - a varázslás háromtestűnek képzelt istennője.

Hector - Priamus trójai király fia, Dymas lányától, Hekubától; Achilles ölte meg, s testét kocsija mögé kötve, háromszor került meg Tróját.

Hecuba - Priamus felesége; Thráciában, egy Kynos séma (a. m. „kutyasír”) nevű helyen mutogatták a sírját; innen halálának története.

Helena - Menelaus spártai király felesége, akit Paris Trójába szöktetett.

Helenus - Priamus fia (ezért „Priamides”), trójai jós. Ulixes fogta el, hogy megtudakolja tőle, mitől függ Trója eleste.

Heliasok - a napisten és Clymene három lánya, Phaethon nővérei (II. 333-365). „Heliasok cserjéje”: a feketenyárfa. „Heliasok könnye”: a borostyán.

Helice - a Nagymedve-csillagkép.

Helicon - hegy Thebae és Delphi között; a Múzsák, a „tudós nővérek” lakóhelye, ezért „szüzi”.

Hellespontus - a mai Dardanellák.

Henna - városka Szicíliában.

Hercules - Alcaeus fia, Amphitryon tirynsi király (valóságban Jupiter) és Alcmena fia. Juno gyűlölte (l. Eurystheus), s már csecsemőkorában két kígyót küldött rá, hogy megöljék, de Hercules mindkettőt megfojtotta; férfikorában pedig szolgálni kényszerült Eurystheusnak. Eurystheus parancsára hajtotta végre híres tizenkét „munká”-ját, melyek számát a népképzelet továbbiakkal szaporította. Így pl. megölte Busiris egyiptomi királyt, aki a földjére lépő idegeket Jupiter templománál lemészároltatta; megfojtotta a Földistennő fiát, Antaeust; végzett a háromtestű, messze nyugaton lakó (ezért „ibér”) Geryonnal, és elhajtotta a csordáját; felhozta az Alvilág bejáratát őrző Cerberust; megfékezte és Eurystheus elé vezette a Neptunustól küldött vad bikát; lelőtte a stymphalosi tóban tanyázó óriási madarat; egy nap alatt megtisztította az elisi király, Augias istállóját; elfogta a Parthenis-hegyen élő aranyszarvú, ércpatás szarvast; legyőzte az amazonokat, és zsákmányul megszerezte az amazonkirálynő díszes kardját; elrabolta a Hesperisek kertjében sárkánytól őrzött aranyalmát; legyőzte a rátámadó centaurokat Thessaliában; elfogta az Arcadia mezeit dúló vadkant; a lernai hydrát vagy vízi-kígyót, melynek minden levágott feje helyett kettő nőtt, tüzes bunkóval ölte meg; megölte Diomedes thrák királyt és emberevő lovait; megfojtotta a nemeai oroszlánt; egy ízben Atlas helyett vállain hordozta az égboltot; hadat vezetett Trója ellen, még a nagy görög-trójai háború előtt; részt vett az argonauták vállalkozásában stb. Halála után jutalmul az istenek közé került. „Hercules oly szíves gazdája”: Croton.

Herse - l. Cecrops.

Hesperie - 1. a föld legtávolibb nyugati vidéke. - 2. a Trója melletti Cebren folyó lánya.

Hesperisek - Atlas és Hesperis lányai; messze nyugaton őrizték a csodás, színarany termést hozó almafát.

Hesperus - az esthajnalcsillag.

Hibér - Ibér; Ibéria: a mai Spanyolország. „Hibér hab”: az Oceanus.

Hippolytus - Theseus és Hippolyte amazonkirálynő fia. Mostohaanyja, Minos és Pasiphae lánya, Phaedra beleszeretett, s mikor Hippolytus visszautasította, Phaedra azzal vádolta meg Theseus előtt, hogy erőszakkal közeledett hozzá. Az Arciában Dianával együtt tisztelt Virbiusszal azonosították.

Hippomenes - Onchestius megarai király (ezért „Megareus”) fia (X. 500-704).

Hippotades - Aeolus (1); lánya Alcyone, Ceyx felesége. „Hippotades földje”: Aeolus (1).

Hórák - az órák, az évszakok istennői.

hyant - boeotiai.

Hyantius - Cadmus leányának, Autonoénak fia, Actaeon (III. 138-252).

Hyas - Csillagkép.

Hymenaeus - a házasság istene, „fáklyája”: a menyegzői fáklya.

Hymettos - méztermeléséről híres hegy Atticában.

Hypaepae - városka Lydiában.

Hyperion - a napisten, a másutt Apollóval azonosított Helios atyja. „Hyperion vára”: az egyiptomi Heliopolis.

Hypsipyle - Thoas lemnosi király leánya; mikor a féltékeny nők a sziget összes férfi lakosát megölték, ő megmentette az atyját.

Hyrie - Apollo kedvese. Fia, Cygnus nem viszonzta Phyllius szerelmét, de mikor Phyllius ezért megtagadta egy kérését, öngyilkos lett, anyja pedig bánatában a Hellas középső részén elterülő Hyrie-tóvá változott.

Iapetus fia - Prometheus, az első ember megteremtője, illetve Atlas.

Iason - a minyasok, az általa készített első hajó, az Argo utasainak, az argonautáknak vezére. Hogy az aranygyapjút megszerezze, Aeetes király parancsára számos feladatot kellett végrehajtania: így tüzet fúvó bikákkal fel kellett szántania egy földdarabot, s utána bevetni olyan magvakkal, melyekből fegyveres vitézek sarjadtak; meg kellett küzdenie az aranygyapjút őrző sárkánnyal is. Mindezeket a szerelmes Medea segítségével sikerült teljesítenie.

Icarus - 1. Daedalus fia (VIII. 183-235), illetve a róla elnevezett tenger, mely Samostól nyugatra terül el. - 2. athéni férfi, Bacchus vendéglátója, akit az isten halála után csillaggá változtattott. Leányát, Erigonét szintén csillaggá változtatta Bacchus (belőle lett a Szűz-csillagkép).

Ida - hegy Kisázsia északnyugati partjain, Trója közelében, illetve Kréta szigetén.

Idalie - Venus.

Iliades - Ilia fia, Romulus, Róma alapítója.

Ilion - Trója.

Ilithyia - a szülés istennője.

Illyria - kb. a mai Albánia vidéke.

Inachides - Inachus leszármazottja, Epaphus, illetve Perseus.

Inachis - Io, illetve a vele azonosított Isis istennő. Kíséretében (IX. 687-694) más egyiptomi istenek: a kutyafejű Anubis, a macska alakú Bubastis, a koromfekete, csak homlokán fehér, bika alakú Apis; Isis gyermeke, az ujját szájára illesztő Harpocrates, és Osiris, Isis férje, akinek holttestét Isis sokáig kereste.

Inachus - folyó Argos közelében.

Ino - Cadmus egyik lánya, Semele testvére, később Athamas felesége (IV. 416-542).

Iolaus - Iphiclesnek, Hercules fivérének fia.

Iolcus - város Thessaliában; innen indultak el az argonauták (I. Iason).

Iole - I. Oechalia.

ion víz - a mai Jón tenger, Hellastól nyugatra.

Iphigenia - Agamemnon lánya; Dianának áldozták fel, aki akadályozta a görög sereg indulását Aulisban.

Iris - Oceanus lányának, Thaumasnak a lánya; ahogyan Mercurius Jupiter, Iris Juno követe, a szivárvány.

Ismarus - hegy Thráciában.

Ismenis - thebaei.

Ismenus - folyócska Thebae mellett. „Ismenusi”: thebaei.

Isthmus - Hellas déli részét, a Peloponnesust Hellas középső részéhez fűző keskeny földnyelv; két tenger mosta, ezért „kétperemű”. Amit az Isthmus „földje körébe” zár: a Peloponnesus.

Ithacus - a Hellastól nyugatra elterülő Ithaca-sziget királya, Ulixes.

Ixion - a lapithák királya. Mikor Ixion szemet vetett Junóra, Jupiter Juno képében Nephelét (a. m. „felhő”) küldte hozzá. Ebből a nászból születtek meg a centaurok; Ixion az Alvilágban tüzes kerékre kötözve szenvedett bűnéért. Fia Pirithous, lapitha király, Theseus legjobb barátja; Atrax lányát, Hippodamét vette feleségül (XII. 210-535).

Ixionides - Pirithous.

Janus - a kezdet és a vég (ezért „kétfejű”), az idő múlásának istene; temploma a római fellegrvár oldalán állt.

Julus - Aeneas fia. „Julus vére”: Augustus.

Juno - Jupiter húga és felesége, a házasság, a szülés istennője. „Juno madara”: a páva.

Jupiter - az „istenek és emberek királya”. „Kékhajú testvérbátyja”: Neptunus. „Jupiter Cenaeus”: az Euboea-sziget egyik szirtfokán, Caeneumon tisztelt Jupiter. „Jupiter fegyvernöke”: a sas.

Juventus - a megszemélyesített ifjúság.

kár - néptörzs Cariában.

Lacin part, Lacinia part - szirtfok Croton közelében, híres Juno-templommal. A XV. 701-736. sorokban Aesculapius hajója Szicília felé fordul, elhalad Scylacium városa, vagyis Iapygia partjai mellett, aztán elhagyja Amphisia, Cocinthia és Rhomethium szirtfokokat, majd Caulon és a naryxi telepeseiktől alapított Locri Epizephyrii városát; utána átszelte az Itáliát és Sziciliát elválasztó tengersizort; érintve Temesa és Paestum városát, valamint a Paestumnál elterülő Leucosia-szigetet, Nápoly előtt áthajózott a Caprea-sziget és a Minerva-szirtfok között; aztán elhagyta a Nápoly előtt emelkedő Surrentum szirtfokot, majd Herculaneum („Hercul városa”), Stabiae és Liternum városát; érintette a Volturnus folyó torkolatát, Sinuessa, Minturnae, Caieta („Antiphates háza”, l. laestrygonok), Terracina (Trachas), Circei („Circe földje”) és Antium városát. Onnan továbbhaladva elmegy Ardea kikötője, Castrum mellett, aztán Lavinium partjainál, ahol az Aeneas által hozott trójai emlékeket őrizték, s így érkezik meg a Tiberis torkolatához, majd a Tiberisen felhajózik Rómába.

Laertes - Ithaca szigetének királya, Ulixes atyja. „Laertiades”: Ulixes.

laestrygon - emberevő néptörzs, Lamus leszármazottai, királyuk Antiphates; a hagyomány szerint Caieta környékén éltek.

Laiades - Laius thebaei király fia, Oedipus. Az oroszlántestű, lányarcú, szárnyas szfinx, miután Oedipus megfejtette a feladott rejtvényt, levetette magát a mélybe.

Laomedon - Trója királya, Priamus és Hesione atyja.

lapithák - thessaliai néptörzs. Aki „harcot vert a lapithák lakodalmán”: Hippodamia, Pirithous felesége (XII. 210-530).

Larisa - város Thessaliában.

Latinus - Faunus fia, Latium királya. Nála talált otthonra a hazát kereső Aeneas. Lánya, Lavinia már Turnus (l. ott) menyasszonya volt, mikor Latinus Aeneashoz adta; ezért tört ki a háború Aeneas és Turnus között. Turnust az etruszkok is támogatták.

Latium - termékeny síkság Rómától délkeletre. „Latiumbeli”: római. A XIV. 328-330. sorokban Ovidius Latiumnak és környékének néhány folyócskáját sorolja fel.

Latois, Latonia - Diana.

Latona - Coeus titán lánya, Jupitertől Apollo és Diana anyja.

Laurentum - tengerparti városka Róma közelében: mellette folyt el a Numicius folyócska. „Laurentumi”: itáliai. „Laurens”: Laurentumi.

Lavinia - Latinus lánya.

Lelege - Caria, a lelexek legfőbb telepedési helye.

lelegek, lelexek - cariai néptörzs; nyomaik Hellasban is megtalálhatók.

Lelex - troezeni hős, Theseus és Pirithous barátja.

Lemnos - sziget Hellas és Kisázsia között. „Lemnosi”, „Lemnius”: Vulcanus; a néphit szerint itt volt a műhelye.

Lenaeus - Bacchus.

Lesbos - sziget Kisázsia partjainál; „methymnaei” a sziget egyik városáról, Methymnaeről.

Lethaea - szépségére büszke nő; az istenek büntetéssel sújtották, amit Olenos, a férje hajlandó lett volna vállalni helyette. Ovidius ezt megelőző célzása (X. 65-67) alig ismert mondára utal: egy férfi, megpillantva Herculest, amint éppen a Cerberust vezette fel az Alvilágból, félelmében kővé vált.

Lethe - a feledés folyama az Alvilágban.

Leto - Latona.

Leuconoe - Minyas egyik lánya.

Leucothoe - Orchamus perzsa király és Eurynome lánya (IV. 190-255).

Liber - Bacchus. Egyik fia, Thyoneus bikát lopott az Ida-hegyi pásztoroktól; hogy az üldözőket megtévessze, Bacchus szarvassá változtatta a lopott jószágot.

Libye - a mai Líbia, átvitt értelemben Afrika.

Lichas - Hercules szolgája.

Lilybaeum, Lilybeon - város Szicília nyugati csúcsán.

Limnaee - vízi nimfa, Ganges lánya.

Limyre - város Lyciában.

Lucifer - az esthajnalcsillag.

Lucina - a szülés istennője; Junóval vagy Dianával azonosították.

Luna - a hold.

Lyaeus - Bacchus.

Lycaon - Arcadia királya (l.163-252): nevébe beleéreztek a farkast jelentő görög lykos szót.

Lyceus - Apollo. „Lyceus dús ligete”: Apollónak szentelt gymnasium Athénban.

Lycia - vidék Kisázsia délnyugati részén.

Lyctus - város Kréta szigetén, átvitt értelemben maga Kréta.

Lycurgus - az edonok királya; Bacchus vaksággal sújtotta, mert dajkáját egy kétélű bárdal megölte.

Lydia - vidék Kisázsia nyugati részén.

Lyrnesus - város Trójától délre.

Macareus - Neritus fia, Ulixes egyik társa; a Circe-kaland során elmaradt Ulixestől, és Caietába vetődött.

Maeandros - az Égei-tengerbe ömlő, kanyargó folyó Kisáziában. „Maeandrosi ifjú”: Caunus, Byblis bátyja, Maeandros unokája.

Maenalon - hegy Arcadia határán.

maeon, Maeonia - lyd, Lydia.

Maera - kutyává változott nő; Ovidius előttünk ismeretlen mondára céloz.

Mareotis - tó Egyiptom északi részén. „Mareotisi föld”: Egyiptom.

Mars - a háború istene. „Maga-Marsa által”: testvérharcban. „Mars-kigyó hős ivadéka”: a thebaeiak, l. III. 1-137. „Mars fia”: Meleagros. „Mars katonái”: a rómaiak, mert első királyuk, Romulus Mars fia volt.

Marsyas - szatír; Apollóval mert vetekedni fuvolajátékban, s az isten büntetésül elevenen megnyúzta (VI. 382-400).

Medea - Aeetesnek, a napisten fiának, Colchis királyának varázstudományú lánya (VII. 1-452).

Medusa - Phorcys lánya, a kígyófürtű, dermesztő tekintetű Gorgók egyike; levágott feje Minerva aegisére került. Véréből született a Pegasus; a Cerberus az ő unokája volt.

Meleagros - Oeneus (más változat szerint Mars) calydoni király és Althaea fia (VIII. 260-546).

Memnon - Aurora fia, Aethiopia királya, Priamus unokaöccse, s ezért a trójaiak szövetségese.

Menelaus - Atreus fia, Agamemnon testvére, Helena férje, spártai király.

Mercurius - az istenek, elsősorban Jupiter hírnöke, a fufang, a tolvajlás istene, a vándorok védője; szárnyas saruval és pálcával ábrázolták, melynek érintése mindenkit álomba merített. „Mercuri kés”: Perseus Mercuriustól kapott sarlója.

Messene - város Hellas déli részén, Messenia fővárosa.

Messina - Zancle, város Szicília Itáliával átellenben fekvő északi csúcsán.

Midas - Phrygia királya (XI. 85-220).

Miletus - város Kisázsia délnyugati tengerpartján; alapítója és névadója Minos egyik lányának, Deionénak és Phoebusnak a fia, aki Krétából menekült el.

Milon - Pythagoras kortársa, óriási erejű crotoni atléta.

Minerva - a harc, a tudományok, a kézművesség istennője; átvitt értelemben jelentheti a Palladiumot, a Trójában őrzött Minerva-szobrot, melynek megszerzése egyik előfeltétele volt annak, hogy a görögök elfoglalják Tróját. „Minervai mű”: a szövés-fonás. „Minerva szent vártornya”: az athéni Acropolis. „Minerva bogyója”: az olajbogyó.

Minos - a krétai Cnossus (Gnosos) királya. Egyik fiát, Androgeost az athéniaiak megölték; másik fia a Pasiphaétól (l. ott) született Minotaurus, aki a labirintusban lakott.

Minyas - a boeotiai Orchomenus város lakosságának őse, Alcithoe, Arsippe és Leuconoe atyja (IV. 1-54). „Minyasok”: thessaliai néptörzs, átvitt értelemben az aranygyapjúért tengerre szálló hősök, az argonauták.

Mnemonisek - Mnemosyne lányai, a Múzsák.

Molossus - epirusi néptörzs. Királyuk gyermekeit rablók támadták meg, s mivel hevesen védekeztek, végül rájuk gyújtották a palotát; Jupiter madárrá változtatta őket.

mopsopi - athéni.

Mopsus - Ampyx fia, lapitha jós.

Mulciber - Vulcanus.

Munichia - Athén egyik kikötője. „Munichi föld”: Athén.

Mutina - városka Észak-Itáliában. A Caesar halála után kitört polgárháborúk folyamán először itt aratott győzelmet Augustus. A következő állomás Philippi volt (nem messze Pharsalustól, ahol viszont Caesar aratott döntő győzelmet), majd a „Nagy”, azaz Pompeius fiának legyőzése, és végül (i. e. 31-ben) az egyiptomi Cleopatra mellé szegődött Antonius feletti diadal.

Múzsza, Múzsák - a különféle irodalmi műfajok védőistennői, „Thespia lányai”, mert Thespia városa a Helicon lábánál terült el.

Mycenae - város Argos közelében, a Peloponnesuson (ezért „pelopsi”).

Mygdonia - Lydia.

myrmidon - a névbe beleéreztek a görög myrméx, a. m. „hangya” szót.

Myscelus - a görög Alemon fia (ezért „Alemonides”), Croton alapítója.

nabataeus - arab.

Nais - najád, vízi nimfa.

Napnak lánya - 1. Pasiphae (l. ott), - 2. Circe.

Naryx - város Hellas középső részén. „Naryci hős”: Ajax (1), aki Naryxban született.

Nasamones - libyai néptörzs.

Naxos - sziget Hellas és Kisázsia között, más néven Dia.

Neleus - Pylos királya, Nestor és Periclymenus (XII. 536-579) atyja.

Neoptolemus - másként Pyrrhus, Achilles fia.

Nephele - Athamas orchomenusi király felesége. Leányuk Helle, aki (l. Phrixos) a tengerbe pusztult; róla nyerte nevét a Hellespontus.

Neptun, Neptunus - Jupiter testvére, a tenger s általában a vizek háromszigonyú istene. „Neptun hős fia”: Theseus (az ismertebb változat szerint Aegeus fia).

Nereisek - Nereus lányai, tengeri nimfák. „A Nereis”: Psamathe, a Peleustól megölt Phocus anyja.

Nereus - tengeristen, átvitt értelemben a tenger. „Nereus ifjú ivadéka”: Phocus, Aeacusnak és Nereus egyik lányának, Psamathénak a fia. „A Nereus-lány”: Thetis.

Neritus - 1. Samével együtt kis sziget Ithaca közelében. - 2. hegy Ithaca szigetén. „Neriti”: ithacai. „Neriti gálya”: Ulixes gályája.

Nessus - Ixion fia, Deianirába szerelmes centaur.

Nestor - Pylos királya, a Trója alatt küzdő görög sereg legidősebb vezére, „nesztora”.

Ninus - Semiramis férje, Babylon királya.

Niobe - Tantalus phrygiai király lánya, Amphion thebaei királynak, Jupiter fiának felesége (VI. 146-312). Anyja Dione, Atlas lánya, s így a Pleiasoknak testvére.

Nonacris - városka Arcadiában. „Nonacrisi”: arcadiai. „Nonacrisi szűzlány”: Atalanta (2).

Noricum - a mai Ausztriának megfelelő római tartomány; az innen származó vasat tartották a legjobbnak.

Notus - az esőt hozó déli szél.

Numa - Róma második királya; felesége Egeria nimfa volt, a Camoenák egyike.

Numidák - afrikai törzs; királyukat, Iubát Caesar győzte le i. e. 46-ban.

Nyctimene - Epopeus lesbosi király lánya, akit atyjához fűződő fajtalan szerelméért Minerva bagollyá változtatott.

Nysa - hegy Thráciában vagy Indiában; Bacchus neveltetésének színhelye.

Odrys - thrák néptörzs. „Az odrysi úr”: Tereus thrák király. „Odrysius”: Polymestor.

Oebalius - Oebalus fia, Hyacinthus (X. 162-219).

Oechalia - város Euboea szigetén. Oechalia királya megszegte adott szavát, s ezért Hercules elpusztította a várost; a király lánya, Iole később Hyllus, Hercules fiának felesége lett.

Oeclides - Oecles fia, Amphiarus, l. Thebae.

Oedipus - Thebae királya, a városhoz fűződő mondakör egyik legfőbb alakja.

Oenides - Meleagros, Oeneus fia, illetve Diomedes, Oeneus unokája.

Oenopia - ismertebb néven Aegina; sziget Athéntól délkeletre, ahol az Aeacus törzséből eredő királyok, az Aeacidák uralkodtak.

Oeta - hegyes vidék Hellas középső részén.

Olenus - a csillagképpé változtatott, Jupitert szoptató kecske, Amalthea atyja.

Olympus - 1. hegy Hellas középső részén, az istenek lakóhelye. - 2. Marsyas kedvese, akit fuvolajátékra tanított.

Ophiusia - a. m. „Kígyó föld” = Ciprus.

Orchomenus - város Arcadiában, illetve Boeotiában.

Orcus - az Alvilág. Az aranyág letörése nélkül Aeneas nem juthatott volna vissza az Alvilágból.

Oreas - hegyi nimfa.

Orion - a boeotiai Hyriéből származó vadász, aki kardjával együtt csillagképpé változott. Két lánya, Menippe és Metioche önként áldozta fel magát, hogy Thebaet a pestistől megszabadítsa (XIII. 685-704).

órijások - gigasok, így Cottus, Briareus és Gyes. Hogy Jupiter uralmát megdönthessék és feljuthassanak az égbe, egymásra helyezték az Olympust, a Peliont s az Ossát. A monda egyik változata szerint az emberek a meghalt gigasok véréből (tehát nem Prometheus alkotásaként) születtek.

Orpheus - Calliope Múza és Oeagrus thrák király (valójában Apollo) fia (X. 1-147). Híres dalnok; dalaival a természetet is megigézte. Felesége Eurydice nimfa volt; az ő halála után meggyűlölte a női nemet.

Orphne - alvilági vízi nimfa, Ascalaphus anyja (a. m. „sötétség”).

Ortygia - sziget Syracusae mellett.

Ortygie - Delos. „Ortygie istennője”: Diana.

Ossa - hegy Thessaliában.

Othrys - hegy Thessaliában.

Pachynus - szirtfok Szicília déli csúcsán.

Pactolus - aranytartalmú homokot görgető folyó Lydiában.

Paeon - Phoebus Apollo, illetve a győzelmek alkalmával tiszteletére énekelt dal.

Paeon - Aesculapius.

Paeonia - vidék Hellas északi részén, Macedoniában.

Pagasae - kikötő Iolcus mellett; innen indultak el az argonauták az aranygyapjúért.

Palamedes - Nauplius euboeai király fia. Ulixes álnokul azzal vádolta meg, hogy a trójaiak pénzzel megvesztegették; a görögök hitelt adtak a rágalomnak és megkövezték.

Palatinus, Palatium - Róma egyik dombja.

Pálcavivő - Mercurius.

Palicus-mocsarak - Henna és a kétkikötőjű, corinthusi telepeseiktől alapított Syracusae között húzódtak.

Palladium - Minerva szobra; Ulixes és Diomedes lopták el Trójából.

Pallantias - Aurora.

Pallas - a szűzi Minerva istennő, a „Leány”. „Pallas vára”: Athén. „A föld, mely Pallasról nyerte nevét”: Athén, mert Minervát a görög Athéné istennővel azonosították.

Pan - Faunus.

Panchaia - a néphit szerint gazdag sziget volt a Vörös-tengerben.

Pandion - athéni király, Mars fia, Progne (VI. 412-674) atyja.

Panope - városka Phocis és Boeotia határán.

Paphus - 1. sziget Hellas és Kisázsia között. - 2. város Ciprus szigetén. - 3. Pygmalion fia; ő adta Ciprus Paphia nevét.

Paraetionium - libyai kikötőváros, Isis egyik jelentős kultushelye.

Paris - Priamus fia. Azzal, hogy elrabolta Helenát, ő vált okozójává a görög-trójai háborúnak.

Párkák - az élet fonálát szövő, gombolyító és elvágó istennők.

Parnassus - hegy Phocisban, Delphi közelében.

Paros - sziget Hellas és Kisázsia között.

Parrhasis - az arcadiai Parrhasiából származó Callisto (II. 401-495).

Parthaon - Meleagros nagyatyja, calydoni király.

Parthenope - a mai Nápoly.

Pasiphae - Minos felesége. Űszőnek álcázta magát, hogy kielégíthesse egy bika iránt érzett vágyait; ennek gyümölcse lett a bikafejű, emberi testű Minotaurus.

Patara - város Lyciában, az Apoll-kultusz egyik központja.

Pegasus - szárnyas csodaparipa; testvérével, Chrysaorral együtt Medusa kiömlő véréből született.

pelasg - görög.

Pelethronium - hegyes vidék a Pelion közelében.

Peleus - Aeacus fia, Phocus és Telamon testvére. Nagyatya Jupiter, felesége Thetis, Nereus lánya; kettőjük fia Achilles (XI. 221-409). Thetist Jupiter is szerette, de mivel egy jóslat azt jövendölte, hogy Thetis fia több lesz atyjánál, lemondott róla unokája, Peleus javára, aki el is nyerte őt feleségül, miután Telamonnal együtt megölte fivérét, Phocust, és ezért elhagyta szülőföldjét.

Pelias - Iolcus királya, Iason nagybátyja, Aeson testvére; megfosztotta fivérét az uralomtól, s ezért Iason később Medea segítségével bosszút állt rajta (VII. 297-349).

Pelides - Achilles.

Pelion - hegy Thessaliában.

Pella - város Hellas északi részén, Macedoniában.

Pelops - Tantalus fia, Niobe fivére. Tantalus, hogy az istenek mindentudását próbára tegye, feldarabolta fiát, s feltálaltatta nekik lakomára; az istenek azonban észrevették a dolgot, csak Ceres evett egy darabot Pelops vállából, ezt aztán később, mikor újra életre keltették Pelopsot, elefántcsonttal pótolták. Pelopsról kapta nevét később Hellas déli része, a Peloponnesus-félsziget.

Peloros - hegyfok Szicíliában, Itáliával szemközt.

Penelope - Ulixes felesége.

Peneus - folyócska Thessaliában. „Peneus lánya”: Daphne.

Pentheus - Cadmus egyik lányának, Agauénak és Echionnak a fia, Thebae királya (III. 511-733).

Pergamum, Pergamus - Trója.

Perseis - Hecate Perses titán felesége volt.

Persephone - Proserpina. Minthe nimfát azért változtatta méntávvá, mert vetélytársat sejtett benne.

Perseus - Danae (l. ott) fia. Szárnyas saruja volt. Minerva segítségével megölte a Medusát (IV. 604-V. 249).

peuceti öblök - Dél-Itáliában, akár a „messapi mezők”.

phaeacok - mesés nép; országukat az Epirus mellett elhúzódó Corcyra szigetével azonosították.

Phaestus - krétai város.

Phaethon - Clymene és Merops aethiopiai király (valójában a napisten) fia (I. 747-II. 332). „Phaethoni madár”: 1. Cygnus.

Pharos - sziget Alexandria előtt, rajta híres Isis-templom.

Phasis - a Fekete-tengerbe ömlő folyó a Kaukázus lábánál.

Phene - Periphas athéni király felesége; férjével együtt madárrá változott.

Philyre - nimfa, „deli gyermeke”: Chiron.

Phineus - 1. Cepheus fivére. - 2. a Thráciában lévő Salmydessus királya; fia megvakításáért büntetésül az istenek őt is megvakították, és a félig nő, félig madártestű harpyiákkal összes ételét bemocskoltatták.

Phlegeton - alvilági folyó.

Phocaea - város Lydiában.

Phocis - vidék Hellas középső részén, Boeotia mellett.

Phoebe - a holdistennő, átvitt értelemben a hold! Dianával, a vadászat szüzi istennőjével azonosították.

Phoebus - Apollo. „Phoebus szüzi húga”: Diana. „Phoebus jósküszöbe”: Delphi.

Phorbas - a thessaliai phlegyasok, egy rabló néptörzs királya.

Phorcys - tengeristen, leányai a Gorgók, így Medusa is.

Phoroneus - egyes változatok szerint nem Inachus, hanem Phoroneus Io atyja. „Phoroneusi lány”: Io (l. 568-746).

Phrixos - Athamas és első felesége, Nephele fia. Athamas második felesége, Ino az életére tört, s ő húgával, Hellével együtt egy aranygyapjas kos hátán menekülni volt kénytelen. Így jutott Colchisba; ott őrizték később a kos arany gyapját, melyért az argonauták tengerre szálltak.

Phryg, Phrygia - vidék Kisázsia északnyugati részén, illetve lakója; sokszor egyértelmű a Trója, a trójai szavakkal, mert Trója Phrygiában volt.

Phthia - vidék Thessaliában, Peleus birodalma.

Phyllos - város Thessaliában. „Phyllosi hős”: Caeneus.

Pindus - hegy Thessaliában.

Pirenis - forrás Corinthusban.

Pireus - Athén egyik kikötője.

Pitane - kikötőváros Aeoliában, Lesbos szigetével szemközt; itt, Lesboson volt az Apollótól kővé változtatott sárkány.

Pithecusae - Inarimével és Prochytével együtt Nápoly vidékén lévő szigetekcsek; Pithecusae nevébe beleéreztek a görög pithékos, a. m. „majom” szót. Hagyomány szerint itt éltek a cercopsok.

Pittheus - Pelops fia, Troezen királya.

Pleias - Maia, Mercurius anyja, halála után a hét csillagból álló Pleias csillagkép (Fiastyúk) egyik csillaga.

Pleione - Atlas felesége, Maia anyja.

Pleuron - város Aetoliában. Az aetoliai ophiusok törzséből származó Combe madárrá válásának története máshonnan nem ismeretes.

Poeantides, Poetas sarja - Philoctetes, a trójai háborúba induló görög sereg egyik harcosa, akit útközben Ulixes tanácsára kitettek Lesbos szigetén, mert kígyó marta sebe iszonyatos bűzt árasztott. Ő kapta Hercules íját, s mivel egy jóslat szerint ez a fegyver feltétlenül szükséges volt Trója bevételéhez, Ulixes vezetésével egy küldöttség vitte el őt a szigetről Trója alá; így jutott el az íj másodszor is (l. Hercules) Trójáig.

Polydorus - Priamus egyik fia (XIII. 429-438, 527-575).

Polyphemon - unokája a sirállyá változott Alcyone.

Polyphemus - cyclops, Neptunus fia, Galatea szerelmese (XIII. 750-897); a monda szerint az Aetna oldalán lakott. Ulixes bolyongásai során társaival együtt elvetődött barlangjába, s mikor néhány társát felfalta, kiszúrta a szemét.

Polyxena - Priamus egyik lánya.

Pomona - a gyümölcsöskertek istennője (XIV. 623-771); nevébe a latin poma, a. m. „alma” szót érezték bele.

Pontus - vidék Kisázsiában, a Fekete-tenger partján; királya, Mithridates Róma egyik legszívósabb ellenfele volt.

Priamidák - Priamus sarjai; majdnem mind elpusztultak a görög-trójai háború folyamán.

Priamus - Trója királya; felesége Hecuba, lánya, „Phoebus papnője”: Cassandra.

Priapus - a kertek védője, a termékenység istene.

Procris - Erechtheus athéni király lánya (VII. 661-865); húga Orithyia (VI. 675-721).

Proetus - argosi király. Lányaí bacchusi megszállottságukban teheneknek vélték magukat, míg Amythaon fia, Melampus, a jó és orvos meg nem gyógyította őket.

Prometheus - titán, az első ember megalkotója. „Prometheus-sarj”: Deucalion.

Proserpina - Ceres és Jupiter lánya (V. 341-571). Dis felesége.

Proteus - alakját tetszés szerint változtatni tudó vízi istenség.

Psophis - város Arcadiában.

pún - föníciai, tyrusi vagy sidoni. „Pún posztó”: bíborszövet.

pygmeus - törpe termetű nép, melyet a hagyomány Aethiopia földjére helyezett. „Pygmeus anya”: Gerana; Juno helyett önmagát tiszteltette, s ezért az istennő daruvá változtatta át, melyet a pygmeusok örökösen üldöztek.

Pygmalion - ciprusi király (X. 243-297), Paphos atyja, Cinyras nagyatyja.

Pylos - város Elisben. „Pylos hőse”, „Pylos fejedelme”: Nestor.

Pytho - sárkány; Phoebus Apollo ölte meg, az „íjviselő isten”, s győzelme emlékére alapította Delphit és a delphi versenyjátékokat.

Quirinus - 1. itáliai isten, az istenné vált Romulus. „Quirinus népe”, „quirisek”, „quiritek”: a rómaiak. - 2. Róma egyik dombja; itt építettek templomot az istenné vált Romulusnak.

Rhamnusia, Rhamnus-beli lány - Nemesis, a bűnöket megtorló istennő.

Rhegion, Rhegium - itáliai város, Messinával (Zancle) szemközt.

Rhesos - thrák király, a trójaiak szövetségese. Ulixes és Diomedes ölték meg egy éjszakai kémszemle során.

Rhodope - hegy Thraciában.

Rhodos - sziget Hellas és Kisázsia között, illetve a sziget nimfája, a napisten kedvese. „Phoebusi”, mert Rhodos volt a napisten egyik fő kultushelye.

Rhoeteum - szirtfok Trója mellett.

rutul - latiumi néptörzs. „A Rutul”. Turnus.

sabaei mezők - vidék Arábiában.

sabinok - néptörzs Róma közelében, utóbb egyesültek Rómával. Kezdeti ellenséges magatartásukat az váltotta ki, hogy a rómaiak elrabolták a sabin nőket.

Salamis - város Ciprus szigetén, Venus-szentélllyel.

Salmacis - forrás Cariában (IV. 285-388).

Samos - sziget Kisázsia nyugati partjainál, a Juno-tisztelet egyik központja. Calyme és Lebinthos szintén szigetek, Samostól délre.

Sardes - város Lydiában; mellette folyik el a Pactolus.

Sarpedon - lyciai („lycius”) király, a trójaiak szövetségese. Ovidius a XIII. 257-260. sorokban Sarpedon harcosait sorolja fel.

Saturnia - Saturnus leánya, Juno.

Saturnius - Jupiter.

Saturnus - az aranykori istennemzedék feje; fia, Jupiter taszította a Tartarusba, s helyette ő vette át az uralmat. „Saturnus fia”: Jupiter, illetve Dis.

Scylla - 1. kutyákkal, más változat szerint kígyókkal övezett vízi szörnyeteg (XIV. 1-74), néphit szerint a Szicíliát és Itáliát elválasztó tengerszorosban. Elhajózott mellette Ulixes is, és a Trójából menekülő Aeneas is; Ulixes jó néhány társát sikerült megölnie. - 2. Nisus király lánya (VIII. 6-151).

Scyros - 1. Kisázsia és Hellas között elterülő sziget; királyának lánya, Deidamia szülte Achillesnek Pyrrhust. - 2. phryg város, Trójától délre.

Scythia - a Fekete-tengertől és Kaspi-tengertől északra elterülő síkság. „Scythia Diana”: a mai Krím félszigeten tisztelt Diana, akinek emberáldozattal adóztak; képmását Orestes, Agamemnon fia vitte Ariciába.

Semele - Cadmus lánya (III. 253-315), Jupitertől Bacchus anyja.

Semiramis - a hallá változott Dercetis lánya, a mezopotámiai Babylon királynője; ő maga galambbá vált.

Seriphus - szigetek Hellas és Kisázsia között. Királya, Polydectes küldte el Perseust a Medusa megölésére, abban a reményben, hogy belepusztul a vállalkozásba.

Sibylla - jósnő Cumaeben (XIV. 101-153).

Sicania - Szicília.

sicul, siceli - szicíliai.

Sicyon - város Corinthus közelében.

Sidon - város Föníciában. Jupiter az Olympusról dél felé fordul, ezért mondhatja, hogy Sidon „balról néz” fel a Pleias-csillagképre. „Sidoni”: gyakran thebaei, l. Cadmus. „Sidoni asszony”: Dido, Carthago föníciai eredetű királynője; beleszeretett Aeneasba, s mikor az otthagyta, azzal az ürüggyel, hogy áldozatot mutat be, önmagát égette el a máglyán.

Sigeum - szirtfok Trója közelében.

Silenus - a szatírok vezetője, Bacchus nevelője és kísérője.

Silvanus - az erdők és mezők istene; a monda gyakran több Silvanust említ.

Simois - folyócska Trójánál.

Sipylos - hegy Lydiában.

Sirenek - Achelous lányarcú, madártestű lányai (V. 551-563), akik énekükkel magukhoz csalogatták és zátonyra futtatták a hajósokat. „Sirenek szirtje”: a Nápoly előtti szigetekeskék; ezen a tájon vesztette el Aeneas a kormányosát, Palinurust.

sistrum - az Isis-kultuszban szokásos csörgő.

Sisyphus - Aeolus (2) fia, Athamas és Schoeneus fivére; az Alvilágban büntetésül egy sziklát kellett felhengerítenie egy dombra, de az mindig újra legurult.

sithon - thrák néptörzs, átvitt értelemben thrák.

Smintheus - Apollo.

Spercheios - folyócska Thessaliában.

Strophasok - két sziget Hellastól nyugatra; a lányarcú, madártestű harpyiák, így Aello otthona.

stymphal, *Stymphalos* - város, folyócska és tó Arcadiában.

Styx - alvilági folyó; erre hivatkoztak szavaik bizonyágául az istenek. „Styxi habokba aláhull”: meghal.

Syene - város Aethiopiában.

Symplegasok - az „összecsapók”: szirtek a mai Dardanellákban. Monda szerint bármi került közéjük, összecsapódtak; csak miután Iason hajója, az Argo elhaladt köztük, azóta mozdu-latlanok.

Syrtis - zátonyos, hajózásra veszélyes tengerből Libya partjainál.

Szárny-lábú - Mercurius.

Taenarus - hegy Hellas déli részén, Spárta közelében. A Taenaruson volt a néphit szerint az Alvilág egyik bejárata.

Tantalides - Agamemnon, aki Atreus fia, Pelops unokája és Tantalus dédunokája volt.

Tantalus - Niobe.

Tantalus - Jupiter fia. Az Alvilágban örökös éhséggel és szomjúsággal bűnhődött: akár ételhez, akár italhoz nyúlt, azok visszahúzódtak előle.

Tarentum - város Dél-Itáliában, Croton közelében; spártaiak alapították, ezért „lacedaemoni”. Tarentum környékén volt a sallentinus néptörzs fővárosa, Neretus is, úgyszintén Thuri vagy más néven Sybaris és Crinise városa; az iapyx néptörzs hasonlóképpen ezen a vidéken lakott.

Tarpeia - 1. római papnő. Mikor a sabinok ostromolták Rómát, beleszeretett Tatius királyba, s kinyitotta az ellenségnek a várkaput; árulásáért a sabinok pajzsokkal halálra zúzták. - 2. a Capitolium egyik szirtfoka, illetve maga a Capitolium. Ezen állott Jupiter temploma.

Tartaros - az Alvilág.

Tartesia - Hispania, átvitt értelemben nyugat.

Tatius - sabin király, Róma ellenfele, majd királya.

Taygete - a Pleias-csillagkép egyik csillaga.

Tegea - város Arcadiában, nem messze a Lycaeum-hegytől. „Tegea dísz”: Atalanta (2).

Telamon - Peleusszal és Phocusszal együtt Aeacus fia; egyéb hőstettei közt részt vett az argonauták vállalkozásában, és Herculesszel hadat vezetett Trója ellen. „Telamon fia”: Ajax (2).

telchinek - Rhodos egyik városának, Ialysosnak lakói; büntetésüket szemmel verés miatt kapták.

Telemus - Eurymus fia, a cyclopsok madárjosa.

Telephus - Hercules fia, a Trójától délre fekvő Mysia királya. Mikor a görög sereg Trója ellen vonult, harcra kelt velük; Achilles lándzsájától súlyos sebet kapott, mely csak a fegyver másodszori érintésére gyógyult be.

Tellus - a föld.

Temesa - ércbányáiról híres város Itália déli részén. A rómaiak holdfogyatkozás idején bronzdobokat szólaltattak meg, abban a hitben, hogy ezzel segítséget nyújthatnak a fogyó, tehát szenvedő holdistennőnek.

Tempe - a. m. „völgy”; mint tulajdonnév, leginkább a Peneus folyó völgyét jelenti, de elvértve (VII. 371-ben) jelenthet más völgyet is.

Tenedos - sziget Trója közelében, rajta híres Apollo-templom. Chryse és Cilla tőle délkeletre fekvő városok, ugyancsak Apollo-kultusszal.

Tethys - Oceanus tengeristen felesége, átvitt értelemben a tenger.

Teucer - 1. a trójaiak Krétából kivándorolt őse; „teucrok”: a trójaiak. - 2. Telamon fia, Ajax (2) féltestvére; miután apja száműzte, Ciprus szigetén alapított új hazát.

Thaumas lánya - Iris.

Theba, Thebae - 1. Boeotia fővárosa. „Már készül a harcra” (IX. 403-417): mikor Theba királya, Oedipus meghalt, két fia, Polynices és Eteocles örökölte a trónt, s kölcsönös meg-egyezőssel felváltva, egy-egy évig uralkodtak volna; Eteocles azonban megszegte az egyezséget, s Polynices Argos királya, Adrastus támogatásával megindult Theba ellen, ahol aztán ő és testvére egymás kezétől estek el. A sereg egyik vezére Capaneus volt, akit villám sújtott halálra. Másik vezérét, a jós Amphiaraut élve, illetve halhatatlanná válva nyelte el a föld. Amphiaraut nem akart részt venni a hadjáratban, és elrejtőzött, de felesége, Eriphyle, akit Polynices egy arany nyakláncsal megvesztegetett, elárulta a rejtékhelyét. Apja elvesztését Alcmaeon, Amphiaraut fia anyja megölésével bosszulta meg. Gyilkossága miatt azonban üldözőbe vették az Erinysek, míg végül Psophis királya, Phegeus megtisztította a vérbüntől. Alcmaeon ekkor feleségül vette Phegeus lányát, Arsinoét, s odaadta neki Eriphyle nyakláncát. Később, mikor innen is el kellett menekülnie, Achelous fogadta be, akinek lányát, Callirhoét ismét feleségül vette. Mikor Callirhoe is Eriphyle nyakláncát kérte tőle, egy hazugsággal kicsikarta az ékszer Phegeustól, de a király megtudta az igazságot, és fiaival megölette Alcmaeont. - 2. város Trójától délre; Hector feleségének atyja, Eetion itt volt király.

Themis - a jog, igazság istennője; míg Apollo meg nem ölte a Delphi környékén tanyázó sárkányt, Pythót, ő volt a hely védőistene.

Thermodon - folyó Kisázsiában; a környékén lakó amazonokkal Achilles is megütközött.

Theseus - Aegeus fia, athéni király (VIII. 404-452). Theseus számos hőstettet hajtott végre: megölte az Isthmuson tanyázó rablót, a Sinist; megfékezte az Athéntól nem messze fekvő város, Marathon mezeit pusztító bikát; végzett a krétai Minotaurusszal, a Corinthus vidékén, Cromyonban garázdálkodó vadkannal, az epidaursi rablóval, Periphetesszel, valamint az ugyancsak rabló Cercyonnal és a Megara környékét veszélyeztető Scironnal stb., l. még Aegeus.

Thessalia - vidék Hellas középső részén.

Thestiadák - Thestius fiai, Toxeus és Plexippos, Althaea fivérei, s így Meleagros nagybátyjai.

Thestias - Althaea.

Thisbe - 1. vadgalambjairól nevezetes város Boeotiában. - 2. Pyramus szerelmese (IV. 55-166).

thrák, Thracia - a mai Görögország és Bulgária határvidéke, illetve lakói.

Thyestes - Pelops fia, Atreus fivére. Viszályba keveredett testvérével, s az bosszúból leölette Thyestes gyermekeit, és feltálatlatta neki lakomára.

thymus - kakukkfű vagy levendula.

thynusi - phrygiai.

thyrsus - a Bacchus-hivők repkénnyel koszorúzott botja.

Timolus - l. Tmolus.

Tiresias - Thebae híres jósa (III. 316-338).

Tiryns - város Hellas déli részén. „Tiryns hőse”, „Tiryns daliája”: Hercules, a tiryinsi királyné, Alcmena és Jupiter fia; munkáiról l. Hercules. „Tiryns vitéz nyílveszei”: l. Poetas sarja.

Tisiphone - a kígyófürtű Erinysek egyike.

Titan - Phoebus Apollo, mint napisten, de lehet a kiterjedt titánnemzetség más tagja is, pl. Iapetos (I. 395).

Titania - a. m. „Titán-sarj”, tehát Diana, a „vadász-istennő”; Latona; Circe stb.

Tityos - az óriási termetű, fekvő kilenc holdnyi területet elfedő Tityos mindig újra növvő máját büntetésül keselyű marcangolta az Alvilágban.

Tlepolemus - Hercules fia, rhodosi király.

Tmolus - hegy Lydiában.

Trachis - város Thessaliában, Phocis határán, az Oeta tövében. „Herculesi”-nek nevezik, mert Hercules az Oeta hegyén halt meg.

Trinacris - a. m. „háromszögű”, azaz Szicília.

Trionok - a Nagymedve-csillagkép, a csillaggá változtatott Callisto és Arcas.

Triptolemus - athéni király.

Triton - tengeri istenség.

Tritonia - Minerva. „Tritonia vára”: Athén. „Tritoni síp”: a fuvola, melyet Minerva készített. „Tritonia-tó” Macedoniában, Pallene közelében.

Trivia - Hecate; Dianával is azonosították.

Troezen, Troizen - város Argosban; egyik királya Pittheus, Pelops fia volt.

Trója - más néven Ilion; város Phrygiában, a mai Dardanellák mentén. Falait a hagyomány szerint Apollo és Neptunus építették (IX. 194-217).

trószok - trójaiak.

Turnus - a rutulus törzs királya, l. még Latinus.

tusci, tuszk - tyrrhén, etruszk; „tusci vizek”: a mai Tirrén-tenger. „Tuszk folyó”: a Tiberis, mert Etruriában ered.

Tydides - Diomedes.

Tyndaridák - Tyndareus spártai király (valójában Jupiter) fiai, az Iker-csillagképpé változott Castor és Pollux.

Tyndaris - Helena; Parison kívül Theseus is elrabolta egyszer.

Typhoeus - az istenek ellen támadó egyik gigas; l. gigas.

tyrrhén, Tyrrhenia - etruszk, Etruria, vidék Rómától észak-nyugatra; s mivel a hagyomány szerint az etruszkok Lydiából származtak, lydiai, illetve Lydia. „Tyrrhén víz”: a Tirrén-tenger.

Tyrus - város Föníciában; „tyrusi”: gyakran thebaei, l. Cadmus.

Ulixes - ismertebb görög nevén Odysseus, Ithaca királya, Laertes, más változat szerint Sisyphus fia. A trójai háborúban először nem akart részt venni, és örültséget színlelt, de az éles elméjű Palamedes (Naupliades) leleplezte, l. még Palamedes. Vele kapcsolatban az *Íliász* legfőbb epizódjaira utal Ovidius (XIII. 1-381).

Uranie - a Múzsák, Mnemosyne és Jupiter lányainak egyike.

Venulus - Turnus követe.

Venus - a szerelem és szépség istene: férje Vulcanus, Juno fia, unokája Ino, Harmonia lánya, nagybátyja Neptunus. „Nap ellene pletykált”: a napisten fedezte fel, hogy Venus Marsszal megcsalta Vulcanust, ezért haragos Venus a naplány Circére. „Venus fia”: Aeneas.

Vertumnus - az évszakok, a termés istene.

Vesta - a háztűzhely istennője; papnőinek kötelességük volt ügyelni, hogy a szentélyben lobogó tűz soha ki ne aludjék. A római Vesta-szobrot és tüzet még Aeneas hozta magával Trójából.

Vulcanus - a tűz, a kovácmesterség istene, átvitt értelemben maga a tűz.

Xanthus - folyó Lyciában.

Zancle - más néven Messina.